

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับการแสวงหาผลการจับกุม
โดยเจ้าพนักงานตำรวจ

นายกิตตินันท์ นิคงรัมย์

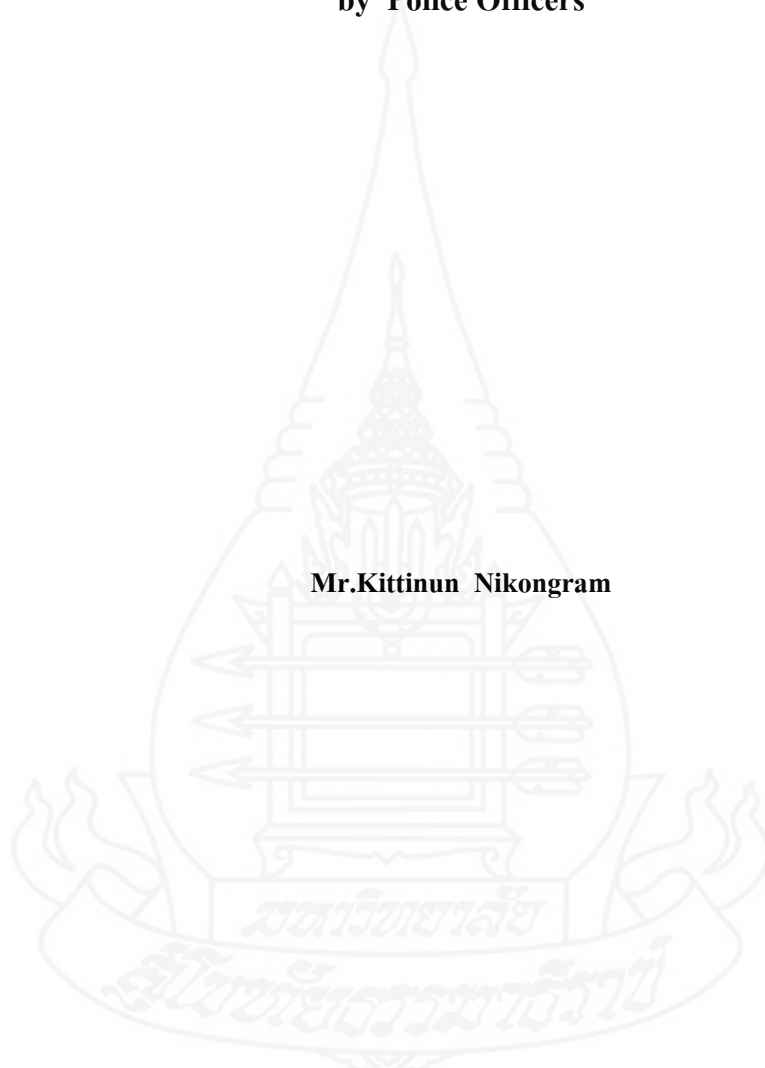
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช

พ.ศ. 2557

Human Dignity and Press Release on the Arrest

by Police Officers

Mr.Kittinun Nikongram

A Thesis Submitted in Partial Fullment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2014

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับการแถลงข่าวผลการจับกุม
โดยเจ้าพนักงานตำรวจ
ชื่อและนามสกุล นายกิตตินันท์ นิคงรัมย์
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ชัดเงางาม
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมหมาย จันทรเรือง

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2557

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. รังสิกร อุปพงศ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ชัดเงางาม)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมหมาย จันทรเรือง)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ชีรเดช มโนลีหกุล)

.....ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ดี ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ขัดเงางาม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมหมาย จันทรเรือง ที่ท่านได้เสียสละเวลาอันมีค่าของท่านรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัย พร้อมช่วยแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับแต่ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร. รัชนีกร อุปพงษ์ ที่ให้เกียรติมาเป็นประธานกรรมการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ ตลอดทั้งอาจารย์ ดร. ชีรเดช มโนลีหกุล ที่ให้เกียรติมาร่วมเป็นกรรมการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ ร่วมกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ขัดเงางาม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมหมาย จันทรเรือง เป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชรินทร์ วิทยาเอนกนันท์ รองคณบดีฝ่ายวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้ที่ผลักดันให้ผู้วิจัยเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และเป็นผู้ที่คอยให้คำปรึกษาตลอดจนแนะนำวิธีการศึกษาตลอดเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาอยู่ ทั้งยังให้คำแนะนำในการค้นหาข้อมูลต่างๆ ทั้งภายในประเทศและนอกประเทศเพื่อนำมาจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ตลอดทั้งต้องขอบคุณครอบครัวของผู้วิจัยที่ให้ความสนใจและให้การสนับสนุนในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมแล้วผู้วิจัยขอมอบเป็น กตเวทิต์แด่บิดา มารดา คณาจารย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือเกื้อกูล สนับสนุนผู้วิจัยตลอดมา แต่ถ้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใดแล้วผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

กิตตินันท์ นิกงรัมย์

ธันวาคม 2557

Thesis Title: Human Dignity and Press Release on the Arrest by Police Officers

Researcher: Mr.Kittinun Nikongram; **ID:** 2554004073;

Degree: Master of Laws;

Thesis advisor: (1) Dr. Panumas Kudngaongarm Assistant Professor; (2) Dr. Sommai Chanruang Assistant Professor ; **Academic year:** 2014

Abstract

The proposals of this independence study are: (1) to study the contents of the Constitution and laws for the protecting human dignity of the suspected person in the press release; (2) to study the legal authorities of police officers in press of arrested persons. (3) to provide guidelines for the protection of human dignity in the conference resulted of arrest the suspected person.

This dissertation is a qualitative research conducted based on documentary research. These are included in collecting, classifying documents and analyzing information from documents such as the UN Declarations, rules of the International Convention, laws, articles, reports, books, researches, and the information on Internet, in both Thailand and English.

The research found that the values of human dignity were values of being human, acting to protect and defend human life and presence with dignity of the human. The Constitution of the Kingdom of Thailand imposed to all government agencies and officials directly and required not to act on the contrary to the values of the human. If the government agencies and government officials used the state power whether in any way to affect the value of a human being, it would be considered as a violation of human dignity. The press release of the arrest by bringing suspected persons to present to the media and publishing their photos to the public was one of the forms of using State power, which treated them as an object, as well as destruction of the suspect's image as human being and devaluing the value of being human. This was an abusive of using State power violating the human dignity as recognized in the Constitution, and thus, the actions were contrary to the Constitution. Therefore, the Royal Thai Police should cancel the press release of the arrest by bringing suspect persons to present to the public. Even the suspect is not being introduced to the media in the press release, the police officers must consider to the right and freedoms as recognizes in the Constitution.

Keywords: Human dignity, The Press release, The Arrest

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	8
กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	8
ประเด็นปัญหาการวิจัย.....	9
สมมุติฐานการวิจัย.....	9
ขอบเขตการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	10
ระเบียบวิธีวิจัย.....	11
บทที่ 2 ปรัชญาและแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	12
1. แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในสมัยกรีก-โรมัน.....	12
1.1 โสกราตีส.....	13
1.2 เพลโต.....	13
1.3 อริสโตเติล.....	14
1.4 สำนักสโตอิกส์.....	15
1.5 ซีเซโร.....	16
2. แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยกลาง.....	18
2.1 คำสอนเรื่องความเสมอภาค.....	18
2.2 คำสอนเรื่องการจำกัดอำนาจรัฐ.....	19
2.3 คำสอนที่ให้นิยามแก่นิยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	20
3. แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยใหม่.....	22
3.1 ฮูโก โกรเชียส.....	22

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 โทมัส ฮอบส์.....	23
3.3 จอห์น ล็อก.....	24
3.4 มองเตส กิเออ.....	26
3.5 ชอง ชากส์ รูสโซ.....	27
4. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวคิดของนักกฎหมาย.....	27
4.1 ความหมายตามแนวคิด Guenter Duerig.....	27
4.2 ความหมายตามแนวคิด J.M Wintrich.....	30
4.3 ความหมายตามแนวคิด Klaus Stern.....	31
4.4 ความหมายตามแนวคิด W. Maihofer และ R.F. Behrendt.....	31
5. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรูปศัพท์.....	32
5.1 ความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรี”	32
5.2 ความหมายของคำว่ามนุษย์.....	35
6. บทสรุปท้ายบท.....	36
บทที่ 3 ความหมายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในต่างประเทศ.....	39
1. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทของสหประชาชาติ.....	41
1.1 หลักความเป็นสากลของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	41
1.2 หลักความเสมอภาคเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	42
1.2.1 ความเสมอภาคในสิทธิและเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์.....	42
1.2.2 ความเสมอภาคในกฎหมาย.....	42
1.3 หลักการห้ามเลือกปฏิบัติ เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	43
1.4 หลักสิทธิในชีวิต เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	44
1.5 หลักการคุ้มครองเสรีภาพในร่างกาย เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	45
1.6 หลักการห้ามกระทำการการที่เป็นการเหยียดฆ่าหรือลด คุณค่าในความเป็นมนุษย์ เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	46
1.7 หลักความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา.....	48
1.8 หลักความคุ้มครองความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	50

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระดับภูมิภาค.....	51
2.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระดับภูมิภาคยุโรป.....	52
2.1.1 อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้น	
มูลฐาน ค.ศ.1950	53
2.1.2 กฎบัตรสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 2000	54
2.2 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระดับ	
ภูมิภาคแอฟริกา.....	56
2.3 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระดับ	
ภูมิภาคอเมริกา.....	60
2.3.1 ปฏิญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ค.ศ.1948	60
2.3.2 อนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1978.....	62
3. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายต่างประเทศ.....	63
3.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญประเทศ	
เยอรมัน.....	63
3.1.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้กร่าง	
รัฐธรรมนูญเยอรมัน.....	64
3.1.2 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวทาง	
การวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน.....	67
3.2 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส.....	71
3.3 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ	
ประเทศแอฟริกาใต้.....	74
4. บทสรุปท้ายบท.....	77
4.1 การพิจารณาว่ามนุษย์ถูกกระทำให้ลดคุณค่าหรือ	
ศักดิ์ศรีลงเป็นเพียงวัตถุแห่งการกระทำ.....	78
4.2 การพิจารณาในความเสมอภาค.....	80
4.2.1 ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์และ	
การมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์.....	80
4.2.2 ความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย.....	81

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 การพิจารณาเกี่ยวกับสิทธิในชีวิตและร่างกาย.....	83
4.4 การพิจารณาเกี่ยวกับการคุ้มครองบูรณภาพทางจิตใจ.....	85
4.5 การพิจารณาเกี่ยวกับสิทธิในชีวิตส่วนตัว.....	85
4.6 การพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ใน ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมมนุษย์.....	86
4.7 การพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ในกระบวนการยุติธรรม.....	87
บทที่ 4 ความหมายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายไทย.....	89
1. ความหมาย สถานะ และการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย.....	92
1.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย.....	92
1.1.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามเจตนารมณ์ผู้ยกร่าง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.....	92
1.1.2 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวทาง การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง.....	95
1.2 เจตนารมณ์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แห่งรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย	99
1.3 สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย....	101
1.4 ขอบเขตการยก “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยขึ้นอ้าง.....	104
1.4.1 การยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นอ้างในฐานะที่เป็นคุณค่า แห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์จะปกป้อง และคุ้มครอง.....	105
1.4.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิประการหนึ่งที่สามารถ ยกขึ้นอ้างในศาลได้.....	105
2. การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรม.....	107

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.1	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐาน ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์.....	108
2.2	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับสิทธิที่จะได้รับการสอบสวน โดย ความเป็นธรรมของผู้ต้องหา.....	114
2.3	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ของผู้ต้องหา.....	118
2.4	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของ ผู้ต้องหา.....	121
3.	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความผูกพันต่อขอบเขตการใช้อำนาจของรัฐ	123
3.1	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความผูกพันต่อการใช้อำนาจนิติบัญญัติ.....	124
3.1.1	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับกระบวนการตรากฎหมายที่เป็นการ จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล.....	125
3.1.2	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับการบัญญัติกฎหมายเพื่อส่งเสริม และคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	132
3.2	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความผูกพันต่อการใช้อำนาจบริหาร.....	132
3.2.1	การกระทำทางรัฐบาลกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	133
3.2.2	การกระทำของฝ่ายปกครองกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	134
3.2.3	การใช้อำนาจออกกฎของฝ่ายปกครองกับศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์.....	134
3.3	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความผูกพันต่อการใช้อำนาจตุลาการ	143
3.3.1	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความผูกพัน ต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาล.....	143
3.3.2	ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความผูกพัน ในแง่เนื้อหาของการพิจารณาคดี.....	143
4.	บทสรุปท้ายบท.....	145
บทที่ 5	การแถลงข่าวผลการจับกุมโดยเจ้าพนักงานตำรวจและหลักประกันการคุ้มครอง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการจับกุม.....	148
1.	การแถลงข่าวผลการจับกุมโดยเจ้าพนักงานตำรวจ.....	149

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1.1 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ.....	149
1.1.1 อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545.....	149
1.1.2 อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547.....	150
1.1.3 อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	150
1.1.4 อำนาจหน้าที่ตามประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี.....	155
1.2 อำนาจหน้าที่ในการแถลงข่าวผลการจับกุมตามคำสั่งสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ.....	156
1.2.1 ความหมายของการแถลงข่าวผลการจับกุม.....	156
1.2.2 หลักเกณฑ์ในการแถลงข่าวผลการจับกุมตามคำสั่ง สำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548.....	157
1.2.3 หลักเกณฑ์ในการแถลงข่าวผลการจับกุมตามคำสั่ง สำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550.....	161
1.2.4 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการแถลงข่าวผลการจับกุมตามคำสั่ง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.....	162
1.3 เงื่อนไขการแถลงข่าวผลการจับกุมตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ.....	164
1.3.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับการแถลงข่าวผลการจับกุม โดยอาศัยเงื่อนไขเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี.....	164
1.3.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความยินยอมให้ เจ้าพนักงานตำรวจแถลงข่าวผลการจับกุม.....	167
1.3.3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับเงื่อนไขการแถลงข่าวผลการ จับกุมเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน.....	173
2. สื่อมวลชนกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการ แถลงข่าวผลการจับกุม.....	177

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.1 สิทธิและเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารราชการของประชาชน	
กับการแถลงข่าวผลการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจ.....	177
2.1.1 สิทธิที่จะรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน.....	177
2.1.2 สิทธิที่จะรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการตามพระราชบัญญัติ	
ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ.2540.....	178
2.2 สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนกับการแถลงข่าวผลการจับกุม.....	181
2.2.1 สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน.....	182
2.2.2 การรับรองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน	
ในรัฐธรรมนูญ.....	184
2.2.3 บทสรุป.....	185
3. ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการ	
จับกุม.....	187
3.1 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบัญญัติของกฎหมาย	
ก่อนการประกาศใช้.....	190
3.1.1 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราช	
บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญก่อนการประกาศใช้.....	190
3.1.2 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราช	
บัญญัติก่อนการประกาศใช้.....	192
3.2 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบัญญัติแห่งกฎหมาย	
หลังการประกาศใช้.....	193
3.2.1 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบัญญัติ	
แห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี.....	193
3.2.2 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบัญญัติ	
แห่งกฎหมายที่เสนอเรื่องโดยบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิ.....	196
3.3 บทสรุปเกี่ยวกับบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองศักดิ์ศรี	
ความเป็นมนุษย์.....	199
4. ศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการจับกุม.201	
4.1 ชั้นและอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรม.....	201

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1.1 ชั้นของศาลยุติธรรม.....	201
4.1.2 อำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรม.....	202
4.2 ศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าว ผลการจับกุม.....	202
4.2.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับการพิจารณาคดีโดยความเป็น ธรรมโดย ศาลยุติธรรม.....	202
4.2.2 การแถลงข่าวผลการจับกุมกับความผิดฐานหมิ่นประมาท และความรับผิดทางละเมิด.....	207
4.3 บทสรุป.....	210
5. ศาลปกครองกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการจับกุม.....	211
5.1 เขตอำนาจศาลปกครอง.....	212
5.1.1 เขตอำนาจศาลปกครองตามที่รัฐธรรมนูกำหนด.....	212
5.1.2 เขตอำนาจศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครอง และวิธีพิจารณาคดีปกครอง.....	213
5.2 อำนาจหน้าที่ของศาลปกครองกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	213
5.2.1 อำนาจในการพิจารณาว่ากฎที่ออกโดยฝ่ายปกครองละเมิดต่อ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่.....	214
5.2.2 อำนาจในการพิจารณาว่าคำสั่งที่ออกโดยฝ่ายปกครองละเมิดต่อ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่.....	217
5.2.3 อำนาจในการพิจารณาว่าการกระทำอื่นใดที่ออกโดยฝ่ายปกครอง ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่.....	218
6. ผู้ตรวจการแผ่นดินกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการ จับกุม.....	222
6.1 อำนาจในการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ.....	223
6.2 อำนาจในการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครอง.....	224
6.3 บทสรุปอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินกับการคุ้มครองศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์.....	225

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ใน	
การแถลงข่าวผลการจับกุม.....	226
7.1 ความหมายของสิทธิมนุษยชน.....	226
7.1.1 สิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพ	
และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับรองและคุ้มครองตาม	
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	227
7.1.2 สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของ	
บุคคลตามกฎหมายหรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมี	
พันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม.....	227
7.2 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนตามพระราชบัญญัติ	
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน.....	229
7.2.1 อำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน.....	229
7.2.2 การดำเนินการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน.....	230
7.2.3 การรายงานกรณีไม่ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ	
สิทธิมนุษยชน.....	230
7.3 บทสรุป.....	231
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยอภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	233
1. วิเคราะห์ลักษณะ ความหมาย และเกณฑ์วัดการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์...233	
1.1 ลักษณะ โดยทั่วไปของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....234	
1.1.1 การได้มาซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....234	
1.1.2 ความเป็นสากลของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....235	
1.1.3 ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....235	
1.1.4 การไม่อาจพรากหรือโอน ไปได้ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....235	
1.1.5 การดำรงอยู่ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....235	
1.2 การพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....235	
1.2.1 การอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นภายใต้บริบท	
ของสิทธิมนุษยชนต่างๆ.....	236

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

1.2.2 การอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสถานะ ที่เป็นคุณค่าสูงสุดแห่งความเป็นมนุษย์.....	237
1.3 เกณฑ์วัดการกระทำที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	238
1.3.1 พิจารณาว่าเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าของมนุษย์ลงมาอยู่ ในระดับที่เป็นเพียงวัตถุ.....	238
1.3.2 พิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นการทำลายภาพลักษณ์ของ ความเป็นมนุษย์.....	238
2. วิเคราะห์ความหมายสถานะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย.....	239
2.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	239
2.1.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หมายถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์.....	239
2.1.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หมายถึงสิทธิมนุษยชน.....	241
2.2 สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	245
2.2.1 เจตนารมณ์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติรับรอง ไว้ในรัฐธรรมนูญ.....	245
2.2.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเป็นสิทธิประการหนึ่ง.....	246
2.2.3 ขอบเขตการยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นอ้าง.....	247
3. วิเคราะห์ความผูกพันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญต่อการ ใช้อำนาจรัฐขององค์กรรัฐ.....	248
3.1 กระบวนการตรากฎหมายกับความผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	248
3.2 กระบวนการใช้บังคับกฎหมายกับความผูกพันต่อ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	252
3.2.1 กฎกับความผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	252
3.2.2 คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดกับความผูกพันต่อศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์.....	253
3.3 กระบวนการตีความกฎหมายกับความผูกพันต่อศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์.....	253
4. วิเคราะห์การแถลงข่าวผลการจับกุม โดยเจ้าพนักงานตำรวจ.....	254

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.1 การแถลงข่าวผลการจับกุมผลกระทบต่อคุณค่า ความเป็นมนุษย์.....	254
4.2 การแถลงข่าวผลการจับกุมผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน.....	255
4.2.1 สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ของผู้ต้องหา.....	255
4.2.2 สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมของผู้ต้องหา.....	256
4.2.3 สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหา.....	258
5. วิเคราะห์คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และที่ 465 /2550.....	259
5.1 ความชอบด้วยกฎหมาย.....	260
5.2 รูปแบบ.....	262
5.2.1 รูปแบบการออกกฎ.....	263
5.2.2 รูปแบบการออกคำสั่ง.....	263
5.3 การแถลงข่าวผลการจับกุมกับหลักความได้สัดส่วน.....	264
6. วิเคราะห์เงื่อนไขในการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจแถลงข่าวผลการ จับกุมโดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏต่อสื่อมวลชน.....	266
6.1 เงื่อนไขเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน.....	266
6.2 เงื่อนไขต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา.....	266
6.3 เงื่อนไขเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี.....	268
7. สรุปผล.....	268
8. ข้อเสนอแนะ.....	270
บรรณานุกรม.....	277
ประวัติผู้วิจัย.....	283

บทที่ 1

บทนำ

1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการยุติธรรมที่คืบคลานจะตึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ตามหลักวิธีพิจารณาความอาญาที่ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความเป็นเสรีนิยม ความเป็นประชาธิปไตย และต้องมีคุณลักษณะที่เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง¹ ซึ่งเป็นหลักการสร้างความสมดุลระหว่างมาตรการปราบปรามอาชญากรรมกับมาตรการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา การดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับผู้ถูกกล่าวหามากขึ้น โดยถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพในการต่อสู้คดีไม่ใช่เป็นเพียงผู้ถูกดำเนินคดีเท่านั้น ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาจึงต้องคำนึงถึงมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกกล่าวหาด้วย²

การดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมในอดีตนั้นรัฐหรือผู้มีอำนาจจะดำเนินการกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือผู้ต้องหาโดยการตั้งข้อสันนิษฐานตั้งแต่ต้นว่าผู้ต้องหานั้นได้กระทำความผิด อันทำให้มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเสมือนกระทำต่อวัตถุมากกว่าจะเป็นการปฏิบัติต่อมนุษย์ เช่นการค้นหาคำความจริงแบบระบบไต่สวนในยุโรปโบราณ การค้นหาคำความจริงจะเน้นไปที่การพยายามให้ผู้ต้องสงสัยนั้นรับสารภาพ หากผู้ต้องหาไม่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ก็จะถูกกระทำทรมาน³ การดำเนินการดังกล่าวนี้ในกระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้เกิดปฏิริยาทางการเมืองเพื่อต่อต้านและจำกัดอำนาจของกษัตริย์และผู้มีอำนาจปกครองซึ่งแต่ละครั้งทำให้มีการจัดทำเอกสารสิทธิเพื่อขอมสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม เช่น ในอังกฤษ

---

¹ คณิต ฉนกร “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527” วารสารนิติศาสตร์ 15,4 (ธันวาคม 2530) : 74-81 หน้า 81

² ณรงค์ ใจหาญ และคณะ รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์เรื่องสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษ ในคดีอาญา กรุงเทพฯ เสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา 2540 หน้า 11

³ ชาติ ชัยเดชสุริยะ “สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายสิทธิมนุษยชน หน่วยที่ 1-7 หน่วยที่ 7 นนทบุรี สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2548 หน้า 273

สมัยของพระเจ้าจอห์นแห่งอังกฤษพระองค์ทรงใช้อำนาจเกินขอบเขต จนพวกพระและขุนนาง บังคับให้พระองค์ลงพระปรมาภิไธยในเอกสารชื่อว่า “ มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา ค.ศ. 1215 ” (Magna Carta) ซึ่งมีข้อความสำคัญที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ เช่น บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง จับไล่ หรือริบทรัพย์ไม่ได้ เว้นเสียแต่จะได้รับการพิจารณาโดยบุคคลชั้นเดียวกับเขาและตามกฎหมายบ้านเมือง หรือ ธรรมเนียมปฏิบัติใหญ่ฝรั่งเศส ที่มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ซึ่งใช้อำนาจไปตามอำเภอใจ จนในที่สุดชาวฝรั่งเศสได้ก่อการปฏิวัติ และชาวฝรั่งเศสก็ได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ.1796 โดยมีหลักการเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น บุคคลจะต้องไม่ถูกกล่าวหา จับกุมหรือคุมขัง เว้นแต่เป็นกรณีที่กำหนดโดยกฎหมายและเป็นไปในรูปแบบที่กฎหมายได้บัญญัติไว้แล้ว บุคคลทุกคนพึงได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด การคุมขังบุคคลใดจะกระทำได้อต่อเมื่อมีความจำเป็นอย่างอื่นที่จำเป็นต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ตัวอย่างของเอกสารสิทธิทั้งสองอย่างฉบับนี้เกิดจากการยอมรับสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งทุกคนมีอย่างมีเท่าเทียมกัน และเป็นสิทธิที่ไม่โอนไปจากมนุษย์ได้⁴ อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการยกย่องและเชิดชูความเป็นมนุษย์ที่ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างสมเกียรติภูมิแห่งความเป็นมนุษย์ แม้บุคคลจะตกเป็นผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิดความเป็นมนุษย์ก็ยังคงมีอยู่หรือผู้มีอำนาจจึงไม่อาจปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเช่นอย่างวัตถุได้ ในประเทศไทยแต่เดิมนั้นในการพิสูจน์ความผิดนั้นใช้การพิจารณาแบบจารีตนคร ซึ่งการพิจารณาแบบจารีตนครนั้นมีลักษณะคล้ายกับการพิสูจน์ความผิดแบบระบบไต่สวนของยุโรปโบราณโดยถือหลักว่าผู้ถูกกล่าวหาจะถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าจะพิสูจน์ตนเองได้ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และในการพิสูจน์ความผิดนั้นจะใช้วิธีทรมานร่างกาย เช่น บีบขมับและตอกเล็บเพื่อบังคับให้ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ หรือให้ผู้ต้องหาต้องดื่มน้ำ ลุยไฟ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง ดังที่กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ได้ทรงกล่าวไว้ว่า “ ในครั้งนั้นผู้ใดต้องหาเป็นความอาญาแล้ว ได้รับความเดือดร้อนอย่างที่สุด เพราะในชั้นต้นถูกจับขังก่อนเสมอ กว่าจะได้มีใครได้พิจารณาก็นานมากกว่าทุกวันนี้ และในเวลาพิจารณานั้นถือกันว่าใครต้องหาแล้ว ต้องเป็นผู้ร้ายอยู่แล้ว ตบตีเข็มนจะเอาหลักฐานให้ได้จากตัวคนที่ต้องหานั้นเอง ถ้าคน ๆ นั้นนำพยานมาสืบความบริสุทธิ์ของตนได้ก็รอดไป คือ ผู้ต้องหาเป็นผู้สืบ ระยะเวลาครั้งนั้นไม่ได้ลดหย่อนการเช่นเดียวให้ราษฎรบ้างเลยเห็นจะเป็นเพราะเวลานั้น ระยะเวลาอยู่ในอำนาจเจ้าบ้านพื้นเมือง เจ้าบ้านพื้นเมืองเกี่ยวเนื่องผู้พิพากษาตราการต่อลงไป จนเอาผู้ร้ายให้ได้เพื่อเอาหน้าต่อนายต๋องขึ้นไป ผู้พิพากษาระลาการ

⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 276-278

จึงกลายเป็น โจทก์เองเอาความแก้ตัวจำเลย”⁵ วิธีพิจารณาแบบจารีตนครดังกล่าวเป็นเหตุผลที่ประเทศทางตะวันตกยกเป็นข้ออ้างไม่ยอมให้บุคคลในสังกัดของประเทศตนขึ้นศาลไทยและกลายเป็นข้ออ้างในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต จนมีการปฏิบัติระบบศาลตามแนวทางตะวันตก โดยนำหลักการพิจารณาคดีและการสืบพยานตามแบบอย่างของศาลในต่างประเทศตะวันตกซึ่งถือว่าจะต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผู้้นกระทำความผิดนั้นมาใช้ และยกเลิกวิธีพิจารณาจารีตนครบาลดังกล่าว⁶

จะเห็นได้ว่าจากเหตุการณ์ที่ผ่านมานั้นผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมได้รับการปฏิบัติเช่นอย่างวัตถุเช่นหนึ่งที่ปราศจากสิทธิและเสรีภาพใดๆ แต่ด้วยการยอมสิทธิในความเป็นมนุษย์ซึ่งมีติดตัวมาแต่กำเนิด จึงเกิดข้อเรียกร้องให้รัฐหรือผู้มีอำนาจต้องปฏิบัติต่อบุคคลให้สมกับเกียรติภูมิแห่งความเป็นมนุษย์ โดยต้องยอมรับและเคารพในคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งมนุษย์ทุกคนมีติดตัวมาแต่เกิด ซึ่งเราอาจเรียกสิทธินี้แต่เดิมว่า สิทธิตามธรรมชาติ หรือ สิทธิของมนุษย์แต่ในปัจจุบันเราเรียกว่า “สิทธิมนุษยชน” ซึ่งเป็นสิทธิอันจำเป็นที่มนุษย์พึงมีเพื่อให้มนุษย์ได้มีชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์⁷

ดังนั้น สิทธิมนุษยชนจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการใช้เพื่อคุ้มครองและปกป้องคุณค่าของความเป็นมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรมให้ได้รับการปฏิบัติให้สมกับความเป็นมนุษย์ประเทศต่างๆ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเคารพและยอมรับในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงได้ร่วมกันจัดตั้งองค์กรต่างๆ เช่น สหประชาชาติ สภายุโรป เป็นต้น ซึ่งทั้งสององค์กรได้จัดทำตราสารต่างๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก และได้รับรองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมไว้หลายประการ เช่น สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 และในอนุสัญญาของสภายุโรปเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ข้อ 6 (2) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม โดยได้รับการรับรองในอนุสัญญาของสภายุโรปเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ข้อ 6 กติการะประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 หรือสิทธิที่จะไม่ถูกกระทำทรมาน หรือถูกปฏิบัติถูกลงโทษที่เป็นการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 5 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 7 เป็นต้น

⁵กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระราชบัญญัติในปัจจุบัน เล่ม 2 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์กองหลวงไทย ร.ศ.120 หน้า 621

⁶สำนักงานอัยการสูงสุด อัยการไทย กรุงเทพมหานคร รุ่งศิลป์การพิมพ์ 1977 หน้า 17-18

⁷วิชย ศรีรัตน์ “พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน” คุลพวา 48, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2544): 23-48 หน้า 46-48

สิทธิที่ได้กล่าวมานี้เป็นสิทธิที่นานาอารยประเทศต่างให้การยอมรับและมีลักษณะความเป็นสากล แสดงถึงความมีอารยธรรมของมนุษย์ และเป็นที่ยืนยันและรับรองถึงสิทธิของมนุษย์ที่พึงได้รับการปฏิบัติให้กับความเป็นมนุษย์ อันเป็นการแสดงถึงการยอมรับและเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ของบุคคลก่อให้เกิดหน้าที่ต่อรัฐในการจะไม่กระทำการใดที่เป็นการลดคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

ประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกหนึ่งของสหประชาชาติก็ได้ยอมรับสิทธิเหล่านี้มาเป็นส่วนหนึ่งตามกฎหมายภายใน โดยการรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรม โดยได้เคยรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เช่น สิทธิในการที่จะรับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ตามมาตรา 39 สิทธิที่จะไม่ถูกปฏิบัติโดยไร้มนุษยธรรมและลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามมาตรา 4 สิทธิที่จะไม่ถูกกระทำโดยปราศจากอำนาจตามกฎหมายตามมาตรา 29 สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรมและการได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมตาม มาตรา 40 (4) (7) สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรม ตามมาตรา 40 (3) มาตรา 197 สิทธิที่รับรองโดยรัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นเสมือนหลักประกันในการกระบวนการยุติธรรมของรัฐที่จะดำเนินการกับผู้ถูกกล่าวหาด้วยความชอบธรรมตามหลักที่นานาอารยประเทศได้ปฏิบัติกัน ซึ่งในปัจจุบันแม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 จะได้ถูกยกเลิกไปแล้วโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราวพุทธศักราช 2557 ก็ตาม แต่โดยสิทธิเหล่านี้ซึ่งมีลักษณะที่เป็นสากล ทั้งในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ได้บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้ ” ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงยังคงได้รับความคุ้มครองตามมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ประกอบกับประเทศไทยก็มีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามตราสารของสหประชาชาติ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ. 1984 เป็นต้น ดังนั้น ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาจึงได้รับการคุ้มครองตามสิทธิเหล่านี้ และรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องหาด้วยความเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา

การรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาดังกล่าวที่ผ่านมานั้นถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคลที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมของไทยมีความเป็นสากล และการรับรองและคุ้มครองสิทธิที่สำคัญที่มีลักษณะเป็นการก้าวกระโดดในประเทศไทย คือ การรับรองและคุ้มครอง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ซึ่งรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เป็นครั้งแรก โดยบัญญัติไว้ใน มาตรา 4 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” มาตรา 26 “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” มาตรา 27 “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง” ซึ่งต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้นำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว 2557 มาตรา 4 ก็ยังคงบัญญัติรับรองให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องได้รับการคุ้มครอง เป็นการตอกย้ำให้รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องหาด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” (Human dignity) คือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน ซึ่งรัฐจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนโดยถือว่าประชาชนเป็นมนุษย์คนหนึ่ง จะปฏิบัติต่อประชาชนเสมือนหนึ่งไม่ใช่มนุษย์ไม่ได้⁸ และในกรอบสากล ถือว่า ทุกชีวิตมีคุณค่าและทุกคนมีศักดิ์ศรี⁹ ที่จะดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญได้บัญญัติหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดก็ด้วยมีเจตนารมณ์ที่จะยกย่องและชูเชิด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้ได้รับความเคารพและคุ้มครองจากรัฐ

ความเป็นจริงในสังคมไทยพบว่า ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยและความไม่เป็นธรรมในมิติของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในหลายๆประการ เรื่องหนึ่งที่มีให้พบเห็นเป็นประจำ ก็คือการแถลงข่าวผลการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งจะนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวผ่านสื่อต่อสาธารณชน ซึ่งในทางปฏิบัติเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมผู้ต้องหาแล้ว จะนำตัวผู้ต้องหาพร้อมทั้งพยานหลักฐานทางวัตถุต่างๆ แถลงข่าวเผยแพร่ต่อสาธารณชน และยังเปิดโอกาสให้นักข่าวสอบถามผู้ต้องหาเกี่ยวกับการกระทำความผิด การจัดแถลงข่าวการจับกุมผู้ต้องหาคืออาญาต่าง ๆ บางครั้งมีลักษณะเป็นการประณามผู้ถูกกล่าวหาให้ได้รับความอับอาย เช่น ให้ผู้ต้องหาคาบถุงยาบ้า

⁸มานิต จุมปา คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2555 หน้า 83

⁹สุทิน นพเกตุ สิทธิมนุษยชนศึกษา นครปฐม นครปฐมการพิมพ์ 2539 หน้า 34-35

โดยขึ้นชื่อผู้ต้องหาพร้อมกับคำว่า " เคนมนุษย์ " หรือ " อมนุษย์ " หรือไม่ก็เป็นการแถลงข่าวเพื่อ ยืนยันถึงการกระทำความผิดของผู้ต้องหา การกระทำดังกล่าวทำให้ผู้ต้องหาถูกสังคมตราหน้าว่า เป็นคนไม่ดี เห็นคนเป็นชั่วร้าย โดยสังคมตัดสินเขาทันทีที่เมื่อได้รับข่าวสารที่แถลงออกมา โดยที่ศาลยังไม่ได้พิจารณาตัดสินเขาว่าเป็นผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด ทำให้คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทางสังคมของเขาเสื่อมเสียลง การนำตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดแถลงข่าวต่อ สาธารณชนเท่ากับเป็นการประจานผู้ต้องหา อันเป็นการทำละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลใน ครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ทั้งๆ ที่ศาลยังไม่ได้พิจารณาตัดสินเขาว่าเป็นผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำ พิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิด ไม่ได้ แต่เจ้าพนักงานตำรวจกลับไม่ได้คำนึงถึงสิทธิเหล่านี้ ทำให้คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในทางสังคมของเขาเสื่อมเสีย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 26 ที่ว่า “ การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” และ มาตรา 28 ที่ว่า “ สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำ วินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลรวมทั้ง องค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง” แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ในปัจจุบันจะถูกยกเลิกไปแล้วแต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่รัฐจะต้องปกป้องและคุ้มครองดัง ปรากฏตามมาตรา 4 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว 2557 ดังนั้นหน่วยงาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงต้อง ผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งจะต้องไม่กระทำการใดๆอัน เป็นละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิของผู้ต้องหาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติ ตาม หากมีการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิของผู้ต้องหาที่ ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ในปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้วางแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การ แถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชนและการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ตาม คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 กำหนดไว้ว่า

ข้อ 2.3 ห้ามอนุญาตหรือจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ สัมภาษณ์ หรือให้ข่าว ของบุคคลดังต่อไปนี้

2.3.1 ผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการ หรือสถานีตำรวจ

2.3.2 เหตุอาชญากรรม รวมทั้งภาพที่มีลักษณะอุจาดหรือทารุณโหดร้าย หรือ ล่วงละเมิดสิทธิบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา เหตุอาชญากรรมหรือผู้เสียหาย

และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพถ่ายต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ซึ่งกำหนดไว้ว่า

2.4 ห้ามจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงเข้าทำข่าว ขณะเมื่อมีการให้ผู้ต้องหามาพนักงานสอบสวนไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ และหลีกเลี่ยงการให้สัมภาษณ์ใด ๆ ในลักษณะเป็นการโต้ตอบระหว่างพนักงานสอบสวนกับผู้ต้องหา หรือบุคคลใด โดยมีสื่อมวลชนทุกแขนงเป็นผู้สัมภาษณ์เนื่องจากอาจเป็นเหตุให้รูปคดีเสียหาย

พนักงานสอบสวนไม่ควรให้ผู้ต้องหามาไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพว่า ผู้ต้องหากระทำผิดอย่างไรเพราะการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพดังกล่าวมิใช่พยานหลักฐานที่จะนำมารับฟังประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหาเพื่อให้เห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7562/2533 แต่ถ้าเป็นการนำชี้ประกอบคำรับอื่น เช่น นำชี้จุดที่ซ่อนทรัพย์ซึ่งได้มาจากการกระทำผิด สิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด ได้ใช้ หรือจะใช้ในการกระทำผิด หรือสงสัยว่าจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐาน ให้ผู้ต้องหามาชี้ได้และป้องกันมิให้ผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปในที่นำชี้ ให้ฟังระมัดระวังการใช้ถ้อยคำ หรือกิริยาท่าทางที่เห็นว่าเป็นการข่มขู่ หรือการปฏิบัติที่ไม่สมควรแก่ผู้ต้องหา รวมทั้งการทำร้ายร่างกายผู้ต้องหา

ซึ่งจากคำสั่งดังกล่าวห้ามมิให้มีการแถลงข่าวเว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหาแต่จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการแถลงข่าวของเจ้าพนักงานตำรวจนั้น มีลักษณะเป็นการประจานหรือยืนยันการกระทำความผิดมากกว่าการแถลงข่าวเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์แห่งคดี นอกจากนี้การแถลงข่าวของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามคำสั่งของตำรวจฉบับนี้ยังมีปัญหาเรื่องความชอบด้วยกฎหมายในเรื่องของลำดับศักดิ์ของกฎหมายและการกระทำที่อาจจะกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้

จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นการนำตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดแถลงข่าวและทำแผนประกอบคำรับสารภาพต่อสาธารณชน หรือเผยแพร่ภาพถ่ายต่อสาธารณชน สักมไทยจะตราหน้าว่าคน

เหล่านี้เป็นคนไม่ดี เป็นคนชั่วร้าย โดยที่ผู้ต้องหาไม่มีโอกาสที่จะแก้ตัวอย่างใดๆ การกระทำดังกล่าวของเจ้าพนักงานตำรวจเท่ากับเป็นการประจาน ทำให้คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทางสังคมของเขาเสื่อมเสีย จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสังคมดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษากฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในการแถลงข่าวต่อสาธารณชน โดยยึดข้อมูลบนฐานสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญและตามตราสารที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการรักษาและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในการแถลงข่าวต่อสาธารณชน ทั้งนี้เพื่อเสนอแนวทางในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในการแถลงข่าวต่อสาธารณชนให้ได้รับการคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน อันจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม

2.วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาเนื้อหาของรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆด้านการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในการแถลงข่าวผลการจับกุม
- 2.2 เพื่อศึกษาอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามกฎหมายในการแถลงข่าวผลการจับกุม
- 2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในการแถลงข่าวผลการจับกุม

3.กรอบแนวคิดของการวิจัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราวพุทธศักราช 2557 ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา และสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งได้รับการรับรองคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในตราสารที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามไว้ เช่น สิทธิที่จะไม่ถูกปฏิบัติโดยไร้มนุษยธรรมและลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่จะไม่ถูกกระทำโดยปราศจากอำนาจตามกฎหมาย สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในการที่จะรับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรมและการได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรม

แต่ความเป็นจริงในทางปฏิบัติมีการแถลงข่าวผลการจับกุมต่อสาธารณชน อันเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา ซึ่งการกระทำละเมิดดังกล่าวเกิดขึ้น

ทั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและสื่อมวลชน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาที่มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญจึงยังไม่อาจบังคับให้เกิดผลได้จริง อาจเป็นผลเนื่องจากกฎหมายในลำดับรองยังบัญญัติไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ สังคมยังขาดความเข้าใจในเจตนารมณ์และความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมทั้งนักสื่อมวลชนไม่ตระหนักถึงการกระทำใดอันอาจส่งผลถึงการละเมิดสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาที่รัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองไว้

4.ประเด็นปัญหาการวิจัย

- 4.1 ความหมาย สถานะและความผูกพันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในต่างประเทศ และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
- 4.2 อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในการแถลงข่าวผลการจับกุม
- 4.3 หลักประกันการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

5.สมมุติฐานการวิจัย

สิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองไว้ยังขาดความหมายที่ชัดเจน ที่จะสื่อให้สังคมได้รับทราบถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ประกอบกับการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหา เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและเป็นมาโดยตลอดจนอาจถือได้ว่าเป็นเรื่องปกติในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องมีการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหา จึงเห็นได้ว่าการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาเป็นเรื่องที่สมควรกับการกระทำของผู้ต้องหาแล้ว

การแถลงข่าวผลการจับกุม อาจเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองไว้ และยังอาจเป็นการละเมิดต่อสิทธิที่จะไม่ถูกปฏิบัติโดยไร้มนุษยธรรมและลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่จะไม่ถูกกระทำโดยปราศจากอำนาจตามกฎหมาย สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในการที่จะรับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรมและการได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรม ตามตราสารของสหประชาชาติซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามด้วย

6.ขอบเขตการวิจัย

6.1 ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของความหมาย สถานะและความผูกพันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่ได้รับรองไว้ในตราสารของสหประชาชาติ และในระดับภูมิภาคยุโรป แอฟริกา อเมริกา และในกฎหมายภายในของประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส และประเทศแอฟริกาใต้

6.2 ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของความหมาย สถานะและความผูกพันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองไว้

6.3 ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายต่างๆ ของเจ้าพนักงานตำรวจ และอำนาจหน้าที่ในการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหา

6.4 ศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการแถลงข่าวผลการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจ

7.ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทราบถึงเนื้อหาของรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆด้านการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในการแถลงข่าวผลการจับกุม

7.2 ทราบถึงอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจตามกฎหมายในการแถลงข่าวผลการจับกุม

7.3 ทราบถึงแนวทางในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในการแถลงข่าวผลการจับกุม

8.วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยนี้ผู้ศึกษาประสงค์จะศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวกับแนวคิดและตราสารที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของสหประชาชาติ และในระดับภูมิภาคยุโรป แอฟริกา อเมริกา เช่น กฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 , กติการะหว่างประเทศว่า สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย การขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1966 อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ.1984 อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ.1979 อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุก

รูปแบบ ค.ศ.1966 อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการกำจัดและปราบปรามอาชญากรรม
 แบ่งแยกผิว 1973 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 พิธีสารเลือกรับฉบับที่สองแห่งกติการะหว่าง
 ประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1989 ประมวลระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ของ
 เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ค.ศ.1979 กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ
 1955 หลักการพื้นฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยความเป็นอิสระของศาล ค.ศ.1985
 อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีขั้นมูลฐาน ค.ศ.1950 กฎบัตรสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิ
 ขั้นพื้นฐาน ค.ศ.2000 กฎบัตรแห่งแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน ค.ศ.1981 ปฏิญญา
 อเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ ค.ศ.1948 อนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.
 1978 และในกฎหมายภายในของประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส และประเทศแอฟริกาใต้
 เช่น รัฐธรรมนูญประเทศเยอรมนี รัฐธรรมนูญประเทศฝรั่งเศส รัฐธรรมนูญประเทศแอฟริกาใต้
 และศึกษากฎหมายภายในประเทศไทย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540
 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ
 ชั่วคราวพุทธศักราช 2557 คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 คำสั่งสำนักงานตำรวจ
 แห่งชาติที่ 855/2548 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายอาญา
 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติ
 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.
 2547 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 ประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี
 ตลอดจนโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาศักดิ์ศรีความ
 เป็นมนุษย์

9.ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่
 เกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ แล้วรวบรวมเอกสาร
 ทำการศึกษาและแยกกลุ่มจัดหมวดหมู่เอกสารที่คล้ายกันหรือมีความเชื่อมโยงกันไว้ด้วยกัน เมื่อได้
 รวบรวมเอกสารจนครบถ้วนและทำการจัดหมวดหมู่เสร็จสิ้นแล้ว ทำการศึกษาวิเคราะห์เอกสารแต่
 ละหมวดหมู่ไปที่ละเรื่องๆ โดยยึดหลักอยู่ที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามวัตถุประสงค์การศึกษาและ
 ขอบเขตการวิจัย

บทที่ 2

ปรัชญาและแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ เพราะมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยคุณลักษณะที่มีความพิเศษแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ บนโลกใบนี้ เช่น ความสามารถในการใช้เหตุผล ความสามารถในการรังสรรค์และสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เป็นต้น มนุษย์ได้ใช้คุณลักษณะนี้เรียนรู้และอธิบายความเป็นไปต่างๆ ของสิ่งต่างๆ รอบตัวมนุษย์ และที่สำคัญมนุษย์เริ่มอธิบายและค้นหาความเป็นมนุษย์ด้วยคุณลักษณะที่พิเศษของมนุษย์ทำให้มนุษย์พบว่าตนเองมีความพิเศษแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตและความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความค่า ดังนั้น ในบทนี้ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาและแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอำนาจรัฐเพื่อให้ทราบถึงปรัชญาแนวคิดและรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยจะทำการศึกษาในหัวข้อ ดังนี้

1. วิวัฒนาการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยกรีก-โรมัน
  2. วิวัฒนาการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สมัยกลาง
  3. วิวัฒนาการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สมัยใหม่
  4. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวคิดของนักกฎหมาย
  5. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรูปศัพท์
  6. บทสรุปความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละหัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยกรีก-โรมัน

อารยธรรมในสมัยกรีก-โรมัน เป็นช่วงเวลาที่มีวิถีชีวิตของมนุษย์ถูกครอบงำโดยอำนาจรัฐ ปราศจากความเป็นตัวเอง โดยในสังคมกรีกมีการแบ่งแยกชนชั้นในสังคมอย่างชัดเจน ประชาชนในนครรัฐกรีก แบ่งออกเป็นพลเมืองเอเธนส์ ซึ่งได้แก่ผู้ที่มิบิดาและมารดาเป็นชาวเอเธนส์ และทาสซึ่งเป็นเชลยสงคราม คนที่มีสิทธิในการปกครองเฉพาะแต่ชายฉกรรจ์ชาวเอเธนส์ ส่วน ทาส ผู้หญิง คนชราและเด็ก ไม่มีเสียงในการปกครองประเทศแต่อย่างใด ความไม่เสมอภาค การแบ่งแยกชนชั้นและการกดขี่ข่มเหงเออาร์คเอาเปรียบมีปรากฏอยู่ทั่วไป นักปราชญ์ต่างๆ จึงมีความพยายามที่จะจัดระเบียบสังคมและความเสมอภาคของมนุษย์ขึ้น

1.1 โสกราตีส (Socrates 490-405 BC)

โสกราตีส เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับ ความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวตนของมนุษย์เอง เรียกว่า “วิญญาณ” อันหมายถึงความรู้และความสำนึกดีชั่ว ความรู้และสำนึกดีชั่วจึงเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวมนุษย์¹⁰ ความรู้และสำนึกดีชั่วของมนุษย์เป็นสิ่งที่ติดตัวมากับมนุษย์ตั้งแต่เกิด และเป็นสิ่งที่เป็นนรันคร โสกราตีสจึงเชื่อว่าเมื่อมนุษย์ใดเผลอเผลอให้ดีโดยใช้ความรู้และสำนึกดีชั่วที่มีอยู่ในตัวเองแสวงหาความถูกต้องและชอบธรรม จะทำให้มนุษย์สามารถรับรู้ความถูกต้องที่แท้จริง อันคือคุณธรรมหรือศีลธรรมอันดีได้

แนวคิดของโสกราตีส จึงเป็นการสอนให้มนุษย์เรียนรู้ตัวเอง เพราะโสกราตีสเชื่อว่าความรู้มีอยู่ในตัวมนุษย์อยู่แล้ว ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความรู้ในจิตของเรา เหตุที่ทำให้มนุษย์ดำเนินการในวิถีทางที่ผิดพลาดเพราะการได้รับแนวคิดที่ผิดพลาดจากโลก¹¹ ดังนั้น มนุษย์สามารถใช้ความรู้และเหตุผลที่มีอยู่ในตัวเองแยกแยะและแสวงหาตัวตนตามธรรมชาติของตนเองได้ เมื่อนั้นมนุษย์จะบรรลุถึงความสมบูรณ์ได้

ตัวความรู้ที่โสกราตีสอ้างถึงนั้น ก็คือคุณธรรมและความดีงามของมนุษย์ เมื่อสรุปตามแนวคิดของโสกราตีสเราจึงอาจกล่าวได้ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับคุณธรรมความดีงาม การที่โสกราตีส อธิบายระบบศีลธรรมและความดีงามเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวมนุษย์ จึงเป็นการวางรากฐานของศีลธรรมว่าเป็นธรรมชาติหรือเป็นพื้นฐานทางจิตใจของคน¹² ซึ่งนับว่าเป็นแนวคิดที่พยายามจะอธิบายคุณลักษณะที่พิเศษของมนุษย์ตามสภาวะธรรมชาติโดยยกย่องเชิดชูว่ามนุษย์โดยธรรมชาติ นั้นเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและความดีงามให้ปรากฏขึ้นมา

1.2 เพลโต (Plato 429-348 BC)

เพลโตมีแนวคิดที่ว่า สรรพสิ่งบนโลกใบนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือโลกของความหมาย Idea ส่วนหนึ่ง และโลกของสิ่งที่ปรากฏเป็นตัวตน Empiric อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเพลโตยืนยันว่า สิ่งที่ปรากฏให้เห็นเป็นตัวเป็นตนซึ่งเราเรียกว่า Empiric นั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ไม่ยั่งยืน ในทัศนะของเพลโตสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ไม่ยั่งยืน จึงเป็นวัตถุที่จะนำมาศึกษาหาความรู้ที่แท้จริงไม่ได้ การศึกษาหาความรู้ที่แท้จริงต้องศึกษาจากส่วนของ Idea เพราะเป็น

¹⁰ สุขุม นวลสกุล และโกศล โรจนพันธ์ *ทฤษฎีการเมือง สมัยโบราณและสมัยกลาง* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2539 หน้า 23

¹¹ สมบัติ จันทร์วงศ์ *ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น บทวิเคราะห์โสกราตีส* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2524 หน้า 10-11

¹² ปรีดี เกษมทรัพย์ *นิติปรัชญา* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551 หน้า 140-144

สิ่งที่แท้จริงไม่ขึ้นอยู่กับอำเภอจิตใจอำเภอใจของมนุษย์ผู้ใด¹³ ทศนะของเพลโตต่อโลก Idea ก็คือ ความหมายที่สิ่งนั้นดำรงอยู่หรือสื่อให้เห็นและเข้าใจนั้น หากเปรียบเทียบกับมนุษย์โลก Idea ก็คือ สภาวะ”จิตใจ” ภายในตัวมนุษย์นั่นเอง เพลโตจึงแบ่งออกได้เป็นสองส่วน คือส่วนที่เป็นรูปธรรม ซึ่งหมายถึงร่างกายของมนุษย์ และอีกส่วนหนึ่งที่เป็นนามธรรม หมายถึงวิญญาณหรือจิตใจของมนุษย์ แต่ในทศนะของเพลโตนั้นมนุษย์มีสภาวะจิตใจที่แตกต่างกัน เพราะมนุษย์มีความพัวพันอยู่กับร่างกายซึ่งเป็นวัตถุ ทำให้จิตใจมนุษย์มีความละเอียดหยابที่แตกต่างกันไป

เพลโตได้ยึดโยงสภาวะจิตใจที่มีความแตกต่างกันของมนุษย์เข้ากับความสัมพันธ์กับรัฐ เพื่ออธิบายลักษณะความเป็นรัฐที่สมบูรณ์แบบในอุดมคติของเขา โดยเพลโตแบ่งมนุษย์ออกเป็น 3 ชั้นตามภาวะจิตใจของมนุษย์ซึ่งเป็นที่มาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ และโดยที่มนุษย์มีคุณลักษณะทางจิตใจที่แตกต่าง เพลโตจึงจัดให้บุคคลแต่ละประเภททำหน้าที่ที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของจิตใจ ดังนั้นรัฐในอุดมคติของเพลโตจึงประกอบด้วยบุคคล 3 ชั้น ชั้นแรกคือ ชั้นนักรบราชย์ เป็นผู้ที่คุณลักษณะทางจิตใจที่ประกอบด้วยความรู้และมีเหตุผล จะทำหน้าที่ปกครอง ชั้นที่สอง คือชั้นนักรบหรือทหารซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะทางจิตใจประกอบด้วยความแค้น จะทำหน้าที่ในการปกป้องและคุ้มครองรัฐ ชั้นที่สาม คือ ประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะทางจิตใจที่มีแต่ค้นหาและความอยาก จะทำหน้าที่เป็นผู้ที่ใช้แรงงาน ทำหน้าที่ผลิตอาหารและสร้างผลผลิตที่จำเป็นต่อพลเมืองของรัฐ¹⁴

แนวคิดที่ว่ามนุษย์มีคุณลักษณะพิเศษบางอย่างที่มีติดตัวมาตั้งแต่เกิดที่เป็นเพียงศีลธรรมความดีงามตามแนวคิดของโสกราตีส เพลโตได้พัฒนาแนวคิดดังกล่าวโดยยอมรับลักษณะพิเศษของมนุษย์ที่มีติดตัวมาแต่เกิด แต่เพลโตนำแนวคิดมาแบ่งแยกบุคคลตามสภาพภายใน นั่นคือ “จิตใจ” อันเป็นส่วนภายในที่มีมาพร้อมกับการเป็นมนุษย์ตั้งแต่เกิด เพียงแต่ว่าสิ่งที่ติดตัว อันคือจิตใจ มีความละเอียดหยابที่แตกต่างกันไป จึงทำให้มนุษย์ไม่มีความเท่าเทียม เพราะมนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ที่แตกต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามแนวคิดของเพลโตถือว่าเป็นการเชื่อมโยงระหว่างคุณสมบัติบางประการที่มีมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์

1.3 อริสโตเติล (Aristotle 382-322 BC)

อริสโตเติลเชื่อว่า มนุษย์มีธรรมชาติอยู่สองส่วน คือ ด้านหนึ่ง มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีอิสระ และตกอยู่ภายใต้บังคับของความต้องการเช่นเดียวกับสัตว์ทั่วไป คือ กิน ดื่มนอน และสืบพันธุ์ อีกด้านหนึ่ง มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลอยู่ในตัวเองรู้จักถูกผิดชั่วดี ซึ่งเป็นแบบของ

¹³ปริดา เกษมทรัพย์ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12 หน้า 110-111

¹⁴ตมยศ เชื้อไทย นิติปรัชญาเบื้องต้น กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2555 หน้า 78-79
อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ สิทธิมนุษยชน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2553 หน้า 29-30

มนุษย์ทุกคน มนุษย์จึงสามารถใช้เหตุผลที่มีอยู่ ควบคุมความอยากและพัฒนาตนเองทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่าสัตว์อื่นๆ¹⁵ ลักษณะนี้สำหรับมนุษย์แล้วจึงเป็นสิ่งที่พิเศษที่สุดและมีอยู่ในมนุษย์เท่านั้น จึงทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นๆ

อริสโตเติล จึงไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของเพลโตที่แบ่งแยกมนุษย์ตามสภาวะจิตใจที่แตกต่างกัน เพราะในสภาวะเป็นธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนเกิดขึ้นมาพร้อมกับเหตุผลที่มีอยู่ในตัวเอง ดังนั้นมนุษย์ทุกคนย่อมสามารถใช้เหตุผลนั้นพัฒนาตนเองได้ตามความต้องการของตน ในทัศนะของอริสโตเติลมนุษย์จึงประกอบด้วยทั้งสองส่วน การที่มนุษย์จะใช้ส่วนที่เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลอยู่ในตัวเองรู้จักถูกผิดชั่วดี ซึ่งเป็นแบบของมนุษย์ทุกคน เพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์ตนเองได้นั้น มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมหรือเป็นครอบครัวหรือเป็นรัฐ¹⁶

ในสังคมที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นรัฐนั้น อริสโตเติลเห็นว่าความเสมอภาคของมนุษย์มีอยู่ 2 ส่วน คือความเสมอภาคตามธรรมชาติ หมายถึงความเสมอภาคที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในธรรมชาติ ไม่ขึ้นกับกาลเวลาการรับรู้หรือการยอมรับของมนุษย์¹⁷ ความเสมอภาคตามธรรมชาตินี้มนุษย์ได้รับมาพร้อมกับการเกิดมาเป็นมนุษย์และมนุษย์ทุกคนมีเหมือนกัน มนุษย์จึงสามารถใช้เหตุผลที่มีอยู่ในตัวเอง เพื่อเข้าถึงและรับรู้สิ่งนี้ได้ หรือเรียกว่า “สิทธิตามธรรมชาติ”¹⁸ ความเสมอภาคอีกส่วนหนึ่ง คือ ความเสมอภาคของมนุษย์ที่สมมุติขึ้น หมายถึง ความเสมอภาคที่มนุษย์สร้างขึ้นจากมาตรการของกฎหมาย เป็นที่รับรู้และยอมรับกันโดยทั่วไปในช่วงเวลานั้น อย่างไรก็ตามในทรรศนะของอริสโตเติลก็มิได้หมายความว่าทุกคนจะเสมอภาคและเท่าเทียมกันในทุกกรณี เพราะมนุษย์แต่ละคนมีความสามารถและระดับสติปัญญาที่แตกต่างกัน¹⁹

1.4 สำนักสโตอิกส์ (Stoic School)

สำนักสโตอิกส์ก่อตั้งในราวศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาล โดยมี เซโน (Zeno 350-360 Bc) เป็นผู้ก่อตั้ง สำนักสโตอิกส์มีแนวคิดพื้นฐานว่า ในธรรมชาติสรรพสิ่งต่างๆ มีแก่นสารที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ “เหตุผล” อันเสมือนเป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติที่มีลักษณะแน่นอนและเป็นระเบียบ เป็นอย่างเดียวกันในทุกที่และทุกเวลา ซึ่งกฎเกณฑ์ธรรมชาตินี้เป็นกฎหมายของเหตุผล

¹⁵ สมยศ เชื้อไทย *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14* หน้า 80

¹⁶ ปรีดี เกษมทรัพย์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12* หน้า 117

¹⁷ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14* หน้า 31

¹⁸ อุดม รัฐอมฤต และคณะ *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตาม มาตรา 28* กรุงเทพมหานคร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2544 หน้า 34

¹⁹ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14* หน้า 31

เป็นสิ่งที่มืออยู่ในสรรพสิ่ง ทำหน้าที่ควบคุมความเป็นไปสรรพสิ่ง รวมถึงกฎหมายและความยุติธรรมด้วย กฎเกณฑ์ของธรรมชาติจึงเป็นกฎเกณฑ์แห่งเหตุผล มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติจึงอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของเหตุผลอันถูกต้องเช่นกัน ดังนั้นมนุษย์จึงมาพร้อมกับลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากสัตว์อื่น คือ การเป็นสัตว์ที่มีเหตุผลที่สามารถใช้พัฒนาตนเองได้ มนุษย์จึงสามารถเข้าถึงกฎหมายของธรรมชาติได้โดยตนเอง²⁰

ดังนั้น ในทรรศนะนี้จึงถือว่า มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีมีความเสมอภาคตามธรรมชาติเท่าเทียมกัน เพราะมนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน คือ กฎของธรรมชาติหรือกฎของเหตุผล ซึ่งกฎนี้มีความสำคัญมากกว่ากฎที่มาจากประเพณีที่มนุษย์สร้างขึ้น²¹ ความเชื่อมั่นของสโตอิกต่อเหตุผลซึ่งถือว่าเป็นแก่นสารของของจักรวาลอันกินความรวมไปถึงธรรมชาติทั้งปวง โลก และมนุษย์ ทำให้เกิดตรรกะในการพิจารณาว่ามนุษย์ชาติทั้งอันเป็นผู้ที่มีเหตุผลเสมอกันทุกคน เพราะมนุษย์มีความเป็นมนุษย์ที่ประกอบด้วยสิ่งเดียวกันและอยู่ในกฎเกณฑ์ธรรมชาติเดียวกันมนุษย์จึงสมควรมีฐานะแห่งความเป็นพลเมืองเท่าเทียมกัน²²จึงเรียกว่า “พลเมืองสากล” หลักคิดข้อนี้ของสำนักสโตอิกนับเป็นรากเหง้าต้นตออันสำคัญในการพัฒนาสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะประเด็นเรื่องศักดิ์ศรีอันเท่าเทียมกันของมนุษย์ เพราะแนวคิดนี้ทำให้สโตอิกปฏิเสธเรื่องความแตกต่างระหว่างแคว้นกรีกกับแคว้นแค้นของพวกเขาป่าเถื่อนไร้อารยธรรม ไม่ให้ยึดติดในเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนา และยอมรับความเสมอภาคของมนุษย์ทุกคน²³

ภายใต้แนวคิดของสำนักสโตอิก คุณลักษณะที่พิเศษซึ่งเป็นสิ่งที่มีติดตัวมาตั้งแต่เกิดได้กลายมาเป็นแนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ทุกคนมีอย่างเสมอกันและเท่าเทียมกัน ในสภาวะธรรมชาติมนุษย์ทุกคนจึงมีคุณค่าแห่งความเป็นคนเท่าเทียมกัน การแบ่งออกคนเพราะความแตกต่างทางเชื้อชาติ ถือว่าเป็นการปฏิเสธความถูกต้องตามธรรมชาติของมนุษย์

1.5 ซิเซโร (Cicero 106-43 BC)

ซิเซโร เป็นนักการเมืองและนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงของโรมัน ได้บรรยายถึงกฎหมายธรรมชาติ ตามแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติของสำนักสโตอิกไว้ว่า “มีกฎหมายที่แท้จริงอยู่ประเทศหนึ่ง คือ เหตุผลที่ถูกต้องสอดคล้องกับธรรมชาติ แผ่ซอออกไปในสรรพสิ่งที่มีชีวิต มีผลใช้ได้ถาวรไม่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นกฎหมายที่บังคับให้มนุษย์ต้องปฏิบัติหน้าที่ ห้าม

²⁰ จริญญา โฆษณานันท์ นิติปรัชญา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2537 หน้า 131

²¹ อุคมศักดิ์ สินธิพงษ์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 14 หน้า 33

²² Alan S. Rosenbaum (Ed), “The Philosophy of Human Right International Perspective”, Op.cit., P 10-11 อ่างใน จริญญา โฆษณานันท์ สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติธรรม 2545 หน้า 60

²³ จริญญา โฆษณานันท์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 20 หน้า 131

กระทำความชั่ว และคอยเหนี่ยวรั้งให้พ้นจากความชั่ว สุจริตชนย่อมไม่เพิกเฉยต่อบัญญัติและข้อห้ามของกฎหมาย การแก้ไขเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อกฎหมายนี้จะกระทำมิได้ ไม่ว่าจะกระทำโดยสภาซิเนตหรือโดยประชาชน ก็มีอาจได้รับการยกเว้นที่จะไม่ต้องเคารพเชื่อฟังกฎหมายนี้ กฎหมายนี้จะไม่เป็นอย่างหนึ่งที่กรุงเอเธนส์และเป็นอย่างหนึ่งที่กรุงโรม แต่จะเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับทุกชาติและทุกยุคสมัย”²⁴

จากคำกล่าวของซีเซโรจะเห็นได้ว่า ซีเซโรยืนยันถึงหลักการของแนวคิดเรื่องกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นหลักธรรมนุญของโลก กฎหมายจึงเป็นเรื่องของเหตุผลที่เป็นโดยธรรมชาติและกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติมีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง กฎเกณฑ์ตามธรรมชาติมีอยู่ในมนุษย์ด้วยเพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์จึงสามารถเข้าถึงและรับรู้ได้ด้วยความสามารถของตนเองเพราะมนุษย์โดยสันดานเป็นผู้ที่มีธรรมชาติที่ดี มีสติ มีเหตุผล และมีความหยิ่งคืด และกฎธรรมชาติมีลักษณะเป็นสากลและไม่เปลี่ยนแปลง²⁵ กฎนี้จะเป็นอย่างเดียวกันสำหรับมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา ใช้ได้กับทุกคนและทุกสถานที่ และมีคุณค่าเหนือกว่ากฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นกฎใดก็ตามที่สร้างขึ้นมาให้ขัดแย้งกับกฎนี้จะต้องถูกยกเลิกไม่อาจใช้ได้อีกต่อไป²⁶

แนวคิดของ ซีเซโร จึงถือว่าเป็นการยืนยันสิทธิตามธรรมชาติให้ปรากฏเป็นลักษณะสากล และมีสภาพบังคับเป็นกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ทุกคนจะอยู่ภายใต้กฎหมายธรรมชาตินี้เช่นกันและรัฐเองก็ต้องไม่กระทำการใดๆ ที่ขัดกับกฎหมายธรรมชาติ

ดังนั้น แนวคิดในสมัยกรีก-โรมัน จึงสะท้อนหลักการสำคัญของความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างจากสัตว์คือ ภาวะของภายในจิตใจ ซึ่งโสกราตีสเชื่อมมนุษย์เกิดมาพร้อมกับความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวซึ่งเรียกว่าคุณธรรม เพลโตได้พัฒนาแนวคิดต่อมาโดยนำแนวคิดที่ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับคุณลักษณะภายในมือธบายรัฐในอุดมคติของเขา เพียงแต่คุณลักษณะทางจิตใจที่มีพร้อมกับการเป็นมนุษย์ของเพลโตมีระดับที่แตกต่างกัน จึงทำให้มนุษย์มีฐานะในรัฐที่แตกต่าง อริสโตเติลเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับคุณลักษณะพิเศษทางจิตใจที่มีเหมือนกันทุกคน ซึ่งแต่ละคนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามความต้องการของตน ดังนั้นอริสโตเติลจึงเชื่อว่าในธรรมชาติมนุษย์มีความเสมอภาคกัน สำนักสโตอิกได้รับแนวคิดในเรื่องของความเสมอภาคในธรรมชาติของมนุษย์มาพัฒนาต่อจึงเกิดแนวคิดเรื่อง พลเมืองสากล ซึ่งหมายถึง ไม่ให้ยึดติดในเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนา และยอมรับความเสมอภาคของมนุษย์ทุกคน จากแนวคิดที่เป็นเพียงทางด้านจริยธรรมศาสตร์เริ่ม

²⁴ วัระ โลจาเยะ *กฎหมายสิทธิมนุษยชน* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2525

²⁵ สมยศ เชื้อไทย *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14* หน้า 84-86

²⁶ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14* หน้า 34

พัฒนาผู้ซื้อเรียกร้องหรือสถานะของกฎหมาย โดยคำกล่าวของซีเซโร ที่ยอมรับกฎธรรมชาติอยู่นอกกฎของรัฐ

ในยุคกรีก-โรมัน คุณลักษณะพิเศษของมนุษย์ที่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ได้รับการพัฒนาจนเป็นแนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกพัฒนาขึ้นมาอีกด้วยเหตุที่เรายกย่องและชูเชิดคุณลักษณะพิเศษของมนุษย์ที่เป็นผู้มีศีลธรรม หรือเป็นผู้ที่มีเหตุผล หรือเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาตนเองได้ อันเป็นการยอมรับว่ามนุษย์มีคุณค่าในตัวเองและมีศักดิ์ศรีในตนเอง จึงเป็นการเริ่มต้นของสายธารการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลำดับต่อมา

2. แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยกลาง

ในช่วงที่จักรวรรดิโรมันใกล้จะล่มสลาย ชาวโรมันประสบกับสภาวะความสับสนขาดที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ สถานะของผู้คนในสังคมมีความแตกต่างกันอย่างมาก ทาสและคนยากจนถูกกดขี่ เอารัดเอาเปรียบผู้คนหมดหวังในชีวิต คริสต์ศาสนาได้ถือกำเนิดขึ้นในยุคนี้ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงโรม คนสมัยกลางถือว่า ศาสนจักรเป็นเสมือนตัวแทนแห่งความเชื่อที่ถูกต้องอันแผ่ไปทั่วสารทิศซึ่งสืบทอดอารยธรรมมาจากจักรวรรดิโรมันเดิม จึงเรียกชื่อว่า โรมันคาทอลิก²⁷ จึงอาจกล่าวได้ว่าตลอดสมัยกลาง ศาสนจักรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอารยธรรมที่ตกทอดมาแต่สมัยโรมัน ทั้งในแง่การปกครอง ศาสนาวัฒนธรรมและศิลปะวิทยาการ พระในคริสต์ศาสนาต้องทำหน้าที่ในทางฝ่ายปกครอง และเป็นผู้สอนเผยแผ่ศาสนา ในสมัยกลางจึงเป็นช่วงเวลาที่ศาสนจักรมีอิทธิพลครอบงำความคิดและวิถีชีวิตของมนุษย์ แนวคิดของสิทธิตามธรรมชาติถูกผสมผสานเข้ากับความเชื่อทางศาสนาโดยมีคำสอนที่เน้นในเรื่องความรักและความเสมอภาคของมนุษย์และการจำกัดอำนาจของรัฐ²⁸

2.1 คำสอนเรื่องความเสมอภาค

ศาสนาคริสต์มีคำสอนว่า มนุษย์ทั้งหลายที่ถือกำเนิดมานั้น ต่างถือว่าเป็นบุตรของพระเจ้าด้วยกันทุกคน จึงมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในสายตาของพระเจ้า ซึ่ง เซน พอล (St.Paul) สาวุศิษย์คนสำคัญคนหนึ่งได้กล่าวเสริมคำสอนในเรื่องความเสมอภาคว่า “ไม่มีทั้งยิวหรือกรีก ไม่มีทั้งเสรีชนหรือทาส ไม่มีทั้งชายและหญิง เพราะทุกคนถือเป็นหนึ่งในพระเยซูคริสต์”²⁹ คำสอนในเรื่องความเสมอภาคเป็นกล่าวอ้างสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งสิทธิตามธรรมชาตินี้

²⁷ปรีดี เกษมทรัพย์ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12 หน้า 140-144

²⁸ อุดม สนิธิพงษ์ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14 หน้า 35

²⁹ วีระ โลจายะ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24 หน้า 5

มนุษย์ทุกคนได้รับมาจากพระเจ้าซึ่งพระเจ้าเป็นบิดาของทุกคน ฉะนั้นในสายตาของพระเจ้ามนุษย์ทุกคนจึงเท่าเทียมกัน

2.2 คำสอนเรื่องการจำกัดอำนาจรัฐ

ในยุคสมัยนี้ ชีวิตของพลเมืองนั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเกิดมาเพื่อเป็นทาสรับใช้รัฐ ชีวิตของพลเมืองสมัยนั้นผูกพันกับนคร รัฐมีอิทธิพลเหนือพลเมืองโดยสิ้นเชิง ดังนั้นพลเมืองจะต้องยอมศิโรราบต่ออำนาจรัฐในทุกกรณี โดยไม่มีข้อยกเว้น มนุษย์ในยุคนี้จึงมีชีวิตอยู่อย่างปราศจากคุณค่าและศักดิ์ศรีใดๆ เมื่อคริสต์ศาสนาได้ถือกำเนิดขึ้นและได้เผยแพร่คำสอนในหลักเรื่องความเสมอภาคกันของมนุษย์ หลักคำสอนนี้จึงได้ถูกพัฒนาและหยิบยกขึ้นมาเป็นหลักในการต่อสู้กับอำนาจรัฐและความ อุดมคติธรรมของสังคม โดยมี เซนต์ แอมโบรส และเซนต์ ออกุสติน เซนต์ โทมัส อควินัส เป็นผู้พัฒนาแนวคิดนี้³⁰

เซนต์ แอมโบรส (St.Ambrose) ได้แสดงแนวคิดในเรื่องของอำนาจรัฐไว้ว่า “ มนุษย์และรัฐเป็นสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้นด้วยอำนาจของพระองค์ ผู้ปกครองรัฐต้องได้รับการเชื้อเพลิง ศาสนจักรมีอำนาจที่จะพิพากษาคริสเตียนทุกคนรวมทั้งกษัตริย์หรือผู้ปกครองด้วย เพราะคริสเตียนทุกคนต่างถือเป็นบุตรของพระเจ้าและอยู่ภายใต้ศาสนจักรเดียวกัน รัฐควรมีอำนาจเฉพาะเรื่องการปกครองบ้านเมืองไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนจักร ” แนวคิดของเซนต์ แอมโบรส ถือได้ว่าเป็นการอ้างสิทธิตามธรรมชาติในฐานะที่พระเจ้าเป็นผู้สร้างรัฐ ฉะนั้นทั้งรัฐและศาสนจักรต่างมีฐานะเท่าเทียมกัน เมื่อรัฐและศาสนจักรมีฐานะเท่าเทียมกัน รัฐจึงไม่อาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับส่วนของศาสนจักรได้ รัฐจึงมีอำนาจเฉพาะในเรื่องของอาณาจักรเท่านั้น

เซนต์ ออกุสติน (St.AuGustineX 354-430) ได้เสนอแนวความคิดเรื่องการแบ่งแยกอำนาจของอาณาจักรและศาสนจักรไว้ในหนังสือ อาณาจักรของพระเจ้า (City of God) โดยกล่าวว่า ส่วนประกอบของมนุษย์มีอยู่ ๒ สิ่ง ได้แก่ ร่างกายและวิญญาณ มนุษย์เป็นผู้แสวงหาความสุขทั้งทางโลกและทางวิญญาณ ความสุข ทางวิญญาณหาได้ในอาณาจักรของพระเจ้า ซึ่งมีแต่ความสุข ส่วนความสุขทางร่างกายหาได้ในอาณาจักรโลก (City of the World) ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสตัณหาและเป็นอำนาจฝ่ายต่ำ แนวคิดของ เซนต์ ออกุสติน ได้แบ่งแยกศาสนจักรกับอาณาจักรออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยถือว่าศาสนจักรอยู่เหนืออาณาจักร มนุษย์ถูกสร้างขึ้นและได้รับอำนาจมาจากพระเจ้าและมีรูปแบบเช่นเดียวกับพระเจ้า มนุษย์จึงเป็นสิ่งที่มีความค่าและมีศักดิ์ศรีในตัวเอง และพระเจ้าทรงอยู่เหนือสรรพสิ่งทั้งปวงทั้งมีอำนาจอยู่เหนืออาณาจักร ดังนั้นด้วยศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่พระเจ้ามอบให้จึงทำให้มนุษย์ไม่อาจยอมรับอำนาจรัฐว่ามีอยู่เหนือความ

³⁰ อุดม สตินธิพงษ์ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14 หน้า 37-41

เป็นมนุษย์ได้ แนวคิดนี้เป็นการกล่าวอ้างถึงสิทธิในความเป็นมนุษย์ของทุกคนโดยเหตุว่าพระเจ้าทรงเป็นผู้ประทานให้ เมื่อพระเจ้าเป็นสิ่งที่อยู่เหนือสรรพสิ่ง มนุษย์จึงไม่อาจอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐที่ไม่ชอบธรรมได้

เซนต์ โทมัส อควินัส (Saint Thomas Aquinas 1226-1274) เป็นนักปราชญ์คนสำคัญของศาสนจักร ได้เชื่อมโยงระหว่างสิทธิตามธรรมชาติซึ่งเป็นสิทธิที่พระเจ้าประทานให้สู่การนิยามกฎหมายธรรมชาติ โดยเซนต์ โทมัส อควินัส ได้อธิบายกฎหมายธรรมชาติไว้ว่า “กฎหมายธรรมชาติ คือ เจตจำนงของพระเจ้า พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งทั้งปวงรวมทั้งกฎหมายธรรมชาติก่อนที่จะมีรัฐ มนุษย์อาจเข้าถึงได้โดยการพิเคราะห์ด้วยเหตุผล³¹ แนวคิดของ เซนต์ โทมัส อควินัส ได้ประสานความเชื่อเรื่องเหตุผลและความศรัทธาเข้าด้วยกัน เข้าถือว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นกฎหมายศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งที่กำหนดความสัมพันธ์ของมนุษย์ ครอบคลุมทั้งโลกมนุษย์ สรรค์ซึ่งเป็นไปตามเจตจำนงของพระเจ้า จึงเป็นสิ่งที่มิอำนาจเหนือรัฐ ดังนั้น รัฐจะบัญญัติกฎหมายให้ขัดหรือแย้งกับสิทธิตามธรรมชาติที่พระเจ้าประทานให้มนุษย์ไม่ได้³²

2.3 คำสอนที่ให้มนุษย์สำนึกในศักดิ์ศรีของมนุษย์

คำสอนของศาสนาคริสต์เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งรวมถึงมนุษย์ด้วย มนุษย์มีความพิเศษจากสิ่งอื่นที่พระเจ้าสร้างขึ้น เพราะพระเจ้านั้นได้สร้างมนุษย์ขึ้นตามรูปแบบเช่นเดียวกับพระองค์ และมนุษย์นั้นมีรูปแบบเช่นเดียวกับ “พระฉายาของพระองค์” และเพราะมนุษย์มีรูปแบบอันคือร่างกายเช่นเดียวกับพระเจ้า³³ พระเจ้าจึงมอบ “ศักดิ์ศรี” ให้กับมนุษย์ ให้สมกับที่มีรูปแบบเช่นเดียวกับพระองค์ ร่างกายของมนุษย์จึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและศักดิ์ศรีในตนเองเพราะเป็นสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์ที่พระเจ้าประทานให้³⁴

ดังนั้นด้วยศักดิ์ศรีที่มีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวมนุษย์ที่พระเจ้าประทานให้ ตามแนวคำสอนของศาสนาคริสต์มนุษย์ทุกคนจึงต้องมีความรักต่อกัน มนุษย์ไม่อาจปฏิบัติต่อมนุษย์เหมือนกัน เสมือนไม่ใช่มนุษย์หรือเป็นอย่างสัตว์ไม่ได้ แต่มนุษย์จะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นการสำนึกในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่พระเจ้าประทานให้ ความเป็นมนุษย์จึงเป็นคุณค่าสูงสุดที่พระเจ้ามอบให้

จากแนวคิดเรื่องความเสมอภาคของมนุษย์ที่มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันเพราะมนุษย์ทุกคนล้วนเป็นบุตรของพระเจ้าและถูกสร้างขึ้นด้วยพระเจ้าเช่นเดียวกันและพระเจ้าซึ่งเป็น

³¹ปรีดี เกษมทรัพย์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12* หน้า 142-143

³²อุดม สนิธิพงษ์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14* หน้า 40-41

³³วิระ โลจายะ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 24* หน้า 8

³⁴จรัญ โฆษณานันท์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 22* หน้า 99

ผู้สร้างสรรพสิ่ง นำมาสู่การพัฒนาหลักคำสอนในศาสนาคริสต์โดยเชื่อว่ารัฐสร้างขึ้นโดยพระเจ้า ฉะนั้นรัฐจึงไม่อาจอ้างอำนาจเหนือบุตรของพระเจ้าได้และในขณะที่เดียวกันมนุษย์ทุกคนย่อมมี เกียรติและศักดิ์ศรีในตนเอง เพราะมนุษย์มีความพิเศษจากสิ่งอื่นที่พระเจ้าสร้างคือการที่มนุษย์มี รูปร่างเช่นเดียวกับพระองค์มนุษย์จึงได้รับศักดิ์ศรีจากพระเจ้า เป็นการพัฒนาลิทธิตามธรรมชาติสู่ สิทธิของปัจเจกชนในการอ้างเพื่อจำกัดอำนาจรัฐ แนวคิดเรื่องการจำกัดอำนาจรัฐส่งผลให้มนุษย์ได้ ตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่พระเจ้าประทานให้ และเป็นรากฐานของความเชื่อ ในเรื่องของปัจเจกชนนิยมในเวลาต่อมา

ดังนั้นแม้แนวคิดในเรื่องกระแสกฎหมายธรรมชาติในสมัยกรีกโรมัน จะถูก ผสมผสานเข้ากับแนวคิดทางศาสนาโดยถือว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง กฎหมายธรรมชาติเดิม ซึ่งเป็นเรื่องของเหตุผลตามสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ ถูกผสมผสานเข้ากับคำสอนของศาสนาคริสต์ โดยแทนที่จะเป็นเรื่องเหตุผลตามธรรมชาติแต่กลับเป็นเรื่องเจตจำนงของพระเจ้า หรือจะกล่าวให้ ชัดก็คือเหตุผลที่ถูกต้องคือเจตจำนงของพระเจ้าหรือเหตุผลของพระเจ้า มิใช่เหตุผลตามสภาวะ ธรรมชาติอีกต่อไป

หากมองโดยแก่นของลักษณะที่ปรากฏจะเห็นได้ว่า คำสอนของศาสนาคริสต์มี หลักคำสอนเรื่องความเสมอภาคของมนุษย์เช่นเดียวกับความเสมอภาคของกฎหมายธรรมชาติ แต่มี ความแตกต่างตรงที่ศาสนาคริสต์ถือเป็นเรื่องที่พระเจ้าสร้างทุกสรรพสิ่ง แต่ในกฎหมายธรรมชาติ ถือว่าทุกคนเสมอภาคเพราะทุกคนล้วนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มาถึงตรงนี้เราจึงอาจกล่าวได้ว่า ความเสมอภาคนั้นถือเป็นรากฐานของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ว่าได้ และอีกประการ หนึ่งการที่ในศาสนาคริสต์สอนให้มนุษย์ปฏิบัติต่อกันอย่างเคารพซึ่งกันและกันจะปฏิบัติต่อกัน เสมือนไม่ใช่มนุษย์นั้น ย่อมมีลักษณะที่ประสงค์จะปกป้องเช่นเดียวกับกฎหมายธรรมชาติในสมัย กรีกโรมันที่ยกย่องชูเชิดชูคุณลักษณะพิเศษของมนุษย์ที่แตกต่างจากสัตว์อื่น

อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในช่วงสมัยนี้ก็ยังเป็นเพียง หลักการเชิงอุดมคติที่เป็นคำสอนเชิงทฤษฎีของนักปราชญ์ที่ชวนประทับใจและช่วยส่งเสริม แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน โดยสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังมิได้ถูกนำมายึดโยงกับการ ต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความมนุษย์

3. แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสมัยใหม่

จากยุคกลางซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาโดยพระเจ้า และพระเจ้าเป็นผู้สรรค์สร้างสรรพสิ่งอันเป็นความเชื่อในเรื่องศรัทธา ความเชื่อดังกล่าวถูกแทนที่ด้วยความเชื่อในเรื่องเหตุผล เพราะผลการค้นพบต่างๆทางวิทยาศาสตร์ การให้เหตุผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ทำให้อิทธิของศาสนาเสื่อมคลายลง

มนุษย์เชื่อในตัวเองและมีความเป็นตัวเองมากขึ้น แนวคิดเรื่องปัจเจกชนนิยมที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นมนุษย์ที่มีเหตุผล และกฎธรรมชาติเป็นเรื่องของกฎแห่งเหตุผล ซึ่งมีไว้เพื่อปกป้องประโยชน์ของบุคคล แนวคิดเรื่องปัจเจกชนนิยมจึงได้รับการพัฒนาขึ้นโดยนักปราชญ์ บนความเชื่อมั่นว่ามนุษย์นั้นเป็นผู้ที่มีเหตุผลอยู่ในตัวเอง กระแสแนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติในสมัยกรีกโรมันได้ฟื้นตัวขึ้น และล้างความเชื่อเชิงศรัทธาในเทววิทยาซึ่งเคยถูกศาสนาครีสต์ครอบงำอยู่เป็นเวลานาน โดยมีนักคิดที่สำคัญตามลำดับดังนี้

3.1 ฮูโก โกรเชียส (Hugo Grotius 1583-1645)

หลังจากแนวคิดของศาสนจักรได้เสื่อมคลายลง อิทธิพลของปรัชญากฎหมายธรรมชาติได้กลับฟื้นตัวขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง โดยมีโกรเชียส เป็นผู้บุกเบิกทางความคิดในการที่อธิบายแนวคิดตามทฤษฎีสิทธิธรรมชาติออกจากกรอบของศาสนจักร โดยท่านพยายามอธิบายหลักการแห่งเหตุผลโดยอาศัยเหตุผลตามธรรมชาติของ อริสโตเติล เป็นรากฐานนำทางความคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งมีความเชื่อมั่นในการดำรงอยู่ของกฎหมายธรรมชาติหรือเหตุผลอันถูกต้อง มนุษย์สามารถใช้เหตุผลเกี่ยวกับความรู้สึกผิดชอบชั่วดีที่มีอยู่ในตัวมนุษย์อันคือ “เหตุผล” ก็จะสามารถเรียนรู้และเข้าใจสรรพสิ่งได้³⁵

โกรเชียส ได้อธิบายลักษณะของกฎหมายธรรมชาติตามที่เสนอของท่านไว้ว่า “กฎหมายธรรมชาติย่อมจะคงมีอยู่ แม้ถ้าหากเราจะยอมรับในสิ่งที่เราไม่อาจยอมรับได้เป็นอันขาด เพราะหากยอมรับเช่นนั้นก็นับว่าเป็นความชั่วอย่างยิ่ง คือ รับว่าไม่มีพระเจ้าเป็นเจ้า หรือถ้ารับว่ามีพระเจ้าเป็นเจ้า แต่พระองค์มิได้ใส่ใจต่อกิจการของมนุษย์ก็ตาม”³⁶ และธรรมชาตินั้นย่อมเปลี่ยนแปลงมิได้แม้โดยพระเจ้า³⁷

³⁵ สมยศ เชื้อไทย อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 14 หน้า 97

³⁶ De Jure Belli Ac pacis, Proleg 2 อ้างใน ปริติ เกษมทรัพย์ นิติปรัชญา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551 หน้า 195

³⁷ De Jure Belli Ac pacis, BK. I, ch i. X. 5 อ้างใน ปริติ เกษมทรัพย์ นิติปรัชญา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551 หน้า 195

คำอธิบายกฎหมายธรรมชาติของโกรเซียมส์ ลือให้เห็นถึงแนวคิดของซิเชโรที่ยืนยันถึงการมีอยู่ของกฎหมายธรรมชาติ ที่เป็นกฎเกณฑ์ของเหตุผล และเหตุผลที่ถูกต้องจะเป็นตัวบอกว่าการกระทำใดถูกหรือผิด ในทัศนะของโกรเซียมส์สิ่งใดจะเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิดนั้นอยู่ที่คุณภาพของตัวมันเองตามหลักเหตุผลที่มีอยู่ในธรรมชาติไม่ได้ขึ้นอยู่กับใคร ความคิดเช่นนี้เป็นการสวนทางกับความคิดของศาสนจักรที่เชื่อว่าความถูกต้องนั้นขึ้นอยู่กับพระเจ้า ดังนั้นกฎหมายธรรมชาติจึงดำรงอยู่ได้โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับพระเจ้า³⁸

โกรเซียมส์ ยังเชื่อว่ามนุษย์นั้นมีธรรมชาติที่ต้องการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งเป็นสังคมที่สงบสันติและจัดตั้งขึ้น โดยสอดคล้องกับมาตรฐานทางสติปัญญาของวิญญาณและสอดคล้องกับธรรมชาติซึ่งเป็นสังคมที่มีเหตุผล สิ่งใดขัดแย้งกับความสงบสุขในสังคมนั้นย่อมไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรม โดยท่านได้วางหลักเกณฑ์ของกฎหมายธรรมชาติที่สำคัญๆเพื่อใช้ในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมไว้ดังนี้ (1) การงดเว้นไม่เอาของของผู้อื่นมาเป็นของเรา (2) การส่งสิ่งที่เราเอาจากเขามาคืนให้แก่เจ้าของ (3) การรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่ผู้อื่น (4) การชดใช้ค่าเสียหายแก่การที่ได้กระทำต่อผู้อื่นโดยมิชอบ และ (5) การลงโทษบุคคลที่ควรลงโทษ³⁹

แนวคิดนี้ถือเป็นการนำแนวคิดการที่เราขย่งเซ็ดซุมมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่มีเหตุผลและสำนึกชั่วดีอันเป็นการแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นในธรรมชาติ กลับมาอธิบายเพื่อสร้างเงื่อนไขในการยอมรับของตัวมนุษย์ผู้มีเจตจำนงของตัวเอง มิใช่เป็นไปตามเจตจำนงของผู้ใด และทุกคนล้วนมีความเป็นผู้มีเหตุผลและสำนึกที่ดีมีในตัวเอง สามารถพัฒนาตนเองได้ สาธารณของการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้แนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติจึงฟื้นตัวขึ้นมา

3.2 โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbs 1588-1679)

โทมัส ฮอบส์ ปรัชญาชาวอังกฤษ ได้กล่าวถึงสภาวะตามธรรมชาติของมนุษย์ไว้ในหนังสือ Leviathan ความว่า ในสภาวะที่ยังไม่มีสังคม มนุษย์นั้นมีลักษณะเป็นสัตว์เดียดริจจันเสมือนสัตว์หน้าขนหรือสุนัขป่า มนุษย์มีชีวิตอยู่ในธรรมชาติด้วยความหวาดกลัว เห็นแก่ตัวและชอบใช้ความรุนแรง เป็นสภาวะของอนาธิปไตย ไม่มีหลักความผิด-ถูก ชั่ว-ดี ไม่มีศีลธรรม ไม่มีกฎหมาย ทุกคนมีสิทธิเหนือทุกสิ่ง ผลประโยชน์ของใครก็เป็นเรื่องมาตรการแห่งความชอบธรรมสำหรับคนคนนั้น โดยเหตุนี้มนุษย์มีสิทธิตามธรรมชาติที่จะรักษาตัวรอดด้วยการใช้กำลังของตัวเองเข้าต่อสู้หรือต่อต้านมนุษย์อื่นที่ล่วงละเมิดต่อมนุษย์⁴⁰ จึงมีความจำเป็นเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงจากสภาวะ

³⁸ ปรีดี เกษมทรัพย์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12* หน้า 196

³⁹ สมยศ เชื้อไทย *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14* หน้า 98-99

⁴⁰ Bodenheimer, *Jurisprudence*, 1981 p.40 อ้างใน ปรีดี เกษมทรัพย์ *นิติปรัชญา* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551 หน้า 199

อันเลวร้าย มนุษย์จึงได้รวมตัวกันขึ้นเป็นสังคม และทำความตกลงมอบสิทธิธรรมชาติทั้งหลายของตนให้กับรัฐเป็นผู้ควบคุมดูแล เพื่อไม่ให้เกิดสภาวะที่เป็นอนาธิปไตย⁴¹

ตามแนวคิดของ ฮอบส์ มนุษย์โดยทั่วไปเป็นผู้ที่เห็นแก่ตัวและโหดร้ายและที่สำคัญมนุษย์มีธรรมชาติที่เห็นแก่ตัว ในสังคมมนุษย์จึงพยายามที่จะฝ่าฝืนกติกาของสังคมหรือสัญญาประชาคมอยู่เสมอ มนุษย์จำเป็นต้องสละสิทธิตามธรรมชาติของตนที่มีอยู่ทั้งสิ้นให้กับรัฐ เพื่อที่รัฐจะได้มีอำนาจอย่างเต็มที่หรืออำนาจสูงสุดและเด็ดขาดในการควบคุมสภาวะธรรมชาติและเพื่อให้มนุษย์รอดพ้นจากสภาวะที่เลวร้าย โดยต่างทำสัญญายอมสละสิทธิเสรีภาพของตนมอบให้แก่รัฐและต้องเคารพรัฐผู้รับมอบอำนาจไปจากตน ข้อตกลงนี้เรียกว่า “สัญญาประชาคม” (Leviathan) ซึ่งจะก่อให้เกิดรัฐที่มีอำนาจอย่างสมบูรณ์และเด็ดขาด (Absolute Power)

สิทธิในสภาวะตามธรรมชาติของ ฮอบส์ คือสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติแบบดิบๆ ที่มนุษย์ใช้กันตามอำเภอใจ โดยไม่มีข้อจำกัดมิใช่สิทธิตามธรรมชาติชนิดที่มีการใช้ด้วยเจตจำนงแห่งเหตุผลเพื่อจุดประสงค์อันมีคุณค่าทั่วไป สิทธิตามธรรมชาติที่ ฮอบส์ กล่าวชัดเจนก็คือสิทธิในการปกป้องรักษาตัวเอง ที่ ฮอบส์ถือว่าเป็นสิทธิของแต่ละคนในสภาวะธรรมชาติ ฮอบส์จึงเชื่อมโยงสภาวะธรรมชาติดังกล่าวมาสู่หลักสัญญาประชาคม ที่เน้นความเข้มแข็งและอำนาจเด็ดขาดของรัฐมากกว่าสิ่งใด ดังนั้น ฮอบส์จึงอ้างถึงการโอนสิทธิตามธรรมชาติหรือการมอบอำนาจการปกครองโดยเด็ดขาดเพื่อแลกกับการคุ้มครองความปลอดภัยชีวิตมากกว่าเสรีภาพของมนุษย์ตามธรรมชาติ⁴² แต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดของ ฮอบส์ ก็เป็นจุดที่เริ่มมีการเชื่อมโยงสิทธิในสภาวะตามธรรมชาติของมนุษย์กับการก่อตัวขึ้นของรัฐสมัยใหม่ ที่ถือกำเนิดขึ้นตามเจตจำนงของชน ซึ่งหมายถึงสิทธิในสภาวะธรรมชาติตามหลักกฎหมายธรรมชาติกำลังจะพัฒนาตัวสู่ข้อเรียกร้องต่อรัฐดังจะได้กล่าวต่อไป

3.3 จอห์น ล็อก (John Lock 1632-1704)

John Lock นักปราชญ์ชาวอังกฤษ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสภาวะธรรมและสัญญาประชาคมไว้ แต่แนวคิดของจอห์น ล็อก มีความแตกต่างจากแนวคิดของฮอบส์ โดยจอห์น ล็อกได้อธิบายไว้ว่า “มนุษย์ในสภาวะธรรมชาตินั้นเป็นสภาวะแห่งสันติสุข และในสภาวะธรรมชาติมนุษย์ทุกคนรู้จักกฎหมายธรรมชาติ อันเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์รู้จักเคารพความเสมอภาคและความเป็นอิสระ ต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเสมอภาคและเป็นอิสระ⁴³ ในสภาวะธรรมชาตินุษย์มีสิทธิที่สำคัญ 3 ประการ คือ สิทธิในชีวิต สิทธิในอิสรภาพ และสิทธิในทรัพย์สิน ภายใต้การ

⁴¹ อุดม สนิธิพงษ์ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14 หน้า 42

⁴² จรัญ โฆษณานันท์ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 22 หน้า 113

⁴³ ปรีดี เกษมทรัพย์ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12 หน้า 205

ควบคุมของกฎแห่งธรรมชาติ การล่วงละเมิดสิทธิที่มนุษย์มีอยู่ตามธรรมชาติจะถูกลงโทษโดยการแก้แค้น ทดแทนจากผู้เสียหายหรือญาติมิตรของผู้เสียหาย การลงโทษในสภาวะธรรมชาตินี้มีลักษณะเป็น “ความยุติธรรมส่วนตัว”⁴⁴ ตามแนวคิดของจอห์น ล็อก ในสภาวะธรรมชาติของมนุษย์นั้น มนุษย์เป็นผู้ที่มีจิตใจงดงามมีความเท่าเทียมกันและมีเสรีภาพอย่างเต็มที่แต่สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ขาดระเบียบทางการเมือง ขาดองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ล่วงละเมิดสิทธิตามธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้สิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติจึงขาดความแน่นอนและไม่มีหลักประกัน จึงทำให้การดำรงอยู่ในสภาวะธรรมชาติของมนุษย์เป็นไปได้ด้วยความอันตราย มีความไม่สะดวกในการใช้สิทธิที่มนุษย์มีมาตามธรรมชาติคือ สิทธิในชีวิต สิทธิในอิสรภาพ และสิทธิในทรัพย์สิน เมื่อมีการล่วงละเมิดสิทธิตามธรรมชาติของคน ทุกคนต่างทำหน้าที่พิพากษาด้วยตนเอง ดังนั้น เพื่อป้องกันปัญหาข้อพิพาทและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความสงบสุขมนุษย์จึงตกลงสัญญาเข้าอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งเรียกว่า “สัญญาประชาคม” สัญญานี้จะก่อตั้งอำนาจกลางหรือรัฐบาลขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้ความยุติธรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม

สัญญาประชาคมตามทัศนะของ John Lock เป็นสัญญาที่ประชาชนแต่ละคนตกลงที่จะโอนอำนาจบางส่วนซึ่งได้แก่อำนาจบังคับการตามกฎหมายธรรมชาติให้แก่รัฐบาลหรือรัฐ ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตามสัญญา แต่ทุกคนยังคงสงวนสิทธิในชีวิตทรัพย์สินและเสรีภาพอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติของมนุษย์ไว้ จึงทำให้รัฐในฐานะผู้รับมอบอำนาจมีอำนาจอย่างจำกัดเฉพาะรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความยุติธรรมให้เกิดแก่สังคม ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดหลักประกันต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติของมนุษย์นั่นเอง สัญญาประชาคมของ John Lock จึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างสิทธิตามธรรมชาติที่มนุษย์มาคิดตัวมาตั้งแต่เกิดเข้ากับหลักการก่อตั้งรัฐ โดยถือว่ารัฐเกิดขึ้นตามเจตจำนงของประชาชนที่สละสิทธิของตนเองบางส่วน เพื่อให้รัฐมีอำนาจในการป้องกันและรักษาไว้ ซึ่ง สิทธิตามธรรมชาติที่มนุษย์มี คือ สิทธิในชีวิต สิทธิในอิสรภาพ และสิทธิในทรัพย์สิน และเพื่อยุติความยุ่งเหยิงและความไม่สงบเรียบร้อยที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น เมื่อรัฐกระทำการใดอันละเมิดเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ตามธรรมชาติ ก็ถือว่ารัฐได้กระทำการผิดข้อตกลงที่ได้ให้ไว้ในสัญญาประชาคม ประชาชนย่อมมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะปฏิวัติล้มล้างผู้ปกครองที่ผิดสัญญาได้

อย่างไรก็ตาม เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจไปในทางที่ผิดเงื่อนไข John Lock ได้เสนอหลักการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน อันเป็นการให้แบ่งแยกอำนาจเพื่อมิให้รวมอำนาจไว้ที่คนเดียว โดยให้แยกอำนาจในการตรากฎหมายออกจากอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย

⁴⁴ อุดม สนิธิพงษ์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 14 หน้า 42

ซึ่งจะทำให้ผู้ตรากฎหมาย ตรากฎหมายด้วยความระมัดระวัง เพราะจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายเช่นเดียวกัน

ดังนั้น แนวคิดของ John Lock จึงมีรากฐานที่สำคัญเกี่ยวกับการปกครองและสิทธิของประชาชนที่สำคัญอยู่ 2 ประการ⁴⁵

ประการแรก รัฐเกิดขึ้นตามความประสงค์ของประชาชน เรียกว่า “สัญญาประชาคม” ซึ่งประชาชนมอบอำนาจบางส่วนให้ เพื่อให้ทำหน้าที่ดำรงรักษาไว้ซึ่งสิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของประชาชน รัฐจึงไม่อาจทำลายสิทธิขั้นพื้นฐานตามธรรมชาตินี้ได้ และสิทธิตามธรรมชาตินี้เป็นสิทธิที่ติดอยู่กับความเป็นมนุษย์ จึงมีอาจจำหน่ายโอนให้แก่กันได้ ซึ่งปัจจุบันนี้ เรียกสิทธินี้ว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Right)

ประการที่สอง เพื่อป้องกันไม่ให้อำนาจไปอยู่ในทางที่ไม่ชอบ ต้องแบ่งแยกอำนาจให้อำนาจกระจายไปอยู่ในมือของหลายคน ทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน

3.4 มองเตสกีเยอ (Montesquieu ค.ศ. 1689-1755)

Montesquieu เป็นนักคิดชาวฝรั่งเศสได้รับอิทธิพลทางความคิดจาก John Lock โดยเขาได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองไว้ในหนังสือชื่อ “เจตนารมณ์ของกฎหมาย” (The Spirit of The Laws) ไว้ว่า โดยธรรมชาติของมนุษย์มีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจไปในทางที่ผิด เมื่อเรามอบอำนาจให้กับรัฐทำหน้าที่ปกครองประชาชน รัฐย่อมมีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ชอบ อันจะเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้ง Montesquieu ยังเชื่อว่าหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้นไม่ได้อยู่ที่การปกครองแบบประชาธิปไตยแต่อยู่ที่รูปแบบรัฐบาลที่มีอำนาจอย่างจำกัด⁴⁶

ดังนั้น Montesquieu จึงได้เสนอแนวคิดให้มีการแบ่งแยกอำนาจปกครอง โดยแบ่งอำนาจดังกล่าวออกเป็น 3 ส่วน คืออำนาจในการตรากฎหมาย (นิติบัญญัติ) อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย (ฝ่ายบริหาร) อำนาจในการวินิจฉัยและตัดสินคดี (ฝ่ายตุลาการ) โดยให้อำนาจทั้งสามทำหน้าที่ถ่วงดุลและตรวจสอบซึ่งกันและกัน⁴⁷ ซึ่งเรียกแนวคิดนี้ว่า “หลักการแบ่งแยกอำนาจ” หลักการแบ่งแยกอำนาจถือเป็นรากฐานของการปกครองภายใต้กฎหมายหรือที่เรียกว่า “หลักนิติรัฐ” (The Rule of Law)

⁴⁵ สมยศ เชื้อไทย อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 14 หน้า 101-102

⁴⁶ สมยศ เชื้อไทย อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 14 หน้า 103

⁴⁷ อุคม สินธิพงษ์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 14 หน้า 45

3.5 ของ ชาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau ค.ศ. 1712-1778)

ของ ชาคส์ รูสโซ ปรัชเมธิชาวฝรั่งเศส ได้เสนอแนวคิดอันเป็นการเชื่อมโยงสถานะตามธรรมชาติของมนุษย์เข้ากับอำนาจหน้าที่ของรัฐ ตามทัศนะของ Rousseau มนุษย์ตามสถานะธรรมชาติทุกๆ คนมีเสรีภาพแห่งการดำรงอยู่ทั้งสิ้น ทุกคนเป็นนายของตนเอง ไม่อยู่ใต้อาณัติของใครถ้าเขาไม่ยินยอม แต่อย่างไรก็ตามในสถานะดังกล่าวทุกคนต่างก็ไม่มีความปลอดภัย ไม่มีความมั่นคงในชีวิต คือ ไม่มีหลักประกันที่แน่นอน จำต้องมารวมตัวกัน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของทุกคน ทุกคนจึงเข้าทำสัญญาประชาคม ดังที่รูสโซเขียนไว้ว่า “มนุษย์เกิดมาเสรีภาพ แต่ทุกหนทุกแห่งเขาอยู่ในเครื่องพันธนาการ” คำกล่าวของรูสโซนี้ สะท้อนถึงความคิดของรูสโซว่า เขายอมรับเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนว่ามีอย่างไม่จำกัด⁴⁸

สัญญาประชาคมของ Rousseau เป็นสัญญาซึ่งทุกคนตกลงทำสัญญากับทุกคนเพื่อสละสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติที่ไม่ถูกจำกัดให้แก่ส่วนรวม โดยไม่ได้โอนให้แก่ผู้ใด และแต่ละคนต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของส่วนรวมนี้ ด้วยเหตุนี้ทุกคนไม่ได้โอนสิทธิและเสรีให้แก่ใคร เมื่อทุกคนไม่ได้โอนสิทธิเสรีภาพให้แก่ใครทุกคนจึงเป็นผู้ถืออำนาจปกครองตนเอง ประชาชนจึงเป็นทั้งผู้ปกครองและอยู่ภายใต้กฎการปกครองในขณะเดียวกัน⁴⁹ รูปแบบสัญญาประชาคมของ Rousseau เป็นเสมือนระบบการจัดการสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ตามสถานะธรรมชาติให้มีความมั่นคงแน่นอน และปลอดภัย เปรียบเสมือนหลักประกันในการดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์ให้ปกติสุข ซึ่ง Rousseau ได้เสนอให้มีการแบ่งแยกอำนาจปกครองออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยให้ทั้งสามสามารถถ่วงดุลและตรวจสอบกันเองได้ ซึ่งถือว่าการจำกัดอำนาจรัฐมิให้ตกอยู่กับบุคคลคนเดียว นับเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน⁵⁰

4. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวคิดของนักกฎหมาย

4.1 ความหมายตามแนวคิด Guenter Duerig

Guenter Duerig นักกฎหมายชาวเยอรมัน ได้อธิบายความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ไว้ว่า มนุษย์ทุกคนเป็นมีจิตวิญญาณเป็นของตนเอง จิตวิญญาณที่อยู่ใน

⁴⁸ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน ว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์วิญญูชน 2555 หน้า 35-36

⁴⁹ สมยศ เชื้อไทย *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14* หน้า 105

⁵⁰ อุดม สินธุพงษ์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 14* หน้า 44-45

ตัวของมนุษย์ทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ ฉะนั้นการทำให้บรรลุซึ่งเป้าหมายภายในขอบเขตส่วนบุคคล ขึ้นอยู่กับจิตวิญญาณของตนเอง ซึ่งจะเป็นผู้ตัดสินใจเพื่อที่จะกำหนดตนเองและสร้าง สภาพแวดล้อมของตนเอง⁵¹ตามแนวคิดของ Guenter Duerig สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะ ประกอบด้วยรากฐานอันเป็นสาระสำคัญสองประการที่ไม่อาจแยกจากกันได้ คือ สิทธิในชีวิต ร่างกายและสิทธิในที่จะได้รับความเสมอภาค

สิทธิในชีวิตและร่างกาย (Recht Auf Leben) เป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ที่มี ดิดต่อมาตั้งแต่เกิดเพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ สิทธิในชีวิตและร่างกายจึงเป็นสิทธิขั้น พื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ที่ไม่อาจพรากไปจากความเป็นมนุษย์ได้ สิทธิในชีวิตและร่างกายของ มนุษย์มีความสัมพันธ์โดยตรงกับสภาวะจิตวิญญาณภายในที่ประกอบด้วยเหตุผล หมายถึงจิต วิญญาณข้างในจะเป็นตัวคิดและตัดสินใจให้กระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด ร่างกายเป็นตัวแสดงออก ให้เห็นถึงเจตจำนงที่มนุษย์จะได้กำหนดตนเองได้ตามเจตนารมณ์หรือจิตวิญญาณภายในตัวมนุษย์ เพราะมนุษย์มีลักษณะที่ต้องการ ในการสร้างสภาพแวดล้อมของตนเองหรือพัฒนาบุคลิกภาพของ ตนเอง ที่จะทำให้มนุษย์เป็นสัตว์ที่แตกต่างและมีความพิเศษอันเป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์ที่ แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ดังนั้นเพื่อเป็นความเคารพในสิทธิในชีวิตและร่างกายของปัจเจกชน รัฐและบุคคลจึงต้องเคารพในขอบเขตปริมณฑลส่วนบุคคลของแต่ละคน

สิทธิในความเสมอภาค (Gleichheitsrecht) สิทธิในความเสมอภาคของบุคคลเป็น เสมือนหลักประกันจากรัฐว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน และสามารถใช้อิทธิพลใน ชีวิตและร่างกายได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยจะไม่ได้รับการเลือกปฏิบัติจากรัฐ รัฐจะปฏิบัติต่อบุคคล ด้วยความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคจึงเป็นตัวเสริมให้การใช้อิทธิพลของปัจเจกชนสมบูรณ์

ถึงแม้สิทธิในชีวิตร่างกายและสิทธิในความเสมอภาคอันเป็นรากฐานของศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ แต่ Guenter Duerig ก็มีความเห็นว่าในความเป็นจริงบุคคลอาจมีเสรีภาพและเสมอ ภาคที่ไม่เท่าเทียมกัน หากพิจารณาหรือมองในแง่ของเสรีภาพในทางนามธรรมเท่านั้น คุณค่าที่มี ลักษณะเฉพาะของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นี้จะยังคงอยู่เพื่อเป็นคุณค่าสูงสุดของมนุษย์ และรัฐ จะต้องให้ความคุ้มครอง ซึ่งมีข้อพิจารณาดังนี้⁵²

(1) คุณค่าความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ยึดติดกับความเป็นมนุษย์เสมอ ฉะนั้น แม้ บุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่สามารถจะกำหนดตนเองได้โดยอิสระตั้งแต่เริ่มต้นอันเนื่องมาจากความ

⁵¹บรรเจ็ด สิงคะเนติ หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สำนักพิมพ์วิญญูชน กรุงเทพมหานคร 2555 หน้า 88-91

⁵²ไพโรจน์ พลเพชร และคณะ รายงานการศึกษาวิจัยสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า 2546 หน้า 14-17

บกพร่อง จิตผิดปกติ หรือจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม แต่บุคคลนั้นก็ยังมีฐานะเป็นมนุษย์ ฉะนั้น ในทางกฎหมายจึงต้องถือว่ามนุษย์หนึ่งมีความสามารถที่กำหนดตนเองได้ตามจิตวิญญาณ โดยไม่ จำต้องพิจารณาความเป็นจริงว่าบุคคลนั้นสามารถใช้เสรีภาพนั้นได้หรือไม่ ดังนั้น ทางกฎหมายเขา ย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์

(2) คุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังคงดำรงอยู่ ถึงแม้บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสร้างความเสื่อมเสียให้แก่ตนเองก็ตาม

เพราะเหตุผลหนึ่งที่เราควรเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ก็ด้วยเหตุที่มนุษย์มี เจตจำนงอิสระที่จะกำหนดตัวเองและสร้างบุคลิกภาพของตนเองให้เป็นไปในทางใดๆตามจิต วิญญาณของภายในตนเอง ที่สามารถวิเคราะห์และใช้เหตุผลที่มีอยู่ภายใน มองเห็นถึงผลของการ กระทำและยอมรับในผลของการกระทำนั้น

ดังนั้น การที่อาชญากรได้ใช้เสรีภาพไปในทางที่ผิดก่อให้เกิดความเสื่อมเสีย และอับอายแก่ตนเอง ก็เป็นไปตามจิตวิญญาณของตนเอง ซึ่งเขาควรได้รับโทษที่กำหนดไว้ แต่ก็ มิได้หมายความว่า สิ่งนั้นมิได้ทำให้เขาปราศจากความเป็นมนุษย์หรือสูญเสียศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์แต่อย่างใด

เพราะการที่อาชญากรรมทำผิดในทางหนึ่งก็เป็นเครื่องพิสูจน์ว่ามีเจตจำนง อิสระอยู่ในตนเอง เพียงแต่เขากำหนดตัวเองไปในทิศทางที่ไม่ถูกต้องหรือในทางที่ผิดนั่นเอง

(3) คุณค่าในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเจตนาของปัจเจกชนที่จะกระทำ ใ้บรรลุเป้าหมายที่เป็นจริงในทางปฏิบัติของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นคุณค่าที่เป็นอิสระจาก ความเป็นมนุษย์ แต่หมายความรวมถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีลักษณะร่วมกันทุกคน

ดังนั้น แม้ว่าบุคคลใดได้ตัดสินใจโดยอิสระ ยินยอมให้รัฐกระทำการแทรกแซง คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นได้ รัฐก็ไม่มีอำนาจที่จะกระทำการใดอันเป็นการแทรกแซงศักดิ์ศรีความ มนุษย์ได้ เพราะความยินยอมของเขา มิได้ทำให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์อันลักษณะสากลซึ่งทุก คนเชิดชูหายไป

แต่อย่างไรก็ตาม มิใช่ว่ารัฐจะไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพขึ้น พื้นฐานไม่ได้เลย เพียงแต่การเข้าแทรกแซงนั้น จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย เช่น จะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้

และรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิให้มีการ ละเมิด รัฐจึงไม่อาจที่จะบัญญัติกฎหมายที่ให้ความยินยอมจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อเข้า แทรกแซงในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ เพราะนั่นย่อมเป็นการขัดกับหน้าที่ของรัฐเอง

นอกจากนี้ Guenter Duerig ได้พยายามอธิบายความหมายของ ศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ ตามมาตรา 1 อนุมาตรา 1 ของรัฐธรรมนูญเยอรมันออกไปในเชิงปฏิเสธ กล่าวคือ “ศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ย่อมได้รับความกระทบกระเทือน เมื่อมนุษย์ที่เป็นตัวตนถูกทำให้เป็นวัตถุหรือกลายเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่การกระทำดังกล่าวมีความชัดเจนพอสมควรที่จะบ่งชี้ได้ว่าเป็นเช่นนั้นจริง” การอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวทางนี้ Duerig ไม่ได้ให้ความหมายโดยเฉพาะว่าศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์มีความหมายอย่างไร แต่เป็นการอธิบายโดยบอกว่าการกระทำใดเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นการอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ในเชิงปฏิเสธ ในความหมายนี้หากมนุษย์ถูกลดคุณค่าลงหรือถูกกระทำเยี่ยงวัตถุ ย่อมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์⁵³

ซึ่ง Duerig ได้ยกตัวอย่างการกระทำที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวคิดการคุ้มครองสิทธิในชีวิตร่างกายและสิทธิในความเสมอภาคอันเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์และการที่มนุษย์ถูกลดคุณค่าลงหรือถูกกระทำเยี่ยงวัตถุ ดังนี้⁵⁴

(1) การกระทำที่ปรากฏอย่างชัดเจนว่าเป็นการละเมิดในศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าของมนุษย์ลงมาอยู่ในระดับที่เป็นเพียงสิ่งของ เช่น การกระทำที่เป็นการทรมาน การเอาคนลงไปเป็นทาส การจับไล่กลุ่มคน การเนรเทศ การติดตามไล่ล่า การบังคับให้ทำงาน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการทดลองที่กระทำต่อมนุษย์

(2) การกระทำที่เป็นการลงโทษทางอาญา หากแต่เป็นการลงโทษที่รุนแรงเกินสมควรหรือเป็นการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย

(3) การกระทำใดๆ ที่มนุษย์ถูกลดคุณค่าลงเป็นเพียงวัตถุของการกระทำนั้นๆ

(4) การล่วงละเมิดไปในขอบเขตอันเป็นเรื่องส่วนบุคคล

(5) การล่วงละเมิดในชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลอันเกิดมาจากการกระทำของรัฐ

4.2 ความหมายตามแนวคิด J.M Wintrich

J.M Wintrich ได้อธิบายไว้ว่า ศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีลักษณะที่อยู่เหนือตัวบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และมีอยู่ก่อนการบัญญัติรับธรรมนูญ โดยผู้ร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้เป็นผู้สร้างศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นมา แต่เขาพบมันอยู่ก่อนแล้วและยอมรับปฏิบัติซึ่งการให้ความเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งเป็นตัวแสดงออกถึงความยุติธรรมด้วย การคุ้มครองศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์จึงมีคุณค่าในรัฐธรรมนูญและได้รับการยอมรับว่าเป็นบรรทัดฐานขึ้น

⁵³บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2547 หน้า 49-50

⁵⁴บรรเจิด สิงคะเนติ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 102-103

พื้นฐานของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นการสร้างสังคมจากเสรีชนที่มีความเป็นอิสระในตัวเองโดยเริ่มจากการเปลี่ยนหรือร่วมกันทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมก็เพื่อความเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม สังคมต้องยอมรับว่าสมาชิกแต่ละคนในสังคมมีความเสมอภาคและมีคุณค่าของตนเอง มนุษย์ที่อยู่ในสังคมจึงต้องมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของตนเอง ไม่อาจตกมาเป็นเครื่องมือของสังคมหรือการลดคุณค่าของชีวิตมาอยู่ในลักษณะที่เป็นเพียงวัตถุของวิธีพิจารณา ดังคำสรุปว่า “มนุษย์ไม่อาจจะถูกปฏิบัติในลักษณะที่เป็นเพียงวัตถุของวิธีพิจารณา หากแต่ความเป็นมนุษย์ควรเป็นหน่วยหนึ่งในสังคมและการอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์นั้น บุคคลทุกคนในสังคมจะต้องเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ประจำตัวซึ่งกันและกัน”⁵⁵

4.3 ความหมายตามแนวคิด Klaus Stern

Klaus Stern เห็นว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึงคุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะ และเป็นคุณค่าที่มีความผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าวโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย หรือคุณสมบัติอื่น ๆ ของบุคคล⁵⁶

4.4 ความหมายตามแนวคิด W. Maihofer และ R.F. Behrendt

W. Maihofer และ R.F. Behrendt เห็นว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นการแสดงออกถึงการสร้างปริมณฑลของความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคลให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ และใช้ประโยชน์จากปริมณฑลดังกล่าวเพื่อการดำรงไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ และเพื่อปรับปรุงชีวิตมนุษย์ให้ดีขึ้น โดยวิธีการพัฒนาขีดความสามารถของมนุษย์ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้⁵⁷

⁵⁵ กมลชัย รัตนสวางค์ พื้นฐานความรู้หลักกฎหมายปกครองเยอรมัน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติธรรม 2537 หน้า 109-110

⁵⁶ Klaus Stern, *Das Staatsrecht de Bundesrepublik Deutschland, Band II/2, Allgemeine Lehren der Grunderchte*, s.1113 อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ หลักพื้นฐานเกี่ยวกับ สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สำนักพิมพ์วิญญูชน กรุงเทพมหานคร 2555 หน้า 87

⁵⁷ Albert Bleckmann, *Staatsrecht II – Die Grunderchte*, 4 Aufl., 1997, S. 543 อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ หลักพื้นฐานเกี่ยวกับ สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สำนักพิมพ์วิญญูชน กรุงเทพมหานคร 2555 หน้า 87

5. ความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามรูปศัพท์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เมื่อพิจารณาตามรูปศัพท์จะประกอบรวมกันด้วยคำสองคำคือ “ศักดิ์ศรี” และ “ความเป็นมนุษย์” ในหัวข้อจึงทำการศึกษาความหมายตามรูปศัพท์ของคำทั้งสองคำเพื่อสื่อความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”

5.1 ความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรี”

5.1.1 ความหมายในสมัยโรมัน

ในสมัยโรมันนั้น ศักดิ์ศรี (Dignita) หมายถึงเกียรติในทางส่วนบุคคลที่ปรากฏต่อสาธารณชน ดังนั้น ศักดิ์ศรีในความหมายของชาวโรมันจึงไม่ใช่เรื่องของบุคคลทุกคน หากแต่หมายถึงเฉพาะบุคคลที่ได้รับเกียรติจากสาธารณะ⁵⁸ ศักดิ์ศรี (Dignitas hominis) ของชาวโรมันจึงหมายถึง สถานะทางสังคมที่บุคคลสมควรได้รับเกียรติและความเคารพจากผู้อื่น⁵⁹

5.1.2 ความหมายในทางศาสนาคริสต์

ในยุคกลางที่ศาสนจักรครอบงำอาณาจักรคำว่า “ศักดิ์ศรี” ได้ถูกผสมเข้าความเชื่อในทางศาสนาคริสต์ ซึ่งมีคำสอนว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง มนุษย์ทุกคนเกิดมาจึงมีความเสมอภาคกันในสายตาของพระเจ้า เพราะมนุษย์ทุกคนต่างเป็นบุตรของพระเจ้า และร่างกายของมนุษย์นั้นพระเจ้าสร้างขึ้นตามรูปแบบเช่นเดียวกับชายของพระองค์ซึ่งมีรูปแบบเช่นเดียวกับพระองค์ ดังนั้นร่างกายของมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ได้รับพรอันศักดิ์สิทธิ์จากพระเจ้า เมื่อร่างกายของมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์มนุษย์จึงไม่อาจปฏิบัติต่อมนุษย์เหมือนไม่ใช่มนุษย์ หรือไม่มองมนุษย์ด้วยกันเหมือนเป็นสัตว์ ตรงกันข้ามด้วยพรอันศักดิ์สิทธิ์ที่พระเจ้าประทานให้แก่ร่างกายมนุษย์ มนุษย์จะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพต่อกันและกัน⁶⁰

⁵⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 86

⁵⁹ *The European Journal of International Law Human Dignity and Judicial* EJIL 19 (2008), 655-724 EJIL 19 (2008), หน้า 655-656 คืบค้นวันที่ 17 สิงหาคม 2556 จาก http://translate.googleusercontent.com/translate_c?depth=2&hl=th&prev=/search%3Fq%3DHuman%2Bdignity%2BConseil%2Bd%2527Etat,%26start%3D10%26sa%3DN%26biw%3D1024%26bih%3D461&rurl=translate.google.com&sl=en&u=http://ejil.oxfordjournals.org/content/19/4/655.full.pdf%2Bhtml&usg=ALkJrhjFYpjeLhGUViHX6rgceDZ6c04sQQ

⁶⁰ จริญญา โฆษณานนท์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 20 หน้า 99-101

ในยุคนี้ ศักดิ์ศรี จึงหมายถึงสิ่งที่พระเจ้าประทานให้มนุษย์ทุกคนอย่างเสมอ กัน เพราะทุกคนล้วนแต่เป็นบุตรของพระองค์และมีลักษณะเช่นเดียวกับพระองค์ การกระทำที่ คุณค่าของมนุษย์ลดลงจึงเป็นการไม่เคารพและศรัทธาต่อพระเจ้าที่ได้สร้างมนุษย์ขึ้นมา

5.1.3 ความหมาย ตามแนวคิดของ Immanuel Kant

Kant เป็นนักปราชญ์ในศตวรรษที่ 18 ที่ได้รับการยอมรับในแนวคิดอย่าง แพร่หลาย โดย Kant ได้ศึกษาถึงพื้นฐานสำคัญสำหรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยโยงถึงลักษณะ ตามธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความสามารถในการใช้เหตุผล⁶¹

ตามแนวคิดของ Kant “ศักดิ์ศรี” หมายถึงความเป็นอิสระของมนุษย์ แต่ความ เป็นอิสระอันเป็นพื้นฐานของมนุษย์มิได้มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่ตัวมนุษย์ หากแต่มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้มนุษย์สามารถพัฒนาบรรลุสู่คุณค่าอันดีงามได้⁶² ดังนั้น ในทัศนะของ Kant อิสระหรือ เสรีภาพของมนุษย์เป็นสิ่งที่มนุษย์มีมาแต่กำเนิด อิสระของมนุษย์มีอยู่ก็เพื่อให้มนุษย์ใช้พัฒนา ตนเองขึ้นไป ณ จุดนี้ Kant มีเชื่อมั่นอันมั่นคงต่อศักดิ์ศรีอันมีมาแต่เกิด (Inherent Dignity) ของ บุคคล ดังโยงไปถึงคำสอนของ Kant ที่ว่าไม่มีมนุษย์คนใดมีสิทธิที่จะใช้มนุษย์ด้วยกันเองให้เป็น คั้งเครื่องมือ (Means) ขึ้นหนึ่งเท่านั้นเพื่อบรรลุจุดหมายเชิงอัตวิสัยของตัวเอง หากแท้จริงมนุษย์ แต่ละคนจะต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันในฐานะที่เป็นจุดหมายในตัวเองเสมอ โดยเหตุนี้การใช้ มนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อจุดหมายภายนอกจึงเป็นอาชญากรรมต่อศักดิ์ศรีที่มีอยู่ของเขาในฐานะที่เป็น มนุษย์⁶³

โดยสรุปว่า Kant เชื่อมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของมนุษย์ในฐานะที่เป็น จุดมุ่งหมายในตัวเองที่จะกำหนดความเป็นไป ซึ่งไม่อาจถูกลดทอนให้เป็นเครื่องมือสู่เป้าหมายใดๆ รวมทั้งนัยสำคัญคือความเท่าเทียมในความอิสระของมนุษย์ ดังนั้น Kant จึงเทิดทูนคุณค่าและ ศักดิ์ศรีของมนุษย์อย่างยิ่ง

5.1.4 ความหมาย ตามความเห็นของคณะกรรมการว่าด้วยรากฐานทางทฤษฎีสิทธิ มนุษยชน

คณะกรรมการว่าด้วยรากฐานทางทฤษฎีสิทธิมนุษยชน (A Committee on the Theoretical Bases of Human Rights) ซึ่งเป็นหน่วยงานขององค์การด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์และ วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้มีความพยายามที่จะหาความหมายอันรวมกัน

⁶¹ บุญศรี มิวังศ์โฆษ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 53 หน้า 26

⁶² บรรเจิด สิงคะเนติ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 86

⁶³ จรัญ โฆษณานนท์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 20 หน้า 122

ในความเชื่อมั่นต่อ สิทธิมนุษยชน ก่อนหน้าที่จะมีปัญญาสาทว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในปี ค.ศ.1948

ในครั้งนั้น คณะกรรมการได้มีหนังสือสอบถามความเห็นในปัญหาทางทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไปยังนักวิชาการและปัญญาชนคนสำคัญๆ ของ โดยมีปัญญาชนนักคิดสำคัญของโลกอาทิ มหาตม คานธี, ฮัดลีย์, มาริแตง, ลาสกี และท่านเหล่านั้นได้มีจดหมายแสดงความเห็นตอบกลับมาเกี่ยวกับทฤษฎีสิทธิมนุษยชน ซึ่งคณะกรรมการว่าด้วยฐานรากทางทฤษฎีสิทธิมนุษยชน สรุปใจความสำคัญได้ดังนี้ คือ การเน้นย้ำรากฐานทางทฤษฎีสิทธิมนุษยชนที่มีความศรัทธาเชื่อมั่นในมนุษย์ในศักดิ์ศรีอันดีมาแต่กำเนิดของชายหญิง พร้อมกับที่ศรัทธาในความเป็นมนุษย์นี้เองที่เป็นรากฐานแห่งศรัทธาร่วมกันของสหประชาชาติและประชาชาติโดย ความมีศรัทธาต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ย่อมหมายถึง ความเชื่อมั่นในคุณค่าของมนุษย์ในความมีมโนธรรมในศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นมนุษย์อันสมบูรณ์ トラบเท่าที่ยังมีลมหายใจอยู่ มนุษย์ทุกคนย่อมมี “ความเป็นไปได้” ที่จะเปลี่ยนแปลงพัฒนาตัวเองจากสภาพที่เป็นอยู่ การที่เราเห็นหยิ่งว่ามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีไม่อาจถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องมือเพื่อสิ่งใดๆ มิใช่เพราะเราเชื่อว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่สมบูรณ์ แต่เพราะความศรัทธาเชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ต่างหากที่ทำให้เราต้องเคารพต่อความเป็นมนุษย์ของเขา ⁶⁴

จากใจความที่คณะกรรมการว่าด้วยฐานรากทางทฤษฎีสิทธิมนุษยชน สรุปจะเห็นได้มีความโน้มเอียงไปในทางแนวคิดของ Kant ซึ่งเชื่อมั่นในความมีมโนธรรมอันดีที่มีอยู่ในตัว และศักยภาพของมนุษย์ในการที่จะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้น เพื่อให้มนุษย์สามารถบรรลุถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เราจึงต้องเคารพในความเป็นมนุษย์ อันก่อให้เกิดศักดิ์ศรีประจำตัวมนุษย์ขึ้นมา

ประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องนี้ จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการว่าด้วยฐานรากทางทฤษฎีสิทธิมนุษยชน พยายามอธิบายความหมายของทฤษฎีสิทธิมนุษยชน แต่ได้บทสรุปว่าต้องเป็นการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยนัยนี้เสมือนสื่อให้เห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นแก่นของสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏขึ้นเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในบริบทต่างๆหรือไม่

5.1.5 ความหมายตามพจนานุกรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรี” หมายถึง เกียรติศักดิ์และคำว่า “เกียรติศักดิ์” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

⁶⁴จรัญ โฆษณานันท์ รัฐธรรมนูญ 2540 “จากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สู่รัศมีสิทธิมนุษยชน” กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติธรรม 2544 หน้า 64-68

พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง เกียรติตามฐานะของแต่ละบุคคล⁶⁵ ดังนั้นเมื่อแปลความหมายของ “ศักดิ์ศรี” ร่วมกับคำว่า “เกียรติศักดิ์” ตามพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 “ศักดิ์ศรี” จึงหมายถึงเกียรติตามฐานะของแต่ละคน มิใช่คนทั่วไปจะมีได้ คนที่จะมีเกียรติอันหมายถึงศักดิ์ศรี ต้องเป็นคนที่มิฐานะทางสังคมโดยได้ศักดิ์ศรีตามฐานะทางสังคมแต่ละคน ซึ่งการได้รับเกียรติตามฐานะของแต่ละคนนั้น ชี้ให้เห็นว่าเกียรติอันหมายถึงศักดิ์ศรีในสังคมคนในสังคมมีศักดิ์ศรีไม่เท่าเทียมกัน แต่ระดับการศักดิ์ศรีขึ้นอยู่กับฐานะทางสังคมแต่ละคน ความหมายตามพจนานุกรม จึงมีความคล้ายคลึงกับความหมาย ศักดิ์ศรี ของชาวโรมัน ที่ศักดิ์ศรีเป็นเรื่องฐานะทางสังคมที่บุคคลได้รับ

5.2 ความหมายของคำว่า มนุษย์

นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มนุษย์เรียนรู้จักตนเองและสิ่งรอบข้าง ทำความเข้าใจตนเองและธรรมชาติ จนมนุษย์รับรู้ได้ว่าตนเองมีความพิเศษจากสิ่งอื่นๆ และมนุษย์ได้ใช้ความพิเศษนี้อธิบายความเป็นไปของมนุษย์ที่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ มนุษย์ มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ โฮโม ซาเปียน (Homo sapiens) ซึ่งภาษาละตินแปลว่า "คนฉลาด" หรือ "ผู้รู้" จุดแบ่งทางกายภาพระหว่างมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่นบนโลกในทางวิทยาศาสตร์ คือ⁶⁶ สปีชีส์ (Species หมายถึง กลุ่มสิ่งมีชีวิตที่เราเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกันมาก) สปีชีส์ ของมนุษย์ คือ โฮโม สปีชีส์ (Homo Species) ในสายวิวัฒนาการ สปีชีส์ โฮโม จึงเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์แบบปัจจุบัน ดังนั้นมนุษย์ในปัจจุบันไม่ว่าจะพูดภาษาใด มีรูปร่างหน้าตา รวมทั้งลักษณะในทางร่างกายผิดแผกแตกต่างกันมากน้อยเพียงใดก็ตาม ต่างก็สืบเชื้อสายมาจากตระกูลเดียวกันคือตระกูลโฮโม ซาเปียนหรือตระกูลมนุษย์ฉลาด⁶⁷

นอกจากการแบ่งมนุษย์ออกจากสิ่งมีชีวิตอื่นตามลักษณะกายภาพโดยใช้สกุลสปีชีส์เป็นตัวแบ่งแยกมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ บนโลกนั้น สิ่งที่มีความสำคัญในการแบ่งแยกมนุษย์ออกจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ อย่างชัดเจนคือคุณลักษณะภายในของมนุษย์ที่มนุษย์ “มีความสามารถในการใคร่ครวญเกี่ยวกับเหตุผลได้”⁶⁸ ความสามารถนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของมนุษย์โดยแท้

⁶⁵พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

⁶⁶วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี “มนุษย์” ค้นเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2556 จาก

<http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%B8%E0%B8%A9%E0%B8%A2%E0%B9%8C>

⁶⁷จันทวัน ญะจรรณ “มนุษย์กับความเป็นมา” ค้นเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2556 จาก

http://human.tru.ac.th/elearning/Human%20Being/human-detail1_2.html

⁶⁸บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรุณที่ 53 หน้า 24

ที่เป็นสัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล หรือจะกล่าวอย่างแบบหนึ่งมนุษย์มีความสามารถที่จะ “กำหนดตัวเอง” ด้วยสติสำนึกและสร้างวัตถุประสงค์สำหรับตัวเองได้ อันแสดงถึงศักยภาพใน “การพัฒนาตนเอง” ก้าวเข้าสู่ลักษณะปัจเจกบุคคล ที่มีความสามารถใช้ศักยภาพของชีวิตได้อย่างรอบด้าน ซึ่งหมายถึง การที่มนุษย์สามารถเห็นถึงตัวเองในสภาวะแวดล้อม และสามารถนึกถึงสภาพที่แตกต่างออกไป และดีกว่าเดิม⁶⁹ และสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นสัตว์ที่มีจิตใจสูง และสามารถบรรลุถึงการเป็น สัตว์ที่สมบูรณ์

6. บทสรุปท้ายบท

กระแสน้ำของสิทธิตามธรรมชาติเสมือนเป็นเครื่องกำกับทิศทางรากฐานทางความคิด เกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ โดยอาศัยคุณลักษณะในความพิเศษที่มนุษย์มีอยู่ในตัว คือ ความสามารถในการเรียนรู้ การใช้เหตุผล มนุษย์จึงเริ่มเรียนรู้สิ่งต่างๆ และทำความเข้าใจธรรมชาติของตนเอง และสิ่งรอบข้าง มนุษย์จึงได้รู้ว่าตนเองเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความพิเศษจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ บนโลก

ความสามารถในการเรียนรู้ของมนุษย์ ก่อผลให้มนุษย์มองหาถึงคุณลักษณะอันพิเศษ นี้ และพยายามหยิบยกขึ้นเพื่ออธิบายและเชิดชูในความเป็นมนุษย์ ในยุคกรีก-โรมัน ความพิเศษของมนุษย์แรกเริ่ม ได้อธิบายในเชิงศีลธรรมและความถูกต้องที่มีว่าในตัวมนุษย์ทุกคนอันเป็นสิ่งที่ถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับความเป็นมนุษย์ นับเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดคุณสมบัติบางประการของมนุษย์ที่กำเนิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์แม้จะยังเป็นเพียงแนวเชิงปรัชญาจริยธรรม เพลโต ได้นำมาแนวคิดนี้มายึดโยงกับรัฐ โดยการแบ่งสภาวะมนุษย์มนุษย์ออกเป็นสองส่วน คือ ร่างกาย และจิตวิญญาณ ในส่วนของจิตวิญญาณของมนุษย์นั้นมีความละเอียดหยาบที่แตกต่างกันเพราะมนุษย์เกิดมาเพื่อทำหน้าที่ในรัฐที่แตกต่างกัน จึงเป็นการแบ่งแยกมนุษย์ในสังคมออกเป็นชนชั้น โดยการถือกำเนิด อริสโตเติลได้โต้แย้งความคิดของเพลโต โดยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมีพร้อมกับเหตุผล เช่นเดียวกันทุกคน ซึ่งหมายความว่ามนุษย์ทุกคนนั้นมีความเสมอภาคกันในธรรมชาติ ความเสมอภาคของมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติได้รับการพัฒนาต่อโดย สำนักสโตอิกส์ ไม่ให้ยึดติดกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนา

เข้าสู่ยุคกลาง กระแสสิทธิตามธรรมชาติถูกรวบงำโดยศาสนาจักร ความถูกต้องและเหตุผลซึ่งเป็นที่มืออยู่ตามธรรมชาติกลายเป็นเรื่องเจตจำนงของพระเจ้า แนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์จึง

⁶⁹ เฉลิมเกียรติ คิวานวล 2530 *ปรัชญาสิทธิมนุษยชนและพันธกรณีในประเทศไทย* กรุงเทพมหานคร บริษัทงานดี หน้า 50-51

ถูกผสานเข้ากับเรื่องของพระเจ้าเป็นเจ้า ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏหรือเป็นอยู่โดยตัวของธรรมชาติเอง แนวคิดในเรื่องความเท่าเทียมกันและสิทธิอันมาติดตัวมาตั้งแต่เกิดเป็นเรื่องพระเจ้าประทานให้ เพราะมนุษย์ทุกคนล้วนเป็นบุตรของพระเจ้า เมื่อมนุษย์เป็นบุตรของพระเจ้าเช่นเดียวกัน มนุษย์จึงมีความเท่าเทียมกันในสายตาของพระเจ้า และต้องปฏิบัติต่อกันอย่างเคารพซึ่งกันและกัน และจะปฏิบัติต่อกันอย่างไม่ใช่มนุษย์ไม่ได้ แนวคิดของศาสนจักรจึงสอนให้ทุกคนรักและปฏิบัติต่อกันฉันพี่น้อง อันเป็นยกย่องและชูเชิดคุณสมบัตินี้ในความเป็นมนุษย์อยู่นั้น

เข้าสู่ยุคสมัยใหม่ แนวคิดในเรื่องการยกย่องและเชิดชูว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลและสำนึกซื่อสัตย์ อันมนุษย์ทุกคนได้รับเพราะความเป็นมนุษย์ในธรรมชาติไม่ใช่เพราะเจตจำนงของพระเจ้า แนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติดั้งเดิมจึงเริ่มคลายตัวออกจากเงาของศาสนจักร โดยมี นักคิดที่สำคัญช่วยกันพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิตามธรรมชาติต่อเนื่องกันมา ซึ่งนักคิดในยุคนี้ต่างเชื่อมั่นในสิ่งที่เหมือนกันอย่างหนึ่ง ว่าสิทธิตามธรรมชาตินั้นมนุษย์ได้มาพร้อมกับการเป็นมนุษย์ คือ สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในความเสมอภาค เมื่อนำแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติมาผสานกับแนวคิดการเกิดรัฐ จึงเกิดเป็น “ทฤษฎีสัญญาประชาคม” อันเป็นการที่ประชาชนสละอำนาจบางส่วนของแต่ละคนให้รัฐทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิที่มนุษย์มีอยู่ตามธรรมชาติให้มั่นคงและแน่นอน และเพื่อปกป้องการล่วงละเมิดหน้าที่ของรัฐว่าจะไม่ระทำการใดอันเป็นการฝ่าฝืนต่อหน้าที่ของตนตามสัญญาประชาคม จึงได้สร้างหลักการคุ้มครองในระบบการถ่วงดุลอำนาจ โดยแยกออกเป็น 3 อำนาจ คือ อำนาจในการออกกฎหมาย อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย และอำนาจในการตัดสินคดี เป็นหลักการของระบบนิติรัฐในเวลาต่อมา

แนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์ภายใต้กระแสนี้ของสิทธิตามธรรมชาติ นับตั้งแต่ยุคกรีกโรมันเข้าสู่ยุคกลาง จนกระทั่งถึงยุคสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 18 แม้เราอาจจะไม่สามารถให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ครอบคลุมทั้งหมด แต่เราอาจกล่าวได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่ทำหน้าที่ปกป้องและคุ้มครองมนุษย์ให้ได้รับการปฏิบัติจากรัฐหรือผู้อำนาจปกครองให้สมกับความเป็นมนุษย์ โดยจะต้องไม่ปฏิบัติต่อมนุษย์เยี่ยงวัตถุชิ้นหนึ่ง ซึ่งอาจสรุปรากฐานทางความคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ดังนี้

(1) หลักความเป็นสากลที่มีมาโดยกำเนิดคือ มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่แน่นอนบางประการ ซึ่งสามารถกำหนดความหมายหรือระบุลักษณะได้ อันเป็นสิ่งที่มาโดยกำเนิดในตัวมนุษย์ โดยอาศัยเงื่อนไขเพียงเหตุแห่งความเป็นมนุษย์ของเขาเพียงประการเดียว

(2) หลักแห่งการไม่อาจถูกพรากโอนได้ คือ ไม่มีมนุษย์คนใดที่อาจถูกพรากโอนสิทธิต่างๆที่มีมาแต่เกิดได้ ไม่ว่าโดยการกระทำของผู้ปกครองหรือแม้แต่โดยการกระทำของเขาเอง⁷⁰

⁷⁰ จรัญ โฆษณานนท์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 22* หน้า 118

(3) หลักความเสมอภาค คือ มนุษย์ทุกคนเกิดมามีความเท่าเทียมกันในความมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์หรือศาสนาใดก็ตาม จึงต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ทุกคนด้วยความเท่าเทียมกัน

(4) หลักอิสรภาพในชีวิตและร่างกายคือ มนุษย์ทุกคนเป็นผู้ที่มีเหตุผลอยู่ในตัวเอง มีสิทธิที่จะกำหนดปริมณฑลของตัวเองตามเจตจำนงที่ภายในจิตใจ ในการกระทำสิ่งใด อันเป็นเสรีภาพที่มนุษย์มีอยู่แต่เดิมตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่เป็นเครื่องออกแสงถึงเจตจำนงภายในเพื่อการพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ในฐานะมนุษย์

(5) หลักนิติรัฐ ซึ่งหลักนิติรัฐเมื่อพิจารณาแล้ว แม้มีใช้แนวคิดภายใต้สิทธิธรรมชาติโดยแท้ก็ตาม แต่หลักนิติรัฐ เสมือนเป็นหลักประกันของความดำรงอยู่ของสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ในระบอบสังคมประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จาก แนวคิดของ ล็อกค มอนตีสกีเออ หรือ รูสโซ

รากฐานทางความคิดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่กล่าวมานี้ยังคงเป็นเพียงแนวคิดเชิงปรัชญาหรือจริยธรรมอยู่มาก จะมีบางในบ้างประเทศที่ได้กล่าวถึงหลักสิทธิที่เกิดมาพร้อมกับมนุษย์บางประการขึ้นเพื่อต่อสู้กับอำนาจรัฐ แต่รากฐานทางความคิดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหล่านี้ก็ยังไม่มีความเป็นปฏิฐานในทางสากล ที่ทุกฝ่ายเห็นสมควรต้องกันในการที่จะต้องให้การรับรองและคุ้มครอง จนกระทั่งภายหลังสงครามครั้งที่สอง ทุกฝ่ายต่างตระหนักถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และจำเป็นต้องรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รากฐานทางความคิดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงพัฒนาสู่การรับรองและคุ้มครองในตราสารต่างๆทั้งระดับสากล เช่น ตราสารที่ออกโดยสหประชาชาติ หรือองค์กรระดับภูมิภาคเช่นสภายุโรป หรือตามกฎหมายภายใน เช่น รัฐธรรมนูญเยอรมัน ซึ่งจะได้อีกโดยละเอียดในบทต่อไป

บทที่ 3

ความหมายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในต่างประเทศ

จากปรัชญาและแนวคิดอันเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ยังมีได้รู้จักตัวตนของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้ที่ผ่านมามนุษย์จะยกคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ปกป้องและคุ้มครองมนุษย์ให้พ้นจากการกดขี่ข่มเหงของผู้ปกครองก็ตาม แต่มนุษย์ก็ยังมีได้รู้จักตัวตนของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ยังมีได้ปรากฏตัวตนขึ้นมา จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์สำคัญระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1944-1945) ซึ่งพวกนาซีอันประกอบด้วย เอส.เอส (Schutzstaffel-S.S) หรือกองกำลังรักษาความปลอดภัยของนาซี และเกสตาโป (Geheimstaatspolizei-Gastapo) ภายใต้การนำของอดอล์ฟ ไอชมาน (Adolf Eichmann) ได้ดำเนินการต่างๆ ที่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อกันกับชนชาติยิว อันเป็นการที่มนุษย์ได้ปฏิบัติต่อมนุษย์ในลักษณะที่ย่ำยีศักดิ์ศรีและเสมือนผู้ถูกกระทำนั้นไม่ใช่มนุษย์ เช่น การโกนหัวสตรี แล้วนำเอาผมไปทอเป็นเครื่องนุ่งห่มเพื่อความอบอุ่นแก่ร่างกาย โดยไม่คำนึงว่าผู้ที่เป็นเจ้าของผมเหล่านั้น จะหนาวเหน็บเพียงใดในฤดูหนาว การใช้มนุษย์เป็นเครื่องทดลองยาโดยนิตสารต่างๆ เข้าร่างกาย การทดลองที่นิยมมาก คือ คัดเอามนุษย์ฝาแฝดมาใช้ทดลอง โดยความเชื่อว่าจะมีคุณสมบัติเหมือนกันมากกว่ามนุษย์อื่นๆ ปรากฏการณ์ที่ได้จากการทดลองคงจะแสดงผลได้ใกล้ความจริงที่สุด ส่วนผลร้ายที่เกิดแก่มนุษย์เหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็ความพิการหรือความตาย เหล่านาซีไม่เคยสนใจ เมื่อชาวยิวมาถึงค่ายกักกันจะถูกสั่งให้เปลือยผ้าและเข้าแถวเพื่อคัดไว้เฉพาะที่แข็งแรง ส่วนพวกที่อ่อนแอจะให้เดินไปเข้าห้องโถงใหญ่ โดยหลอกว่าจะมีน้ำฝักบัวทำความสะอาดร่างกาย แต่ความจริงมีก๊าซพิษออกมาทำลายชีวิต ซึ่งคาดว่ามีประมาณวันละหนึ่งพันคนที่ถูกทำลายชีวิตด้วยวิธีนี้ ศพเปลือยเปล่าเหล่านั้นยังถูกค้นหาทรัพย์สินซึ่งอาจเสียดูดจากการตรวจ เช่น แหวน และที่น่าสลดใจคือการเปิดปากศพเพื่อเอาฟันปลอมซึ่งส่วนมากเป็นทองออกมาคาดกันว่ามีชาวยิวตายในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ 6 ล้านคน ด้วยความสำนึกที่มีต่อมนุษยชาติที่บรรดาเหล่านาซีได้กระทำต่อชาวยิว⁷¹

ครั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง โดยฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นฝ่ายมีชัยชนะต่อฝ่ายอักษะแต่เหตุการณ์ในสงครามโลกครั้งที่สองได้นำความหายนะมาสู่ชีวิตและทรัพย์สินของพลเมืองสุดคณา และชาวโลกได้ประจักษ์ถึงความทารุณโหดร้ายของพรรคนาซีเยอรมันที่กระทำต่อพลเมือง

⁷¹อุดม รัฐอมฤต และคณะ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18* หน้า 64

ของประเทศที่ตนยึดครองระหว่างสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสังหารชาวยิวเป็นจำนวนนับล้านคน โดยมุ่งทำลายเผ่าพันธุ์ชาวยิวให้หมดสิ้นไปนับเป็นการเหยียดหยามต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดแจ้ง ผู้นำประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรต่างตระหนักถึงเรื่องนี้และต้องการป้องกันมิให้เกิดขึ้นอีก จึงได้ร่วมกันก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น องค์การสหประชาชาติได้ก่อตั้งขึ้นโดยมีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการปกป้องและคุ้มครองคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ดังปรากฏตามคำปรารภของกฎบัตรสหประชาชาติว่า “..จะยืนยันความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชน อันเป็นหลักการในเกียรติศักดิ์และคุณค่าของมนุษย์ ในสิทธิอันเท่าเทียมของบุรุษและสตรี และของประเทศชาติใหญ่น้อย ..”⁷² ภายหลังจากก่อตั้งสหประชาชาติแล้ว สหประชาชาติได้จัดทำตราสารเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรูปแบบของตราสารคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่างๆเป็นจำนวนมาก ความร่วมมือในการปกป้องกันและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นอกจากมีองค์การสหประชาชาติเป็นองค์การสากลแล้ว ในระดับภูมิภาคหรือทวีปของแต่ละโลก ก็ได้ร่วมตัวกันจัดตั้งองค์การเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผ่านสิทธิมนุษยชน ขึ้น ในทวีปยุโรปได้มีการจัดตั้งสภาแห่งยุโรปขึ้น ในทวีปแอฟริกาได้ร่วมกันจัดตั้งองค์การแห่งเอกภาพของแอฟริกา และในทวีปอเมริกาได้ร่วมกันจัดตั้งองค์การนาารัฐอเมริกัน หรือแม้แต่ตามกฎหมายภายในประเทศ ในบางประเทศก็บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น ประเทศเยอรมัน ประเทศแอฟริกาใต้ เป็นต้น จึงทำให้รากฐานทางความคิดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้พัฒนาสู่ข้อบัญญัติทางกฎหมายที่มีหน้าที่ปกป้องและคุ้มครองคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะได้อธิบายโดยละเอียดในลำดับต่อไป

ดังนั้น เพื่อให้ทราบถึงสาระและความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษาค้นคว้าในข้อหัวข้อ ดังนี้

1. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระหว่างประเทศของสหประชาชาติ
  2. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระดับภูมิภาคยุโรป แอฟริกา อเมริกา
  3. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตามกฎหมายภายในประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส แอฟริกาใต้
  4. บทสรุปท้ายบท
- ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละหัวข้อ ดังนี้

⁷² กุลพล พลวัน สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติธรรม 2547 หน้า 22-23

1.ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทของสหประชาชาติ

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองได้สงบลงโดยฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นฝ่ายมีชัยต่อฝ่ายอักษะ แต่เหตุการณ์ในสงครามโลกครั้งที่สองได้นำความหายนะมาสู่ชีวิตและทรัพย์สินของมนุษยชาติอย่างสุดคณานับ และชาวโลกได้ประจักษ์ถึงความทารุณโหดร้ายของพรรคนาซีเยอรมันที่กระทำต่อพลเมืองของประเทศที่ตนยึดครองระหว่างสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสังหารชาวยิวในยุโรปเป็นจำนวนนับหลายล้านคน โดยมุ่งทำลายเผ่าพันธุ์ชาวยิวให้หมดสิ้นไปนั้นเป็นการปฏิบัติที่เหยียดหยามต่อศักดิ์ศรีของมนุษย์อย่างชัดแจ้ง ผู้นำรัฐบาลประเทศสัมพันธมิตรต่างตระหนักถึงเรื่องนี้เป็นอย่างดีและต้องการป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้อีก

ดังนั้น ในการประชุมประมุขประเทศมหาอำนาจที่ดัตช์บาตัน โอคส์ และการประชุมที่อัลต้า ประธานาธิบดีรูสเวลต์จึงได้แสดงเจตนารมณ์ของคนที่จะทำให้เสรีภาพจากความหวาดกลัวนี้เป็นผลสำเร็จ โดย ในการประชุมของสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 15 เมษายน ค.ศ.1945 ที่ซานฟรานซิสโก จึงได้มีการลงมติรับรองกฎบัตรสหประชาชาติ และจัดตั้งองค์กรสหประชาชาติขึ้น⁷³

บัญญัติของกฎบัตรสหประชาชาติได้แสดงถึงความมุ่งหวังและเจตนารมณ์ในการที่คุ้มครองและปกป้อง ศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และสิทธิอันเท่าเทียมกันของมนุษย์ไม่ให้เลือกปฏิบัติในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา และให้เคารพต่อศักดิ์ศรีและคุณค่าความเท่าเทียมกันอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน⁷⁴ ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ดังกล่าว สหประชาชาติได้บัญญัติกติกาการระหว่างประเทศขึ้นมาเพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งสามารถพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้จากการหลักการคุ้มครองและปกป้อง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ที่แฝงอยู่ในกฎกติกาการระหว่างประเทศเหล่านั้น ได้ดังนี้

1.1 หลักความเป็นสากลของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หลักความเป็นสากลของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จะปรากฏอยู่ในคำปรารภของกฎกติกาการระหว่างประเทศแทบทุกฉบับ อันการเน้นย้ำว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมา มีศักดิ์ศรีและมีคุณค่าความเป็นมนุษย์อยู่ประจำตัวทุกคน และมนุษย์ไม่ว่าจะเกิดที่ใด หรือไม่ว่าจะมีเชื้อชาติ สีผิว เพศ ศาสนา ที่แตกต่างกันอย่างไร มนุษย์ทุกคนก็ยังคงมีความเท่าเทียมในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็น

⁷³ คำปรารภกฎบัตรสหประชาชาติ ค้นคืนวันที่ 2 ตุลาคม 2556 จาก http://www.ongkarn-leio.org/images/news/pdf/Charter_UN_Thai.pdf

⁷⁴ กฎบัตรสหประชาชาติ มาตรา 1 มาตรา 13 มาตรา 45

มนุษย์ มนุษย์ทุกคนจึงเป็นครอบครัวเดียวคือครอบครัวมนุษย์ ซึ่งศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์นั้นมนุษย์ได้มาโดยเจือปนใจเดียวคือความเป็นมนุษย์ไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่น ๆ และศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์นั้นจะอยู่กับตัวตนของมนุษย์ไม่ว่าจะพรากหรือโอนออกไปจากมนุษย์ได้⁷⁵

1.2 หลักความเสมอภาคเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หลักความเสมอภาคนอกจากจะปรากฏอยู่ในคำปรารภของกฎกติการะหว่างประเทศของสหประชาชาติ อันเป็นแสดงถึงเจตนารมณ์ที่มุ่งเน้นในการคุ้มครองความเท่าเทียมกันแล้ว หลักความเสมอภาคยังได้รับการรับรองไว้ในตราสารระหว่างประเทศต่างๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากตราสารระหว่างประเทศต่างๆ แล้วสามารถแยกความเสมอภาคของมนุษย์ซึ่งได้รับการรับรองไว้ ดังนี้

1.2.1 ความเสมอภาคในสิทธิและเสรีภาพแห่งความเป็นมนุษย์

ความเสมอภาคนี้เป็นความเสมอภาคในสิทธิและอิสรภาพขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ได้มาในฐานะที่มีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคนี้มีเสมอกัน โดยปราศจากความแตกต่างไม่ว่าในด้านใดๆ ดังเช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา การคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นๆ⁷⁶ เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในอิสรภาพ สิทธิในความมั่นคงแห่งตัวตน เป็นต้น ความเสมอภาคนี้ ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใดรองรับ เพราะความเสมอภาคนี้ เป็นไปโดยธรรมชาติของมนุษย์ คือ ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคในการที่ทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีอยู่ประจำตัวทุกคน

1.2.2 ความเสมอภาคในกฎหมาย

หลักความเสมอภาคในกฎหมาย เป็นหลักการที่ทุกคนเสมอภาคและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ⁷⁷ ซึ่งไม่ว่าจะ

⁷⁵ คำปรารภ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 , กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966, กติการะหว่างประเทศว่า สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 , กุลพล พลวัน สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติธรรม 2547 หน้า 473-521, อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย การขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1966 ค้นคืนวันที่ 2 ตุลาคม 2556 จาก <http://www.ohchr.org>, อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ.1984 ค้นคืนวันที่ 2 ตุลาคม 2556 จาก

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>

⁷⁶ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 2

⁷⁷ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 7

เป็นความแตกต่างกันในเรื่อง เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา การคิดเห็นทางการเมืองหรือ
เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ⁷⁸

1.3 หลักการห้ามเลือกปฏิบัติ เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หลักการเลือกปฏิบัติเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักที่ถือว่ามนุษย์
ทุกคนมีศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ดังนั้น จึงไม่อาจเลือกปฏิบัติเพราะเหตุใน
ความแตกต่างในเรื่อง เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา การคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น
เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ⁷⁹

หลักการห้ามเลือกปฏิบัตินี้ ได้รับรองเพื่อคุ้มครองโดยเฉพาะด้านให้ปรากฏในตรา
สารระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ.1979
และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ ค.ศ.1966

โดยอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ.1979
มีเจตนารมณ์เพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทั้งหมด และให้หลักประกันว่าสตรีจะต้องได้รับสิทธิ
ประโยชน์และโอกาสต่างๆ จากรัฐบนพื้นฐานของความเสมอภาคเช่นเดียวกับบุรุษ⁸⁰ โดย ข้อ 1
ได้ให้หมายว่าของคำว่า “เลือกปฏิบัติต่อสตรี” ไว้ว่า “เลือกปฏิบัติต่อสตรี” จะหมายถึง การแบ่งแยก
การกีดกัน หรือการจำกัดใด ๆ เพราะเหตุแห่งเพศ ซึ่งมีผลหรือความมุ่งประสงค์ที่จะทำลายหรือทำ
ให้เสื่อมเสียการยอมรับ การได้อุปโภค หรือใช้สิทธิโดยสตรี โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพด้านการ
สมรส บนพื้นฐานของความเสมอภาคของบุรุษและสตรีของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน
ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของพลเมืองหรือด้านอื่น ๆ

อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ.1966 ได้
แสดงเจตนารมณ์ไว้ในคำปรารภ โดยมีความเชื่อมั่นว่ามนุษย์ทั้งหมดเกิดขึ้นมาอิสระและเสมอภาค
ในศักดิ์ศรีและสิทธิ และทุกคนมีความชอบธรรมที่จะมีสิทธิและเสรีภาพ ความคิดที่ว่าคนเชื้อชาติ
หนึ่งเชื้อชาติใดเหนือกว่าชนเชื้อชาติอื่นเป็นการเลือกปฏิบัติระหว่างมนุษย์บนพื้นฐานของเชื้อชาติ

⁷⁸ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 26

⁷⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ข้อ 2, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและ
สิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 ข้อ 2, กติการะหว่างประเทศว่า สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ.
1966 ข้อ 2

⁸⁰ คำปรารภอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ.1979 คั่นคืนวันที่ 3
ตุลาคม 2556 จาก <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>

สิทธิ และเผ่าพันธุ์กำเนิดเป็นสิ่งที่ล่วงละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และคุณค่าของมนุษย์⁸¹ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย การจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ได้ให้ความหมายของ คำว่า “การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ” ไว้ว่า “การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ” จะหมายถึง การจำแนก การกีดกัน การจำกัด หรือการเลือก โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของเชื้อชาติ สีผิว เชื้อสายหรือชาติกำเนิดหรือเผ่าพันธุ์กำเนิด ซึ่งมีเจตนาหรือมีผลให้เกิดการระงับหรือกีดกันการ เคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และในด้านอื่น ๆ ของการดำรงชีวิตในสังคม รวมทั้งการระงับหรือกีดกันการใช้สิทธิเหล่านั้นอย่าง เสมอภาคของบุคคล ดังนั้น การเลือกปฏิบัติที่มีสาเหตุมาจากเชื้อชาติ สีผิว การกำเนิด ถือว่าเป็น การล่วงละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพราะเท่ากับเป็นการ ไม่ยอมรับในความเท่าเทียมกันของ มนุษยชาติ

อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการกำจัดและปราบปรามอาชญากรรมแบ่งแยก สีผิว ค.ศ.1973 อนุสัญญานี้ได้กำหนดให้การปกครองที่แบ่งแยกสีผิวเป็นการกระทำที่ไร้มนุษยธรรม เพราะการแบ่งแยกสีผิวเป็นการที่กดขี่โดยกลุ่มเชื้อชาติหนึ่งต่อกลุ่มเชื้อชาติหนึ่ง อันเป็นการเลือกปฏิบัติในความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์เป็นการล่วงละเมิดต่อศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์เพราะเท่ากับเป็น ไม่ยอมรับในความเท่าเทียมกันของมนุษยชาติ⁸²

ตราสารระหว่างประเทศดังกล่าว เป็นตัวอย่างของหลักการห้ามเลือกปฏิบัติในเรื่องเพศและเรื่องเชื้อชาติของมนุษย์ ว่าสิ่งที่แตกต่างกันไม่ได้ทำให้คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ น้อยลงหรือหายไป

1.4 หลักสิทธิในชีวิต เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สิทธิในชีวิตเป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ที่มีติดต่อกันมาตั้งแต่เกิดเพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ สิทธิในชีวิตจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน ที่ไม่อาจพรากไปจาก ความเป็นมนุษย์ได้ และสิทธิในชีวิตถือเป็นสิทธิที่สำคัญที่สุด เพราะหากไม่มีสิทธินี้ สิทธิอื่นก็ไม่มี ค่าหรือประโยชน์ใดๆเลย สิทธิในชีวิตจึงเป็นสิทธิที่เป็นจุดเริ่มต้นของสิทธิประการอื่นต่อมา เช่น สิทธิในความเสมอภาค สิทธิในร่างกาย เป็นต้น

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มนุษย์ได้มาพร้อมกับการมีชีวิตและกำเนิดขึ้นของมนุษย์ และโดยเหตุที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่มิอาจพรากไปได้ การดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์จึง

⁸¹ คำปรารภอนุสัญญาว่าด้วย การจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ.1966 ค้นคืนวันที่ 3 ตุลาคม 2556 จาก <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx>

⁸² อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ.1966 ค้นคืนวันที่ 3 ตุลาคม 2556 จาก http://library.nhrc.or.th/Dictionary/search_dic.php?Search=I&page=2

ต้องดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ หากปราศจากสิทธิในชีวิต สิทธิอื่นก็ไม่อาจเกิดผลในการรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

หลักการคุ้มครอง “สิทธิในชีวิต” จึงเป็นหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ตราสารระหว่างประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญในชีวิต จึงได้รับรองสิทธิในชีวิตไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 3 “คนทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิตเสรีภาพและความมั่นคงแห่งตัวตน” อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 6 “(1) เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิต (2) เด็กทุกคนมีสิทธิในการอยู่รอด และการพัฒนาเด็ก” พิธีสารเลือกรับฉบับที่สองแห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1989 ได้แสดงเจตนารมณ์ไว้ว่า “การยกเลิกโทษประหารชีวิต มีส่วนส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการพัฒนาสิทธิมนุษยชนที่ก้าวหน้า ... ว่ามาตรการทั้งหมดในการยกเลิกโทษประหารชีวิต จะต้องถือเป็นความก้าวหน้าในการมีสิทธิที่จะมีชีวิต”⁸³

บัญญัติดังกล่าวเป็นการยืนยันถึงหลักและคุณค่าของการมีชีวิตว่าเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนที่ต้องได้รับความคุ้มครอง และการยกเลิกโทษประหารชีวิตมีส่วนในการที่จะส่งเสริมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะว่าการลงโทษประหารชีวิตอาจเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การยกเลิกโทษประหารชีวิตจึงเป็นการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันสะท้อนออกมาจากหลักสิทธิในชีวิต

1.5 หลักการคุ้มครองเสรีภาพในร่างกาย เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เสรีภาพในร่างกายถือว่าเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญมากอย่างประการหนึ่งที่มนุษย์ได้พร้อมกับความเป็นมนุษย์ เสรีภาพทางร่างกายของมนุษย์สัมพันธ์โดยตรงบูรณาภาพทางความคิดหรือจิตใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่เราแบ่งตัวตนของมนุษย์ของมนุษย์ออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งคือร่างกายของมนุษย์ภายนอก อีกส่วนของสภาวะภายในของมนุษย์ที่มีเจตจำนงของตนเองในการที่จะกำหนดความเป็นไปของตนเอง

การคุ้มครองเสรีภาพในร่างกายจึงเป็นการคุ้มครองเจตจำนงภายในของบุคคลในการที่จะกำหนดความเป็นไปของตนเองนั้นเอง ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จึงได้รับรองสิทธินี้ไว้ ข้อ 1 ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระภาพในตัวเอง เสรีภาพที่ได้รับรองโดยเฉพาะ เช่น ข้อ 12 สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว ข้อ 13 สิทธิในการเลือกที่อยู่อาศัย ข้อ 14 สิทธิในการสมรส ข้อ 17 สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ข้อ 18 สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิด มโนธรรม ศาสนา เป็นต้น

⁸³พิธีสารเลือกรับฉบับที่สองแห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1989 ใน กุลพล พลวัน สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติธรรม 2547 หน้า 506-509

การคุ้มครองเสรีภาพทางร่างกายของมนุษย์จึงเป็นการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของมนุษย์ที่มีเจตจำนงภายในของตนเอง ในการที่จะสร้างเอกลักษณ์และพัฒนาตนเองเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

1.6 หลักการห้ามกระทำการการที่เป็นการเหยียดหย้าหรือลดคุณค่าในความเป็นมนุษย์ เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หลักการห้ามกระทำการการที่เป็นการเหยียดหย้าหรือลดคุณค่าในความเป็นมนุษย์ เกิดจากการที่ยอมรับว่า มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาจะมีศักดิ์ศรีและคุณค่าในความเป็นมนุษย์ในตัวเองเท่าเทียมกันทุกคน ศักดิ์ศรีและคุณค่าในความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่อาจพรากไปจากมนุษย์ได้⁸⁴

การที่มนุษย์ละเลยต่อความเชื่อมูลฐานนี้ ทำให้เกิดการกระทำที่ป่าเถื่อนและโหดร้ายทารุณซึ่งได้นำความหายนะอย่างร้ายแรงมาสู่มนุษยชาติ ตราสารระหว่างประเทศจึงได้บัญญัติหลักการห้ามกระทำการการที่เป็นการเหยียดหย้าหรือลดคุณค่าในความเป็นมนุษย์ ไว้ดังนี้

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ข้อ 4 “ บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาส หรือมีภาระจำยอมใดๆ มิได้ การเป็นทาสและการค้าทาสจะมีไม่ได้ทุกรูปแบบ ” ข้อ 5 “บุคคลใดถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษซึ่งทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือหยาบเถื่อนมิได้” กฎกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 7 “ บุคคลใดจะถูกทรมานหรือได้ผลการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรม หรือต่ำช้ามิได้...” ข้อ 8 “(1) บุคคลใดจะถูกเอาตัวลงเป็นทาสมิได้ ห้ามการเอาคนลงเป็นทาสและการค้าทาสทุกรูปแบบ (2) บุคคลใดจะถูกบังคับให้ตกอยู่ในภาวะจำยอมใดไม่ได้” ข้อ 10 “ (1) บุคคลทั้งหลายที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (2) (ก) พึงจำแนกผู้ต้องหว่ากระทำผิดจากผู้ต้องโทษ และพึงได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมอันมิใช่เป็นผู้ต้องโทษ” ข้อ 21 “(2) การสนับสนุนความเกลียดชังในชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนาซึ่งนำมาสู่การยั่วยุให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การจงเกลียดจงชังหรือความโหดเหี้ยมเป็นสิ่งที่พึงต้องห้ามตามกฎหมาย”

จากบัญญัติดังกล่าวข้างต้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของมนุษย์ซึ่งมีมาแต่กำเนิด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการชูเชิดและเป็นคุณค่าที่สูงที่สุดที่ต้องการรับการเคารพทั้งจากเอกชนและรัฐ ที่จะไม่กระทำการใดๆอันเป็นการเหยียดหย้าหรือเป็นการกระทำที่ลดคุณค่ามนุษย์ลง เช่น การนำคนลงเป็นทาส ไม่สามารถกระทำได้ แม้บุคคลนั้นจะยินยอมก็ตาม หรือการกระทำของรัฐเอง แม้บุคคลจะได้กระทำผิด แต่คุณค่าในความเป็นมนุษย์ของเขามีได้หายไปด้วย ดังนั้น การลงโทษที่จะกระทำต่อผู้ต้องคำพิพากษาว่ากระทำผิดจึงต้องเคารพต่อ

⁸⁴ คำปรารภ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948

ศักดิ์ศรีในตัวของเขาเอง หรือการจำกัดสิทธิและเสรีของบุคคลก็ต้องเป็นไปเท่าที่จำเป็นและจะกระทบถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีตราสารที่คุ้มครองหลักการห้ามกระทำการที่เป็น การเหยียบย่ำหรือลดคุณค่าในความเป็นมนุษย์ไว้อีกหลายฉบับ ดังนี้

อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและลงโทษอาชญากรรมการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ ค.ศ. 1948 การทำลายล้างเผ่าพันธุ์ถือเป็นการกระทำที่มีเจตนาทำลายทั้งหมดหรือบางส่วน ซึ่งกลุ่มด้าน ชาติ ด้านเผ่าพันธุ์ ด้านเชื้อชาติ หรือ ด้านศาสนา โดยการ ฆ่าสมาชิกของกลุ่ม ก่อความเสียหาย อย่างรุนแรงต่อร่างกายหรือทางจิตใจของสมาชิกกลุ่ม จงใจกำหนดเงื่อนไขการดำรงชีวิตของกลุ่ม โดยเล็งเห็นว่าจะเป็นการทำลายร่างกายทั้งหมดหรือบางส่วน บังคับใช้มาตรการที่มุ่งป้องกันการ เกิดในกลุ่ม บังคับเคลื่อนย้ายเด็กจากกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เป็นการ กระทำที่เหยียบย่ำและมองว่าชนชาติอื่นนั้น มีฐานะที่ด้อยกว่าตน จึงเป็นการทำลายเกียรติศักดิ์ แห่งความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรงที่สุด⁸⁵

อนุสัญญาต่อต้านการทรมาน การปฏิบัติอื่นๆ หรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ.1984 อนุสัญญานี้ห้ามการทรมาน การปฏิบัติอื่นๆ หรือการ ลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้า ตลอดจนการทดลองการแพทย์หรือวิทยาศาสตร์ต่อ ร่างกายมนุษย์โดยไม่ได้รับความยินยอมโดยอิสระจากบุคคล โดยกำหนดให้รัฐภาคีออกมาตรการ ทางกฎหมาย ทางด้านยุติธรรม และในด้านอื่นๆ เพื่อป้องกันการกระทำความผิดในเขตอำนาจของ ตนโดยไม่มีข้อยกเว้น แม้ในเวลาสงคราม สถานการณ์ไม่สงบภายใน และให้กำหนดว่าการกระทำ การทรมานเป็นการกระทำผิดตามกฎหมายอาญา

ประมวลระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ค.ศ.1979 ข้อ 5 กำหนดไว้ว่า จะต้องไม่มีเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายคนใดไป กระทำการหรือยุยงส่งเสริมหรือเพิกเฉยต่อการกระทำทรมาน หรือการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่ เป็นการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้แต่กรณีที่เป็นคำสั่ง ผู้บังคับบัญชาหรือเป็นกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ เช่น ในภาวะสงครามหรือเกิดภัยคุกคามจาก สงคราม ภัยคุกคามต่อความมั่นคงของชาติ ความวุ่นวายทางการเมืองภายในหรือกรณีเกิดเหตุ ฉุกเฉินในสาธารณชนก็ไม่อาจให้นำมาใช้เป็นข้ออ้างที่จะให้ยอมรับเอาการกระทำทรมาน หรือการ ปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมาใช้

⁸⁵ อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและลงโทษอาชญากรรมการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ ค.ศ.1948 ค้นคืนวันที่ 3 ตุลาคม 2556 จาก <http://www.genocide-museum.am/eng/word/UN-eng.doc>

ข้อบัญญัติและตราสารดังกล่าวข้างต้นนี้ มีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการยกย่องและเชิดชูคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ว่าเป็นคุณค่าที่มีได้ล่วงละเมิดได้ การกระทำใดๆที่เป็นการลดคุณค่ามนุษย์ลงเป็นเพียงวัตถุหรือกระทำใดที่เป็นการที่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อกัน ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะเกิดจากเอกชนหรือรัฐก็ย่อม เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็จะยังคงมีอยู่ไม่มีมนุษย์จะเผชิญกับเหตุการณ์อย่างไร

1.7 หลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา จัดเป็นการดำเนินการโดยรัฐที่มีผลต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากกว่ากระบวนการใด เพราะกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ความถูกต้องของมนุษย์ นำไปสู่การดำเนินคดีและการลงโทษทางอาญาซึ่งมีผลต่อสถานะของมนุษย์ในสังคม เช่น การกักขัง การจำคุก อันเป็นการหน่วงเหนี่ยวไว้ซึ่งเสรีภาพตามธรรมชาติ หรือการลงโทษประหารชีวิต อันเป็นการทำลายลงซึ่งความมีชีวิต ตลอดจนในกระบวนการยุติธรรมมีการจำกัดสิทธิหรือเสรีที่สำคัญ เช่น การจับ การค้น การขัง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพซึ่งมีติดตัวของมนุษย์ อันเป็นการกระทำที่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น รัฐจะต้องมองว่า มนุษย์นั้น เป็นผู้ทรงสิทธิ ไม่ใช่ วัตถุแห่งสิทธิ⁸⁶ เพราะเหตุว่ารัฐเกิดขึ้นจากความประสงค์ของมนุษย์ที่ยินยอมสละสิทธิบางส่วนที่มีอยู่แต่เดิมตามธรรมชาติให้รัฐเพื่อให้รัฐมีอำนาจในการป้องกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอันร่วมกัน รัฐจึงไม่อาจกระทำการใดที่เป็นการทำลายสิทธิขั้นพื้นฐานหรือฝ่าฝืนหน้าที่ของตนได้ ดังคำกล่าวของ John Lock “มนุษย์นั้นมีสิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สิน ซึ่งรัฐจะเข้าแทรกแซงโดยอำเภอใจไม่ได้”⁸⁷

ดังนั้น การกระทำของรัฐใดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ โดยการเน้นไปในทางการจำกัดขอบอำนาจของรัฐและใช้อำนาจของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มิให้มาคุกคามหรือล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามอำเภอใจและเกินควร ซึ่งตราสารระหว่างประเทศได้บัญญัติรับรองสิทธิที่แสดงให้เห็นถึงหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรมไว้ที่สำคัญๆ ดังนี้

⁸⁶ชาติ ชัยเดชสุริยะ มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เดือนตุลาคม 2549 หน้า 5

⁸⁷เรื่องเดียวกัน

(1) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ⁸⁸ การรับรองสิทธินี้เนื่องจากการนำตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจควบคุมของรัฐ ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลอย่างร้ายแรง เพราะเป็นการทำให้บุคคลนั้นสูญเสียอิสระในช่วงเวลาหนึ่งและมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ครอบครัวและชื่อเสียงจึงต้องมีกรอบที่ชัดเจนและการปฏิบัติที่ไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(2) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์⁸⁹ หลักการเรื่องข้อสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นหลักพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล อันนำไปสู่หลักการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้ หลักเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรมสำหรับ⁹⁰ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เช่น กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ 1955 ข้อ 84 กำหนดว่า “ผู้ถูกคุมขังที่ศาลยังไม่ได้พิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกนั้น พึงได้รับการปฏิบัติแตกต่างหากจากผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด

(3) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรม แม้ในปฎิญาสาทลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะไม่ได้กล่าวถึง แต่ในประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ค.ศ. 1979 ข้อ 2 กำหนดไว้ว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องกระทำด้วยความเคารพและมุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดจนพิทักษ์รักษาสิทธิมนุษยชนของบุคคลทุกคน” หากพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมเจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการบังคับใช้ เช่น พนักงานสอบสวน หรือ พนักงานอัยการ จะต้องดำเนินการสอบสวนด้วยความเป็นธรรม โดยพนักงานสอบสวนซึ่งมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาด้วย ไม่ใช่แต่จะรวบรวมพยานหลักฐานในทางที่จะเอาผิดกับผู้ต้องหาเท่านั้น

(4) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรม⁹¹ เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดในกระบวนการยุติธรรม เพราะวัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดีก็เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับ

⁸⁸ ปฎิญาสาทลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ข้อ 9, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 9

⁸⁹ ปฎิญาสาทลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ข้อ 14, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 9

⁹⁰ชาติ ชัยเดชสุริยะ อ่างแล้วเชิงอรธที่ 86 หน้า 62

⁹¹ปฎิญาสาทลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ข้อ 10, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 9, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1979 ข้อ 40

ความยุติธรรมรวมทั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย ดังนั้นในกระบวนการพิจารณาผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาและตัดสินคดีความจึงต้องปราศจากอคติทั้งปวงซึ่งจะพาใจโน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่ง ทั้งสหประชาชาติยังได้เน้นย้ำความสำคัญของการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรม โดยกำหนดไว้ในหลักการพื้นฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยความเป็นอิสระของศาล ค.ศ. 1985 ข้อ 2 ว่า “ศาลพึงตัดสินคดีด้วยความยุติธรรมบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและเป็นไปตามกฎหมาย โดยปราศจากการคัดรอน การใช้อิทธิพลโดยมิชอบ การชักนำ การกดดัน การข่มขู่หรือแทรกแซงไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมจากบุคคลใดๆ หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ”⁹²

สิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่กล่าวมาข้างต้นผู้ศึกษาล้วนเห็นว่ามีเจตนารมณ์ที่เคารพต่อคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์อันก่อให้เกิดหน้าที่ต่อรัฐ ว่าในกระบวนการยุติธรรมรัฐจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และจะกระทำการใดที่เป็นการลดคุณค่าหรือทำลายความเป็นมนุษย์ไม่ได้

1.8 หลักความคุ้มครองความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะนี้เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องไปถึงธรรมชาติของมนุษย์ที่โดยธรรมชาติมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ที่มีความต้องการอยู่รวมกันเป็นสังคม และการที่มนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเองเพื่อสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือในการที่มนุษย์จะสามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองตามเจตจำนงของตนเองได้นั้นก็เฉพาะแต่เมื่อมนุษย์อยู่ในสังคมมนุษย์ด้วยกันนั้น

ดังนั้น สังคมมนุษย์ กับปัจเจกคนจึงเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อกันและกัน แต่การที่จะให้มนุษย์สามารถพัฒนาบุคลิกภาพตนเองได้ตามต้องการ รัฐจึงต้องรับรองสิทธิและเสรีภาพต่างๆไว้ให้เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมให้เป็นอย่างมีศักดิ์ศรีในตัวเอง เช่น สิทธิในความเป็นส่วนตัวในชีวิตครอบครัวและการแต่งงาน สิทธิและเสรีในการเคลื่อนไหวยภายในรัฐ สิทธิในทรัพย์สินและการนับถือศาสนา สิทธิในการศึกษา สิทธิในการทำงานและประกันสังคม⁹³ หรือสิทธิในการทำงาน สิทธิในเงื่อนไขการทำงานที่เป็นธรรม สิทธิในการเข้าร่วมตั้งสหภาพแรงงาน สิทธิในการประกันสังคม สิทธิในการปกป้องและคุ้มครองครอบครัวตลอดจนเด็กและเยาวชน สิทธิในการมีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ สิทธิในการมีสุขอนามัย เป็นต้น⁹⁴

⁹²ชาติ ชัยเดชสุริยะ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 86* หน้า 104-106

⁹³ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948

⁹⁴กติการะหว่างประเทศว่า สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 ข้อ 6-ข้อ 12

สิทธิที่กล่าวมาข้างต้นนี้หากพิจารณาประกอบกับคำปรารภของกติการะหว่างประเทศว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งกล่าวไว้ว่า “อุดมคติแห่งมนุษย์ที่มีอิสระซึ่งมีเสรีภาพจากความกลัว และเสรีภาพจากความยากไร้ขาดแคลน จะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ก็เพียงเมื่อมีการสร้างสภาวะเงื่อนไขที่ซึ่งทุกคนจะได้รับสิทธิ รวมทั้งสิทธิทางพลเมืองและการเมือง”⁹⁵ จากคำปรารภจึงแสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของรัฐในการที่จะสร้างสภาวะเงื่อนไขในทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาบุคลิกภาพและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

นี่จะเห็นได้ว่ามนุษย์และสังคมมนุษย์เป็นสิ่งที่เกี่ยวคู่กัน เราไม่อาจตัดมนุษย์หากจากสังคมและในขณะที่เดียวกันเราก็ไม่ตัดสังคมออกจากมนุษย์ เพราะนั่นหมายถึงการทำลายความเป็นมนุษย์ลงไปในตัว ด้วยเหตุเช่นนี้เมื่อพิจารณาประกอบกับหน้าที่ของรัฐรัฐจึงไม่อาจกระทำการใดๆที่จะทำให้มนุษย์เป็นปรปักษ์ต่อสังคม หรือจะกล่าวอีกแบบหนึ่งรัฐจะกระทำการใดอันจะทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมโดยความลำบากหรือถูกต่อต้านจากสังคมไม่ได้ แต่ในความหมายนี้ ผู้ศึกษาคงมิได้หมายความว่า การ จำกัด หรือ กักขัง ซึ่งดำเนินการตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ เพราะรัฐนั้นในขณะที่เดียวกันก็มีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันสังคมให้อยู่โดยปลอดภัย การจำกัดหรือกักขังแม้จะเป็นการตัดบุคคลออกจากสังคมแต่เป็นไปเพื่อรักษาความปลอดภัยของสังคมตามหน้าที่ของรัฐอันเป็นการป้องกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่นเช่นกัน

2. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระดับภูมิภาค

การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นอกจากจะรับได้การคุ้มครองในระดับสากลระหว่างประเทศ โดยองค์กรสหประชาชาติแล้ว หลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังได้รับการรับรองและคุ้มครองจากองค์กรระดับภูมิภาคหรือทวีปอันเกิดจากการร่วมตัวกันของประเทศหรือรัฐต่างๆในภูมิภาคหรือทวีปด้วย เนื่องมาจากเหตุผลความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ในเชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและกิจการทางเมืองร่วมกัน⁹⁶

การร่วมมือกันในระดับภูมิภาคหรือทวีปนั้น นอกจากจะเป็นการร่วมกันทางเศรษฐกิจและสังคม การเมืองแล้ว แต่ละภูมิภาคยังให้ความสำคัญและตระหนักถึงหลักในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นคุณค่าสูงสุดของมนุษยชาติ โดยการทำจัตตราสารต่างๆในระดับ

⁹⁵ คำปรารภกติการะหว่างประเทศว่า สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966

⁹⁶ จริญญา โฆษณานันท์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 22* หน้า 442-448

ภูมิภาค ทั้งในรูปของ กฎบัตร สนธิสัญญา กติการะหว่างประเทศ พิธีสารเลือกรับต่างๆ เพื่อเป็น หลักเกณฑ์ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้จำนวนมาก

ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะทำการศึกษาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดย พิจารณาจากหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระดับภูมิภาค ยุโรป อเมริกา แอฟริกา ซึ่งจะพิจารณาจาก กฎบัตร สนธิสัญญา กติการะหว่างประเทศ พิธีสารเลือกรับต่างๆ อัน เป็นความร่วมมือระหว่างภูมิภาค ที่จะสะท้อนเจตนารมณ์ของความร่วมมือเพื่อส่งเสริมและคุ้มครอง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในระดับภูมิภาค ดังนี้

2.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระดับภูมิภาคยุโรป

ในทวีปยุโรป มีการจัดตั้ง สภาแห่งยุโรป (Council of Europe) เป็นองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักการและกฎหมายระหว่างประเทศที่ เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สภายุโรปก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1949 มีสำนักงานตั้งอยู่ที่เมือง สตาร์สบูร์ก ประเทศฝรั่งเศส ปัจจุบันมีประเทศสมาชิก 46 ประเทศ

สภายุโรปประกอบด้วย 3 สถาบันหลัก คือ คณะกรรมการรัฐมนตรี สมัชชา สภาผู้แทนสภายุโรป และสำนักเลขาธิการสภายุโรป

คณะกรรมการรัฐมนตรี เป็นองค์กรฝ่ายบริหารที่มีอำนาจในการตัดสินใจของสภา ยุโรปแห่งยุโรปโดยการประชุมจัดทำข้อตกลงและนโยบาย เพื่อนำไปปฏิบัติร่วมกัน คณะกรรมการ ประกอบด้วยรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศสมาชิกทุกๆ ประเทศ ในทางปฏิบัติคณะกรรมการ มนตรีต่างประเทศจะตั้งตัวแทนถาวรประจำที่เมืองสตาร์สบูร์ก คณะกรรมการรัฐมนตรีมีบทบาทที่ สำคัญสองประการ คือ เป็นองค์กรที่รับรองอนุสัญญา สนธิสัญญา และเป็นองค์กรที่คอยควบคุม ให้มีการปฏิบัติตามคำตัดสินของศาลสิทธิมนุษยชนในกรณีที่มีการร้องเรียนว่ามีการละเมิดสิทธิ มนุษยชน

สมัชชาสภาผู้แทนสภาแห่งยุโรป เป็นองค์กรที่ปรึกษาประกอบด้วยสมาชิกที่ แต่งตั้งจากรัฐสภาของแต่ละประเทศสมาชิก มีหน้าที่ติดตามสอดส่องดูแลสถานการณ์การละเมิด สิทธิมนุษยชนในประเทศสมาชิกโดยมีผู้แทนจัดทำรายงานและจะเสนอต่อสมัชชาสภาผู้แทน จากนั้นสมัชชาผู้แทนจะประชุมจัดทำข้อมติที่เป็นข้อเสนอแนะไปยังคณะกรรมการรัฐมนตรี

สำนักเลขาธิการสภาแห่งยุโรป มีหน้าที่ในการบริหารงานกิจการทั้งปวงของสภา ยุโรป รวมถึงทั้งการนำแผนและโครงการต่างๆ ไปปฏิบัติและส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชน⁹⁷

⁹⁷วิชัย ศรีรัตน์ “การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยองค์การระหว่างภูมิภาค” ในเอกสารสอน ชุติวิชา กฎหมายสิทธิมนุษยชน เล่ม 1 หน่วยที่ 4 นนทบุรี บัณฑิตศึกษา สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2548 หน้า 136-138

การดำเนินงานของสภาแห่งยุโรปมีอยู่หลายด้าน แต่ทางด้านส่งเสริมสิทธิมนุษยชนถือเป็นงานหัวใจหลักของสภายุโรป ซึ่งสภายุโรปได้ให้ความสำคัญในงานด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมาก เริ่มตั้งแต่การจัดทำตราสารเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ การมีศาลสิทธิมนุษยชน และการปฏิบัติให้เป็นไปตามคำตัดสินของศาลสิทธิมนุษยชน

ในการพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในระดับภูมิภาคยุโรป จึงสามารถพิจารณาได้จากตราสารที่สำคัญที่ทำให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอันเป็นการสะท้อนหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้น จึงสามารถพิจารณาความหมายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ในตราสาร ดังนี้

2.1.1 อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีขั้นมูลฐาน ค.ศ.1950

อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีขั้นมูลฐาน ค.ศ.1950 ได้รับการลงนามเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 1950 และมีผลใช้บังคับจริงเมื่อวันที่ 3 กันยายน ค.ศ.1953 ในอนุสัญญาฉบับนี้ แม้พิจารณาโดยตลอดแล้วจะไม่ปรากฏคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” (Human dignity) ในบัญญัติของอนุสัญญาฉบับนี้ก็ตาม

แต่ในคำปรารภของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีขั้นมูลฐาน ค.ศ.1950 ได้ยืนยันถึงความเป็นสากลของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่มีความเป็นสากล และอนุสัญญาฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นประกันความเป็นสากลและประสิทธิภาพซึ่งการยอมรับและรักษาไว้ซึ่งสิทธิต่างๆ ที่ระบุไว้ในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีขั้นมูลฐาน ค.ศ.1950 จะบรรลุถึงการร่วมมือระหว่างสมาชิกและวิธีการอันหนึ่งซึ่งจุดมุ่งหมายที่ต้องดำเนินการตามนั้น ก็คือการชำระ และทำให้ประจักษ์ผลซึ่งสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นมูลฐาน⁹⁸ จากคำปรารภเห็นได้ชัดถึงหลักความเป็นสากลของสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานที่จะได้รับการรับรองนั้น เป็นสิ่งที่มีเสมอเหมือนกันในทุกหนทุกแห่ง ซึ่งสภายุโรปมุ่งประสงค์รักษาไว้และทำให้เกิดผลเป็นจริง

อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีขั้นมูลฐาน ค.ศ.1950 หมวดที่ 1 ได้ระบุถึงสิทธิต่างๆ ไว้ดังนี้ สิทธิในการมีชีวิตจะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ข้อ 2, ห้ามทรมาน และปฏิบัติที่ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์หรือทารุณโหด ข้อ 3 เสรีภาพจากการเป็นทาสหรือการบังคับใช้แรงงาน ข้อ 4 เสรีภาพจากการจับกุมหรือกักขัง เว้นแต่จะได้ดำเนินการตามกระบวนการของกฎหมาย ข้อ 5

บัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา เช่น บุคคลที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญาจะต้องได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรมและเปิดเผย โดยศาลที่เป็นอิสระและ

⁹⁸ กุลพล พลวัน อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 72 หน้า 116

ตั้งขึ้นโดยกฎหมาย ข้อ 6 บุคคลที่ถูกกล่าวหาในทางคดีอาญาจะต้องได้รับการสันนิษฐานก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมาย ข้อ 7

การคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว การเคารพต่อชีวิตครอบครัวและการสื่อสารโต้ตอบ ข้อ 8 คุ้มครองเสรีภาพในความคิด มโนธรรม และศาสนา ข้อ 9 คุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออก ข้อ 10 คุ้มครองเสรีภาพในการชุมนุม การรวมกลุ่มสมาคม ข้อ 11 คุ้มครองสิทธิในการสมรส และการตั้งครอบครัว ข้อ 12

การห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติในการใช้สิทธิโดยคำนึงถึงเรื่องต่างๆ เช่น เพศ เชื้อชาติ ผิว ภาษา ศาสนา หรือความคิดเห็นในทางการเมือง ข้อ 14 จากบัญญัติของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีขั้นมูลฐาน ค.ศ.1950 แม้จะไม่ได้กล่าวถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่สามารถพิจารณาได้ว่า หลักการรับรองสิทธิและเสรีภาพในอนุสัญญานี้มีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการคุ้มครองและส่งเสริมเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ล้วนมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี เช่น การรับรองสิทธิในชีวิตอันเป็นสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชนภายใต้กฎหมาย และการห้ามมิให้ทรมาน และปฏิบัติที่ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์หรือทารุณ อันเป็นการเหยียบย่ำในคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ สิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เพราะถือว่ามนุษย์เป็นผู้ทรงสิทธิ และไม่ใช้วัตถุในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และที่สำคัญอันเป็นการยืนยันถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีในตัวคนมนุษย์ที่เป็นสากล มิให้ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากมนุษย์ผู้อื่นได้ หลักความเท่าเทียมกันที่ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติในการใช้สิทธิโดยคำนึงถึงเรื่องต่างๆ เพราะความแตกต่างในเรื่องเพศ เชื้อชาติ ผิว ภาษา ศาสนา หรือความคิดเห็นในทางการเมือง⁹⁹

ดังนั้นบัญญัติของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีขั้นมูลฐาน ค.ศ. 1950 ได้สื่อความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ออกจากหลักการรับรองสิทธิและคุ้มครองเสรีภาพต่างๆ โดยการยกย่องคุณค่าในความเป็นมนุษย์ที่จะต้องได้รับรองสิทธิและคุ้มครองเสรีภาพนั้นๆ

2.1.2 กฎบัตรสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน ค.ศ.2000

กฎบัตรสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน ค.ศ.2000 คณะมนตรียุโรปได้รับรองโดยการประกาศอย่างเป็นทางการร่วมกันของคณะมนตรี รัฐสภายุโรปและคณะกรรมการ

⁹⁹European Convention on Human Rights, *European Convention on Human Right and Fundamentta Freedoms: ECHR*, European Court of Human Rights,Council of Europe,Strasbourg pp.5- 13

เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ.2000 ตามกฎบัตรฉบับดังกล่าวมีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลไว้โดยตรงและชัดเจนและซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้¹⁰⁰

กฎบัตรฉบับนี้ได้ตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ที่จะต้องได้รับการเคารพและคุ้มครอง และเป็นสิ่งที่มีอาจล่วงละเมิดได้ ดังปรากฏใน ข้อ 1 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือสิ่งที่ล่วงละเมิดไม่ได้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องได้รับการเคารพและคุ้มครอง”

การรับรองสิทธิในชีวิตและร่างกายของมนุษย์ โดยรับรองว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิต การลงโทษประหารชีวิตไม่อาจกระทำได้ ข้อ 2 บทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของชีวิตมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างที่สุด และสิทธิในชีวิตถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่นำมาซึ่งสิทธิอื่นๆ ดังนั้นการที่บุคคลใดกระทำผิดแต่ก็ไม่ได้ทำให้คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่ที่อยู่หายไปรัฐจึงไม่อาจที่จะทำลายชีวิตของบุคคลได้

การรับรองคุณสมบัติในความสมบูรณ์ของความเป็นบุคคล ซึ่งทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความเคารพเหนือร่างกายและจิตใจของตนเอง ห้ามกระทำการให้ร่างกายและชิ้นส่วนของตนเป็นแหล่งที่มาของผลประโยชน์ทางการเงิน ห้ามการโคลนระบบสืบพันธุ์ของมนุษย์ ข้อ 3 บัญญัตินี้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าในความสมบูรณ์ทางร่างกายและวิวัฒนาการของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง การแสวงหาประโยชน์จากอวัยวะของร่างกายเพื่อประโยชน์ทางการเงินจึงเป็นสิ่งที่ลดคุณค่าในความเป็นมนุษย์ แม้ว่ามนุษย์ผู้เป็นเจ้าของร่างกายของตนเอง ก็ไม่สามารถจะนำร่างกายและชิ้นส่วนของตนหาประโยชน์ทางการเงิน ซึ่งตรงนี้เป็นกรณีการเน้นย้ำให้เห็นถึงการคุ้มครองบูรณภาพทางร่างกายของมนุษย์ อันเป็นส่วนที่ปรากฏภายนอก ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นสากลที่ต้องได้รับความคุ้มครองในขั้นนี้แม้แต่เจ้าของร่างกายก็มิอาจยินยอมให้ทำลายคุณค่านี้ได้

และที่สำคัญข้อห้ามการโคลนระบบสืบพันธุ์ถือเป็นการต่อยอดคุณค่าอันสูงยิ่งของมนุษย์ที่จะต้องได้รับการคุ้มครองบูรณภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ภายใต้แนวคิดดั้งเดิมที่เรามนุษยชาติเชื่อมั่นและศรัทธาว่า มนุษย์อันเกิดมาพร้อมกับเหตุผลและมโนธรรมที่ดี จึงทำให้เราเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าเท่าเทียมกันทุกคน ในขั้นนี้หากพิจารณาในแง่ของชาติกำเนิดเราทุกคนมีสิทธิได้รับการคุ้มครองความเป็นมนุษย์โดยไม่คำนึงถึงลักษณะทางพันธุกรรมของแต่ละคน ดังนั้น การโคลนระบบสืบพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ทำลายวิถีแห่งความเป็นมนุษย์อันเป็นการทำลายลงซึ่งหลักกำเนิดของศักดิ์ศรีอันมีคุณค่าของประจำตัวมนุษย์ที่มีได้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติอันเป็นกฎเกณฑ์ที่ถูกต้องและชอบธรรมตลอดกาล

¹⁰⁰Official Journal of the European Communities ค้นคืน 15 สิงหาคม 2556 จาก

การห้ามกระทำการทรมานหรือปฏิบัติทารุณ หรือการลงโทษบุคคลใดโดยวิธีการที่ทารุณโหดร้าย ข้อ 4 บทบัญญัตินี้แสดงถึงหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองเสมอแม้บุคคลใดจะได้กระทำความผิดแต่ความผิดนั้นไม่ได้ทำให้คุณค่าในความเป็นมนุษย์ของบุคคลหายไป การลงโทษจึงต้องเคารพต่อคุณค่าและศักดิ์ศรีที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์นั้น ดังนั้นรัฐจะลงโทษผู้กระทำความผิดโดยวิธีที่เป็นการทำลายคุณค่าความเป็นมนุษย์หรือกระทำการลงโทษที่ไร้มนุษยธรรมไม่ได้ หากรัฐกระทำดังนั้นย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ห้ามการเป็นทาสและถูกบังคับใช้แรงงาน ห้ามการค้ามนุษย์ ข้อ 5 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วมนุษย์ทุกคนเกิดมามีคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ในตัวอย่าง ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องได้รับความเคารพทั้งจากภายนอกและภายในตัวเอง ดังนั้นการกระทำใดที่เป็น การเหยียบย่ำและลดคุณค่าของมนุษย์ลงเป็นเพียงวัตถุยอมเป็นการไม่เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

บทบัญญัติเกี่ยวกับความเสมอภาค ซึ่งทุกคนมีความเสมอภาคกันในกฎหมาย ข้อ 20 หลักการไม่เลือกปฏิบัติ เพราะความแตกต่างตามดินแดน เพศ เชื้อชาติ หรือสังคม ชาติพันธุ์ ข้อ 21 หลักความเท่าเทียมกันของชายและหญิง ข้อ 23

บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุและผู้พิการ การเคารพในสิทธิของผู้สูงอายุที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและความเป็นอิสระ ข้อ 25 การเคารพในสิทธิของบุคคลที่มีความพิการมีความมีอิสระทางสังคมและการประกอบอาชีพของพวกเขาและการมีส่วนร่วมในสังคม บทบัญญัติแสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้สูงอายุและผู้พิการ ในการใช้ชีวิตในสังคม ได้อย่างมีศักดิ์ศรีซึ่งจะต้องมีมาตรการต่างเข้ามามีส่วนเหลือ เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวคนมนุษย์ว่ามีความเท่าเทียมกัน ความพิการและวัย ไม่อาจทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หายไป

2.2 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระดับภูมิภาคแอฟริกา

ประวัติศาสตร์การคุ้มครองความเป็นมนุษย์ของทวีปแอฟริกา ก่อนหน้าการก้าวสู่ยุคการพัฒนาสิทธิมนุษยชนนับจากปี ค.ศ.1981 ที่เริ่มใช้การประกาศกฎบัตรสิทธิมนุษยชนระหว่างแอฟริกา ทวีปแอฟริกาต้องผ่านเหตุการณ์ที่สลดใจอย่างยิ่งของการถูกทำลายและเหยียดหยันในศักดิ์ศรีแห่งของความเป็นมนุษย์อย่างรุนแรง นับแต่การค้าทาส ซึ่งประมาณกันว่ามีทาสกว่า 20

ล้านคนที่ถูกส่งไปขายในดินแดนอื่น การค้าทาสเกิดจากการรุกรานและล่าอาณานิคมของพวกยุโรปและอาหรับ ซึ่งทาสจะถูกปฏิบัติอย่างทารุณเยี่ยงสัตว์¹⁰¹

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาติตะวันตกต่างๆ อาทิ อังกฤษ ฝรั่งเศส โปรตุเกส สเปน เยอรมัน เบลเยียม ต่างเข้าครอบครองดินแดนต่างๆ ในแอฟริกา ก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยมิชอบต่างๆ จนกระทั่งเข้าสู่ทศวรรษที่ 1960 เหล่าประเทศแอฟริกาต่างๆ ได้ประสบความสำเร็จในการต่อสู้ปลดปล่อยประเทศจากตะวันตก สิ่งทีถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงได้รับการฟื้นฟู

ประเทศในทวีปแอฟริกาได้ตระหนักประสบการณ์ที่ผ่านมาจึงรวมตัวกันจัดตั้ง “องค์การแห่งเอกภาพของแอฟริกา” (Organization of African Unith/OAU) ในปี 1963 โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการต่อสู้เพื่อต่อต้านระบบอาณานิคมตะวันตก ที่ยึดครองแอฟริกา พร้อมกับการมุ่งมั่นที่จะถอนรากโคนลัทธิอาณานิคมในภูมิภาค และเคารพยึดมั่นต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน¹⁰²

ก้าวสำคัญในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในระดับภูมิภาคแอฟริกาเกิดขึ้นจากองค์การแห่งเอกภาพของแอฟริกา ได้มีมติรับรอง กฎบัตรแห่งแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน ค.ศ.1981 (The African Charter on Human and Peoples’ Rights) โดยมีผลใช้บังคับจริงในปี ค.ศ.1986

กฎบัตรแห่งแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน ค.ศ.1981 ได้บัญญัติให้เห็นถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ตั้งแต่บทอารัมภบท โดยกล่าวไว้ว่า กฎบัตรแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน มีเจตนารมณ์ในการปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนชาวแอฟริกัน และตระหนักว่าเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรม และศักดิ์ศรีเป็นเจตนารมณ์ของประชาชนชาวแอฟริกัน ในการที่จะบรรลุถึงความมีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งจึงต้องคำนึงถึงคุณค่าของประเพณี ประวัติศาสตร์ อารยธรรม อันจะสร้างแรงบันดาลใจและสะท้อนให้เห็นถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่เกิดจากการเคารพในคุณสมบัติของมนุษย์ การระลึกถึงหน้าที่ของตน เพื่อให้บรรลุถึงการปลดปล่อยแอฟริกาทั้งหมด ประชาชนยังคงดิ้นรนเพื่อศักดิ์ศรีและความเป็นอิสระอย่างแท้จริงของพวกเขา จึงต้องขจัดลัทธิการล่าอาณานิคม และการถอนกำลังทางทหารของต่างชาติ ทั้งต้องจัดการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างในเรื่อง เชื้อชาติ

¹⁰¹U. Oji Umzurike, “The African Charter on Human and Peoples’ Rights” The Hague : Martinus Nijhoff Publishers, 1997 PP 12-25 ใน จรัญ โฆษณานันท์ สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติธรรม 2545 หน้า 479

¹⁰²จรัญ โฆษณานันท์ *อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ 22* หน้า 479-480

กลุ่มชาติพันธุ์ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง โดยความเชื่อมั่นและศรัทธาในหลักการของสิทธิมนุษยชน¹⁰³

บทอารัมภบทสะท้อนถึงเหตุการณ์อันขมขื่นของการตกเป็นอาณานิคมของชาติอื่น อันทำลายลงซึ่งสิทธิและเสรีภาพ ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุ เชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันได้มาพร้อมกับการเป็นมนุษย์ จึงได้รับการยกย่องขึ้นเพื่อเป็นคุณค่าของมนุษย์ในการที่จะรับได้ความคุ้มครองและต่อผู้ในการที่จะต้องตกเป็นอาณานิคมและการเลือกปฏิบัติ โดยนัยนี้จึงเห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความเป็นสากลและเป็นหนึ่งเดียวเสมอไม่ว่าจะปรากฏที่ใด ดังนั้นรัฐหรือชาติพันธุ์ใดจึงไม่อาจอ้างว่าตนมีความพิเศษกว่าแล้วปฏิบัติต่อรัฐหรือชาติพันธุ์อื่นในลักษณะที่ต่ำกว่าตนเองได้ ด้วยเหตุนี้การอาณานิคมจึงเป็นสิ่งที่ทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพราะความแตกต่างในด้านชาติพันธุ์อย่างร้ายแรง

นอกจากนั้นในบทบัญญัติของ กฎบัตรแห่งแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน ค.ศ.1981 ยังได้รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อีกหลายประการ ดังนี้¹⁰⁴

ข้อ 5 รับรองไว้ว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะต้องได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันมีมาแต่กำเนิด และการยอมรับสถานะทางกฎหมายของเขา การแสวงหาประโยชน์จากมนุษย์หรือการลดคุณค่าของมนุษย์ในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะความเป็นทาส การค้าทาส การปฏิบัติหรือลงโทษที่เป็นการทรมาน ทารุณโหดร้าย ผิดมนุษย์เป็นสิ่งที่ต้องห้าม ” ข้อ 4 “มนุษย์เป็นที่เคารพ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความเคารพบูรณภาพเหนือเนื้อตัวร่างกายของเขา ไม่มีใครอาจจะพรากตามอำเภอใจ ” ข้อ 28 “บุคคลทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพในชีวิตของเพื่อนมนุษย์ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติและเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่มีจุดมุ่งหมายในการที่จะส่งเสริมและการคุ้มครองการความเคารพซึ่งกันและกัน ”

บทบัญญัติเหล่านี้เป็นการยืนยันถึงหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีมาแต่กำเนิดของมนุษย์ทุกคนซึ่งมนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองและได้รับความเคารพจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ในการที่จะไม่กระทำการใดๆ ที่อันเป็นการเหยียดหยันหรือลดคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น เช่น การค้าทาส การปฏิบัติหรือลงโทษที่เป็นการทรมาน ทารุณโหดร้าย ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนในการที่ต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

¹⁰³บทอารัมภบท กฎบัตรแห่งแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน ค.ศ.1981 คั่นคืน 30 สิงหาคม 2556 จาก <http://www.hrcr.org/docs/Banjul/afhr8.html>

¹⁰⁴กฎบัตรแห่งแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน ค.ศ.1981

และบทบัญญัติข้อ 28 นี้ถือว่าเป็นวัฒนธรรมทางการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ถูกรับรองฉบับนี้ ได้ยืนยันถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เป็นคุณค่าอันสูงสุดอันก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลทั่วไป ในการที่จะต้องเคารพในศักดิ์ศรีที่มีอยู่ประจำตัวของผู้อื่น

บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองความเสมอภาคของมนุษย์และหลักการไม่เลือกปฏิบัติ ข้อ 19 “มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันมีสิทธิและย่อมได้รับการเคารพอย่างเท่าเทียมกัน และชาติใดไม่สามารถอ้างเหตุผลใดๆ เพื่อการครอบครองชนชาติอื่น” ข้อ 3 “มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย” ข้อ 20 “ประชาชนที่อยู่ในดินแดนที่เป็นอาณานิคมมีสิทธิปลดปล่อยตนเองให้เป็นไท” ข้อ 2 “บุคคลทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพที่จะได้รับการยอมรับและรับรองในกฎบัตรฉบับนี้ โดยไม่มีความแตกต่างใดๆ เช่น เชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ สีผิว เพศ ศาสนา การเมืองหรือความคิดเห็นอื่นๆ ชาติกำเนิดและสังคมใดๆ ชาติกำเนิดหรือสถานะอื่นๆ”

บทบัญญัติที่กล่าวมานี้ ชี้ให้เห็นถึงหลักความเท่าเทียมกันของมนุษย์ที่มีคุณค่าและเกียรติศักดิ์ประจำตัวในการที่จะได้รับการเคารพจากผู้อื่นและรัฐของตนตลอดจนรัฐอื่นๆ ในแง่นี้ อาจพิจารณาได้มีความเท่าเทียมกันของมนุษย์ก่อให้เกิดหน้าที่แก่ปัจเจกบุคคลในการที่จะต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน และในความเท่าเทียมนี้หากมองในด้านรัฐกับพลเมืองของตน รัฐย่อมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติพลเมืองของตนเอง โดยเท่าเทียมกันซึ่งสะท้อนออกมาจากความเสมอภาคภายใต้กฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายจากรัฐ ในด้านรัฐกับรัฐ รัฐอื่นย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพต่อพลเมืองของรัฐอื่นและความเป็นสังคมมนุษย์ของรัฐอื่น โดยนัยนี้การล่าอาณานิคมเป็นเมืองขึ้นจึงเป็นเรื่องที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความมนุษย์อย่างร้ายแรง เพราะเป็นการไม่ยอมรับในความเท่าเทียมกันของชาติพันธุ์อื่น โดยเห็นว่าชาติพันธุ์ของตนมีความเหนือกว่าชาติพันธุ์อื่น อันเป็นการเลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างในชาติพันธุ์

กฎบัตรฉบับนี้ยังให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีไว้อีกหลายประการ ดังนี้ เสรีภาพในข้อมูลข่าวสาร เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการเข้าร่วมสมาคม เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการเดินทาง การตั้งถิ่นฐาน เดินทาง¹⁰⁵ สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการทำงาน ภายใต้เงื่อนไขที่เสมอภาค สิทธิที่จะมีสุขภาพกายและจิตที่ดี สิทธิในการศึกษา สิทธิในครอบครัว¹⁰⁶ สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้เป็นเสมือนเครื่องแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมมนุษย์กับความเป็นปัจเจกคนของมนุษย์ผู้หนึ่ง ถึงแม้ว่ารัฐจะรับรองความเป็นมนุษย์โดยธรรมชาติที่เท่าเทียมกันก็ตาม แต่หากรัฐมิให้ส่งเสริมหรือให้ปัจเจกบุคคลแต่ละคนได้รับสถานภาพหรือภาวะหรือ

¹⁰⁵กฎบัตรแห่งแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน ค.ศ.1981 ข้อ 9 – ข้อ 12

¹⁰⁶กฎบัตรแห่งแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน ค.ศ.1981 ข้อ 14 – ข้อ 18

โอกาสในทางสังคมที่เท่าเทียมกัน ความเป็นมนุษย์ของบุคคลคนหนึ่งก็ย่อมไม่สมบูรณ์ในความ เป็นมนุษย์ เพราะว่าขาดโอกาสที่จะพัฒนาตนเองในทางสังคมเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพราะ เหตุว่ามนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเองเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้นก็แต่เมื่อมนุษย์อยู่ใน สังคมมนุษย์เท่านั้น

2.3 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระดับภูมิภาคอเมริกา

ในภูมิภาคอเมริกาหรือทวีปอเมริกา ได้มีการจัดตั้งองค์กรระหว่างประเทศขึ้นเรียกว่า องค์กรนานารัฐอเมริกัน (Organization of American States หรือย่อว่า OAS) เป็นองค์กรที่ ตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1948 เพื่อความร่วมมือทางการเมือง เศรษฐกิจและการศาล สังคม วัฒนธรรมและ สันติภาพ รวมถึงให้ความช่วยเหลือทางด้านทหารในกรณีที่ได้รับใคร่ครวญหนึ่งถูกรุกราน ปัจจุบัน OAS มีสมาชิกจำนวน 35 รัฐอิสระ¹⁰⁷

นอกจากวัตถุประสงค์ของความร่วมมือดังกล่าวมาแล้ว OAS ยังเป็นองค์กรที่มี บทบาทสำคัญในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในภูมิภาคอเมริกา โดยการจัดทำตราสารใน การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หลายฉบับ ซึ่งตราสารที่ให้การรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ที่สำคัญ ได้แก่ ปฏิญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ ค.ศ.1948 (The American Declaration of the Rights and Duties of Man) และอนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิ มนุษยชน ค.ศ.1978 (American convention on Human Right : AmCHR) มีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1 ปฏิญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ ค.ศ.1948

ปฏิญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ ค.ศ.1948 ได้รับการ รับรองพร้อมกับการจัดตั้ง องค์กรนานารัฐอเมริกันในการประชุมของกลุ่มประเทศระหว่างรัฐ อเมริกันครั้งที่ 9 ที่เมืองโบโกตา ประเทศโคลัมเบียซึ่งปฏิญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของ มนุษย์ ค.ศ.1948 กำหนดขึ้นก่อนปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติประมาณ 7 เดือน¹⁰⁸

ปฏิญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ ค.ศ.1948 ได้รับการรับรองและ คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้หลายประการเริ่มตั้งแต่บทนำ ซึ่งกล่าวไว้ว่า “มนุษย์ทุกคน เกิด มามี อิสระ และเท่าเทียมกัน ใน ศักดิ์ศรี และ สิทธิ และอัน ได้มา โดยธรรมชาติ ที่มีเหตุผลและมโน ธรรมของพวกเขาควรจะปฏิบัติตนเป็นฉันท์พี่น้อง ความสำเร็จของการปฏิบัติหน้าที่ จำเป็นเพื่อ สิทธิของทุกคน สิทธิและหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กัน ในกิจกรรมทางสังคมและการเมืองทุกคน

¹⁰⁷ Organization of American States ค้นคืน 12 สิงหาคม 2556 จาก

<http://www.oas.org/en/default.asp>

¹⁰⁸ จริต โฆษณานนท์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 22 หน้า 462-463

ในขณะที่สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ยกย่อง หน้าที่ ที่แสดงถึง ศักดิ์ศรีของ เสรีภาพ...”¹⁰⁹ ข้อ 1 “มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตและความปลอดภัย” ข้อ 5 “ทุกคนมีสิทธิที่จะคุ้มครองตามกฎหมายในเกียรติยศชื่อเสียงและชีวิตส่วนตัวและครอบครัวของเขา”

บทอารัมภบทของปฏิญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ ค.ศ.1948 มีความคล้ายกันกับคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งยืนยันในความเป็นสากลของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ทุกคนเกิดมาอย่างเท่าเทียม และในบทอารัมภบทยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างศักดิ์ศรีที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ อันก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลในการที่จะต้องเคารพศักดิ์ศรีที่มีในตัวของคนอื่นและกัน เช่น เกียรติยศชื่อเสียงและชีวิตส่วนตัวและครอบครัว

และในข้อ 18 ยังบัญญัติหน้าที่ต่อสังคมไว้ว่า “เป็นหน้าที่ของแต่ละคนที่จะดำเนินการเพื่อให้ตัวเองอยู่ในความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในสังคม เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของตน” โดยบทบัญญัติข้อ 18 หมายถึง การปฏิบัติตนในแง่ความสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อให้ทุกคนสามารถพัฒนาบุคลิกภาพในตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งแต่ละคนต้องไม่แสดงพฤติกรรมแบบชี้นำ บงการ หรือครอบงำ อันจะทำให้ผู้อื่นสูญเสียบุคลิกภาพในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง¹¹⁰ บทบัญญัติหน้าที่ต่อสังคม เปรียบเสมือนความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมมนุษย์ ที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกันในการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี

นอกจากนี้ปฏิญญานับนี้ยังได้รับรองสิทธิในการส่งเสริมและช่วยให้การใช้ชีวิตในสังคมของมนุษย์เป็นไปอย่างมีศักดิ์ศรี เช่น สิทธิในความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ข้อ 2 สิทธิในการนับถือศาสนา ข้อ 3 สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ข้อ 4 สิทธิในการสร้างครอบครัว ข้อ 6 สิทธิของมารดาและเด็กที่จะได้รับความคุ้มครอง ข้อ 7 สิทธิที่ไม่ถูกล่วงละเมิดในเคหสถาน ข้อ 8 สิทธิที่จะไม่ถูกละเมิดในการสื่อสาร ข้อ 10 สิทธิในการรักษาสุขภาพและการเป็นอยู่ที่ดี 11 สิทธิในการศึกษา ข้อ 12 สิทธิในการทำงานและค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ข้อ 14 สิทธิในการชุมนุม ข้อ 16 สิทธิเหล่านี้ทำหน้าที่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตในสังคมของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์แต่ละคนสามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้มีความสมบูรณ์ในเชิงความสัมพันธ์กับสังคม¹¹¹

¹⁰⁹บทอารัมภบท ปฏิญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ ค.ศ.1948 ค้นคืน 12 สิงหาคม 2556 จาก <http://www.cidh.oas.org/Basicos/English/Basic2.american%20Declaration.htm>

¹¹⁰ จรัญ โฆษณานนท์ *อ้าวแล้วเชิงอรรถที่ 22* หน้า 464

¹¹¹ The American Declaration of the Rights and Duties of Man 1948 ค้นคืน 12 สิงหาคม 2556 จาก <http://www.cidh.oas.org/Basicos/English/Basic2.american%20Declaration.htm>

2.3.2 อนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1978

อนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เริ่มมีการเจรจาจัดทำขึ้นใน ค.ศ.1958 แล้วเสร็จใน ค.ศ.1969 และมีผลใช้บังคับในปี 1978 กระบวนการจัดทำค่อนข้างยาวนานทั้งนี้ เนื่องจากสภาพปัญหาความรู้เสถียรภาพทางการเมืองในภูมิภาคที่พัวพันทั้งลัทธิเผด็จการทหาร และคอมมิวนิสต์ แต่เมื่ออนุสัญญานี้มีผลใช้บังคับ ได้ให้การรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้หลายประการ ดังนี้¹¹²

ข้อ 5 (1) “บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับความเคารพเหนือร่างกายและจิตใจ (2) บุคคลไม่อาจถูกกระทำทรมาน ไร้มนุษยธรรม หรือ การลงโทษอันเป็นการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลทั้งที่ถูกลดทอนสิทธิเสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (4) สิทธิของผู้ต้องขังต้องแยกตัวออกจากผู้ที่ถูกตัดสินคดีและได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการแยกสถานะของผู้ต้องขัง” ข้อ 6 (1) “บุคคลใดจะถูกจัดลงเป็นทาสหรือมีฐานะเสมือนทาสไม่ได้ และห้ามการค้าทาสและการค้ามนุษย์ทุกรูปแบบ (2) บุคคลใดจะถูกบังคับใช้แรงงานไม่ได้”

จากบทบัญญัติของอนุสัญญาดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า เป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะที่เป็นการมีคุณค่าในตัวอย่าง อันก่อให้เกิดสิทธิในการที่จะได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นรวมทั้งรัฐที่ไม่กระทำใดในการลดคุณค่าหรือเหยียดหยันในความเป็นมนุษย์ ด้วยการกระทำทรมาน ไร้มนุษยธรรม หรือ การลงโทษอันเป็นการลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการเป็นทาส และโดยคุณค่าที่มีอยู่ในตัวนี้ในด้านความสัมพันธ์กับรัฐทำให้มีหน้าที่จะต้องให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังจะเห็นได้ว่าการปฏิบัติต่อผู้ถูกลดทอนสิทธิและเสรีรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ผู้ต้องขังซึ่งเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดหรือจำเลยซึ่งศาลยังไม่ได้มีพิพากษาว่ากระทำผิดก็พึงได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้กระทำผิด

บทบัญญัติเกี่ยวกับความเสมอภาค ข้อ 24 “ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ดังนั้นทุกคนจึงได้รับสิทธิโดยไม่มี การเลือกปฏิบัติในการคุ้มครองของกฎหมาย” บทนี้สะท้อนหลักความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์โดยไม่ใช้แก่การแบ่งแยกเพราะความแตกต่างในเรื่องเพศ ซึ่งนัยนี้มีความหมายกว้างกว่าซึ่งหมายถึงมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย ไม่ว่าจะเป็เด็กหรือคนหนุ่ม คนชรา ผู้พิการ ผู้ป่วย และไม่ว่าจะอยู่ในสภาพอย่างไร ความเป็นมนุษย์ก็ยังคงมีอยู่ ศักดิ์ศรีและเกียรติศักดิ์จึงต้องได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

¹¹²จรัญ โฆษณานนท์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 22 หน้า 466

นอกจากนี้ยังรับรองสิทธิอื่นๆ อันเป็นสิทธิที่จำเป็นในการส่งเสริมการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลให้สมบูรณ์ ไว้ดังนี้ การคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว ข้อ 11 การรับรองเสรีภาพในด้านนับถือศาสนา ข้อ 12 การรับรองเสรีภาพในด้านความคิดเห็น การแสดงออก และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ข้อ 13 สิทธิในการสมรสและในครอบครัว ข้อ 17 สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยส่งเสริมให้มนุษย์สามารถพัฒนาบุคลิกภาพตามเจตจำนงของตนเองได้

3. ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายต่างประเทศ

ในหัวข้อที่ผ่านมาผู้ศึกษาได้พิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากตราสารของสหประชาชาติและองค์การระดับภูมิภาค จึงทำให้เห็นได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ได้รับการคุ้มครองไว้ทั้งในรูปโดยตรงคือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งเราอาจถือว่าเป็นสิทธิประเภทหนึ่งที่ห้ามมิให้ไปกระทำการใดที่ลดคุณค่าและเกียรติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือรับรองในรูปของสิทธิต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มนุษย์ทุกคนสามารถดำรงอยู่ในสังคมมนุษย์ได้อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อทั้งรัฐและเอกชนที่จะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน

หัวข้อนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายภายในประเทศ ซึ่งได้แก่ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส และประเทศแอฟริกาใต้ เพื่อทราบว่าในประเทศเหล่านี้มีการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างไร อันจะทำให้เราทราบถึงความหมายได้

3.1 ความหมายของ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามรัฐธรรมนูญประเทศเยอรมัน

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1944-1945) พวกนาซีอันประกอบด้วย เอส.เอส (Schutzstaffel-S.S) หรือกองกำลังรักษาความปลอดภัยของนาซี และเกสตาโป (Geheimstaatspolizei-Gastapo) ภายใต้การนำของอดอล์ฟ ไอชมาน (Adolf Eichmann) ได้ดำเนินการต่างๆ ที่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อกันกับชนชาติยิว อันเป็นการที่มนุษย์ได้ปฏิบัติต่อมนุษย์ในลักษณะที่ย่ำยีศักดิ์ศรีและเสมือนผู้ถูกกระทำนั้นไม่ใช่มนุษย์ เหตุการณ์นี้ได้นำมาสู่การบัญญัติขึ้นจนถึง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ไว้ในกฎหมายสูงสุดคือรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันในฐานะของมนุษย์

การพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงสามารถพิจารณาได้ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นในการยกกรอบความคิดในการจัดทำรัฐธรรมนูญอันเป็นเจตนารมณ์ของผู้

ร่างรัฐธรรมนูญจนไปถึงการตัดสินใจของศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองในการให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งรายละเอียดดังนี้

3.1.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญเยอรมัน

การร่างกรอบกฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรม) ของเยอรมันฉบับปัจจุบัน คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ร่าง ได้ยกร่างเป็นต้นร่างสำหรับมาตรา 1 ว่า¹¹³

“(1) รัฐย่อมมีขึ้นเพื่อมวลมนุษย์ มิใช่มนุษย์มีขึ้นเพื่อรัฐ

(2) ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นบุคคลของย่อมไม่อาจและต้องได้ อำนาจสาธารณะ ไม่ว่าจะปรากฏในรูปแบบใดย่อมต้องมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”

ต่อมาเมื่อมีผ่านการพิจารณาของที่ประชุมคณะกรรมการพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับหลักการพื้นฐาน และคณะกรรมการหลักที่ปรึกษาทำหน้าที่รัฐสภาได้ดี การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำใหม่ อย่างมีนัยสำคัญ และมีมติให้ใช้คำใหม่ ดังนี้¹¹⁴

“(1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมอยู่ภายใต้การคุ้มครองของฝ่ายอำนาจรัฐ

(2) ด้วยเหตุผลดังกล่าวชนชาวเยอรมันจึงยอมรับในสิทธิมนุษยชนอันจะละเมิดมิได้ ทั้งยังเป็นสิ่งที่ไม่ได้ขายไม่ขาด สิทธิมนุษยชนนี้ ย่อมเป็นพื้นฐานสำหรับประชาคมทั้งหลาย และเป็นพื้นฐานของความมีสันติภาพและความยุติธรรม¹¹⁵

(3) สิทธิขั้นพื้นฐานที่จะกล่าวต่อไปนี้ ย่อมผูกพันอำนาจ นิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ โดยถือว่าเป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้โดยตรง”¹¹⁶

แต่ละอนุมาตราของมาตรา 1 ในชั้นร่างของกฎหมายพื้นฐานรัฐธรรมนูญเยอรมัน ผู้ร่างและผู้พิจารณาได้อธิบายถึงความเป็นมาและความสัมพันธ์ต่างๆของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั้นแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของผู้ร่างต่อความหมายของ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้พอสมควร ดังนี้

1) เจตนารมณ์ของมาตรา 1 อนุมาตรา 1

ต้นร่างกฎหมายพื้นฐาน รัฐธรรมนูญมาตรา 1 อนุมาตรา 1 “(1) รัฐย่อมมีขึ้นเพื่อมวลมนุษย์ มิใช่มนุษย์มีขึ้นเพื่อรัฐ” แม้ภายหลังมีการปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำให้แตกต่าง

¹¹³ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรุณที่ 53 หน้า 39

¹¹⁴ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรุณที่ 53 หน้า 65

¹¹⁵ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรุณที่ 53 หน้า 67

¹¹⁶ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรุณที่ 53 หน้า 68

ออกไป เป็น “(1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมอยู่ภายใต้การคุ้มครองของฝ่ายอำนาจรัฐ” แต่ก็ยังสะท้อนแนวคิด มนุษย์ย่อมมาก่อนรัฐ และรัฐ ในฐานะที่เป็นผลผลิตของมนุษย์ย่อมเรียกร้องได้เพียงเท่าที่มนุษย์หิบบั้นให้เท่านั้น¹¹⁷

โดยที่ผู้ยกร่างต้องการให้หลักประกันแก่ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงกำหนดให้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ภายใต้การคุ้มครองของรัฐ ซึ่งหมายถึงว่ารัฐจะต้องปกป้องและขัดขวางการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และอีกนัยหนึ่งรัฐจะต้องให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นคุณธรรมทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในความสัมพันธ์กับรัฐ นั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นตัวกำหนดแนวทางสำหรับกิจกรรมหรือการกระทำทั้งหลายของรัฐ และเป็นมาตรฐานการจัดระเบียบเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในรัฐ เพื่อให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตภายในรัฐนั้นๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรี และอย่างมั่นคงปลอดภัย¹¹⁸

2) เจตนารมณ์ของมาตรา 1 อนุมาตรา 2

การพิจารณาในอนุมาตรานี้ 2 มีประเด็นสำคัญคือการเชื่อมโยงระหว่างสิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่ออธิบายขอบเขตและปริมณฑลของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีเพียงใด หลังจากทีอนุมาตรา 1 ได้รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้แล้ว ซึ่ง Dr. H v. Mangoldt (CDU) สมาชิกคณะกรรมการสิทธิที่ปรึกษาทำหน้าที่รัฐสภา ได้อภิปรายในที่ประชุมคณะกรรมการในประเด็นนี้ว่า “ผลที่ออกมาควรเป็นที่ชัดเจน” ว่า สำหรับพวกเราแล้วถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ ที่จะต้องให้บทบัญญัตินี้ได้รับบัญญัติไว้ในมาตราแรกของรัฐธรรมนูญ โดยเป็นบทบัญญัติที่เน้นเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และควรจะต้องเป็นที่ชัดเจนด้วยว่า เป็นภารกิจของมาตรานี้ที่จะต้องกำหนดความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างสิทธิมนุษยชนกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”¹¹⁹ การพยายามเชื่อมความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างสิทธิมนุษยชนกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ก่อให้เกิดคำถามขึ้นว่าอะไรคือสิทธิมนุษยชน การพิจารณาความหมายของสิทธิมนุษยชน ผู้ยกร่าง เห็นว่ารัฐธรรมนูญไม่อาจก่อตั้งสิทธิมนุษยชนขึ้นมาได้ ทำได้แต่เพียงแต่รับรองความมีอยู่ของสิทธิต่างๆ¹²⁰ เพราะสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีการศึกษาและอ้างถึงกันว่ามีมาก่อนเกิดขึ้นเป็นรัฐเสียอีกที่มาและสถานะของสิทธิมนุษยชนนั้นก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่อาจ

¹¹⁷บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 53 หน้า 39

¹¹⁸บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 53 หน้า 53-55

¹¹⁹PaarlRat-HA, Sten.bar. . S. 529 อ่างใน บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2549 หน้า 67

¹²⁰บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 53 หน้า 74

ระบุได้อย่างชัดเจน สิทธิที่มีการเรียกร้องมาตั้งแต่สมัย John Locke กล่าวถึงเฉพาะสิทธิมนุษยชนในสิทธิหลักๆ เท่านั้น คือ สิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาค ความปลอดภัย กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ที่กล่าวมาล้วนมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการใช้ชีวิตในสังคม

แนวคิดของผู้ร่างรัฐธรรมนูญประสงค์จะเชื่อมโยงสิทธิมนุษยชนเข้ากับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยการให้สิทธิมนุษยชนเป็นตัวแสดงออกถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ผู้ร่างเองก็ไม่สามารถกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนของสิทธิมนุษยชนได้ เพราะสิทธิมนุษยชนมีลักษณะเป็นพลวัต ดังนั้น ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจึงกำหนดลักษณะของสิทธิขั้นพื้นฐานขึ้นเป็นเป็นแต่ละประเภท ซึ่งเรียกว่าบัญชีสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยปรากฏตั้งแต่มาตรา 2 ถึงมาตรา 20 ดังคำกล่าวของ Dr. H v. Mangoldt (CDU) สมาชิกคณะกรรมการสิทธิหลักที่ปรึกษาทำหน้าที่รัฐสภา ได้อภิปรายในที่ประชุมคณะกรรมการสิทธิในประเด็นนี้ว่า “ต้องหาทางที่เชื่อมโยงไปสู่สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ และต้องชี้ให้เห็นว่า สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่ได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 2 ถึงมาตรา 20 นั้น เป็นการขยายความเป็นลายลักษณ์อักษรของสิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนในยุคสมัยของพวกเรา ซึ่งเป็นสิทธิที่มีมาแต่ดั้งเดิม และเป็นสิทธิที่มีอย่างเสมอหน้ากัน เป็นสิทธิที่ไม่อาจจะละเมิดได้ และซื้อขายไม่ได้ นั่นเอง”

ดังนั้น เมื่อพิจารณาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยเชื่อมโยงกับหลักการในอนุมาตรา 1 ที่ว่ารัฐมีขึ้นเพื่อให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตภายในรัฐนั้นๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรี และอย่างมั่นคงปลอดภัย สิทธิมนุษยชนจึงเป็นสิทธิที่รับประกันการใช้ชีวิตในสังคม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สะท้อนออกจากสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ที่มนุษย์จำเป็นต้องมีเพื่อใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี อันมีลักษณะเป็นพลวัตในสมัยหนึ่งการใช้ชีวิตในสังคมอาจต้องการเพียงแค่ สิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาค ความปลอดภัย กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล แต่ปัจจุบันการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ขยายความออกไปถึงสิทธิอื่นๆ อีกเช่น สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม หรือแม้แต่สิทธิทางการเมือง เป็นต้น¹²¹ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิทธิพื้นฐานในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

3) เจตนารมณ์ของมาตรา 1 อนุมาตรา 3

มาตรา 1 อนุมาตรา 3 แห่งกฎหมายพื้นฐานของเยอรมัน (รัฐธรรมนูญ) ทำหน้าที่เสริมสำหรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ผ่านมาจากสิทธิมนุษยชนและแสดงออกเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยทำให้สิทธิขั้นพื้นฐานนั้นมีสภาพบังคับและความผูกพัน ซึ่งหากมองอีกแบบหนึ่งสิทธิมนุษยชนที่เป็นเพียงนามธรรมได้ผ่านทางต้นผู้การรับรองในบัญญัติของกฎหมายและมีสภาพบังคับ

¹²¹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 53 หน้า 65-75

และผูกพันอยู่ในกฎหมายสูงสุด จึงก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องต่อรัฐให้ต้องเคารพในสิทธิเหล่านี้และทำให้สิทธิเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง¹²²

การรับรองให้สิทธิพื้นฐานเหล่านี้มีสภาพบังคับและความผูกพัน แสดงออกถึงความประสงค์ของผู้ร่างที่ต้องให้เป็นผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยผ่านทางสิทธิมนุษยชนซึ่งแสดงออกในรูปของสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กลายเป็นกฎหมายที่มีความเป็นปฏิฐานซึ่งมีผลในทางกฎหมาย มิใช่เป็นเพียง ความหวังหรือเพียงแนวความคิด หรือคำกล่าวทางการเมืองที่ไม่ผูกมัดใคร

3.1.2 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวทางการวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน

ความไม่ชัดเจนของความหมายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เมื่อรับรองให้มีฐานะทางกฎหมาย จึงเกิดปัญหาในเรื่องความหมายและขอบเขตของคำจำกัดความ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมันในฐานะที่เป็นองค์กรวินิจฉัยถึงการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงได้พยายามวางแนวทางในการให้ความหมายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมันมีแนวทางการให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ ดังนี้

1) การพิจารณาว่ามนุษย์ถูกลดคุณค่าลงเป็นเพียงวัตถุ

ในการอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวทางนี้ เป็นการอธิบายหรือบอกถึงลักษณะของการกระทำว่าการกระทำใดบางที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยจะใช้วิธีการอธิบายถ้อยคำต่างๆ ว่ามีลักษณะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การทำให้ได้รับความอับอาย (Emiedrigung) การติดตามไล่ล่า (Verfolgung) การเนรเทศ (Aechtung) และการลงโทษที่มีลักษณะทารุณโหด หรือการกระทำที่เป็นการบังคับให้ทำงาน การใช้คนเป็นทาส การก่อการร้าย การทำลายล้างชาติพันธุ์หรือการนำมนุษย์ไปใช้ทดลอง เป็นต้น¹²³

การให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวทางนี้เป็นการให้ความหมายในเชิงปฏิเสธ โดยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมัน จะพิจารณาว่า หากมนุษย์ถูกลดคุณค่ามาเป็นเพียงวัตถุของการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมได้รับความกระทบกระเทือน อันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว โดยความหมายนี้เท่ากับเป็นการยอมรับบุคลิกภาพของมนุษย์ในการที่จะพัฒนาตนเอง ทั้งยังเป็นการยอมรับในสิทธิเรียกร้องของมนุษย์ส่วนที่เกี่ยวกับคุณค่าอันควรแก่การเคารพของมนุษย์นั่นเอง¹²⁴

¹²²บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 53 หน้า 73-74

¹²³บรรเจิด สิงคะเนติ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 101

¹²⁴บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 53 หน้า 84

2) การพิจารณาเกี่ยวกับความเสมอภาค

การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในเรื่องนี้ ได้แก่การกดคนลงเป็นทาส การมีไพร่คิดที่ดิน และการปฏิบัติต่อมนุษย์แบบไม่เท่าเทียมกัน โดยพิจารณาจากชาติพันธุ์เป็นหลัก นอกจากนี้ การดำเนินกิจการเชิงธุรกิจเป็นสื่อกลางเพื่อจัดหาเด็กหรือเยาวชน โดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการรับรองเป็นบุตรหรือการจัดหาเด็กเพื่อรับเป็นบุตรบุญธรรมก็ถูกมองว่าเป็นธุรกิจที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹²⁵

3) การพิจารณาเกี่ยวกับการคุ้มครองมนุษย์ให้มีเอกลักษณ์ในตัวเองของตนเองทางด้านร่างกาย

ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมัน ได้วินิจฉัยในคดี คดี KPD-Urteil โดย ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมัน ได้อธิบายความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ไว้ว่า เป็นการเรียกร้องเพื่อสร้างตนเองอย่างอิสระของปัจเจกชนในรัฐเสรีประชาธิปไตย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสูงส่งและมีอาจล่วงละเมิดได้ รัฐต้องให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมนุษย์ คือ คุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสามารถในการสร้างชีวิตบนความรับผิดชอบของตนเอง ดังนั้น เพื่อเห็นแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของปัจเจกชน และเพื่อให้เกิดความมั่นคงแก่ปัจเจกบุคคล จะต้องทำให้เกิดความมั่นคงแก่ปัจเจกบุคคลในการพัฒนาลักษณะส่วนบุคคลให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้¹²⁶

โดยนัยนี้หมายถึงการคุ้มครองบุคลิกภายนอกคือ ร่างกายของมนุษย์ อันเป็นสิ่งที่เราจะต้องเคารพในสิทธิร่างกาย เมื่อกว่านัยนี้การล่วงละเมิดในกรณีนี้ที่ชัดเจนก็คือ การที่บุคคลได้รับความทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติอย่างทารุณโหดร้าย อันทำให้ภาพลักษณ์ความเป็นมนุษย์เสียไปหากพิจารณาในแง่สังคมและการปกครอง ภาพลักษณ์ของมนุษย์มีความสัมพันธ์กับประชาคมและรัฐ ซึ่งหมายความว่ารัฐจะต้องไม่แตะต้องคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมายหรือการปฏิบัติใดๆที่กระทบต่อสิทธิในร่างกายของบุคคลอันจะสร้างภาพลักษณ์ของตนเอง¹²⁷

¹²⁵ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 53 หน้า 85

¹²⁶ BVerfGE 5, 85 (206) อ่างใน บรรเจิด สิงคะเนติ หลักพื้นฐานเกี่ยวกับ สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สำนักพิมพ์วิญญูชน กรุงเทพมหานคร 2555 หน้า 88

¹²⁷ BVerfGE 4, 7 (15f) อ่างใน บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2549 หน้า 60-62

ดังนั้นโทษทางอาญาที่เป็นการลงโทษเกิดความร้ายแรงที่กระทำ โดยการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย ย่อมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹²⁸ และมาตรการที่รัฐนำมาใช้นั้นมาเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเช่น ผู้ถูกจำคุกในเรือนจำ หรือแม้กระทั่งการปฏิบัติต่อผู้ป่วยโรคจิตในสถานบำบัด รัฐก็ไม่อาจดำเนินการใดที่เป็นการทำลายเอกลักษณ์ภาพนอกคือร่างกายที่รัฐต้องให้ความเคารพได้¹²⁹

4) การพิจารณาเกี่ยวกับการคุ้มครองมนุษย์ให้มีเอกลักษณ์ในตัวเองของตนเองทางด้านจิตใจ

คำวินิจฉัยของรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมันในคดี KPD-Urteil นอกจากเป็นการแสดงถึงสิทธิในการบุคลิกภาพของตนแล้ว ยังแสดงถึงการคุ้มครองเอกลักษณ์ภายในของตัวบุคคล คือ สภาวะจิตใจข้างใน ที่ดำเนินไปโดยอิสระและรับรู้ถึงการกระทำของตนเอง โดยนัยนี้ หมายความว่า รัฐไม่อาจที่จะทำให้มนุษย์ขาดความรู้สึกทางจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่งแม้เพียงชั่วระยะหนึ่งก็ไม่ได้ เช่น การสะกดจิต การฉีดเซรุ่มเข้าตัวมนุษย์ให้พูดความจริง การใช้เครื่องมือจับเท็จ¹³⁰ รวมทั้งการข่มขู่ย่อมมีผลกระทบต่อบุรณภาพของบุคคลทางจิตใจได้¹³¹

5) การพิจารณาเกี่ยวกับการคุ้มครองมนุษย์เกี่ยวกับหลักประกันในกระบวนการพิจารณาในทางศาลตามหลักนิติรัฐ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นถือว่าเป็นรากฐานในทางความคิดของการให้หลักประกันในกระบวนการพิจารณาในทางศาลตามหลักนิติรัฐ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก่อให้เกิดหลักการที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมหลายประการ เช่น ผู้ต้องหาจะต้องได้รับโอกาสที่จะชี้แจงเกี่ยวกับข้อกล่าวหาต่างๆ รวมทั้งมีสิทธิเสนอพยานหลักฐานแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นคุณต่อเข้าสู่การพิจารณา โดยพยานหลักฐานแวดล้อมกรณีต่างๆ เหล่านี้จะต้องได้รับการพิสูจน์ตรวจสอบหรืออย่างน้อยก็ต้องได้รับการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนและรอบด้าน¹³² นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมัน ได้วางหลักประกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการ

¹²⁸บรรเจิด สิงคะเนติ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 102

¹²⁹บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 53 หน้า 86

¹³⁰BVerfGE 5, 85 (206) อ่างใน บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2549 หน้า 86

¹³¹ บรรเจิด สิงคะเนติ , เรื่องเดียวกัน

¹³²BVerfGE 63, 332(337f). อ่างใน บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2549 หน้า 87

ยุติธรรมไว้ว่า บุคคลย่อมไม่ถูกบังคับให้ต้องให้ปากคำที่อาจเป็นการการปรักปรำตนเอง โดยระบุว่า หลักการนี้ได้รับอิทธิพลมาจากการที่จะต้องเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹³³ หลักการนี้นอกจากจะใช้กับกระบวนการพิจารณาความทางอาญาแล้ว ยังใช้กับกระบวนการพิจารณาความที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันอีกด้วย¹³⁴

6) การพิจารณาเกี่ยวกับการให้หลักประกันสำหรับการใช้ชีวิตแบบปัจเจกชนและการใช้ชีวิตรวมกันเป็นสังคม

ภาพลักษณ์ของความเป็นมนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมที่เขาดำรงอยู่ มนุษย์สามารถสร้างบุคลิกภาพหรือสามารถพัฒนาตนเองได้ก็ด้วยอาศัยอยู่ในสังคมมนุษย์ มนุษย์จึงต้องมีหลักประกันการที่เขาจะพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองในสังคมที่เขาอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์เยอรมัน เคยวินิจฉัยไว้ว่า “ภาพลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายพื้นฐานนั้น มิใช่ภาพลักษณ์ของปัจเจกบุคคลที่มีความเป็นนายของตนเองแต่ถูกตัดขาดโลกภายนอก กฎหมายพื้นฐานประสงค์จะให้เกิดความสัมพันธ์แบบที่อยู่ภายใต้พลังที่เหนี่ยวยิ่งกันระหว่างชั่วสองชั่ว กล่าวคือ ระหว่างชั่วของปัจเจกบุคคลกับชั่วของความเป็นประชาคม ในความหมายที่ว่า บุคคลย่อมมีทั้งความสัมพันธ์และความผูกพันกับประชาคม ทั้งนี้โดยไม่มีภาระจะต้องคุณค่าในตัวเองของบุคคลนั้น”¹³⁵

ความหมายที่ชัดเจนตามนัยนี้หากพิจารณาประกอบกับสิ่งที่รัฐกระทำต่อบุคคลนั้นจะต้องไม่เป็นการกระทำที่บุคคลนั้นอยู่ในสังคมด้วยความลำบาก เช่นศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์เยอรมัน เคยวินิจฉัยไว้ว่า ไม่มีความชอบธรรมที่ยึดเอารายได้ที่บุคคลหามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรง ที่มีจำนวนพอเพียงสำหรับการดำรงชีพขั้นต่ำอย่างมีศักดิ์ศรีได้เท่านั้นและรัฐไม่อาจที่จะเก็บภาษีจากรายได้จำนวนนั้นได้ สำหรับบุคคลที่ไม่อาจหาเลี้ยงตัวเองได้โดยเหตุที่มีได้เกิดจากความผิดของตนยอมเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้าให้ความช่วยเหลือ¹³⁶

¹³³ BVerfGE 56, 37 (43). อ้างใน บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2549 หน้า 87-88

¹³⁴ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 53 หน้า 88

¹³⁵ BVerfGE 4, 7 (15f). อ้างใน บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2549 หน้า 61-62

¹³⁶ BVerfGE 82, 60 (85). อ้างใน บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2549 หน้า 88

หลักนี้ยังขยายความไปถึง สภาพในการเป็นอยู่ของนักโทษในเรือนจำด้วย ซึ่งศาลสูงแห่งมลรัฐแห่งหนึ่งวินิจฉัยว่า การดำรงชีวิตของผู้ต้องขังที่ต้องอยู่รวมกัน 3 คน ในห้องขังขนาด 23 ตารางเมตร พร้อมโถส้วมหนึ่งโถโดยไม่มีฝักั้น สภาพความเป็นอยู่ดังกล่าวไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นสภาพที่เพียบพร้อมด้วยหลักประกันในการดำรงชีวิตเช่นที่มนุษย์ควรจะได้รับ เช่นเดียวกับสภาพที่ห้องขังที่ผู้ต้องขังต้องทนกับสิ่งปฏิญู อันเกิดจากสภาพส้วมที่อุดตันอยู่ประจำ¹³⁷

3.2 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส

เมื่อก้าวถึงการพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญของประเทศฝรั่งเศสนั้น อาจจะต้องพิจารณย้อนหลังไปถึงการปฏิวัติใหญ่ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 ก่อให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยการล้มล้างการปกครองในระบอบเก่าหรือระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่อำนาจอธิปไตยของประชาชน และมีการประกาศใช้ “คำประกาศว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง” ซึ่งมีการรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลทุกคนในฐานะที่เกิดขึ้นมาเป็นมนุษย์ไว้อย่างชัดเจน¹³⁸

มูลเหตุที่ก่อให้เกิด เอกสารฉบับนี้ก็เนื่องมาจากในรัชสมัยของกษัตริย์ฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 18 คือพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 15 16 พระองค์ทรงดำเนินนโยบายผิดพลาดหลายประการ ซึ่งขณะนั้นสภาพการคลังของฝรั่งเศสอยู่ในสภาพตกต่ำ แต่พระองค์กลับนำเงินไปใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยในราชสำนัก เมื่อเงินในท้องพระคลังหมดก็จะจัดเก็บจากอากรของราษฎรแต่เป็นการจัดเก็บภาษีอย่างเหลือล้นโดยจะเก็บเฉพาะชนชั้นสามัญชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวนาที่ยากจนและถูกขูดรีดภาษีอย่างหนัก รวมทั้งพวกชนชั้นกลาง เช่น พ่อค้า ช่างฝีมือ และปัญญาชน แต่อภิชนจะได้รับการยกเว้น ด้านการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์นั้น ทรงมีพระราชอำนาจเป็นล้นพ้น ไม่มีขอบเขตจำกัดและทรงอยู่เหนือกฎหมายของบ้านเมือง ทั้งขยายอำนาจของตนออกไปโดยอำเภอใจ มีการจับกุมบุคคลไปขังถ้ามีความไม่พอใจเป็นส่วนตัว และผู้ถูกจับไม่สิทธิอุทธรณ์แต่อย่างใด และสาเหตุอีกประการหนึ่งเกิดจากความแตกต่างของชนชั้นในสังคมของฝรั่งเศส คือระบบพีวาล์ซึ่งแยกบุคคลออกเป็นสามชนชั้น คือ ชนชั้นนักรบวช ชนชั้นขุนนาง และชนชั้นราษฎรสามัญ ซึ่ง

¹³⁷BVerfGE NJW, 1993 3190f. อ้างใน บุญศรี มีวงศ์โฆษ หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ กรุงเทพมหานคร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ 2549 หน้า 88

¹³⁸คำประกาศว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ.1789 คั่นคืน 16 กันยายน 2556 จาก <http://translate.google.co.th/translate?hl=th&sl=en&u=https://chnm.gmu.edu/revolution/d/295/&prev=search> 6.

ชนชั้นราษฎรสามัญนี้จะต้องรับภาระเสียภาษีอากรแต่ฝ่ายเดียว¹³⁹ จนในที่สุดปัญหาภายในประเทศ ก็ได้กดดันให้ชาวฝรั่งเศสก่อการปฏิวัติใหญ่ขึ้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ.1789 และมีการบุกทำลายคุกบาสติลอันเป็นที่คุมขังนักโทษทางการเมือง และเป็นสัญลักษณ์ของการลงโทษตามอำเภอใจของพระมหากษัตริย์และจັบกษัตริย์ราชินี และพวกขุนนางประหารชีวิตเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งยกเลิกระบอบสังคมแบบฟิวดัล ต่อมาเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม ค.ศ.1789 สมัชชาใหญ่แห่งชาติของฝรั่งเศสก็ได้ประกาศใช้ “คำประกาศสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง”

“คำประกาศสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ.1789 มีทั้งหมด 17 มาตรา โดยได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่สำคัญภายใต้แนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติและการเกิดรัฐอันได้รับอิทธิพลจากแนวคิดมาของ จอนท์ ล็อก มอนเตสกีเออ และรูสโซ เริ่มตั้งแต่บทอารัมภบทซึ่งกล่าวไว้ว่า “ผู้แทนของพลเมืองฝรั่งเศสซึ่งรวมกันเป็นสภานิติบัญญัติแห่งชาตินี้เห็นว่าการไม่ให้ความสำคัญ การละเลย หรือการดูถูกสิทธิทั้งหลายของมนุษย์ชนเป็นที่มาเพียงประการเดียวของความหายนะของสังคม และการฉ้อราษฎร์บังหลวง ดังนั้น ผู้แทนเหล่านี้จึงลงมติให้ประกาศอย่างเป็นทางการในประกาศฉบับนี้ ถึงสิทธิตามธรรมชาติที่ไม่มีใครลบไล้งได้และศักดิ์ศรีของมนุษย์แต่ละคน.....เพื่อให้มีการนำการกระทำของอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารมาเทียบเคียงกับวัตถุประสงค์ของสถาบันทางการเมืองทุกสถาบันและเพื่อให้สิทธิเหล่านี้ได้รับการเคารพโดยองค์กรเหล่านั้น.....”

มาตรา 1 “มนุษย์ทุกคนเกิดมาและดำรงอยู่อย่างอิสระและเสมอภาคกันในสิทธิ การแบ่งแยกทางสังคมจะกระทำได้อีกแต่เพื่อประโยชน์ร่วมกัน” มาตรา 2 “วัตถุประสงค์ของการสังคมนการเมืองทุกสังคมย่อมเป็นไปเพื่อการคุ้มครองรักษาสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งไม่มีอายุความของมนุษย์ สิทธิเหล่านี้ได้แก่ เสรีภาพ กรรมสิทธิ์ ความมั่นคงปลอดภัยและการต่อต้านการกดขี่ข่มเหง” มาตรา 4 “เสรีภาพก็คือ ความสามารถที่จะกระทำการใดๆที่ไม่เป็นการรบกวนผู้อื่น ดังนั้น การใช้สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนจะมีก็แต่เพียงข้อจำกัดเฉพาะที่ต้องยอมให้สมาชิกอื่นของสังคมสามารถใช้สิทธิเหล่านี้ได้เช่นเดียวกัน ข้อจำกัดเช่นนี้จะกำหนดขึ้นได้ก็โดยบทกฎหมายเท่านั้น”¹⁴⁰

จากบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงหลักความคุ้มครองศักดิ์ศรีความมนุษย์โดยการรับรองสิทธิของประชาชนในฐานะที่เป็นมนุษย์ซึ่งได้พร้อมกับความเป็นมนุษย์และเป็นสิทธิที่ไม่อาจพรากหรือโอนได้ เริ่มตั้งแต่เน้นย้ำถึงการที่มนุษย์เกิดมามีความเป็นอิสระและมีความเท่าเทียม

¹³⁹ กลพล ลพวัน อ่างแล้วเชิงอรธที่ 72 หน้า 14-16

¹⁴⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโน กฎหมายมหาชนเล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ กรุงเทพฯ นิติธรรม 2538 หน้า 73-75

กันในสิทธิตามธรรมชาติ โดยเฉพาะสิทธิในเสรีภาพ ทรัพย์สิน ความปลอดภัย และการต่อต้านการกดขี่ข่มเหง และมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีที่มีอยู่อันจะต้องได้รับความเคารพ ศักดิ์ศรีที่มีอยู่ในตัวนี้ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อสถานบันทางการเมืองทุกสถาบันที่จะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยการไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีที่ได้รับการรับรองไว้

คำประกาศสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ.1789 เปรียบเสมือนแบบแผนการรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยเน้นย้ำและยืนยันในหลักความเป็นสากลของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนได้รับมาพร้อมกับการเป็นมนุษย์ และเป็นสิ่งที่ไม่อาจพรากไปจากมนุษย์ได้ โดยเฉพาะอาจจะชัดเจนที่สุดในเรื่องการห้ามการกดขี่ข่มเหงเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และต้องยกย่องเชิดชูโดยการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน

หลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในคำประกาศสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง ค.ศ.1789 ได้ถูกนำมากล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศฝรั่งเศสในฉบับต่อมาทุกฉบับ เริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรกปี ค.ศ.1791 รัฐธรรมนูญปี ค.ศ.1852 และโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญปี ค.ศ.1946¹⁴¹ ได้นำหลักการคำประกาศสิทธิของมนุษย์และของพลเมืองค.ศ.1789 มาบทบัญญัติไว้อย่างชัดเจน โดยกล่าวไว้ในคำปรารภที่มีรายละเอียดยาวถึง 17 บรรค แต่กล่าวโดยสรุปเฉพาะที่เกี่ยวกับหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้กล่าวว่า “ภายหลังจากชัยชนะของประชาชนที่มีอิสระต่อระบอบการปกครองที่พยายามทำให้มนุษย์แต่ละคนตกต่ำและกลายเป็นทาส ประชาชนชาวฝรั่งเศสขอประกาศให้ทราบโดยทั่วไปว่ามนุษย์แต่ละคนมีสิทธิที่มีอาจลบล้างได้และศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้ ไม่ว่าแต่ละคนนั้นจะมีเชื้อชาติ ศาสนา ความเชื่อที่แตกต่างกันก็ไม่เป็นเหตุให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ประชาชนชาวฝรั่งเศสยังขอยืนยันอย่างเป็นทางการถึงความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์และพลเมืองแต่ละคนที่ปรากฏในคำประกาศสิทธิมนุษยชน ปี 1789 และหลักการพื้นฐานที่กฎหมายสาธารณรัฐยึดมั่น...”¹⁴²

และรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือรัฐธรรมนูญปี ค.ศ.1958 ก็ได้ยืนยันในหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่สืบทอดการรับรองมายาวนานกว่า สองศตวรรษของคำประกาศสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง โดยยืนยันหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในคำปรารภไว้ว่า “ประชาชนฝรั่งเศสขอประกาศกราวการยึดมั่นต่อสิทธิของมนุษย์และต่อหลักการแห่งอำนาจอธิปไตยของชาติอย่างมั่นคงจริงจัง ตามที่บัญญัติไว้ในคำประกาศสิทธิของมนุษย์และพลเมืองในปี ค.ศ.1789 ซึ่งได้รับการยืนยันและมีผลสมบูรณ์โดยคำปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งปี ค.ศ. 1946”

¹⁴¹จรัญ โฆษณานนท์ อ่างแล้วเชิงธรรมที่ 20 หน้า 242-243

¹⁴²บวรศักดิ์ อุวรรณโน เรื่องเดียวกัน

ด้วยสถานะของรัฐธรรมนุญปัจจุบันหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏในรูปแบบสิทธิต่างๆของคำประกาศสิทธิของมนุษย์และพลเมือง ค.ศ.1789 ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนุญซึ่งมีศักดิ์ระดับรัฐธรรมนุญ จึงให้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่สะท้อนออกมาจากหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคำประกาศสิทธิมนุษยและพลเมืองมีฐานะบังคับในทางกฎหมายสูงสุดที่ไม่อาจมีกฎหมายหรือกระทำใดมาขัดกับคำประกาศสิทธิมนุษยและพลเมืองได้

หลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในคำประกาศสิทธิมนุษยและพลเมืองซึ่งได้รับการรับรองในรัฐธรรมนุญ ค.ศ.1958 ได้รับการปกป้องโดยอาศัยกลไกที่สำคัญ คือ ศาลรัฐธรรมนุญ ซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบทบทวนประเด็นความชอบด้วยรัฐธรรมนุญ และศาลปกครองซึ่งตรวจสอบเกี่ยวกับการกระทำของฝ่ายบริหารซึ่งอาจกระทบต่อสิทธิและเสรีที่ได้รับรองไว้⁴³

กรณีศาลปกครองฝรั่งเศสเคยวินิจฉัยเกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่นศาลปกครองสูงสุดฝรั่งเศสได้ทำการพิจารณาพิพากษาในกรณีการโยนคนแคระขึ้นลงในอากาศซ้ำและคอยรองรับแม้คนแคระจะยินยอมก็ถือว่าเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁴⁴ ซึ่งจากคำพิพากษานี้ผู้ศึกษาเห็นว่า ศาลใช้เกณฑ์การกระทำเป็นตัววัดว่า การกระทำใดที่ลดคุณค่าของมนุษย์ลงเป็นเพียงวัตถุชิ้นหนึ่ง และใช้เกณฑ์ความเท่าเทียมกันในมนุษย์ที่เราไม่อาจปฏิบัติต่อคนแคระโดยการโยนขึ้นลงได้ เพราะมนุษย์โดยทั่วไปเราไม่ปฏิบัติเช่นนั้น ที่เราโยนคนแคระคนลงเพราะเหตุว่าเขาเป็นคนแคระ ซึ่งเป็นการปฏิเสธความเท่าเทียมกันในคุณค่ามนุษย์นั่นเอง และที่สำคัญของคำพิพากษานี้คือเรื่องความยินยอม จะเห็นได้ว่าศาลวินิจฉัยว่าแม้คนแคระจะยินยอมก็ยังเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตรงนี้ชี้ให้เห็นได้ว่าตัวศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าที่ไม่อาจพรากหรือโอนไปได้จากตัวบุคคล แม้แต่เจ้าของร่างกายก็ไม่อาจสละศักดิ์ศรีออกจากตัวเองได้ โดยนัยนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นคุณค่าอันรวมกันของความเป็นมนุษย์ชาติที่ทุกคนต้องให้ความเคารพนั่นเอง

3.3 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนุญประเทศแอฟริกาใต้

ประเทศแอฟริกาใต้ประกอบด้วยพลเมืองสองส่วน คือส่วนหนึ่งเป็นคนพื้นเมืองซึ่งเป็นคนผิวดำ และอีกส่วนหนึ่งเป็นคนผิวดำซึ่งเป็นชาวยุโรปที่ได้ตั้งรกรากในประเทศ

⁴³ จริญญา โฆษณานนท์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 20 หน้า 248-249

⁴⁴ บทสัมภาษณ์ศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ สืบค้นวันที่ 17 สิงหาคม 2556 จาก

http://naksit.org/hrlearning/index.php?option=com_content&view=article&id=146:-

[1&catid=46:room&Itemid=11](http://leuropedeslibertes.u-strasbg.fr/article.php?id_article=101&id_rubrique=5) และสืบค้นจาก [http://leuropedeslibertes.u-](http://leuropedeslibertes.u-strasbg.fr/article.php?id_article=101&id_rubrique=5)

[strasbg.fr/article.php?id_article=101&id_rubrique=5](http://leuropedeslibertes.u-strasbg.fr/article.php?id_article=101&id_rubrique=5)

แอฟริกาใต้ การปกครองประเทศนั้น คนผิวขาวเป็นผู้มีสิทธิปกครองแต่ฝ่ายเดียว โดยคนผิวดำซึ่งเป็นคนพื้นเมืองไม่มีสิทธิใดๆ รัฐบาลของประเทศแอฟริกาใต้ซึ่งประกอบไปด้วยคนผิวขาวล้วนๆ ได้ตั้งนโยบายขึ้นเรียกว่า Aparhate ซึ่งแปลเป็นภาษาแอฟริกาว่าการแบ่งแยก (Separation) หรือต่างคนต่างอยู่โดยไม่มีการให้สิทธิในการเมืองใดๆ แก่ชาวผิวดำ เพราะถือว่าคนผิวดำไม่มีความเสมอภาคกับคนผิวขาว และพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้คนผิวขาวอยู่ในสภาพคล้ายทาสอันเป็นการปฏิบัติต่อคนผิวดำซึ่งอยู่ในสังคมเดียวกันเสมือนว่าคนผิวดำไม่ใช่มนุษย์ รูปของนโยบาย Aparhate ที่รัฐบาลของประเทศแอฟริกาใต้ดำเนินการ เช่น¹⁴⁵

- ด้านเคหะสถาน ครอบครัวถิ่นที่อยู่ ชาวแอฟริกันซึ่งกำเนิดในเมืองใด และอาศัยอยู่ในเมืองนั้นต่อเนื่องกันมาเป็นเวลา 50 ปี แต่ได้ละทิ้งร้างไปอาศัยที่อื่นชั่วระยะหนึ่งเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ไม่มีสิทธิจะกลับมาอาศัยเมืองที่เกิดนั้น และจะอยู่เกินกว่า 72 ชั่วโมงไม่ได้ชาวแอฟริกันผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในเมืองใดต่อเนื่องกันมาแต่เกิด ไม่มีสิทธิให้บุตรสาวซึ่งสมรสและ บุตรชายซึ่งอายุครบ 18 ปี หลานสาวและหลานชาย พำนักอยู่กับเขาในเมืองนั้นเป็นเวลาเกิน 72 ชั่วโมง

- ด้านการทำงานเจ้าพนักงานแรงงานอาจจะยกเลิกการจ้างแรงงานชาวแอฟริกันซึ่งทำงานในเมืองเวลาหนึ่งเวลาใดก็ได้ ไม่ว่าผู้นั้นจะทำงานมานานแล้วเท่าใด และถึงแม้นายจ้างจะคัดค้านการเลิกจ้างก็ตาม ชาวแอฟริกันที่ถูกเลิกจ้างดังกล่าวอาจถูกขับออกจากเมืองที่ทำงานอยู่ และห้ามมิให้เข้าเมืองนั้นอีกภายในระยะเวลาที่เจ้าพนักงานกำหนด

- ด้านการศึกษา ชาวแอฟริกันซึ่งอาศัยอยู่ในเมืองและสอนการอ่านและการเขียนแก่เพื่อนชาวแอฟริกันภายในบ้านของตนเองโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ถือว่าได้กระทำผิดอาญา ชาวแอฟริกันผิวขาวผู้ซึ่งใช้เวลาบางชั่วโมงของแต่ละสัปดาห์สอนคนรับใช้ผิวดำให้อ่านหนังสือภายในบ้านของตนเอง ถือว่าได้กระทำผิดอาญา

- ด้านการแต่งงาน การชুমชวม และการสมาคม ชาวแอฟริกันซึ่งเกิดในเมืองใด และอาศัยอยู่ในเมืองนั้นต่อเนื่องกันเป็นเวลา 50 ปี ไม่มีสิทธิให้เพื่อนชาวแอฟริกันมาเยี่ยมและอยู่ด้วยกันนานเกินกว่า 72 ชั่วโมง ชาวแอฟริกันผิวขาวและผิวอื่นที่ดื่มน้ำชาในร้านกาแฟเดียวกันในแอฟริกาใต้ ถือว่ากระทำผิดกฎหมาย เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นกรณีพิเศษ

- ด้านกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ไม่มีชาวแอฟริกาผู้ใดได้รับสิทธิที่จะเข้าถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินแอฟริกา และรัฐบาลแอฟริกาใต้ไม่มีเจตนาจะอนุมัติเช่นนั้นแก่ชาวแอฟริกา

รูปแบบของนโยบาย Aparhate ดังกล่าวมาข้างต้นสะท้อนออกถึงรูปแบบบนการกระทำไม่เคารพต่อหลักความอิสระความเสมอและคุณค่าของมนุษย์ที่มีความเท่าเทียมกัน โดยกำเนิด โดยการเลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างในเรื่องสีผิวและเชื้อชาติอันเป็นการกดขี่ข่มเหง

¹⁴⁵ กลพล ลพวัน อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 72 หน้า 65-67

ชาวแอฟริกัน ดังเป็นวัตถุชิ้นหนึ่ง นโยบายและการกระทำเหล่านี้ล้วนแต่ลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์และเหยียบย่ำศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของชาวแอฟริกันผิวดำ

รูปแบบนโยบาย Aparhate จึงเป็นที่มาของการตระหนักและเห็นความสำคัญในคุณค่าที่มีอยู่ประจำตัวมนุษย์ ซึ่งเรียกว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” รัฐบาลแอฟริกาจึงได้ยกเลิกนโยบาย Aparhate และนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยมีการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1993 ของสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ในหมวด 1 ข้อ 1 ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าที่จะต้องยึดถือ”¹⁴⁶ ต่อมาประเทศแอฟริกาใต้ได้จัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ คือรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ.1996 ซึ่งได้เน้นย้ำและตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่จะต้องคุ้มครอง ซึ่งมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังนี้ มาตรา 1 “สาธารณรัฐแอฟริกาใต้เป็นรัฐประชาธิปไตยตั้งอยู่บนพื้นฐานค่าต่อไปนี้ (ก) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ความสำเร็จของความเสมอภาคและความก้าวหน้าของสิทธิมนุษยชนและ เสรีภาพ” มาตรา 7 (1) “บัญญัติแห่งสิทธินี้เป็นรากฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยในประเทศแอฟริกาใต้ คนในประเทศของเราและพิสูจน์คุณค่าของระบอบประชาธิปไตยของความเท่าเทียมกันของศักดิ์ศรีมนุษย์และเสรีภาพ” มาตรา 10 “บุคคลทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาโดยกำเนิด และมีสิทธิที่จะได้รับการเคารพและปกป้องต่อความมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังกล่าวของเขา”¹⁴⁷

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็นมาตรา 1 ของรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1993 หรือ มาตรา 1 มาตรา 7 มาตรา 10 ของรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1996 ต่างก็ได้บัญญัติถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนได้รับเพราะความเป็นมนุษย์ตั้งแต่เกิด และคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้จะต้องได้รับการเคารพและคุ้มครอง อันแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ในการที่ยกย่องและเชิดชูคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนจะต้องได้การปกป้องและรักษาไว้ จากเหตุการณ์ที่ผ่านมาของประเทศแอฟริกาใต้ ซึ่งผ่านเหตุการณ์อันขมขื่นจากการถูกกดขี่ห่มเหงเพราะความแตกต่างในเรื่องสีผิว การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดย่อมทำให้ประชาชนชาวแอฟริกาตระหนักและหวงแหนในคุณค่าความเป็นมนุษย์ทั้งของตนเองและผู้อื่น ทำให้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความเป็นรูปธรรม

¹⁴⁶บรรเจิด สิงคะเนติ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 103-104

¹⁴⁷รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ.1996 กันคืน 15 กันยายน 2556 จาก

4. บทสรุปท้ายบท

เมื่อเรากล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้ศึกษามีความเห็น ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความหมายสื่อไปถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีที่มีอยู่ในตัวมนุษย์และในความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่พิเศษและสำคัญของตัวบุคคล เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติพื้นฐานมีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือความเป็นคน จึงมีอยู่เฉพาะมนุษย์เท่านั้น

คุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนได้มาเนื่องจากเงื่อนไขเดียว คือ การเป็นมนุษย์ไม่อยู่กับเงื่อนไขอื่นและเป็นสิ่งที่ไม่อาจพรากหรือเอาไปจากความเป็นมนุษย์ได้ มนุษย์ทุกคนจึงมีความเท่าเทียมทั้งในด้านคุณค่าและศักดิ์ศรีที่มีอยู่ในตัว คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อาจพิจารณาได้จากศักดิ์ศรีหรือเกียรติอันสูงสุดของเผ่าพันธุ์มนุษย์ หรือคุณค่าในความสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือคุณค่าของความสามารถในการสร้างสรรค์ หรือคุณค่าความสามารถของการใช้เหตุผลใคร่ครวญ ซึ่งไม่ว่าเราจะพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากเหตุผลใดสุดท้ายเราก็จะได้คำตอบอย่างหนึ่งว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเสมือนมาตรฐานของการดำรงชีวิตอยู่บนโลกของมนุษย์ ในการดำเนินชีวิตอยู่นั้นมนุษย์จะต้องดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีสมกับฐานะของความเป็นมนุษย์

ด้วยวัตถุประสงค์ในการที่ให้นักศึกษาดำรงชีวิตในโลกอย่างสมกับฐานะของความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงกลายมาเป็นอุดมการณ์ที่สูงสุดของมนุษย์¹⁴⁸ โดยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นแก่นสารของสิทธิและเสรีต่างๆ ที่แสดงออกมาในรูปแบบการคุ้มครองและรับรองต่างๆ จะเห็นได้ว่าเช่น ความเสมอภาคความของมนุษย์เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ ก่อให้เกิดผลการยอมรับสถานะในความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมของมนุษย์ หลักสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายเป็นสิทธิที่มนุษย์มีมาโดยธรรมชาตินับแต่กำเนิดประกอบการที่มนุษย์ผู้มีเจตจำนงของตนเอง มนุษย์จึงสามารถใช้เสรีภาพของตนสร้างบุคลิกภาพตามเจตจำนงของตนเอง หลักการไม่เลือกปฏิบัติ หลักการคุ้มครองชื่อเสียง เกียรติยศ ความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว หลักการรับรองและคุ้มครองสิทธิในทางเศรษฐกิจและสังคม หลักการปกครองโดยหลักนิติรัฐ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีเป้าประสงค์อันร่วมกันคือให้นักศึกษาดำรงอยู่ในสังคมอย่างสมฐานะแห่งความเป็นมนุษย์ หรือ ก็คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง

เมื่อเราพิจารณาเกณฑ์สิทธิพื้นฐานเหล่านี้แล้ว เราจะเห็นได้ว่ามาตรฐานของขอบเขตสิทธิแต่ละสิทธิจะทำความคุ้มครองภายในขอบแดนของตน ซึ่งในการพิจารณาการละเมิดสิทธิ

¹⁴⁸ จริญญา โฆษณานันท์ อ่างแล้วซึ่งอรรถที่ 20 หน้า 15

เหล่านี้จะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความมนุษย์หรือไม่ ผู้ศึกษาเห็นว่าจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งนั่นคือ การละเมิดสิทธิเหล่านี้จะต้องทำให้คุณค่าหรือศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของคุณลดลงไปด้วยพร้อมกัน เช่น การกระทำใดเป็นการละเมิดต่อหลักความเสมอภาคในการละเมิดนั้นจะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การละเมิดต่อหลักความเสมอภาคนั้นจะต้องทำให้คุณค่าและศักดิ์ศรีที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ลดลง และในขณะเดียวกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยตัวของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ก็มีฐานะเป็นสิทธิประเภทหนึ่ง¹⁴⁹ ที่ทำหน้าที่เป็นมาตรฐานทั่วไปในการคุ้มครองมนุษย์ให้ดำรงอยู่ในสังคมมนุษย์สมฐานะของความเป็นมนุษย์ มิให้ผู้ใดเข้าไปล่วงละเมิดได้หากกระทำนั้นไม่ได้เข้าเกณฑ์การละเมิดศักดิ์ศรีในรูปแบบของสิทธิที่ได้รับรองก็ต้องมาพิจารณา ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสิทธิหนึ่ง

จากที่ผู้ศึกษาได้พิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในตราสารระหว่างประเทศทั้งในระดับสากลของสหประชาชาติ และในระดับภูมิภาคยุโรป อเมริกา แอฟริกา และในระดับกฎหมายภายในเช่นในประเทศเยอรมัน แอฟริกาใต้ ฝรั่งเศส แม้จะไม่ปรากฏว่าเอกสารฉบับใดได้ให้คำจำกัดความของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อย่างเป็นทางการ แต่เมื่อพิจารณาเอกสารต่างๆ ที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ แม้อาจจะไม่สามารถให้ความหมายอันครอบคลุมความหมายทั้งหมดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ แต่อาจให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยพิจารณาจากลักษณะที่ให้ความคุ้มครอง ซึ่งเป็นการให้ความหมายในเชิงปฏิเสธ อันจะทำให้เราทราบความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบางส่วนได้ ดังนี้

4.1 การพิจารณาว่ามนุษย์ถูกกระทำให้ลดคุณค่าหรือศักดิ์ศรีลงเป็นเพียงวัตถุแห่งการกระทำ

เป็นการพิจารณาว่ามนุษย์ถูกลดคุณค่าลงมาเป็นเพียงวัตถุของการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นการกระทำของรัฐโดยทำให้พลเมืองของตนกลายเป็นเพียงวัตถุ หรือเป็นการกระทำของเอกชนกับเอกชนด้วยกันก็ได้ รูปแบบของการกระทำที่ลดคุณค่ามนุษย์ลงเป็นเพียงวัตถุแห่งการกระทำ ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นการกระทำที่ทรมานมนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อกัน หรือเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ถูกระทำรู้สึกต่ำต้อย เป็นการกระทำที่ทำให้บุคคลทั่วไปเห็นว่าผู้ถูกระทำไม่มีคุณค่า เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ถูกระทำต้องได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยาม อับอายอย่างรุนแรง เป็นการกระทำเป็นการข่มเหงจิตใจของผู้เป็นอย่างรุนแรงอันเป็นสิ่งที่มนุษย์มิพึงปฏิบัติต่อกัน

¹⁴⁹ BVerfGE 15, 149(255) อ้างใน ไพโรจน์ พลเพชร , และคณะ รายงานการศึกษาวิจัยสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า 2546 หน้า 20

ตัวอย่าง

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง การที่กองกำลังนาซีโกนผมสตรีนำมาทำเสื้อกันหนาวโดยไม่สนใจว่าผู้ที่ถูกโกนผมจะได้รับความหนาวเหน็บเพียงใดในหน้าหนาว ย่อมเป็นการกระทำที่ข่มเหงจิตใจของสตรีเหล่านั้นอย่างร้ายแรง

กรณีการแสดง โยนคนแคะขี้ขึ้นลงในอากาศโดยมีคนรองรับเพื่อสร้างความสนุกสนานให้กับผู้ชม เป็นการกระทำที่ลดคุณค่าความเป็นคนของคนแคะลงเป็นเพียงวัตถุที่แสดงความบันเทิงให้กับผู้อื่นโดยอาศัยเหตุแห่งความเป็นคนแคะ

กรณีในประเทศไทย เช่น กรณีที่แม่ฮ่องสอนชาวเขา เผ่ากะเหรี่ยงคอยาว ที่กลายเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการ แต่สำหรับชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงคอยาวได้เพียงข้าวสารพอกิน ไม่ต้องเลยไปฝั่งพม่า หรือกรณีงานฤดูหนาวก็จะมีเอาคนกะเหรี่ยงมานั่งเรียงให้คนอื่นดูชมเปรียบเสมือนสัตว์ โดยเรียกเงินจากผู้ชมคนละ 20 บาท¹⁵⁰ การทำต่อเผ่ากะเหรี่ยงคอยาวเช่นนี้ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเผ่ากะเหรี่ยงคอยาวลงเป็นเพียงวัตถุที่สร้างรายได้เพราะเหตุในความแตกต่างเรื่องเชื้อชาติอย่างชัดเจน

หรือกรณีการแสดงถ้ามองในประเทศในเยอรมัน ซึ่งคดีนี้มีข้อเท็จจริงอยู่ว่า โจทก์ในคดีนี้ได้ร้องขอใบอนุญาตในการจัดการแสดงถ้ามอง (Pee Show) โดยให้ผู้แสดงซึ่งเป็นสตรีเปลือยกายให้ผู้ชมดู ซึ่งผู้ชมจะนั่งอยู่ในห้องเล็กๆที่อยู่ได้คนเดียว ตั้งเรียงรายรอบเวที ทั้งนี้ผู้ชมต้องจ่ายเงินให้ผู้จัดจึงจะสามารถมองเห็นผู้แสดงเปลือยกายนั้นได้จากช่องหน้าต่างในห้อง ซึ่งการขอใบอนุญาตจัดการแสดงได้รับการปฏิเสธจากเจ้าหน้าที่ผู้พิจารณาด้วยเหตุผลว่าเป็นการแสดงที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี ต่อมาเรื่องถูกนำเข้าสู่ศาลปกครอง ศาลปกครองสูงสุดของสหพันธ์เยอรมันมีคำวินิจฉัยว่า การเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการรากฐานของกฎหมายรัฐธรรมนูญ การแสดงที่จะขออนุญาตจัดนั้น ถือว่าเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้แสดงสตรีจึงไม่สมควรยอมให้มีใบอนุญาตในการแสดง¹⁵¹ เหตุผลของคำพิพากษาศาลปกครองเยอรมันฉบับนี้ อยู่ที่ศาลพิจารณาว่า ขณะที่ผู้หญิงแสดงเปลือยกาย สตรีถูกกำหนดให้อยู่ในสภาพต่ำทรามน่าละอาย โดยถูกปฏิบัติเหมือนเป็นวัตถุสำหรับที่ปลูกเร้าความต้องการทางเพศของผู้ชมในห้องเล็กๆ จึงเป็นการปฏิบัติที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้แสดง ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือการที่ศาลยื่นยันถึงหลักของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จัดเป็นคุณค่าอัน

¹⁵⁰ไพโรจน์ พลเพชร และคณะ *อ้างแล้งเชิงอรรถที่ 52* หน้า 70

¹⁵¹Sabine Michalowski & Lorna Woods, “German Constitutional Law: the Protection of civil Liberties”, *Op.cit.*, pp.104-105 อ้างใน จริฎ โฆษณานันท์ รัฐธรรมนูญ 2540: จาก “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”สู่”ธัมมิกสิทธิมนุษยชน”กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์นิติธรรม 2544 หน้า 103-105

เป็นภาวะวิสัย ที่ไม่สามารถจำหน่ายโอนได้ โดยถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องเคารพนับถือซึ่งปัจเจกบุคคลไม่สามารถสละหรือละทิ้งได้อย่างสมบูรณ์...” เนื่องจากความที่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอยู่เหนือปัจเจกบุคคล ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงต้องได้รับการคุ้มครองแม้จะเป็นการขัดแย้งกับความปรารถนาของผู้แสดงสตรี ซึ่งความคิดเห็นส่วนตัวของสตรีนั้นเบี่ยงเบนไปจากหลักคุณค่าอันเป็นภาวะวิสัยแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹⁵² คำพิพากษาฉบับนี้แสดงให้เห็นถึงหลักความเป็นคุณค่าสูงสุดอันรวมกันของมนุษย์ที่มีได้ล่วงละเมิดได้ แม้แต่บุคคลนั้นจะยินยอมตกอยู่ในสถานะที่เป็นเพียงวัตถุ แต่ก็ไม่อาจทำลายหลักการคุณค่าสูงสุดนี้ได้

4.2 การพิจารณาในความเสมอภาค

จากที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาในตราสารการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่างๆ พบว่าความเสมอภาคที่ได้รับความคุ้มครองอันเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นความเสมอภาคทั่วไปที่มีมาพร้อมกับความเป็นและมนุษย์ความเสมอภาคนี้มนุษย์ทุกคนมีอย่างเท่าเทียมกัน และอีกประการหนึ่งคือความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย ในการพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากหลักความเสมอภาคนี้ เราอาจแยกพิจารณาได้ในสองกรณี คือ

4.2.1 ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์และการมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นความเสมอภาคที่มนุษย์มีและได้มาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ นั่นคือ ความเสมอภาคในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และความเป็นมนุษย์ หรือจะกล่าวอีกแบบหนึ่ง คือ การที่มนุษย์มีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันนั่นเอง ความเสมอภาคนี้มนุษย์ได้มาโดยเจตนาด้วยความเป็นมนุษย์ และเป็นความเสมอภาคที่มีอยู่โดยไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายรับรองก็ได้

ศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์นี้ มนุษย์จะมีอย่างเสมอกัน ไม่ว่าจะมนุษย์จะมีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา การคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด มนุษย์ก็ยังมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และไม่ว่ามนุษย์นั้นจะเป็นทารก เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ หรืออยู่ในสถานะผู้ต้องหา ผู้ต้องขัง ผู้ถูกจำคุก ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ยังมีอย่างเท่าเทียมกันนั่นเอง

ความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก่อนหน้าที่ให้บุคคลอื่นหรือรัฐต้องเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวของบุคคล ซึ่งจะต้องไม่กระทำการใดให้บุคคลอยู่ในฐานะต่ำกว่ามนุษย์ สิ่งที่จะสะท้อนถึงความหมายในนัยนี้อย่างชัดเจนคือ การปฏิเสธการปฏิบัติต่อ

¹⁵² อ่างแล้ว เรื่องเดียวกัน

มนุษย์เยี่ยงทาส เช่น การกระทำที่มีลักษณะเป็นการค้ามนุษย์ และการนำคนลงเป็นทาสเป็นสิ่งที่ต้องห้ามชัดเจน¹⁵³

โดยความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ผู้ศึกษาเห็นว่า ความหมายนี้ครอบคลุมไปถึงการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือผู้จำคุก ซึ่งรัฐจะต้องคำนึงเสมอว่า การเป็นผู้ถูกกล่าวหาหรือถูกจำคุกมิได้ทำให้คุณค่าในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หมดไป แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังคงมีอย่างเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป ดังนั้นการปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้จึงต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นด้วย ในความหมายนี้คงมิได้หมายความว่า การจำคุกนั้นจะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹⁵⁴ แต่หมายถึงวิธีปฏิบัติในการจำคุกจะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง

หากพิจารณาในแง่ความพิการ ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้เคยวินิจฉัยในข้อเท็จจริง คดีหนึ่งว่า ผู้ถูกจำคุกเป็นผู้พิการซึ่งต้องนั่งรถเข็น ถูกพิพากษาจำคุกเจ็ดวันสำหรับความผิดห่มนุ่งศาลในการดำเนินคดีแพ่ง แต่ยังไม่สามารถพาไปเรือนจำได้ จึงถูกคุมขังไว้ที่สถานีตำรวจ ในระหว่างที่ถูกคุมขังที่สถานีตำรวจนั้น เจ้าพนักงานตำรวจได้จัดให้อยู่ในห้องขังซึ่งมีเตียงนอนเป็นเตียงไม้และที่นอนไม่ได้การปรับให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้พิการ จึงให้ไม่สามารถนอนบนเตียงได้ ผู้พิการจึงต้องนอนบนรถเข็น และในระหว่างที่ถูกจำคุกอยู่ในเรือนจำสุขภาพ ผู้พิการไม่สามารถที่จะใช้ห้องน้ำได้เพราะมันสูงกว่ารถเข็นของคนพิการและ ซึ่งศาลวินิจฉัยว่าผู้พิการควรได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากคนอื่นๆ เพราะผู้ถูกจำคุกมีสภาพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ¹⁵⁵ จากคำตัดสินนี้ทำให้เห็นว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังคงมีอยู่อย่างเสมอภาคกัน แม้บุคคลจะเป็นผู้พิการ จึงทำให้รัฐมีหน้าที่ต้องเคารพได้การปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพของผู้นั้น

4.2.2 ความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย

หลักความเสมอภาคภายใต้กฎหมายเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายสามารถแยกประเภทของหลักความเสมอภาคได้ 2 รูปแบบ คือ ความเสมอภาคทั่วไป และความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง¹⁵⁶

¹⁵³ น้ำแท้ มีบุญสร้าง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช 19, 1 (มิถุนายน 2550) 100-104 หน้า 102

¹⁵⁴ ไพโรจน์ พลเพชร และคณะ อ่างแล้งเชิงอรุณที่ 52 หน้า 10

¹⁵⁵ คำวินิจฉัยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ค้นคืนวันที่ 30 กันยายน 2556 จาก

http://www.lse.ac.uk/humanRights/articlesAndTranscripts/Human_rights_equality_and_discrimination.pdf

¹⁵⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เรื่องหลักความเสมอภาค กรุงเทพฯ โรงพิมพ์คุรุสภา 2543 หน้า 7-12

- หลักความเสมอภาคทั่วไป เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนที่อาจกล่าวอ้างกับการกระทำใดๆของรัฐได้ หากเรื่องนั้นมีได้มีการกำหนดไว้ในหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง แต่หากเรื่องใดมีหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องกำหนดไว้แล้วก็ให้พิจารณาไปตามหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้นๆ

- หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง คือ หลักความเสมอภาคที่ใช้เฉพาะภายในขอบเขตเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับชายและหญิง เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักความเสมอภาคทั่วไปกับหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้น ถือได้ว่าหลักความเสมอภาคทั่วไปเป็นพื้นฐานของหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง แต่หลักความเสมอภาคทั่วไปนั้นสามารถนำไปใช้ได้กับทุกๆเรื่องโดยไม่จำกัดขอบเขตเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และบุคคลทุกคนย่อมอ้างหลักความเสมอภาคทั่วไปได้ ส่วนหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องอาจถูกจำกัดโดยใช้เฉพาะเรื่องหรือเฉพาะกลุ่มบุคคลที่กฎหมายคุ้มครองเท่านั้น โดยหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้นยังถือเป็นหลักกฎหมายพิเศษซึ่งย่อมมาก่อนหลักความเสมอภาคทั่วไป ถ้ากฎหมายใดได้รับการพิจารณาหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องแล้วก็ไม่ต้องนำมาพิจารณาตามหลักความเสมอภาคทั่วไปอีก

หลักการความเสมอภาคภายใต้กฎหมายสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าเมื่อการละเมิดความเสมอภาคทั่วไปหรือความเสมอภาคเฉพาะเรื่องโดยการเลือกปฏิบัติเกิดขึ้น จะก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลสองคนหรือสองกลุ่มขึ้นเสมอและความแตกต่างจะไปกระทบหลักความเสมอภาคเสมอเช่นกัน¹⁵⁷

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าหลักการเลือกปฏิบัติหรือไม่เลือกปฏิบัติเป็นตัววัดในความเสมอภาค และหากการเลือกปฏิบัตินั้นมีผลทำให้คุณค่าหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ลดลงก็จะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หลักการไม่เลือกปฏิบัติในทางกฎหมายอาจมีความหมายอยู่สองนัย คือ ความเท่าเทียม (Equality) และ โอกาสที่เท่าเทียม (Equal Opportunity)¹⁵⁸

ความหมายแรก “ความเท่าเทียม” หมายความว่าห้ามมิให้มีการปฏิบัติที่แตกต่าง (distinction) ในการดำเนินการใดๆของรัฐเพื่อให้สิทธิหรือลดทอนสิทธิหรือประโยชน์ใดแก่ประชาชนแล้ว จำต้องปฏิบัติโดยอยู่บนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการปฏิบัติที่แตกต่างหรือให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลใดๆต่อการลดทอนหรือขยายขอบเขตแห่งสิทธินั้นๆ

¹⁵⁷บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 131-132

¹⁵⁸วิชัย ศรีรัตน์ “พัฒนาการสิทธิมนุษยชน” *จุลพาห* 48,3 (กันยายน-ธันวาคม 2544): 23-48 หน้า 31-35

ความหมายที่สอง “โอกาสที่เท่าเทียม” หมายถึงเป็นการกระทำในทางยืนยันเพื่อมุ่งหมายส่งเสริมบุคคลที่อยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าคนอื่นได้ใช้สิทธินั้นอย่างเท่าเทียมกัน นั่นคือรัฐต้องมีมาตรการพิเศษต่อบุคคลเหล่านั้น ให้สามารถใช้สิทธิได้เท่าเทียมกับผู้อื่น

ซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้เคยตัดสินเป็นแนวบรรทัดฐานให้คำจำกัดความของการปฏิบัติที่แตกต่างที่ถือว่าเป็น “การเลือกปฏิบัติ” ไว้ในคดี (Belgian Linguistics Case) ดังนี้

- มีข้อเท็จจริงประจักษ์ชัดแจ้งว่ามีการปฏิบัติที่แตกต่าง
- ความแตกต่างนั้นไม่มีเป้าหมายใดๆ เช่น ไม่มีวัตถุประสงค์ที่สามารถกล่าวอ้างความชอบธรรมต่อการที่ต้องปฏิบัติให้แตกต่างกันได้
- ความแตกต่างนั้นได้มีส่วนที่สมเหตุสมผล (proportionality) ระหว่างเป้าหมายที่ต้องการ (pursued aim) กับวิธีที่ใช้
- การปฏิบัติที่แตกต่างกันนั้นเป็นวิธีการชั่วคราวมิได้ดำรงตลอดไป

ต่อมาคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Committee) ได้รับแนวคำตัดสินนี้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องของเอกชนเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งหากพิจารณาตามหลักเกณฑ์นี้ หากความแตกต่างนั้นไม่ได้มีส่วนสมเหตุสมผลหรือไม่มีเป้าหมายที่ชอบธรรมต่อการปฏิบัติที่แตกต่าง ย่อมขัดต่อหลักความเสมอภาค

ตัวอย่างที่เป็นการละเมิดหลักความเสมอภาคและละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยการเลือกปฏิบัติ

กรณีของแอฟริกาใต้ กับนโยบาย Aparthate ที่รัฐบาลออกกฎหมายมาใช้บังคับ โดยมาตรการเลือกปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับคนผิวดำ เช่น ที่อยู่อาศัยจะต้องแยกจากกันอย่างเด็ดขาดปะปนกันไม่ได้ การขึ้นรถประจำทาง คนผิวขาวเท่านั้นที่ขึ้นประตูด้านหน้า คนผิวอื่นจะต้องขึ้นประตูด้านหลัง และจะเดินมานั่งข้างหน้าไม่ได้ ในตัวอาคารส่วนใหญ่จัดไว้สำหรับคนผิวขาวโดยมีคนผิวดำเป็นผู้ให้บริการ ห้องน้ำสาธารณะก็ต้องแยกกันคนผิวขาวและผิวดำ คนผิวดำไม่อาจถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้ รูปแบบของการปฏิบัติที่แตกต่างนี้ย่อมขัดต่อความเสมอภาค และในขณะเดียวกันการเป็นการไม่ยอมรับในความเท่าเทียมกันของคนผิวดำจึงปฏิบัติต่อคนผิวดำในลักษณะที่ต่ำกว่าคนผิวขาว อันเป็นการทำให้ศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนผิวดำลดลง จึงเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4.3 การพิจารณาเกี่ยวกับสิทธิในชีวิตและร่างกาย

สิทธิในชีวิตและร่างกายเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในธรรมชาติซึ่งมนุษย์ทุกคนควรมีในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและมิอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งไม่อาจพรากไปจากความเป็นมนุษย์ได้ สิทธิในชีวิตและร่างกายของมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์โดยตรงกับสภาวะภายในจิตใจหรือจิต

วิญญานที่ประกอบไปด้วยเหตุผล ร่างกายของมนุษย์จึงเป็นตัวแสดงออกซึ่งเจตจำนงที่มนุษย์จะกำหนดตนเองตามความประสงค์ของจิตใจ ในการที่จะพัฒนาบุคลิกภาพและปริมณฑลส่วนบุคคลเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และการดำรงอยู่ในสังคมผ่านออกมาทางร่างกายในกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นรัฐหรือเอกชนจึงต้องเคารพต่อสิทธิในชีวิตและร่างกายของบุคคลเพื่อให้เขาสามารถพัฒนาตนเองได้

การคุ้มครองสิทธิในร่างกายในความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากที่ได้ศึกษาจะเห็นได้ว่า คือรูปแบบการปฏิบัติต่อเนื้อต่อร่างกายของมนุษย์ โดยจะต้องไม่กระทำการใดต่อเนื้อต่อร่างกายของบุคคล ในลักษณะที่เป็นการลดคุณค่าหรือไม่เคารพต่อบูรณภาพทางกายของบุคคล รูปแบบการคุ้มครองที่ชัดเจนคือ การลงโทษหรือการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษซึ่งจะต้องไม่เป็นการทรมาน หรือเป็นการโหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี หรือเป็นการแสวงหาประโยชน์จากร่างกายของมนุษย์ เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ทำให้ภาพลักษณ์หรือบุคลิกส่วนบุคคลถูกทำลายลง อันเป็นการลดคุณค่าของร่างกายมนุษย์ลงเป็นเพียงวัตถุที่ถูกกระทำ จึงเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การลงโทษโดยการเขียนตีเด็กนั้น ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้วินิจฉัยไว้ในคดี *Tyrer v. UK* ว่าการลงโทษประเภทเขียนตีเด็กนั้นเป็นการล่วงละเมิดเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็ก¹⁵⁹ หรือกรณี การใส่โซ่ตรวนตลอดเวลาในขณะที่คุมขัง และกรณี การขังคุกมืดไม่ให้เห็นเดือนเห็นตะวัน ผู้ศึกษาเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นการไม่เคารพต่อบูรณภาพทางร่างกายของบุคคลและปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษเสมือนหนึ่งไร้อันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สิทธิในชีวิต กับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั้น ในปัจจุบันปัญหาสำคัญก็คือ โทษประหารชีวิต ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นการลงโทษที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างที่สุด เพราะจากที่ได้ศึกษามาแนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่มาพร้อมกับการเกิดเป็นมนุษย์และเป็นสิ่งที่ไม่อาจพรากหรือโอนได้ สิทธิในชีวิตของมนุษย์หรือจะกล่าวมาสิทธิในการมีชีวิตอยู่นั้นเป็นสิทธิที่สำคัญที่สุดเพราะสิทธิทุกอย่างที่เกิดขึ้นมาก็ล้วนแต่เพื่อให้การดำเนินชีวิตอยู่ของมนุษย์ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างสมกับฐานะของมนุษย์ ดังนั้น การทำลายซึ่งชีวิตของมนุษย์ไม่ว่าจะด้วยโดยเหตุผลใดย่อมเป็นการละเมิดต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรง เพราะเป็นการทำลายสิทธิอันชอบธรรมตามธรรมชาติและทำสิ้นลงซึ่งสิทธิและเสรีต่างๆ

รูปแบบของการลงโทษประหารชีวิตจึงไม่ใช่สิ่งที่ทำโดยมองว่าเราเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะผลสุดท้ายก็คือชีวิตของนักโทษที่ถูกพรากไป ไม่ว่าเราจะเปลี่ยนวิธีการลงโทษประหารชีวิต จากการแขวนคอ หรือยิงเป้า มาเป็นการฉีดยา ถึงอย่างไรความตายก็ยังคง

¹⁵⁹ 1978 EHRR, Series A, No.26, อังใน ชาติ ชัยเดชสุริยะ มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เดือนตุลาคม 2549 หน้า 128

เกิดขึ้นอยู่ดี ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า รัฐไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด รัฐมิได้ทำลายชีวิตมนุษย์ได้ เพราะเหตุว่า รัฐมีขึ้นก็เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ การลงโทษประหารชีวิตที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของรัฐผู้ศึกษา จึงเห็นว่าเป็นความเลวร้ายต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างที่สุด เพราะตราใบที่เรายอมให้มีโทษประหารชีวิตอยู่ ก็เปรียบเสมือนสนิมที่คอยกัดกร่อนคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ หลักมูลและความเชื่อมั่นศรัทธาต่อสิ่งที่เรายกย่องศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์คือสิ่งที่สูงที่สุดจะค่อยเลือนหายไป

4.4 การพิจารณาเกี่ยวกับการคุ้มครองบูรณภาพทางจิตใจ

การคุ้มครองบูรณภาพทางจิตใจคือการคุ้มครองสภาวะจิตใจของมนุษย์ ที่ดำเนินการโดยอิสระและรับรู้ถึงอิริยาบถการกระทำของตนเอง โดยนับนี้ รัฐหรือเอกชนจึงไม่อาจที่จะทำให้มนุษย์ขาดความรู้สึทางจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่งแม้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง นอกจากการคุ้มครองบูรณภาพทางจิตใจยังรวมถึง การกระทำต่างๆที่ทำให้ผู้ถูกกระทำความผิดมีความทุกข์คนอื่น หรือรู้สึกว่าถูกกดขี่ หรือถูกเหยียดหยาม¹⁶⁰ และยังขยายความไปถึงการข่มขู่ซึ่งทำให้ตกบอบคลอยู่ในสภาวะแห่งความหวาดกลัว อีกด้วย ดังนั้น การกระทำใดที่เป็นดังกล่าวมานี้ ย่อมมีผลเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4.5 การพิจารณาเกี่ยวกับสิทธิในชีวิตส่วนตัว

สิทธิในชีวิตส่วนตัวถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในความเป็นอยู่ส่วนตัวในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม รูปแบบของสิทธิในชีวิตส่วนตัว ได้รับการรับรองไว้ทั้งในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 12 กำหนดว่า “บุคคลใดๆจะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในเคหสถานหรือในการสื่อสาร ตลอดจนการลบลู่เกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะกระทำมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายต่อการแทรกสอดหรือการลบลู่ดังกล่าวนี้” และในอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ค.ศ. 1950 ข้อ 8 ซึ่งสิทธิในความเป็นส่วนตัวหรือ สิทธิส่วนบุคคล (right to privacy) ที่ประชุม ICJ (International Commission of Jurists) ได้ให้ความหมายไว้ในการประชุมเมื่อปี ๑๙๖๑ ที่กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ว่าเป็น “สิทธิที่จะอยู่โดยลำพังโดยมิถูกรบกวนการแทรกแซงในระดับที่น้อยที่สุด” ซึ่งมีการขยายความว่า หมายถึงสิทธิของปัจเจกชนที่จะดำเนินชีวิตโดยได้รับการคุ้มครองจากสิ่งเหล่านี้ คือ¹⁶¹ การแทรกแซงในชีวิตความเป็นส่วนตัว ครอบครัว และเคหสถาน ,การแทรกแซงในทางกายภาพ หรือ

¹⁶⁰ บุญศรี มีวงศ์โฆษ , อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 53 หน้า 86-87

¹⁶¹ วีรพงษ์ บึงไกร การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 กรุงเทพฯ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543 หน้า 14

ในทางจิตใจ หรือศีลธรรมและเสรีภาพในทางความคิด , การกระทำต่อเกียรติยศและชื่อเสียง, การไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนความจริง ซึ่งทำให้เป็นที่เสื่อมเสียในสายตาของสาธารณชน , การเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้องอันเป็นที่น่าอับอายเกี่ยวกับชีวิตความเป็นส่วนตัว , การใช้ชื่อหรือเครื่องหมายชี้เฉพาะหรือภาพโดยไม่มีอำนาจ , การสืบความลับ การสอดรู้สอดเห็น การติดตามเฝ้าดู และการรบกวน, การแทรกแซงการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน , การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นความลับ ซึ่งผู้กระทำได้รับมาอันเนื่องมา จากการประกอบวิชาชีพนั้น , การใช้งานในทางที่มีขอบซึ่งการติดต่อสื่อสารส่วนบุคคล

จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิในชีวิตส่วนตัว คือ ขอบเขตที่บุคคลควรได้รับการคุ้มครอง และการเคารพ ในสิทธิความเป็นส่วนตัวก็คือการดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระ มีสิทธิที่จะแสวงหาความสุขในชีวิตตามวิถีทาง ที่อาจเป็นไปได้และเป็นความพอใจตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

ซึ่งบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเคารพจากบุคคลทั้งหลายในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตส่วนตัวของบุคคลนั้น อันได้แก่ การเคารพความลับในชีวิตส่วนตัว และการเคารพเสรีภาพในการใช้ชีวิตส่วนตัวของบุคคล ทั้งนี้สิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลย่อมต้องได้รับการเคารพ ทั้งในความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐกับปัจเจกชนทั้งหลาย และในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนด้วยกันเอง ด้วย โดยนัยดังกล่าว สิทธิในชีวิตส่วนตัวย่อมได้รับการรับรองเพื่อคุ้มครองพลเมือง ต่อการใช้อำนาจโดยมิชอบ ขององค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และในขณะเดียวกันสิทธิในชีวิตส่วนตัวก็ได้รับการรับรองเพื่อคุ้มครองบุคคลหนึ่งต่อการกดขี่ข่มเหง ของบุคคลอีกคนหนึ่งอันเนื่องมาจากการได้เปรียบหรือมีกำลังเหนือกว่าทางร่างกาย ทางความคิด หรือทางเศรษฐกิจ การรับรองและคุ้มครองสิทธิในชีวิตส่วนตัวของบุคคลจึงมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹⁶²

4.6 การพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมมนุษย์

การพิจารณาความหมายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะนี้ เป็นการพิจารณาในสองมิติไปพร้อมกัน คือดมิติแรกเป็นการพิจารณาสถานะของปัจเจกบุคคลคนหนึ่งที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมมนุษย์ ซึ่งต้องอาศัยอยู่ในสังคมมนุษย์ มิติที่สองคือการพิจารณาสังคมของมนุษย์ที่เกิดจากการที่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งในความสัมพันธ์ทั้งสองมิตินี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและ

¹⁶²บรรเจิด สิงคะเนต และคณะ รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรอง และคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เสนอต่อ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน หน้า 14

กัน เพราะมนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเองเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ก็แต่โดยอยู่ในสังคม มนุษย์ด้วยกันเท่านั้น

โดยนัยนี้หากพิจารณาประกอบกับการกระทำของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจกระทำการใดที่เป็นการขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคซึ่งทำให้บุคคลคนหนึ่ง ได้รับการปฏิบัติเสรีจากสังคมในการที่จะเข้ามาดำเนินชีวิตในสังคมไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด เพราะเป็นการสร้างกระแสต่อต้านให้สังคมตัดบุคคลดังกล่าวออกจากสังคมโดยการไม่ยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมนุษย์ แต่ในทางกลับกันรัฐจะต้องส่งเสริมให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยเฉพาะผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้ถูกจำคุก รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องตระหนักเสมอว่า บุคคลเหล่านี้ยังถือว่าเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมซึ่งจะต้องกลับไปใช้ชีวิตในสังคม ดังนั้นการปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขา โดยการไม่กระทำการใดที่จะทำให้เขาถูกปฏิบัติในการเข้าสู่สังคม เช่น การกระทำใดที่เป็นการประจานผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสาธารณชนทำให้ต้องได้รับความเสียหายในชื่อเสียงเกียรติยศ รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องไม่กระทำ

4.7 การพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว กระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ความ ถูกผิดของมนุษย์ โดยการดำเนินคดีและการลงโทษทางอาญาซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมากกว่ากระบวนการใดๆ¹⁶³ ซึ่งการปฏิบัติของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีแนวโน้มที่จะเป็นไปตามแต่ความอำเภอใจของผู้ใช้อำนาจรัฐ และผู้ใช้อำนาจรัฐ ก็อาจเลือกที่ปฏิบัติตามความสะดวกของตนมากกว่าจะมาคำนึงถึงมาตรฐานตามกฎหมาย¹⁶⁴

การพิจารณาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรม จึงเป็นรูปแบบการ ค้ำครองบุคคลในกระบวนการยุติธรรมให้ได้รับการปฏิบัติจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของอย่างสมฐานะของ มนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดของกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย จำเลย หรือผู้ถูก จำคุก ดังนั้น รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงต้องคำนึงเสมอว่ามนุษย์ทุกคนอยู่ในฐานะเป็น “ผู้ทรงสิทธิ” ไม่ใช่ “วัตถุแห่งสิทธิ” ซึ่งจะต้องปฏิบัติต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติโดยความเคารพใน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขา

รูปแบบการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการยุติธรรมจากที่ได้ศึกษา มา เช่นการกระทำใดที่เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม รัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจให้กระทำได้ และกฎหมายที่ให้

¹⁶³ชาติชายเดช สุริยะ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 86 หน้า 2

¹⁶⁴อ่างแล้ว เรื่องเดียวกัน

อำนาจรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำได้นั้นก็ต้องไม่กระทบต่อคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย ประการต่อมารัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงต้องปฏิบัติตามขอบเขตอำนาจที่กฎหมายให้ไว้ และเคารพในสิทธิต่างๆของผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมโดยยึดหลักความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นฐาน เช่น สิทธิในการสอบสวนโดยความเป็นธรรม สิทธิที่จะได้รับการสืบสวนไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิในการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรม สิทธิในเกียรติยศชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นต้น ในการพิจารณาสิทธิเหล่านี้รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องนำหลักเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เข้ามาพิจารณาประกอบเสมอว่า การกระทำที่กำลังดำเนินอยู่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้ที่เกี่ยวข้องลงหรือไม่การใดจะเป็นการลดคุณค่าหรือกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น รัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรมสามารถใช้เกณฑ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งเจ็ดประการเป็นตัวพิจารณาได้

บทที่ 4

ความหมายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายไทย

เมื่อก้าวถึงการรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทางกฎหมายสำหรับประเทศไทยแล้ว อาจกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้บัญญัติรับรองคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” มาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” และมาตรา 28 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” ต่อมาเมื่อมีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ก็ได้มีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญปี 2540 โดยบัญญัติในมาตรา 4 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง” มาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” มาตรา 28 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ก็ยังคงบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 4 “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้” อันเป็นต่อกำหนดเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ประสงค์จะปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาที่มีลักษณะเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลที่ก้าวกระโดดอย่างมากหากพิจารณาจากแนวคิดและความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ได้ศึกษามา

ในบทที่ 2 และบทที่ 3 เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าสูงสุดของมนุษย์ อันสืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์ และเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน โดยไม่มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขใดๆ ทั้งนี้ก็เพื่อให้มนุษย์มีอิสระในการพัฒนาและรับผิดชอบตนเอง อันเป็นคุณค่าที่เป็นธรรมชาติของความ เป็นมนุษย์ โดยไม่จำเป็นต้องไปพิจารณาในทางข้อเท็จจริงว่าบุคคลมีความสามารถที่จะแสดงเจตจำนงของตนเองได้หรือ¹⁶⁵ เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีลักษณะที่เป็นภาวะวิสัย อันเป็นอุดมการณ์สูงสุดอันรวมกัน ที่มีเป้าประสงค์เป็นเสมือนมาตรฐานการปฏิบัติต่อกันของมนุษย์ หรือระหว่างรัฐกับพลเมือง หรือระหว่างรัฐกับรัฐ ว่าคุณค่าที่เป็นหนึ่งเดียวอันเป็นสากลนี้มีเป้าประสงค์อันรวมกันคือการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมมนุษย์อยู่อย่างสมกับฐานะแห่งความเป็นมนุษย์

การบัญญัติรับรอง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมันก่อให้เกิดผลในด้านการคุ้มครองและความผูกพันในด้านต่างๆ อย่างมีนัยสำคัญ นับตั้งแต่การให้ความหมายและการตีความของคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สถานะและความผูกพันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญประการหนึ่ง ซึ่งเหล่านี้สามารถสืบค้นเจตนารมณ์ได้จากผู้ร่างรัฐธรรมนูญเยอรมัน และการตีความของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันหรือศาลปกครองแล้วแต่กรณี ดังได้กล่าวมาแล้ว

ดังนั้น ในบทนี้การพิจารณาความหมาย ขอบเขตและสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รับรองไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 นั้นผู้ศึกษาจะทำการศึกษาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญเคยรับรองและคุ้มครองไว้ โดยพิจารณาจากรายงานการประชุมของสภาร่างรัฐธรรมนูญปี 2540 อันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้เพื่อสืบหาเจตนารมณ์และแนวคิดของผู้ร่าง ตลอดจนแนวทางการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองได้เคยวินิจฉัยไว้ และประการต่อมาดังได้กล่าวมาในเบื้องต้นแล้วว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นรากฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวง ดังนั้นในการพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงอาจพิจารณาได้จากการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบสิทธิมนุษยชนต่างๆ ที่ได้รับรองและคุ้มครอง โดยจะพิจารณาจากตราสารต่างๆ ที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยเป็นมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามตราสาร

¹⁶⁵บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้ว*เชิงอรรถที่ 51 หน้า 124-125

ระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน¹⁶⁶ ดังนี้ (1) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child - CRC) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2535 (2) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Woman - CEDAW) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2528 (3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 (4) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ.1966 (International Covenant on Economics, Social and Cultural Rights - ICESCR) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2542 (5) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ.1966 (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination - CERD) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2546 (6) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment – CAT) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2550 (7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ พ.ศ. 2549 (ค.ศ.2006) ประเทศไทยให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ.2551 (8) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันมิให้บุคคลหายสาบสูญโดยถูกบังคับ พ.ศ.2549 (ค.ศ. 2006) ประเทศไทยลงนามเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2555 ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในตราสารดังกล่าวข้างต้นล้วนเป็นการคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น โดยในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้นในตราสารแต่ละฉบับแยกการคุ้มครองออกไปตามขอบเขตของบริบทตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามตราสารทุกฉบับที่กล่าวมานี้มีเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและรวมกันก็คือการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ซึ่งในประเด็นนี้ผู้ศึกษาประสงค์ศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบของสิทธิต่างๆ เช่น สิทธิในการที่จะรับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรมและการได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรม สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล โดยจะพิจารณาประกอบกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

¹⁶⁶ กัลป์ปลัดดา คุดดา *สิทธิของเรา สิทธิมนุษยชน* กรุงเทพมหานคร สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย 2555 หน้า XV

1. ความหมาย สถานะ และการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

1.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แม้จะเพิ่งปรากฏขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 ก็ตามแต่หากเราพิจารณาย้อนกลับไปในตัวบทกฎหมายที่มีอยู่ เราอาจพบหลักการการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ บ้าง เช่น การห้ามมิให้เอาคนลงเป็นทาสหรือมีสถานะคล้ายทาส¹⁶⁷ การห้ามใส่ความบุคคลอื่นต่อบุคคลที่สามในความผิดฐานหมิ่นประมาท หรือหลักการห้ามลงโทษโดยไม่มีกฎหมายบัญญัติความผิดและกำหนดโทษไว้¹⁶⁸ หรือหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์¹⁶⁹ เป็นต้น หลักการคุ้มครองเหล่านี้ล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและปกป้องคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่เราไม่ได้เรียกว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จวบจนกระทั่งรัฐธรรมนูญปี 2540 ได้บัญญัติคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ” แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงได้ตื่นตัวขึ้นมา

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราวพุทธศักราช 2557 ก็คือปัญหาเกี่ยวกับ ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมีความหมายและขอบเขตเพียงใด เพราะแม้รัฐธรรมนูญจะรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้แต่ก็มิได้ให้ความหมายไว้ในปัญหานี้ผู้ศึกษาได้พิจารณาจากรายงานการประชุมของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญและรายงานการประชุมของสภาร่างรัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนจะพิจารณาถึงแนวทางการคุ้มครองและการให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองที่ผ่านมา

1.1.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามเจตนารมณ์ผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่น่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มาบัญญัติรับรองไว้ใน

¹⁶⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 312

¹⁶⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326

¹⁶⁹ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2492 เป็นครั้งแรก

รัฐธรรมนูญ ดังนั้นการพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงอาจพิจารณาจากรายงานการประชุมของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญและรายงานการประชุมของสภาร่างรัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งสรุปใจความสำคัญได้ดังนี้

ท่านศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและอดีตสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญปี 2540 ได้กล่าวถึงที่มาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่า แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีที่มาจากรัฐธรรมนูญแอฟริกา โดยได้ชี้ว่า ความปรารถนาที่สำคัญ คือ ต้องการให้คนทั้งหลายทราบว่า ในความสัมพันธ์ระหว่างกันนั้น จะประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร¹⁷⁰ คือ ในลักษณะที่ต่ำกว่ามนุษย์ไม่ได้ ซึ่งแนวคิดในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นจึงน่าจะมองจากความรู้สึกที่ว่าคนเราไม่ต่างกัน คือ เท่าเทียมกัน ดังนั้นจะทำต่อบุคคลอื่นโดยลดคุณค่า (degrade) ของคนลง จึงเป็นสิ่งที่ต้องห้ามทำไม่ได้ ดังนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกตั้งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำขึ้นเพื่อป้องกันการกล้ำกลายคุณค่าของมนุษย์

นายพนัส ทัศนยานนท์ ได้อธิบายว่า คำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เกิดขึ้นจากการที่ยอมรับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามหลักสิทธิมนุษยชน การรับรองหลักสิทธิมนุษยชนหรือหลักสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นการยืนยันถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยตัวของมันเองไม่ใช่สิทธิไม่ใช่เสรีภาพแต่เป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการที่ได้มีการรับรองในแต่ละสังคมว่าบุคคลในสังคมหรือในประเทศชาติบ้านเมืองนั้นๆ มีสิทธิขั้นพื้นฐานเรียกว่า สิทธิมนุษยชน ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนจึงเป็นหลักมูลของการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹⁷¹

นายเกษม ศิริสัมพันธ์ อภิปรายสรุปใจความสำคัญได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นถ้อยคำซึ่งอาจจะเป็นคำใหม่ในภาษาไทย ซึ่งแปลมาจากภาษาต่างประเทศจากหลักรับรองสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสากลนิยมในปัจจุบันจริงอยู่ที่คำนี้อาจจะมีความหมายในทางเข้าใจกันต่างๆ นานา กระผมอยากจะกราบเรียนให้เป็นหลักเป็นฐานไว้ในที่นี้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นหลักภราดรภาพ มันมีสิทธิ มีเสรีภาพ มีความเสมอภาค แล้วต้องมีอันที่ 3 คือ ภราดรภาพ คือ ความเคารพในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ภราดรภาพเป็นการให้สิทธิ เสรีภาพ เสมอภาค เป็นการเรียกร้องมา แต่ภราดรภาพเป็นการที่เราจะให้คนอื่น เราต้องเคารพคนอื่นและคุ้มครองให้คนอื่นปฏิบัติต่อคนอื่นเช่นเดียวกับตัวเราในความเป็นมนุษย์นี้คือความหมายที่แท้จริง นี่คือความหมายที่คณะกรรมการตั้งใจร่างฯ.....ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเรื่องที่จะต้องรับรองกัน ความเคารพ

¹⁷⁰รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 14 วันอังคารที่ 8 กรกฎาคม 2540 หน้า 18-20

¹⁷¹รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 14 วันอังคารที่ 8 กรกฎาคม 2540 หน้า 113-116

กัน ไม่ใช่มีอยู่ในบทบัญญัติและรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่มีอยู่ในความสำนึกของมนุษย์ปุถุชนที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน¹⁷²

รองศาสตราจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์ (กรรมการ) ได้อภิปรายว่า เรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ไม่ใช่เรื่องของความจนความรวย ไม่ใช่เรื่องสภาพสังคม แต่เป็นเรื่องของสิ่งที่มีติดตัวมนุษย์ทุกคน เป็นเรื่องที่รัฐไม่ควรดำเนินการใดๆ ที่เป็นการล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนทั้งหลาย ส่วนในเรื่องของตำแหน่งที่อยู่ของรัฐธรรมนูญมาตรา 25 (มาตรา 26 รัฐธรรมนูญปี 2540 และมาตรา 26 รัฐธรรมนูญปี 2550) ขอเรียนชี้แจงว่าความจริงมาตรา 25 เมื่อได้มีการพูดถึงตั้งแต่ต้นว่าได้นำมาจากประเทศเยอรมันซึ่งเราคิดว่าเป็นสิ่งที่ดีก็นำมา ไม่ใช่คิดว่าเป็นเรื่องของต่างประเทศแล้วต้องนำมาเสนอ มาตรา 25 นั้นก็อยู่ในมาตรา 1 ในรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมัน.¹⁷³

ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งก็คือทัศนคติความคิดเห็นของผู้อภิปรายบางท่านที่พยายามยกตัวอย่างของการกระทำที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้แก่ นายประวิทย์ เจนวิระนนท์ กล่าวว่า “... ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมคือการตีตรวนของศาลสมควรเลิกได้แล้ว... และยกตัวอย่างตั้งเป็นคำถามเกี่ยวกับกรณีให้นักโทษกินข้าวแดงซึ่งเป็นข้าวคุณภาพต่ำนี้มันจะถือเป็นการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่”¹⁷⁴ นายคณิต ฒ นคร กล่าวว่า ยกตัวอย่างการเอาป้ายแขวนคอผู้ต้องหาแล้วถ่ายรูป ถ้าในเยอรมันเขาถือว่ากระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพราะคำนี้เป็นที่มาของทุก ๆ อย่าง รวมทั้งสิทธิและเสรีภาพด้วย”¹⁷⁵

จากการพิจารณาคำอภิปรายดังกล่าว แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเรื่องสิทธิที่มีติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดและเป็นสิ่งที่มีอยู่ในมนุษย์ทุก หลายท่านได้พยายามอธิบายความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” โดยพิจารณาจากการกระทำ หากการกระทำใดเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าของมนุษย์ลงยอมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การกระทำใดที่จะถือว่าเป็นการลดคุณค่าของมนุษย์ ก็คือการปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันอย่างสัตว์หรือปฏิบัติต่อมนุษย์ในลักษณะที่มนุษย์ไม่ถึงปฏิบัติต่อกัน เพราะมนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในการเป็นมนุษย์กัน

และในการตีความศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะพิจารณาในเชิงภาวะวิสัยว่าการกระทำใดที่เห็นกันทั่วไปว่าละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มิใช่การพิจารณาในลักษณะอัตวิสัยตาม

¹⁷²รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 14 วันอังคารที่ 8 กรกฎาคม 2540 หน้า 24-28

¹⁷³รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 14 วันอังคารที่ 8 กรกฎาคม 2540 หน้า 138-140

¹⁷⁴รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญครั้งที่ 1 วันที่ 19 พฤษภาคม 2540 หน้า 5

¹⁷⁵รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญครั้งที่ 10 วันที่ 9 มิถุนายน 2540 หน้า 4

ความคิดเห็นของแต่ละบุคคล¹⁷⁶ การพิจารณาคำตัดสินคดีความเป็นมนุษย์ในเชิงภาวะวิสัย จึงไม่ได้อยู่ที่ว่าความรู้สึกหรือความคิดของผู้ถูกระทำนั้นคิดว่าตนถูกปฏิบัติในลักษณะที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกันหรือไม่ แต่อยู่ที่ว่า ลักษณะการปฏิบัตินั้นเป็นเรื่องที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันหรือไม่ หรือเป็นการปฏิบัติที่มนุษย์เป็นเพียงวัตถุแห่งการกระทำหรือไม่ เช่น การให้ผู้ถูกจำคุกกินข้าวแดงหรือการใส่ป้ายแขวนคอผู้ต้องหา แม้ผู้ถูกจำคุกหรือผู้ต้องหาจะไม่ได้รู้สึกว่าการกระทำดังกล่าวไม่ใช่การปฏิบัติที่ต่ำกว่ามนุษย์ แต่การกระทำดังกล่าวนี้บุคคลทั่วไปไม่พึงกระทำต่อกันเพราะเป็นการลดคุณค่าของมนุษย์ลงเป็นเพียงวัตถุที่ถูกกระทำ เมื่อพิจารณาในเชิงภาวะวิสัยย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การอธิบายความหมายคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นั้นมีความสอดคล้องกับการตีความของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันและความเห็นของ Guenter Duerig ซึ่งอธิบายความหมายของ คำศัพท์ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามมาตรา 1 อนุมาตรา 1 ของรัฐธรรมนูญเยอรมันออกไปในเชิงปฏิเสธ หากมนุษย์ถูกลดคุณค่าลงหรือถูกระทำเยี่ยงวัตถุ ย่อมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

1.1.2 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวทางการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง

ศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง ได้นำหลักการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญมาวินิจฉัยคดีในหลายๆคดี โดยอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากการพิจารณาว่ามนุษย์ถูกลดคุณค่าลงหรือถูกระทำเยี่ยงวัตถุหรือไม่ ซึ่งอาจสรุปได้จากคำวินิจฉัย ดังนี้

ศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยคดีที่มีประเด็นเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้โดยตรงในคำวินิจฉัยที่ อ.231/2550 ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ว่า ผู้ฟ้องคดีเป็นผู้โดยสารรถไฟขบวนด่วนพิเศษกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ เป็นประจำ ได้ฟ้องคดีต่อศาลปกครองว่าได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการที่การรถไฟแห่งประเทศไทย (ผู้ถูกฟ้องคดี) อนุญาตให้เอกชนดำเนินการติดตั้งแผ่นป้ายโฆษณาบริเวณกระจกหน้าต่างภายนอกตู้รถโดยสารของขบวนรถไฟ ทำให้ผู้โดยสารรถไฟไม่อาจมองเห็นทิวทัศน์สองข้างทางรถไฟได้อย่างชัดเจน และยังทำให้เกิดอาการตาพร่ามัวและคลื่นไส้ ซึ่งผู้ฟ้องคดีได้มีหนังสือร้องทุกข์ ต่อผู้ถูกฟ้องคดีเพื่อให้ขูดลอกแผ่นป้ายโฆษณาดังกล่าวออกจากหน้าต่างตู้รถโดยสารแล้ว แต่ไม่ได้รับการแก้ไขแต่อย่างใด ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2494 บัญญัติให้ผู้ถูกฟ้องคดีมีอำนาจหน้าที่ใน

¹⁷⁶มนตรี รูปสุวรรณ และคณะ “เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ” รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หน้า 89

การจัดทำกิจการรับขนส่งผู้โดยสาร สินค้า พัสดุภัณฑ์และของอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับกิจการรถไฟซึ่งบริการสาธารณะ โดยในการจัดทำกิจการสาธารณะดังกล่าวนอกจากจัดให้มีขบวนรถไฟสำหรับขนส่งผู้โดยสาร สินค้า พัสดุภัณฑ์ และของอื่น ๆ อย่างเพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนแล้ว ผู้ถูกฟ้องคดีจะต้องดูแลรักษาส่วนต่างๆ ของตู้รถโดยสารของขบวนรถไฟซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการจัดทำบริการสาธารณะดังกล่าวเช่น ที่นั่ง ที่นอนของผู้โดยสาร รวมทั้งประตูหน้าต่างของตู้รถโดยสารให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดีและสามารถอำนวยความสะดวกสบายในการเดินทางให้แก่ผู้โดยสารได้ตามสมควร ซึ่งในส่วนของหน้าต่างนั้น รถโดยสารทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นรถโดยสารส่วนบุคคล หรือรถโดยสารสาธารณะและไม่ว่าจะเป็น รถโดยสารปรับอากาศหรือรถโดยสารไม่ปรับอากาศ จะต้องมียานหน้าต่าง โดยหน้าต่างรถโดยสาร มิได้มีไว้เพียงเพื่อให้แสงสว่างจากภายนอกรถเข้าไปในรถได้เท่านั้น แต่ยังมีไว้เพื่อให้ผู้โดยสารสามารถมองเห็นสรรพสิ่งที่อยู่นอกรถเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินในระหว่างที่อยู่ในรถ และระแวดระวังภัยอันตรายที่อาจจะมีจากภายนอกอีกด้วย รถโดยสารที่ไม่มีหน้าต่าง จึงไม่อาจเรียกได้ว่ารถโดยสารแต่เป็นรถขนส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ และต้องถือว่าผู้ให้บริการ รถโดยสารสาธารณะที่ไม่มีหน้าต่างปฏิบัติต่อผู้โดยสารเยี่ยงวัตถุซึ่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้โดยสาร ดังนั้น ผู้ถูกฟ้องคดีจึงต้องมีหน้าที่ที่จะต้องจัดให้ตู้รถโดยสารของขบวนรถไฟทุกขบวน มีหน้าต่างและดูแลรักษาหน้าต่างตู้รถโดยสารทุกคันให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้งานได้สมวัตถุประสงค์ ของการจัดให้มีหน้าต่างการที่ผู้ถูกฟ้องคดีทำสัญญาเช่าติดตั้งป้ายโฆษณาที่กระจกหน้าต่างรถโดยสารได้ด้วย จึงเป็นการใช้หน้าต่างรถโดยสารแสวงหารายได้จนทำให้ผู้โดยสารไม่อาจใช้ประโยชน์จากหน้าต่างรถโดยสารตามวัตถุประสงค์ของการจัดให้มีหน้าต่างได้ตามที่ควรจะเป็น ถือเป็นการละเลยต่อหน้าที่ในการจัดทำกิจการรับขนส่งผู้โดยสาร ซึ่งเป็นการบริการสาธารณะตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ ศาลพิพากษาให้ผู้ถูกฟ้องคดีดำเนินการขูดลอกแผ่นป้ายโฆษณาออกจากกระจกหน้าต่างตู้รถโดยสาร และทำความสะอาดกระจกหน้าต่างตู้รถโดยสารรถไฟทุกคันให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา¹⁷⁷ คำวินิจฉัยศาลปกครองสูงสุดฉบับนี้ได้วางรากฐานของการตีความศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ชัดเจนว่าการกระทำใดที่รัฐปฏิบัติต่อประชาชนเยี่ยงวัตถุนั้นเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

นอกจากศาลปกครองยังได้อธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยพิจารณามนุษย์ถูกลดคุณค่าหรือถูกกระทำเยี่ยงวัตถุหรือไม่แล้ว หลักของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังได้ถูกอธิบายออกไปในด้านเรื่องความเสมอภาคและความเท่ากันของมนุษย์อีกด้วย ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.142/2547 ซึ่งได้วินิจฉัยไว้ว่า

¹⁷⁷ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดหมายเลขคดีแดงที่ อ.231/2550

กรณีการสมัครสอบผู้ช่วยการซึ่งมีข้อเท็จจริงว่า นายศิริมิตร บุญมุล อายุ 32 ปี อาชีพทนายความ ได้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งผู้ช่วยอัยการ ประจำปี 2544 เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2544 ได้ลำดับหมายเลขสมัครที่ 1279/2544 เมื่อคณะกรรมการอัยการประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสอบปรากฏว่าไม่มีชื่อ นายศิริมิตร บุญมุล โดยคณะกรรมการอัยการชี้แจงว่า คณะอนุกรรมการพิจารณาคณะคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกดังกล่าวได้รับรายงานผลการตรวจร่างกายจากคณะกรรมการแพทย์ ผู้ฟ้องคดีมีรูปร่างผอมเพรียว กะโหลกศีรษะเนื้อแข็งจนถึงปลายมือทั้งสองข้าง และกล้ามเนื้อขาถึงปลายเท้าทั้งสองข้าง กระดูกสันหลังคดได้รับการผ่าตัดตามเหล็กที่กระดูกสันหลังไว้เพื่อให้ไหล่ทั้งสองข้างเท่ากัน จึงมีมติไม่รับสมัครเนื่องจากเป็นผู้มีบุคลิกภาพ และร่างกายไม่เหมาะที่จะเป็นข้าราชการอัยการ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.2521 มาตรา 33 (11)

คดีนี้ นายศิริมิตร บุญมุล ได้ฟ้องโต้แย้งมติของคณะกรรมการอัยการ ที่มีมติไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดี โดยผู้ฟ้องคดีขอให้ศาลพิพากษา ดังนี้

ก.บทบัญญัติมาตรา 33 (11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.2521 และคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ตัดสิทธิสอบผู้ฟ้องคดีในการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วยประจำปี พ.ศ.2544 ไม่ชอบด้วยบทบัญญัติมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญ

ข.ให้ผู้ถูกฟ้องคดีมีมติเปิดสอบทดแทนการตัดสิทธิในครั้งที่ผ่านมาเป็นกรณีพิเศษ

ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า “คณะอนุกรรมการพิจารณาคณะคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกฯ พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีขาดคุณสมบัติตาม 33 (11) และ (12) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการอัยการ พ.ศ.2521 นั้น โดยที่ความของคณะกรรมการแพทย์และคณะอนุกรรมการพิจารณามีมติไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดี โดยมิได้พิจารณาถึงความสามารถที่แท้จริงในการปฏิบัติงานของผู้ฟ้องคดี จึงไม่มีเหตุผลที่หนักแน่นควรค่า แก่การรับฟังว่า การที่ผู้ฟ้องคดีมีกายพิการดังกล่าวจะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ของข้าราชการอัยการได้อย่างไร มติของผู้ถูกฟ้องคดีที่ไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดีในการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วยประจำปี พ.ศ.2544 จึงเป็นการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยโดยไม่ชอบด้วย มาตรา 33 (11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ พ.ศ.2521 และเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ฟ้องคดีตามมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย¹⁷⁸

¹⁷⁸ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดหมายเลขคดีแดงที่ อ.142/2547

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดฉบับนี้ให้เหตุผลสรุปได้ว่า แม้สภาพทางกายของผู้ฟ้องคดีจะพิการ แต่ความแตกต่างดังกล่าวไม่ถึงขั้นจะเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการปฏิบัติหน้าที่ การผู้ถูกฟ้องคดีไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดีในการสมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการ โดยมีได้พิจารณาความสามารถที่แท้จริงในการปฏิบัติงานจึงไม่มีเหตุผลหนักแน่นควรแก่การรับฟัง จะเห็นได้ว่าศาลปกครองสูงสุดเห็นว่าความแตกต่างในเรื่องสภาพทางกายแต่ไม่ถึงขั้นเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ ต้องพิจารณาถึงความสามารถที่แท้จริง ซึ่งศาลเห็นว่าสิ่งที่เป็นสาระสำคัญคือ ความสามารถในการปฏิบัติงานอันสอดคล้องกับหลักความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันนั่นเอง

คำพิพากษาศาลปกครองฉบับนี้ จึงแสดงให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัตินั้นมีพื้นฐานมาจากความเสมอภาคความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรณีนี้ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าข้อเท็จจริงที่ผู้ฟ้องคดี นายศิริมิตร บุญมูล เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของนายศิริมิตร บุญมูล ด้วย เพราะว่าคณะกรรมการได้นำเหตุแห่งความพิการมาตัดสิทธิในการสมัครสอบซึ่งเป็นการตัดโอกาสที่เท่าเทียมกันทั้งที่ข้อเท็จจริงนั้นนาย นายศิริมิตร บุญมูล ก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นเพียงแต่อาจไม่สะดวกเท่านั้น การที่ไม่ยอมรับสมัครจึงเป็นการไม่ยอมรับในความสามารถที่มีอยู่ซึ่งเป็นการไม่เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของ นายศิริมิตร บุญมูล จึงเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

และศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 21/2546 อันมีประเด็นเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรณีที่กฎหมายที่บังคับให้ฝ่ายหญิงเมื่อจดทะเบียนสมรสแล้วต้องใช้ชื่อสกุลของฝ่ายชายซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 มาตรา 12 ซึ่งเป็นบทกฎหมายที่มีลักษณะบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ.2505 ขัดต่อความเสมอภาคตามมาตรา 30 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่าคำวินิจฉัยฉบับนี้นอกจากเป็นขัดต่อหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องที่ว่าชายหญิงพึงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ผู้ศึกษาเห็นว่าข้อเท็จจริงตามคำวินิจฉัยยังเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพราะเป็นการเลือกปฏิบัติในเรื่องเพศ อันเป็นการไม่ยอมรับในความแตกต่างในกำเนิดที่เกิดขึ้นมาเป็นเพศหญิงที่แตกต่างกันและเป็นการไม่ยอมรับในความเท่าเทียมกันของมนุษย์แล้วบังคับให้ฝ่ายหญิงต้องยินยอมใช้ชื่อสกุลของฝ่ายเดียว¹⁷⁹

ซึ่งจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองดังกล่าวนี้มีนัยสอดคล้องกับความเห็นของผู้กร่างรัฐธรรมนูญ 2540 ที่สื่อความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือ

¹⁷⁹ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 21/2546

คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่จะต้องได้รับการปกป้องและคุ้มครอง และจะปฏิบัติต่อบุคคลในลักษณะที่กระทบต่อคุณค่ามนุษย์ของมนุษย์ไม่ได้ อันหมายถึงการจะปฏิบัติต่อบุคคลเช่นเดียวกับวัตถุไม่ได้

1.2 เจตนารมณ์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งบัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” จึงสามารถพิจารณาเจตนารมณ์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้จากการประชุมสภายกร่างรัฐธรรมนูญและจากแนวทางการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจสรุปใจความสำคัญได้ดังนี้

นายแก้วสรร อติโพธิ อธิปราชว่า ผมคิดว่าเราคงต้องทำความเข้าใจโดยสังเขปให้ชัดเจนดังนี้ครับ หมวดนี้คือหมวด 1 บททั่วไป หมวดนี้คือการเกริ่นให้คนที่จะพลิกดูรัฐธรรมนูญของไทย รัฐธรรมนูญฉบับนี้พลิกมาดูซิว่าเจตจำนงหลักการสำคัญของผู้ร่างนี่คืออะไร เมื่อวานเราได้พูดไปแล้วถึงระบบผู้แทนพูดถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ ของรัฐ แล้วการมีองค์กรพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่มาตรา 4 นี้ จะพูดถึงความเป็นมนุษย์ของคนในแผ่นดินนี้เพราะฉะนั้นความหมายของมันก็คือว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความเคารพและคุ้มครอง ในส่วนเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ท่าน สสร.พนัส ทัศนียานนท์ กล่าวอย่างถูกต้องแล้วว่าสิทธิมนุษยชนนั้นมันก็มีหลักมูล คือมีวัตถุประสงค์หลักกำเนิดมาจากความเชื่อมั่นในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง เพราะมาตรานี้เป็นการประกาศว่าเราจะพยายามที่จะธำรงรักษา ส่งเสริมซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ส่วนไหนเรากคุ้มครองได้เป็นสิทธิเสรีภาพทั่วไปแต่ไม่ได้มีอยู่เท่านั้น ถ้าผมอ่านอย่างนี้ผมก็จะพลิกรัฐธรรมนูญนี้ต่อไป ผมจะเห็นคนพิจารณาว่า เราจะช่วยในการที่เขาจะเข้าถึงอาคารสาธารณะ เห็นเรื่องแนวนโยบายพื้นฐานในเรื่องการประกันสังคม ผมเห็นเรื่องเด็กได้รับการประกันสิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อันนี้เป็นการส่งเสริมความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น ว่ามนุษย์มีปัญหาและมีโอกาสศึกษา ประกันสังคมตกงานล้วนแต่เป็นสิ่งเดียวกันทั้งสิ้น แต่เราไม่ได้ใส่ให้มันเป็นสิทธิ แต่มาปรากฏตัวในบทต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญต่อไป ในตำแหน่งที่มันควรจะอยู่ต่อ ถามว่าที่กำหนดไว้ทั้งหมดรวมกันเพราะอะไร คำตอบก็คือเพราะมาตรา 4 บ้านนี้เมืองนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีข้อพิจารณา 2 ประการ

ประการที่ 1 เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับประชาชน และมันไม่ใช่เป็นการคิดไปถึงเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีอะไร คนละเรื่องกัน ไม่เกี่ยว เราไม่ต้องการที่จะทำลายวัฒนธรรมอันดีนั้น คนละเรื่องกันครับ

ประการที่ 2 ผมคิดว่าในภาคของการปรากฏตัวของมาตรา 4 ในส่วนของบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพนั้น ตรงนี้ต้องระวังอย่างที่ท่าน สสร.หลายท่านได้อภิปรายไปแล้ว ถ้าให้ถึงขั้นไปถือเป็นสิทธิจะยุ่งแล้วเราก็จะว่ากันตรงนั้น แต่ในขั้นที่เป็นบททั่วไปเป็นอารัมภกถาชี้ให้เห็นก่อนว่าก่อนที่ท่านจะอ่านรัฐธรรมนูญฉบับนี้โปรดรู้จุดยืนของเราเสียก่อน ผมคิดว่าต้องยืนยันไว้ครับแล้วถ้าไปบกพร่องในส่วนไหนแล้วไปไล่แก้กันในทีหลัง¹⁸⁰

นายบรรศักดิ์ อุวรรณโณ ในฐานะกรรมาธิการ ได้ชี้แจงคำแปรญัตติของสมาชิกไว้ว่า การบัญญัติ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เอาไว้ในมาตรา 4 บททั่วไปว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองอยู่ในบททั่วไป บททั่วไปนั้นเป็นบทหัวใจของรัฐธรรมนูญกรับ มาตรา 1 ว่าด้วยราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวกันจะแบ่งแยกไม่ได้ มาตรา 2 ว่าด้วยระบอบการปกครอง มาตรา 3 ว่าด้วยอำนาจสูงสุดของรัฐ มาตรา 4 ต่อท้ายจากการที่พูดถึงอำนาจของรัฐเลย นั่นคือการวางหลักทั่วไป แต่หลักทั่วไปอย่างเดียวไม่พอครับจะต้องมีรายละเอียดที่กำกับการใช้อำนาจรัฐเอาไว้อีกหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพชนชาวไทย¹⁸¹

จากคำอภิปรายของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและกรรมาธิการในเรื่อง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวอาจสรุปความเห็นได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 นั้นมีสถานะเป็นการวางหลักทั่วไปโดยการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐที่จะให้ความรับรองคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เหตุผลที่อาจสรุปได้ว่าการบัญญัติเรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญเป็นการวางหลักทั่วไปในเรื่องดังกล่าว เพราะมาตรา 4 อยู่ในหมวด 1 บททั่วไป ซึ่งเป็นหมวดที่กำหนดหลักการทั่วไปของรัฐ อันถือว่าเป็นสาระสำคัญที่มีลักษณะทั่วไปหรือเป็นการกำหนดขอบเขตกว้างๆของรัฐธรรมนูญ ว่า สาระสำคัญของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในหมวดต่อมาจะต้องสอดคล้องกับหลักทั่วไป อันคือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั่นเอง¹⁸² ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญก็ได้วินิจฉัยสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ว่ามาตรา 4 นั้นมีสถานะเป็นการวางหลักทั่วไปโดยการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐที่จะให้ความรับรองคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ¹⁸³

¹⁸⁰รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 14 วันอังคารที่ 8 กรกฎาคม 2540 หน้า 18-20

¹⁸¹รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 14 วันอังคารที่ 8 กรกฎาคม 2540 หน้า 187

¹⁸²บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 109

¹⁸³คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2555

ดังนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 เป็นเสมือนการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดหลักพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับบุคคล โดยความสัมพันธ์นี้เปรียบเสมือนกำหนดให้คุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะในระดับของรัฐธรรมซึ่งก่อให้เกิดผลที่สำคัญ ดังนี้¹⁸⁴

1) มีผลต่อการกำหนดทิศทางของรัฐ เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีผลในการกำหนดเกณฑ์ที่จะต้องทำให้บรรลุเป้าหมายต่อคุณค่าดังกล่าวสำหรับการกระทำของรัฐทั้งหลาย เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นตัวกำหนดและเป็นตัวจำกัดวัตถุประสงค์และภาระหน้าที่ของรัฐ

2) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นตัวกำหนดและจำกัดความชอบธรรมของการกระทำของรัฐและบัญญัติของกฎหมายที่มีต่อคุณค่าในความเป็นมนุษย์ หมายถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความหมายต่อการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ซึ่งการบัญญัติกฎหมายและการตีความสิทธิเสรีภาพหรือการตีความกฎหมายต่างๆ จะต้องตีความให้สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่คุณค่าอันสูงสุดที่รัฐธรรมนูญประกาศเจตนารมณ์ ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อรัฐในการที่จะต้องปกป้องคุ้มครองเพื่อมิให้มีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรัฐเองต้องไม่กระทำการใดหรือร่วมกระทำการใดที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹⁸⁵

4) การตีความสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ นั้นจะต้องตีความว่าสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ นั้นต่างมีผลมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะต้องถือว่าเนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องนำมาใช้ประกอบในการตีความสิทธิขั้นพื้นฐานอื่น โดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นสาระสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ¹⁸⁶

1.3 สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่ง

¹⁸⁴Maunz, in : Maunz-Durig, Grundgesetz-Kommentar, Art.1 Ads.1,Rdnr.15 อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับ สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สำนักพิมพ์วิญญูชน กรุงเทพมหานคร 2555 หน้า 109

¹⁸⁵Maunz, in : Maunz-Durig, Grundgesetz-Kommentar, Art.1 Ads.1,Rdnr.16 อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับ สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สำนักพิมพ์วิญญูชน กรุงเทพมหานคร 2555 หน้า 110

¹⁸⁶ อ้างแล้ว เรื่องเดียวกัน

ราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งบัญญัติว่า มาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ” ซึ่งในการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ได้มีการอธิบายถึงสถานะทางกฎหมายของ มาตรา 26 จึงสามารถพิจารณาสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้จากการประชุมสภากร่างรัฐธรรมนูญและจากแนวทางการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจสรุปใจความสำคัญได้ดังนี้ นายแก้วสรร อดิโพธิ ได้อธิบายไว้ว่า “...ผมเห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ใช่สิทธิ ถ้าถือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิเมื่อไรยุ่งแน่ เพราะจะมีการกล่าวอ้างขึ้นในศาลเพื่อจะเรียกร้องสิทธิก็ได้หรือยกข้อต่อสู้ก็ได้ แต่ถ้าเราถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง ผลจะเป็นดังต่อไปนี้ ผมคิดว่านักโทษทุกคนถูกกล่าวโทษจนเหมือนไม่ใช่มนุษย์เขาคงไม่สามารถจะไปฟ้องได้ให้เป็นละเมิดอะไรต่าง ๆ แต่องค์กรของรัฐซึ่งดูแลด้านนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนก็สามารถที่จะเสนอคำแนะนำได้ ผมซึ่งเป็นอธิบดีกรมราชทัณฑ์เข้ามาใหม่ ผมอาจเสนอต่อรัฐมนตรีต่อไปว่าวิธีปฏิบัติเช่นนี้น่าจะไม่ถูกต้อง ขัดกับรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้มันไม่จำเป็นจะต้องไปฟ้องกันหมด หรือว่าถ้าจะไปขึ้นศาลได้ทำนองกล่าวอ้างตรง ๆ ไม่ได้ หรือว่านี่ก็คือสิทธิ เพราะฉะนั้นผมจึงขอเรียนโดยสรุปว่า มาตรา 25 (มาตรา 26 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน) นี้เกิดขึ้นมาในร่างรัฐธรรมนูญนี้ ด้วยความคิดที่ยังไม่ได้พูดอะไรว่าเป็นสิทธิหรือไม่เป็นสิทธิ พูดถึงการคิดเหตุจูงใจในการกระทำการใดจะทั้งสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ ข้อที่สองไม่จำเป็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้อยู่ในตรงนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่ามันเป็นสิทธิ แต่มันเป็นสิ่งที่เตือนย้ำและก็มีโอกาสใช้ตามวาระที่มันปรากฏตัวใช้ในทางบริหาร ใช้ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนหรือใช้กล่าวอ้างในเรื่องการกระทำเกินกว่าเหตุของเจ้าหน้าที่ ถ้ามันมีมูลเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน ก็ขอเรียนชี้แจงว่า มาตรา 25 (มาตรา 26 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน) คิดไว้เพียงแค่นี้ ส่วนประเด็นที่มันจะเป็นสิทธิหรือไม่นี้ตรงนี้มันจะไปเป็นปัญหาในมาตรา 27 (มาตรา 28 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน) ซึ่งไปเขียนให้มันเป็นหนึ่งสิทธิตรงนั้นยุ่งแน่ แต่ก็มีผู้แปรญัตติไว้แล้ว แต่ให้มันอยู่แค่มาตรา 25 (มาตรา 26 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน) นี้ไม่เกิดปัญหาในกฎหมาย เพราะมันไม่ใช่สิทธิ แต่มันจะเป็นไกด์ (Guide) เป็นเครื่องประกอบในการตัดสินใจตัดสินคดีความต่าง ๆ ปัญหาของเราตอนนี้ ผมคิดว่าอยู่ตรงที่ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิหรือไม่ถามว่าถ้าเป็นสิทธิแล้วอะไรเกิดขึ้น คำตอบก็คือ มาตรา 26 (มาตรา 27 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน) ได้อธิบายไว้แล้ว กล่าวคือ ความผูกพันทั้งรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลและองค์กรอื่นของรัฐ โดยตรงความหมายว่าสามารถหยิบยกมาตรานี้ขึ้นกล่าวอ้างได้เลยโดยไม่ต้องรอกฎหมายลูกเว้นแต่ที่ต้องรอให้กฎหมายบัญญัติมาวางรายละเอียด”¹⁸⁷

¹⁸⁷รายงานการประชุมสภากร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 14 อังคารที่ 8 กรกฎาคม 2540 หน้า 127-129 , 189

นายพนัส ทัศนียานนท์ ได้อภิปรายไว้ว่า “... ผมได้คำชี้แจงจากท่านกรรมการ เมื่อมีการอภิปรายกันในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา 4 ถึงคำๆ นี้ก็ไม่ปรากฏชัดเจนว่าทางกรรมการ จะถือสิ่งนี้เป็นสิทธิหรือเสรีภาพด้วยหรือไม่ แต่ก็มีความชี้แจงในทำนองว่าจะป็นสิ่งหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นคำๆ นี้ในเมื่อการกำหนดไว้ตามมาตราข้างต้นเป็นสิ่งที่น่าสังเกตว่ายังมีความลึกลับใน มาตรา 25 (มาตรา 26 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน) กำหนดไว้แต่พอในมาตรา มาตรา 26 (มาตรา 27 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน) กลับพูดแต่เรื่องสิทธิและเสรีภาพเท่านั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันหมด ก่อนอื่นจะต้องพิจารณาในแง่หลักการให้ชัดเจน มิฉะนั้นจะเกิดการสับสนต่อไป พอถึงมาตรา 27 (มาตรา 28 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน) ก็กล่าวถึง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อีก แล้วก็เลยไปถึงว่าหากว่ามีการละเมิดขึ้นมาตามที่กำหนดไว้ เหตุผลที่ผมจำป็นที่จะต้องพูดถึงเพราะมันมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ผมยังมีได้อภิปรายในมาตรา 26 มาตรา 27 ต่อไปอีก มาตรา 28 (มาตรา 29 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน) ก็เป็นเรื่องข้อจำกัดสิทธิเสรีภาพซึ่งตาม รัฐธรรมนูญอนุญาตให้กระทำได้ เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือว่าเป็นสิทธิหรือเสรีภาพอย่างหนึ่งก็เอามากำหนดไว้ในหมวดนี้ ก็แสดงว่าจะต้องมีการจำกัดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ได้โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้หรืออะไร อันนี้ผมคิดว่าเป็นความไม่ชัดเจนในแง่ของแนวความคิดและหลักทางกฎหมาย¹⁸⁸

จากคำอภิปรายข้างต้น สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 26 นั้น มีลักษณะเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่รัฐธรรมนูญมุ่งหมายจะให้การใช้อำนาจขององค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งคุณค่าที่สูงสุดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่รัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครอง ส่งผลต่อการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐใน 2 ประการ คือ¹⁸⁹

(1) องค์กรของรัฐจะต้องไม่กระทำการใดที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือละเว้นการกระทำใดๆ ที่จะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(2) รัฐมีภาระหน้าที่ดำเนินการใดๆ ในทางที่จะทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของปัจเจกบุคคลได้รับการคุ้มครองเพื่อให้การดำรงอยู่ชีวิตของพลเมืองให้สมกับฐานะความเป็นมนุษย์

แม้คำอภิปรายของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้น จะไม่ได้ชี้ให้เห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีฐานะเป็นสิทธิก็ตาม แต่ศาลรัฐธรรมนูญ ก็ได้วินิจฉัยรับรองไว้ในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 35-36/2544 ว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา 26 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้การใช้ อำนาจขององค์กรทุกองค์กร จะต้องเคารพและตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิ

¹⁸⁸รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 14 วันอังคารที่ 8 กรกฎาคม 2540 หน้า 121-123

¹⁸⁹บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 114

เสรีภาพของประชาชน เนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนมีติดตัว¹⁹⁰ คำวินิจฉัยฉบับนี้ศาลรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ถือว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในมาตรา 26 มีสถานะเป็นสิทธิประการหนึ่งที่ต้องได้รับความรับรองและคุ้มครอง การตีความว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในมาตรา 26 มีสถานะเป็นสิทธิของศาลรัฐธรรมนูญมีนัยสอดคล้องกับคำชี้แจงของคณะกรรมการการยกเว้นรัฐธรรมนูญที่ชี้แจงว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่ได้รับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลมิให้ได้รับการปฏิบัติที่ไม่สมกับความเป็นมนุษย์ของบุคคล¹⁹¹

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ที่ได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 มีสถานะเป็นสิทธิประการหนึ่งที่ผูกพันองค์กรของรัฐในการใช้อำนาจอันจะต้องไม่กระทำการใดกระทบหรือละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน

1.4 ขอบเขตการยก “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ขึ้นอ้าง

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งบัญญัติว่า มาตรา 28 บัญญัติว่า วรรคหนึ่ง “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” วรรคสอง “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นต่อสู้คดีในศาลได้”

เมื่อพิจารณาจากบัญญัติมาตรา 28 แล้วการพิจารณาสถานะของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อาจแยกพิจารณาได้ 2 กรณี ดังนี้

¹⁹⁰ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 35-36/2544 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไว้ว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 26 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้การใช้อำนาจขององค์กรของรัฐทุกองค์กร จะต้องเคารพและตระหนักถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนมีอยู่ติดตัว มาตรการตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ ... การเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยแผนเป็นดุลพินิจของศาล การที่เจ้าหนี้ซึ่งมีจำนวนหนึ่นน้อยกว่าร้อยละห้าสิบต้องยอมรับแผนตามมติของเจ้าหนี้ซึ่งมีจำนวนหนึ่นน้อยกว่าร้อยละห้าสิบ และการให้ศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยแผนเมื่อมีกรณีตาม มาตรา 90/58 จึงมิได้กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 พระราชบัญญัติ ล้มละลายฯ มาตรา 90/46 และ มาตรา 90/58 ไม่ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญ มาตรา 26

¹⁹¹ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 176 เรื่องเดียวกัน

1.4.1 การยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นอ้างในฐานะที่เป็นคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์จะปกป้องและคุ้มครอง

รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่ส่งเสริมและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลจึงย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเรียกร้องต่อรัฐหรือบุคคลให้กระทำการต่อตนให้เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ หรือเรียกร้องต่อรัฐหรือบุคคลให้ละเว้นการกระทำใดอันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ โดยมีขอบเขตในการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ที่การไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นการอ้างขึ้นเพื่อเรียกร้องให้รัฐหรือบุคคลปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติให้เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ โดยไม่จำเป็นที่จะต้องมีการกระทำใดที่เป็นการละเมิดสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดขึ้นแก่บุคคลจากการกระทำของรัฐหรือบุคคลก็ได้ เช่น คนขอทานตามสะพานลอยซึ่งเป็นคนพิการ แม้เขาจะสมัครใจไปขอทานเอง แต่ในด้านความผูกพันต่อรัฐซึ่งรัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รัฐจะต้องพิจารณาว่าสิ่งที่เป็นอยู่นั้นสมกับคุณค่าในความเป็นมนุษย์หรือไม่ หากไม่ รัฐย่อมมีหน้าที่ในการดูแลบุคคลเหล่านี้ให้สมกับความเป็นมนุษย์ ดังนั้นหากพิจารณาในด้านคนขอทานที่เป็นผู้พิการ เขาย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือได้ หรือในกรณีที่มีการกระทำใดที่เป็นการกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล บุคคลก็ย่อมยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นอ้างเพื่อให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองได้รับความคุ้มครอง โดยถือว่าคุณค่าของความเป็นมนุษย์นั้นรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ในการปกป้องและคุ้มครอง

1.4.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิประการหนึ่งที่สามารถยกขึ้นอ้างในศาลได้

การพิจารณาว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเป็นสิทธิที่สามารถยกขึ้นอ้างในศาลได้นั้นสามารถพิจารณาได้จากบัญญัติในมาตรา 28 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งเคยบัญญัติให้บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองสามารถทบทวนคดีแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นต่อสู้คดีในศาลได้ ซึ่งสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ก็คือสิทธิและเสรีภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 หมวดที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติในหมวด 3 ทั้งหมดจะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญไม่ได้รับรองหรือบัญญัติถ้อยคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ไว้โดยเฉพาะดังเช่นสิทธิและเสรีภาพอื่นๆ แต่คำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ดับปรากฏว่าอยู่ในมาตรา 26 และมาตรา 28 วรรคหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ปัญหาสำคัญสำหรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ก็คือ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะสามารถใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นต่อสู้คดีในศาลได้ตามมาตรา 28 วรรคสองรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้หรือไม่ เพราะในมาตรา 28 วรรคสอง บัญญัติแต่เพียงว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ...” เท่านั้น ไม่ได้บัญญัติคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ไว้ด้วย

สำหรับปัญหานี้ เมื่อพิจารณาตำแหน่งของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ที่เคยปรากฏอยู่ในมาตรา 4 มาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 สามารถสื่อให้เห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่จะรับรองและคุ้มครอง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” โดยสาระสำคัญที่เป็นอิสระจากสิทธิและเสรีภาพในแต่ละเรื่อง และรัฐจะต้องให้ความคุ้มครองและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งในประเด็นนี้มีแนวทางในการตีความ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถใช้สิทธิทางศาลได้ โดยการตีความว่า¹⁹² ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีสถานะเป็น สิทธิอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิทธิที่มีหน้าที่คุ้มครองในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีอยู่ติดตัวในฐานะมนุษย์ โดยความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ รัฐหรือบุคคลอื่นใดจะกระทำการใดที่เป็นการละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้

ดังนั้น การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 28 วรรคสอง บัญญัติรับรองบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองสามารถทบทวนคดีแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นต่อสู้คดีในศาลได้โดยไม่ได้บัญญัติรับรองคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ด้วยก็ตาม แต่เมื่อตีความว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มีสถานะเป็น “สิทธิ” อย่างหนึ่งที่รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่มุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ขอบเขตของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิทธิประการหนึ่งในความหมายของ “สิทธิ” ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28 วรรคสอง ฉะนั้นการกระทำใดที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ก็คือการละเมิดสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ การตีความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเป็น “สิทธิ” ประการหนึ่งที่สามารถยกขึ้นใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นต่อสู้คดีในศาลได้ มีนัย

¹⁹²บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 119

สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันที่วินิจฉัยว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญเยอรมันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประเภทหนึ่ง¹⁹³

ดังนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ปรากฏตัวขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์จะให้คุ้มครอง และให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถมีสถานะเป็นสิทธิประการหนึ่งที่ทำหน้าที่ปกป้องและคุ้มครองความเป็นมนุษย์ ดังนั้น เมื่อรัฐหรือหน่วยงานใดของรัฐใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ชอบ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางการบริหาร อำนาจในทางนิติบัญญัติ อำนาจในทางตุลาการ ไปละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เมื่อนั้นการใช้อำนาจรัฐนั้นก็ย่อมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็น บุคคลที่ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมใช้สิทธิทางศาลเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้

2. การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ความถูกต้องของมนุษย์ ซึ่งในระหว่างกระบวนการยุติธรรมนั้น ผู้ต้องหาหรือจำเลย จะต้องถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางประการเพื่อดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม และผลสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรม ก็จะนำไปสู่คำพิพากษาศาลลงโทษในฐานะผู้กระทำผิด หรือยกฟ้อง กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลยิ่งกว่ากระบวนการใดๆที่มีในการปกครองสังคม ดังคำกล่าวของ Charles de monterguie (ค.ศ. 1689-1755) นักคิดคนสำคัญของฝรั่งเศสซึ่งกล่าวไว้ว่า “*ไม่มีความเลวร้ายใดที่ยิ่งไปกว่าความเลวร้ายที่ได้กระทำโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายและในนามของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*”¹⁹⁴ ทั้งนี้เพราะหากเป็นการกระทำสิ่งเลวร้ายโดยบุคคลทั่วไป ก็อาจจะถูกป้องกันและปราบปรามได้โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย แต่หากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระทำสิ่งเลวร้ายเสียเองก็ย่อมเป็นการยากที่จะมีผู้ใดป้องกันและปราบปรามได้ เพราะเป็นฝ่ายที่อ้างกฎหมายในการใช้อำนาจ

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงเป็นเรื่องของ ความสัมพันธ์ระหว่างหลักเกณฑ์ทางกฎหมายกับสิทธิในความเป็นมนุษย์

¹⁹³ BVerfGE 15,149 (255) อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ, *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับ สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์* สำนักพิมพ์วิญญูชน กรุงเทพมหานคร 2555 หน้า 122

¹⁹⁴ ชาติ ชัยเดชสุริยะ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 5* หน้า 36

และเรื่องการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการปฏิบัติต่อมนุษย์¹⁹⁵ โดยรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมต้องตระหนักเบื้องต้นก่อนว่า มนุษย์ทุกคนอยู่ในฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิไม่ใช่ “วัตถุแห่งการกระทำในกระบวนการยุติธรรม” และมีใช่เป็นเรื่องแต่เพียงเรื่อง “มนุษยธรรม” แต่เป็นเรื่องของ “ความชอบธรรม” ที่บุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์พึงได้รับการปฏิบัติอย่างมีเหตุผลและสมเหตุสมผลจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้สมกับคุณค่าหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน

ดังนั้น ในหัวข้อนี้ผู้ศึกษามีความประสงค์ทำการศึกษาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่ได้บัญญัติในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2557 และตามตราสารซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามซึ่งในการพิจารณาในประเด็นนี้จะพิจารณาเชื่อมโยงกับสิทธิของผู้ต้องหาที่เคยได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ที่ถูกยกเลิกไปแล้วด้วยเพื่อจะทราบถึงแนวทางการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมที่ผ่านหา โดยจะศึกษาเฉพาะแต่สิทธิที่เกี่ยวข้องกับการแถลงข่าวผลการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรม สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรม สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรม สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนตัว โดยการพิจารณาสิทธิเหล่านี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาโดยยึดสถานะและขอบเขตศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่ได้ทำการศึกษามาแล้วในหัวข้อข้างต้นและในบทที่ 3 เป็นกรอบพิจารณาขอบเขตสิทธิที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว 2557 รับรองไว้

2.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

การตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาถือว่าเป็นความทุกข์และความเดือดร้อนซึ่งไม่มีประชาชนคนใดประสงค์ที่จะอยู่ในฐานะเช่นนี้ ในบางกรณีบริสุทธิ์อาจถูกกล่าวหาโดยมิชอบซึ่งเท่ากับถูกให้ร้ายโดยไม่เป็นธรรม ขณะเดียวกันผู้ที่แม้กระทำผิดจริงก็ยังอยู่ในฐานะที่เป็นมนุษย์อันจะพึงได้รับการปฏิบัติอย่างคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ หรือบุคคลผู้มีสิทธิในสังคม การปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาให้ได้รับความทุกข์และเดือดร้อนจนเกินสมควรกว่าความจำเป็นแก่การดำเนินตามกฎหมายนั้น ย่อมเป็นการปฏิบัติที่เกินกว่าเหตุผลและไม่ชอบธรรม อีกทั้งยังเป็นการสะท้อนถึงความไร้อารยธรรมของสังคมอันกระทบต่อความเชื่อถือของคนในสังคมนั้นๆ และสังคมอื่นด้วย จึงจำเป็นที่จะต้องมีการที่ชัดเจนและเป็นธรรมสำหรับคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญานั้น และยังเป็นกำหนดกรอบแนวทางการใช้

¹⁹⁵ชาติ ชัยเชษฐริยะ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 5 หน้า 1

อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานให้ได้มาตรฐานที่เป็นธรรมและแน่นอน หลักประกันขั้นพื้นฐานของกฎหมายที่สำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งก็คือ การกำหนดข้อสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าเป็นผู้กระทำความผิด (presumption of innocence)

ในอดีตประเทศไทยใช้วิธีการไต่สวนผู้ร้ายหรือจำเลยโดยวิธีการไต่สวนแบบ “จารีตนครบาล” ซึ่งวิธีการไต่สวนแบบจารีตนครบาลนั้น คือวิธีการไต่สวนจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาแผ่นดินให้รับสารภาพด้วยวิธีการทรมานร่างกายให้เกิดความทุกข์ทรมานเจ็บปวดแก่ร่างกาย เช่น ตอกเล็บ บีบเล็บ บีบขมับ ขึ้นขาหยั่ง เป็นต้น โดยมีเครื่องจารีตนครบาล สำหรับใช้ในการทรมาน เช่น ไม้บีบเล็บ ใช้สำหรับทรมานร่างกายเวลาไต่สวนจนกว่าจะให้คำรับสารภาพ ไม้บีบขมับ ใช้กดขมับให้เจ็บปวดจนกว่าจะให้ถ้อยคำเป็นที่เชื่อถือได้ หีบทรมาน ใช้สำหรับทรมานให้รับสารภาพ เป็นต้น¹⁹⁶ วิธีการไต่สวนแบบจารีตนคร เป็นวิธีการไต่สวนที่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย เป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นหน้าที่ของจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาที่จะนำสืบพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์

ส่วนประเทศในภาคพื้นยุโรป เช่น ประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส ซึ่งถือว่าเป็นต้นแบบของระบบกฎหมาย Civil Law นั้น ในสมัยอดีตจะใช้วิธีพิจารณาความอาญาแบบ “ไต่สวน” (Inquisitorial system) ซึ่งการพิจารณาคดีอาญาในระบบนี้ ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด จะถูกตั้งข้อสันนิษฐานตั้งแต่ต้นว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้กระทำความผิดจริง วิธีการในการพิจารณาความในการค้นหาความจริง จะเน้นไปที่การทำต่อตัวผู้ถูกกล่าวหา โดยวิธีการทรมานต่างๆ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหา รับสารภาพ การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา จะกระทำโดยวิธีการทรมาน เช่น การลุยไฟ หากผู้ถูกกล่าวหาลุยได้ก็อาจถือว่าเป็นบริสุทธิ์ หากทนไม่ได้หรือไม่กล้าทำก็ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด ตามแนวคิดที่สันนิษฐานตั้งแต่ต้นว่าผู้กล่าวหาไม่ได้กระทำความผิดจริง¹⁹⁷

ดังนั้น ในอดีตจะเห็นได้ว่าผู้ถูกกล่าวหา จะถูกวางข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้กระทำความผิด และในการพิสูจน์ความผิดนั้นจะได้รับการปฏิบัติจากรัฐในกระบวนการดำเนินคดีเสมือนเป็นวัตถุชิ้นหนึ่ง ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องหรือต่อสู้ใดๆ ในการดำเนินคดีอาญาของรัฐได้ สถานะในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมนั้น ผู้ถูกกล่าวหาเปรียบเสมือนวัตถุแห่งการกระทำในกระบวนการยุติธรรม

ภายใต้แนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งถือว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีสิทธิและเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน และมีความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนจึงมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนจึงต้องยอมรับและเคารพในชีวิตมนุษย์และ

¹⁹⁶พิพิธภัณฑราชภัณฑ์ ค้นคืน 24 กันยายน 2556 จาก <http://www.correct.go.th/mu/index3.html>

¹⁹⁷ชาติ ชัยเดชสุริยะ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 86 หน้า 11

ความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ภายใต้แนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล จึงถูกหยิบยกขึ้นเป็นข้อเรียกร้องให้รัฐปฏิบัติต่อบุคคลให้สมกับฐานะของมนุษย์ แม้บุคคลใดจะเป็นผู้กระทำผิดแต่ความเป็นมนุษย์ของบุคคลก็ไม่ได้หายไป บุคคลนั้นก็คงมีความเป็นมนุษย์ กระบวนการพิสูจน์ความถูกต้องของบุคคลจึงต้องตระหนักเสมอว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวเป็นผู้ทรงสิทธิ ซึ่งรัฐจะต้องเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ของบุคคล

ด้วยการที่เรายอมรับในคุณค่าและความเป็นมนุษย์ของบุคคล แนวทางการไต่สวน จึงเปลี่ยนจากที่วางข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวเป็นผู้กระทำผิดจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็น ผู้บริสุทธิ์ ไปเป็นการวางข้อสันนิษฐานใหม่ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลย กระทำผิด หลักการวางข้อสันนิษฐานให้ผู้ถูกกล่าวเป็นบุคคลผู้ทรงสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองใน คดี และถือว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง เป็น หลักการคุ้มครองสิทธิของมนุษย์และคุณค่าของมนุษย์ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมที่นานา อารยประเทศได้รับรองไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน เริ่มจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 กำหนดว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่าทำผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิดโดยกฎหมายในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดา ที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี” กฎกติการะหว่างประเทศว่าสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (2) บุคคลทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้ บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดตามกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักสากลให้นานาอารยประเทศได้ ใช้เป็นหลักในการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา ส่วนประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรปได้ยอมรับหลักการนี้โดย ชัดแจ้งปรากฏตามอนุสัญญาของสภายุโรปเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ข้อ 6 (2) ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลทุกคนที่ถูกดำเนินคดีว่ากระทำความผิดทางอาญา พึงได้รับการ สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริง” ในประเทศอังกฤษเอง ถือว่าหลักการเรื่องข้อสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นหลักการ พื้นฐานของสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และถือเป็นมูลฐานของสิทธิเสรีและ หลักนิติธรรม ส่วนตามหลักกฎหมายอเมริกาอธิบายว่าตามหลักนิติธรรมแล้ว หลักประกันสำคัญ ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะประกอบด้วยหลักการอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Right to presumption of innocence) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยชอบธรรม (Right to a fair trial) และสิทธิที่จะ ได้รับการช่วยเหลือทางคดี (Right to assistance of counsel)¹⁹⁸

¹⁹⁸ชาติ ชัยเดชสุริยะ *อ่าวแล้วเชิงอรรถที่ 86* หน้า 62-63

กระบวนการยุติธรรมของไทยได้ตระหนักถึงสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ของผู้ต้องหาเป็นอย่างยิ่ง ในการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2492 จึงได้นำหลักการนี้มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันก็ยังคงบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในเรื่องให้สันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าเป็นผู้กระทำความผิด โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 39 วรรคสองและวรรคสาม ซึ่งมีข้อความว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเหมือนเป็นผู้กระทำความผิดไม่ได้”

สิทธิของผู้ต้องหาสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าเป็นผู้กระทำความผิด มีนัยสอดคล้องกันตามความในมาตรา 174 และมาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในกระบวนการพิจารณาคดีอาญานั้น โจทก์จะเป็นผู้ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยโดยอ้างว่าจำเลยกระทำความผิด ซึ่งโจทก์ก็ต้องกล่าวอ้างข้อเท็จจริงให้ครบถ้วนตามองค์ประกอบความผิดที่จะฟ้อง เมื่อโจทก์กล่าวอ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดประกอบกับจำเลยได้รับความคุ้มครองให้อยู่ในฐานะที่เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าเป็นผู้กระทำความผิด ในคดีอาญาโจทก์จึงต้องมีหน้าที่พิสูจน์โดยพยานหลักฐานให้ศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด¹⁹⁹ ซึ่งโจทก์ต้องนำพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้โดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องจริง ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยอย่างใดอย่างหนึ่งว่าจำเลยอาจจะไม่ใช่คนร้ายที่กระทำความผิด ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย ศาลต้องพิพากษายกฟ้องไป เท่ากับจำเลยไม่ได้กระทำความผิด²⁰⁰

การรับรองสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าเป็นผู้กระทำความผิด จึงเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญานานาชาติซึ่งมีเจตนารมณ์เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา เพราะเหตุว่าวัตถุประสงค์ของดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน

¹⁹⁹ธานี สิงหนาท คำอธิบาย พยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา กรุงเทพมหานคร บริษัทกรุงสยามการพิมพ์ 2553 หน้า 291-292

²⁰⁰จรัญ ภัคดิชนากุล คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน นครปฐม สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2553 หน้า 256-257

มิได้มุ่งค้นหาแต่ผู้กระทำความผิดอย่างเดียวแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีด้วย²⁰¹

โดยการที่เรายอมรับในความเป็นมนุษย์และเคารพในคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมและเสมอภาคกัน ซึ่งมนุษย์ทุกคนได้มาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนจึงมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์เสมอเหมือนกันและเท่าเทียมกันทุกคน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นมูลฐานอันร่วมกันของมวลมนุษยชาติมิใช่ของมนุษย์ผู้ใดผู้หนึ่ง แต่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคนและเป็นสิ่งที่มีอาจพรากไปจากความเป็นมนุษย์ ดังนั้นแม้บุคคลใดจะตกเป็นผู้กระทำผิดก็ไม่ได้ทำให้ความเป็นมนุษย์ของเขาหายไป ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขายังคงมีอยู่ เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขายังคงมีอยู่ จึงต้องได้รับการปฏิบัติให้สมกับฐานะแห่งความเป็นมนุษย์ ข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ก็เช่นเดียวกัน แม้บุคคลจะถูกกล่าวหาหรือตกเป็นจำเลย แต่เมื่อยังมีได้ผ่านกระบวนการพิสูจน์ความถูกต้องและศาลมีคำพิพากษาว่าถึงที่สุดว่ากระทำผิด รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่อาจปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดได้ เพราะด้วยศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เขาย่อมมีสิทธิพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองโดยผ่านกระบวนการยุติธรรมได้ การปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเยี่ยงผู้กระทำความผิด ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาว่ากระทำความผิดย่อมไม่อาจกระทำได้ เพราะเป็นวิธีทางที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดทั้งที่เขายังมีสิทธิพิสูจน์ความถูกต้องของตนเองได้ อันเป็นการปฏิบัติที่ไม่เคารพต่อคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของ ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย การกระทำใดที่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเยี่ยงผู้กระทำความผิด จึงเป็นการกระทำที่ก้าวล่วงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และหลักข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ด้วย การกระทำที่เป็นการขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หากเจ้าพนักงานได้กระทำไปจนเกินเลยอาจเสี่ยงต่อความรับผิดชอบทางอาญาด้วย ตัวอย่างข้อเท็จจริงที่เคยเกิดขึ้น เช่น นายอำเภอส่งตัวผู้ต้องหาเล่นการพนันสลากกินรวบไปจังหวัดโดยใส่กุญแจมือให้ตำรวจคุมผ่านตลาดจากอำเภอแล้วจึงไปขึ้นรถเพื่อให้ได้รับความอับอายเห็นการปราบปราม ไม่ใช่ใส่กุญแจมือเพื่อไม่ให้หนี จึงเป็นแกล้ง แม้ไม่ใช่แกล้งเพื่อเหตุส่วนตัวก็เป็นการเกินกว่าเหตุสมควรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 86 มีความผิดฐานเป็นเจ้า

²⁰¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการ” วารสารศาลยุติธรรม กันยายน 30 สิงหาคม 2555 จาก www.library.coj.go.th

พนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157²⁰²

อย่างไรก็ตามหลักข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์นี้ มิใช่ว่าจะอ้างโดยไม่มีขอบเขต และเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไปเสียทุกกรณี เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมมีขอบเขตอยู่ที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่นเช่นกัน และรัฐเองย่อมมีหน้าที่อำนวยความสะดวก คุ้มครองตลอดจนรักษาความสงบเรียบร้อยและปราบปรามป้องกันอาชญากรรม โดยผ่านกระบวนการยุติธรรมเป็นหลัก ดังนั้นในกระบวนการยุติธรรมเพื่อประโยชน์ของสังคมอันร่วมกัน ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจึงต้องถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางประการ ซึ่งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางอย่างนี้อาจดูเหมือนเป็นการขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่หากพิจารณาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ของรัฐกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน ขอบเขตแห่งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจึงอยู่ที่ว่าคุณค่าและความเป็นมนุษย์ของบุคคลจะต้องคงดำรงอยู่ เช่นนี้ การจับ การค้น การคุมขัง ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาของศาลจึงมิใช่การปฏิบัติที่เป็นการละเมิดต่อหลักข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หากการจับการคุมขังเป็นไปโดยชอบ เพราะสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นไปเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่วิธีการหรือการปฏิบัติในการจับ การค้น การคุมขังไม่ว่าจะเป็นไปตามเนื้อความตามบัญญัติของกฎหมายหรือการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หากกระทำเกินขอบเขตที่กฎหมายประการหนึ่ง หรือแม้เป็นการปฏิบัติตามกฎหมายแต่กฎหมายนั้นกล่าวล่วงเกินขอบเขตที่เกินความพอดีระหว่างอำนาจหน้าที่ของรัฐกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน ย่อมเป็นการล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การให้ใส่โซ่ตรวนตลอดเวลา การคุมขังที่ให้ผู้ถูกคุมขังกินข้าวแดง เป็นต้น

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นมาตรฐานที่ใช้วัดการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และบัญญัติของกฎหมายได้ว่า และเป็นเกณฑ์วัดการกระทำใดเป็นการละเมิดสิทธิในการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ได้ด้วย โดยมีเกณฑ์การพิจารณาที่ว่า หากการกระทำใดของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ กระทำการใดที่เป็น

²⁰² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 744/2501 ศาลฎีกาเห็นว่าโจทก์เป็นหญิงมีหลักฐานและความผิดที่ต้องหา เพียงลักเล่นการพนัน ไม่ใช่เรื่องร้ายแรง การที่จำเลยใส่กุญแจมือโจทก์ ล่ามโซ่เดินไปตามถนนในตลาดเป็นเรื่องที่ไม่สมควร ข้อแก้ตัวจำเลยว่าจะมีคนแย่งโจทก์ฟังไม่ขึ้น จำเลยก็รับรองว่าไม่เคยคิดเกรงว่าโจทก์จะหลบหนี แม้ปล่อยตัวไปโดยไม่ต้องมีประกันเลยก็ยิ่งเคย โจทก์ก็มาตามนัดทุกครั้ง ศาลฎีกาเห็นว่าจำเลยกระทำนั้นเจตนา เพื่อให้โจทก์อับอาย จึงเป็นผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 145

การปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเสมือนเป็นผู้กระทำผิดซึ่งเป็นการชี้แนะให้บุคคลตัดสินผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำ ทั้งที่ยังมิได้มีคำพิพากษาว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด ข้อมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

2.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรมของผู้ต้องหา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าวัตถุประสงค์ของดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันมิได้มุ่งค้นหาแต่ผู้กระทำความผิดอย่างเดียวแต่การดำเนินคดีอาญานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีด้วย ดังนั้นในกระบวนการยุติธรรมผู้ถูกกล่าวหามิใช่คู่พิพาทหรือคู่กรณีกับรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ทรงสิทธิซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมิได้ดำเนินคดีโดยมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อจะเอาผิดกับผู้ถูกกล่าวหา แต่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความถูกต้องและความผิดของผู้ถูกกล่าวหาทั้งสองประการ

ดังนั้นความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม จึงมิใช่เริ่มต้นที่การพิจารณาคดีของศาลเพราะศาลเป็นกระบวนการพิสูจน์ความผิดในช่วงปลายของกระบวนการยุติธรรมแล้ว แต่ความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมจะต้องเริ่มตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น โดยเฉพาะในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นขั้นตอนในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพราะหากการสอบสวนได้กระทำไปโดยความเป็นธรรมแล้ว ก็จะสามารถถ่วงกรงบุคคลที่ไม่ได้กระทำความผิดหรือบุคคลที่ไม่สมควรถูกดำเนินคดีอาญานั้นออกไปจากกระบวนการตั้งแต่ต้น ซึ่งหากรอให้ศาลตัดสินก่อน บุคคลนั้นก็อาจได้รับผลร้ายไปก่อนแล้วซึ่งเท่ากับว่าผู้ต้องหาได้รับการลงโทษโดยไม่เป็นธรรมไปก่อนแล้ว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งถูกยกเลิกไปแล้วได้เคยบัญญัติรับรองหลักการการสอบสวนโดยความเป็นธรรมไว้ในมาตรา 40 โดยกำหนดไว้ว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้”

(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือ พยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(5) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับสอบสวนหรือทบทวนพิจารณาครั้งที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือการได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีความและได้รับการปล่อยชั่วคราว

ซึ่งมีนัยสอดคล้องกับหลักในการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาไว้ในมาตรา 134 วรรคสามว่า “ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม” ดังนั้นหลักการประการหนึ่งของการสอบสวนที่เป็นธรรมก็คือการบัญญัติอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 โดยบัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าว เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” และในมาตรา 134 วรรคสี่ “พนักงานสอบสวนต้องให้อาสาผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้”

จากบัญญัติในรัฐธรรมนูญประกอบกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในกระบวนการยุติธรรม จะเห็นได้ว่าสถานะของพนักงานสอบสวนเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมนั้นมีไข่มุ่งประสงค์แต่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเท่านั้น แต่ยังคงรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย

ฉะนั้นหากเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติต่อผู้ต้องหาอย่างผู้กระทำความผิดหรือมุ่งจะรวบรวมพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา โดยไม่คำนึงถึงว่าหน้าที่ของพนักงานสอบสวนอีกส่วนหนึ่ง ที่มีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยด้วย การกระทำความดังกล่าวจึงเป็นการขัดกับหลักการรัฐธรรมนูญมาตรา 40 (4) (7) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 และมาตรา 134 วรรคสาม เพราะเป็นการละเลยต่อหน้าที่ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลย อันอาจทำให้กระบวนการสอบสวนของเจ้าพนักงานไม่ชอบธรรมได้

ซึ่งการปฏิบัติในลักษณะที่มุ่งเฉพาะในด้านที่จะบ่งชี้ความผิดของผู้ต้องหา นั้นสืบเนื่องมาจากในอดีต การจับกุมสามารถกระทำได้ง่าย โดยมีกรณีสงสัยก็จะจับกุมมาก่อน แล้วจึงใช้วิธีค้นหาข้อเท็จจริงจากตัวผู้ต้องหาเป็นหลัก แล้วค่อยรวบรวมพยานหลักฐานที่หลัง ดังนั้นทิศทางการสอบสวนจึงต้องมุ่งไปในทางเอาผิดกับผู้ต้องหาไปโดยสภาพเพราะมีฉะนั้นแล้ว เจ้าพนักงานผู้จับกุมซึ่งมีทั้งผู้ที่เป็นผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาตลอดจนผู้ร่วมงานในสังกัดเดียวกับพนักงานสอบสวนอาจต้องรับผิดชอบหากปรากฏว่าเป็นการจับกุมผิดตัว นอกจากนี้พนักงานสอบสวนที่พยายามให้ความเป็นธรรมทุกฝ่ายโดยรวบรวมพยานหลักฐานในทางที่อาจพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย ก็อาจตั้งข้อสงสัยจากผู้บังคับบัญชาว่ามีเจตนาช่วยเหลือผู้ต้องหาโดยทุจริตเพราะผิดไปจากทางปฏิบัติตามปกติของพนักงานสอบสวนโดยทั่วไป

ลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวนี้ปรากฏชัดในข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ว่าด้วยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เล่มที่ 1 ลักษณะที่ 8 ข้อ 254 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีพหุมีมูลดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่เป็นหลัก หากใช้การวินิจฉัยคดีของกลุ่มความไม่ แต่หลักการดังกล่าวนี้บางทีอาจเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะการสอบสวนที่ดี บางคดีอาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรีบชิงไหวชิงพริบสอบสวนหรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในขั้นต้นเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยานทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี ก็อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดีเพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้นๆ ก็ได้” ดังนั้น ในอดีตชั้นพนักงานสอบสวนจึงมีข้อห้ามมิให้สอบสวนไปถึง พยานฝ่ายผู้ต้องหา กล่าวอ้าง ทำให้พยานหลักฐานจึงจำกัดอยู่ในส่วนที่ผู้เสียหายหรือผู้กล่าวหาอ้างเท่านั้น ซึ่งมีผลทำให้การสอบสวนคดีอาญาที่เป็นอยู่มีลักษณะมุ่งไปใน “การค้นหาความผิด” มากกว่า “การค้นหาความจริง”²⁰³ เมื่อพนักงานสอบสวนมุ่งแต่จะรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะในด้านที่จะเอาความผิดของผู้ต้องหาแก่ฝ่ายเดียว จึงมีผลกระทบต่อกรอำนวยการอำนวยความสะดวกและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในชั้นสอบสวน²⁰⁴

ต่อมากรมอัยการได้วางแนวทางการสอบสวนเพิ่มเติมตามนัยของหนังสือกรมอัยการ ที่ มท 1001 / 1248 ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2522 ซึ่งกำหนดว่าในกรณีที่ผู้ต้องหาร้องขอความเป็นธรรมต่ออัยการ โดยขอให้มีการสอบสวนพยานเพิ่มเติม อัยการชอบที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ประกอบด้วยมาตรา 2 (11) ซึ่งกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นไม่เห็นด้วยกับหนังสือของกรมอัยการดังกล่าว จึงทำหนังสือหรือไปยังคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องนี้ว่าในกรณีที่ผู้ต้องหาร้องขอความเป็นธรรมต่ออัยการ โดยระบุพยานเพิ่มเติม อัยการจะมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามประเด็นที่ผู้ต้องหาร้องขอความเป็นธรรมได้หรือไม่ ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาแล้วได้มีความเห็นเช่นเดียวกันกับกรมอัยการที่พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้กรณีได้²⁰⁵ และเพื่อความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนที่พิสูจน์

²⁰³ กุลพล พลวัน “ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษอาญาในประเทศไทย” ค้นคืน 2 กันยายน 2555 จาก www.stat.ago.go.th

²⁰⁴ชาติ ชัยเดชสุริยะ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 86 หน้า 90.

²⁰⁵หนังสือสำนักคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ สร 0001/1224 ลงวันที่ กรกฎาคม 2523

ความบริสุทธิ์ของจำเลยด้วย จึงมีการแก้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131²⁰⁶ เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่ากฎหมายได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย อันเป็นหลักการที่สำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างหนึ่งที่จะประสงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่าย ใดค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของจำเลย ซึ่งมีนัยสอดคล้องกับหรือในประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย (Code of conduct for law Enforcemeny officials 1979) ข้อ 2 กำหนดว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องกระทำโดยเคารพและมุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดจนรักษาสีทิมมนุษยชนของบุคคลทุกคน” ข้อ 5 กำหนดว่า “จะต้องไม่มีเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายคนใดไปกระทำการหรือยุยงส่งเสริมหรือเพิกเฉยต่อการกระทำที่ทรามาน หรือการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณโหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์...”

ดังนั้น โดยอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจจึงมีหน้าที่ในพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏขึ้น ไม่ว่าความจริงนั้นเมื่อพิสูจน์ออกมาแล้วจะชี้ว่าผู้ต้องหาทำความผิดหรือไม่ก็ตาม และแม้พยานหลักฐานที่ปรากฏตามท้องสำนวนการสอบสวนจะปรากฏชัดว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด เจ้าพนักงานตำรวจก็ไม่อาจกระทำการใดที่เป็นการชี้ให้เห็นได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด เพราะเป็นขัดต่ออำนาจหน้าที่ของตนในกรณีที่จะต้องพิสูจน์ต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่างที่พิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจกระทำการใดที่ชี้ให้เห็นว่าผู้ต้องหาได้เป็นผู้กระทำผิด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในกระบวนการสอบสวนย่อมอาจถูกระทบจากการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจและจะมีผลพวงต่อไปถึงชั้นพนักงานอัยการและศาลตามลำดับ เพราะเท่ากับว่าเจ้าพนักงานตำรวจได้ปักใจเชื่อแล้วว่าผู้ต้องหาได้ทำความผิด เจ้าพนักงานสอบสวนก็มุ่งจะรวบรวมพยานหลักฐานตามทัศนคติความเชื่อของตน และหากเมื่อได้ชี้แจงต่อสังคมไปแล้วว่าผู้ต้องหาได้ทำความผิด แม้จะปรากฏว่ามีหลักฐานที่อาจแสดงถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็อาจจะไม่นำพยานหลักฐานนั้นเข้ามาในสำนวนการสอบสวน เพราะเท่ากับว่าเป็นหักล้างการกระทำของตนที่ได้ชี้แจงสังคมไปแล้วว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด เมื่อสำนวนมาถึงพนักงานอัยการอัยการก็อาจสั่งฟ้องไปตามเพียงพยานหลักฐานที่ปรากฏและ

²⁰⁶ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 22 พ.ศ.2547

ศาลก็พิจารณาคดีที่ไปพยานหลักฐานที่ปรากฏ ผลสุดท้ายอาจนำไปสู่สิ่งที่เลวร้ายที่สุดในกระบวนการยุติธรรม คือ การลงโทษผู้บริสุทธิ์ ด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องตระหนักเสมอว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้ทรงสิทธิในกระบวนการสอบสวนที่จะต้องได้รับความคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ตำรวจมิใช่คู่พิพาทกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะการถูกดำเนินคดีอาญาย่อมได้รับความยากลำบาก เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องมีหน้าที่ทำความจริงให้ปรากฏมิใช่มุ่งจะเอาผิดกับผู้ต้องหา

2.3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมของผู้ต้องหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งถูกยกเลิกไปแล้วได้เคยบัญญัติรับรองสิทธิที่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมไว้ในมาตรา 40 โดยกำหนดไว้ว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือ พยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้องรวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรม ปัญหาสำคัญก็คืออย่างไรถึงจะเรียกว่าการปฏิบัติที่เหมาะสม มีเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างไร ใช้อะไรเป็นตัวพิจารณา ในประเด็นนี้อาจแยกพิจารณาได้สองกรณี ดังนี้

กรณีแรก เป็นการพิจารณาว่าผู้ต้องได้รับการปฏิบัติภายใต้ขอบเขตของกฎหมายหรือไม่ การพิจารณาในกรณีเป็นการพิจารณาภายใต้เงื่อนใจของกฎหมายตามที่บัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรม ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ปฏิบัติต่อผู้ต้องภายใต้เงื่อนใจและหลักเกณฑ์ของกฎหมายหรือไม่ เช่นการจับ การค้น การควบคุม หากเป็นไปตามเงื่อนใจของกฎหมายแล้วก็ย่อมเป็นการปฏิบัติที่เหมาะสม หากไม่มีกฎหมายรองรับย่อมเป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมและไม่มีอำนาจ

กรณีที่สอง เป็นการพิจารณาว่าแม้จะมีกฎหมายให้อำนาจในการปฏิบัติ แต่วิธีการที่ปฏิบัตินั้นเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งในกรณีที่สองนี้ จะพิจารณาถึงวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐภายใต้สภาวะของเงื่อนใจของกฎหมายว่าวิธีการปฏิบัตินั้นเหมาะสมหรือไม่ ในการพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่นั้น สามารถใช้เกณฑ์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณาได้ เพราะบทบัญญัติในกระบวนการยุติธรรมที่คุ้มครองสิทธิต่างๆของผู้ต้องหา ล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ให้ได้รับการปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมให้สมกับความเป็นมนุษย์ มนุษย์ในกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นผู้ทรงสิทธิ

ไม่ใช่วัตถุแห่งการกระทำ การกระทำในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นลดคุณค่ามนุษย์ลงเป็นเพียงวัตถุในกระบวนการยุติธรรม ย่อมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม เช่นการพิจารณาภายใต้เงื่อนไขของสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ทำให้เกิดหลักการที่ว่าผู้ต้องหรือจำเลยยังไม่ใช่ผู้กระทำผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้ต้องหรือจำเลยจะปฏิบัติเสมือนกับผู้ซึ่งต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดไม่ได้ เช่น ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant civil And Political Rights 1966) ข้อ 10 กำหนดว่า “(1) บุคคลทั้งหลายที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (2) ก. พึงจำแนกผู้ต้องหว่ากระทำผิดจากผู้ต้องโทษ และพึงได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมแก่สถานะอันมิใช่ผู้ต้องโทษ” กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minmum Rules for the Treatment of Prisoners 1955) ข้อ 84 ซึ่งกำหนดไว้สรุปความได้ว่า “ผู้ถูกคุมขังที่ศาลยังไม่ได้พิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกนั้น พึงได้รับการปฏิบัติแยกต่างหากจากผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าได้กระทำความผิด” หรือหลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก (Body of Principles for the Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment 1988) ข้อ 8 ซึ่งกำหนดไว้สรุปใจความสำคัญได้ว่า “ผู้ที่ถูกคุมขังระหว่างการดำเนินคดีพึงได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงสถานะของการที่ผู้นั้นยังไม่ได้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก ดังนั้นหากเป็นไปได้การคุมขังผู้นั้นพึงให้แยกต่างหากจากนักโทษเด็ดขาด” หรือกฎขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยกาคุ้มครองเยาวชนที่ถูกจำกัดเสรีภาพ (United Nations Rules for the Protection of juveniles deprived of their Liberty 1990) ข้อ 17 ซึ่งกำหนดไว้สรุปใจความได้ว่า “เยาวชนที่ถูกคุมขังในระหว่างการดำเนินคดีจะต้องได้รับการคัดแยกให้ไปคุมขังไว้ต่างหากจากเยาวชนที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว” เป็นต้น หลักการที่กล่าวมานี้ก่อผลในการคุมขังผู้ต้องหรือจำเลยที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด โดยจะควบคุมร่วมกับนักโทษเด็ดขาดไม่ได้ และจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหรือจำเลยที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเหมือนนักโทษเด็ดขาดไม่ได้ หากปฏิบัติต่อผู้ต้องหรือจำเลยที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเสมือนกับนักโทษเด็ดขาด การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมเป็นละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาหรือจำเลยเพราะได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดทั้งที่ยังไม่มีเช่นักโทษเด็ดขาดตามคำพิพากษาถึงที่สุด จึงเป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม

หรือการพิจารณาภายใต้สิทธิที่จะไม่ถูกกระทำทรมาน หรือถูกปฏิบัติหรือถูกลงโทษที่เป็นการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การพิจารณาว่าเป็นการ

ปฏิบัติที่เหมาะสมหรือไม่ภายใต้เงื่อนไขข้อนี้ คือการพิจารณาว่า แม้จะมีบทกฎหมายที่ให้อำนาจ กระบวนการนั้นๆ ได้ แต่หากการกระทำเป็นการกระทำทารุณ หรือถูกปฏิบัติหรือถูกลงโทษที่เป็นการ ทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ก็ย่อมเป็นการปฏิบัติที่ไม่ เหมาะสม เช่น กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners 1955) ข้อ 31 กำหนดว่า “การลงโทษทางวินัยที่กระทำต่อเนื้อตัวร่างกาย อย่างรุนแรง การขังไว้ในห้องมืด ตลอดจนโทษที่เป็นการทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของนักโทษถือเป็นเรื่องต้องห้ามโดยเด็ดขาด” และข้อ 33 กำหนดไว้ว่า “บรรดาเครื่องพันธนาการ เช่น กุญแจมือ โซ่ ครวน และสายรัดแขน จะต้องไม่นำมาใช้เพื่อการ ลงโทษ นอกจากนี้จะใช้โซ่ครวนในการควบคุมตัวนักโทษไม่ได้ ส่วนเครื่องพันธนาการอย่างอื่น จะนำมาใช้ได้ต่อเมื่อมีพฤติการณ์ดังต่อไปนี้ (ก) เพื่อป้องกันการหลบหนีในระหว่างขนย้าย นักโทษ แต่ควรจะถอดเครื่องพันธนาการนั้นออกเมื่อนำนักโทษไปปรากฏตัวที่ศาลหรือหน่วยงาน อื่นของฝ่ายบริหาร (ข) ด้วยเหตุผลทางการแพทย์ตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์...” หรือ ตามหลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ (Basic Principles for the Treatment of Prisoners 1990) ข้อ 7 กำหนดว่า “มาตรการการลงโทษประเภทคุมขังให้โดดเดี่ยวนั้นควรถูก ยกเลิกหรือถูกจำกัดการใช้ลง ซึ่งความพยายามที่จะยกเลิกหรือจำกัดการคุมขังให้โดดเดี่ยวดังกล่าว พึงได้รับการผลักดัน” หรือในประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการบังคับใช้ กฎหมาย (Code of conduct for law Enforcement officials 1979) ข้อ 2 กำหนดว่า “ในการ ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องกระทำโดยเคารพและมุ่ง ค้ำครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดจนรักษาสัทธรรมของบุคคลทุกคน” ข้อ 5 กำหนดว่า “จะต้องไม่มีเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายคนใดไปกระทำการหรือยุยงส่งเสริมหรือ เพิกเฉยต่อการกระทำทารุณ หรือการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์...” หลักเกณฑ์เหล่านี้ล้วนมีวัตถุประสงค์ที่จะ ค้ำครองคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวของบุคคล แม้ในสถานะที่ตกเป็นผู้ต้องหา หรือจำเลยก็ต้องได้รับการปฏิบัติที่เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และแม้ที่สุดจะต้องตกเป็นผู้ ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด แต่คุณค่าในความเป็นมนุษย์ก็มิได้หายไป การปฏิบัติต่อ ผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดก็ต้องลงโทษด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้วย การลงโทษที่เป็นกระทำทารุณ หรือถูกปฏิบัติหรือถูกลงโทษที่เป็นการทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม หรือแม้แต่การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการบังคับใช้ กฎหมาย ก็ต้องไม่เพิกเฉยหรือกระทำการใดเป็นการกระทำทารุณหรือการปฏิบัติหรือการ

ลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะยอมเป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม กฎเกณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นกฎเกณฑ์ในระดับสากลที่สามารถใช้เป็นหลักเทียบเคียงในการพิจารณาได้ว่าการปฏิบัติอย่างไรเป็นการปฏิบัติที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมได้ แต่อาจจะชัดเจนที่สุดว่า การกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นการกระทำที่เป็นการลดคุณค่าของมนุษย์ลงเป็นเพียงวัตถุประสงค์ของการกระทำยอมเป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมทุกกรณี

2.4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งถูกยกเลิกไปแล้วได้เคยรับรองสิทธิส่วนบุคคลไว้ในมาตรา 35 ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครองการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือการกระทบสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ” ปริญญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ก็ได้วางหลักการในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลไว้ในข้อ 12 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “บุคคลใดๆ จะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในเคหสถานหรือในการสื่อสาร ตลอดจนการลบลู่เกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะกระทำมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายต่อการแทรกสอดหรือการลบลู่ดังกล่าวนั้น”

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและปฏิญญากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนได้ให้การรับรองคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือสิทธิส่วนบุคคลไว้สอดคล้องกัน ซึ่งสิทธิส่วนบุคคลนั้น หมายถึง สิทธิประจำตัวของบุคคลอันประกอบด้วยเสรีภาพในร่างกาย การดำรงชีวิตที่มีความเป็นส่วนตัว สิ่งได้รับความรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายมิให้ผู้อื่นมาล่วงละเมิด ส่วนความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล หมายถึง สถานะที่บุคคลรอดพ้นจากการสังเกต การรู้เห็นการสืบความลับการรบกวนต่างๆ และมีความสันโดษ โดยไม่ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคล จะกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การดำรงชีวิตอย่างเป็นอิสระ มีการพัฒนาบุคลิกลักษณะตามที่ต้องการมีสิทธิที่จะแสวงหาความสุขในชีวิตตามวิธีทางที่อาจเป็นไปได้ และเป็นความพอใจทราบเท่าที่ความสนุกสนานนั้นไม่ล่วงเกินสิทธิของบุคคลอื่น หรือขัดต่อกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน²⁰⁷

²⁰⁷ มานิตย์ จุมปา อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 8 หน้า 202-203

ดังนั้น การกระทำใดเป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัว เช่น สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง ครอบครัว หากทำให้บุคคลนั้นได้รับความอับอายอย่างรุนแรง หรือเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าของตัวบุคคลลง หรือเป็นการทำให้ถูกดูถูกเหยียดหยามย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเป็นการละเมิดต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัว เช่นกรณี การนำชื่อที่เกิดเหตุ ซึ่งการนำชื่อที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพเป็นวิธีการปฏิบัติประการหนึ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหา ตามมาดังจะเห็นได้จากข่าวที่พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปนำชื่อที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ มักปรากฏภาพที่ผู้ต้องหาถูกประหารชีวิตจากชาวบ้านหรือญาติของผู้เสียหายที่มาเฝ้าดูการนำชื่อที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพดังกล่าว การประหารชีวิตดังกล่าวเป็นเสมือนการลงโทษแก่แก่นตอบแทนให้ผู้ต้องหาได้รับผลจากการกระทำที่ตนได้ และเป็นรูปแบบการลงโทษที่มีลักษณะเป็นการลงโทษผู้ต้องหาด้วยวิธีที่ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เหมือนเป็นการตัดสินใจเป็นผู้กระทำความผิดของผู้ต้องหาจากมติมหาชน มิใช่จากกระบวนการพิจารณาของศาล และผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาคือเมื่อการประหารชีวิตแล้ว สื่อมวลชนยังบันทึกภาพและนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งการกระทำดังกล่าวมีลักษณะเป็นการประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชนอีกด้วย²⁰⁸

การกระทำดังกล่าวเป็นการทำลายชื่อเสียงเกียรติภูมิของผู้ต้องหา ทำให้ค่าของผู้ต้องหาในทางสังคมหรือศีลธรรมหมดไปหรือลดน้อยลง การนำรูปของผู้ต้องหาไปลงหรือแพร่ภาพโฆษณา บุคคลที่ได้พบเห็นก็จะเกิดความรู้สึกในทางไม่ดีต่อตัวผู้ต้องหาทำให้ผู้ต้องหาได้รับความมัวหมองติดตัว การกลับเข้าสู่สังคมของเขาจะไม่ได้รับผลกระทบ อาจทำให้เขาต้องกลายเป็นบุคคลที่ถูกสังคมรังเกียจ หรือตัวเขาเองอาจไม่กล้าสู้หน้าสังคม เกิดเป็นตราบาปติดตัวเขาตลอดไป และยังอาจส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงครอบครัวของผู้ต้องหา ไม่ว่าจะเป็น บิดามารดา สามี ภรรยา บุตร และญาติพี่น้องทำให้เสื่อมเสียต่อชื่อเสียงเกียรติภูมิ ทำให้ต้องได้รับความอับอาย หรืออาจกลายเป็นที่รังเกียจของบุคคลรอบข้าง ส่งผลให้พวกเขาต้องทนทุกข์ทรมานทางจิตใจตลอดจนเสื่อมเสียต่อวงศ์ตระกูลของผู้ต้องหาอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้²⁰⁹

²⁰⁸ อภิศักดิ์ ทองนพคุณ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย “การประหารชีวิตกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในการนำชื่อที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ” วารสารกระบวนการยุติธรรม 2, 3 (เมษายน-มิถุนายน 2553):37-47 หน้า 38-41

²⁰⁹ อภิศักดิ์ ทองนพคุณ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 208* หน้า 44-46

3. ตักศิรัความเป็นมนุษย์กับความผูกพันต่อขอบเขตการใช้อำนาจของรัฐ

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ เหตุผลที่ทำให้กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดมีเหตุผลจากหลายประการ เพราะรัฐธรรมนูญเป็น“สัญญาประชาคม”ที่สมาชิกในสังคมทุกคนร่วมตกลงกันสร้างขึ้นเป็นกฎเกณฑ์สูงสุดที่ใช้ในการปกครองสังคมนั้นและที่มาของการก่อตั้งองค์กรใช้อำนาจอธิปไตยและแบ่งสรรอำนาจระหว่างองค์กรเหล่านั้นขึ้น อีกทั้งรัฐธรรมนูญได้มีการจัดตั้งองค์กรทางการเมืองขึ้น มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตย ทำให้เกิดดุลยภาพของอำนาจ เพื่อจำกัดอำนาจรัฐไม่ให้มีมากเกินไป เพื่อรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลเป็นสำคัญ²¹⁰ ผลของความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ²¹¹ คือ ทำให้รัฐธรรมนูญมีสถานะเหนือกฎหมายทั้งปวงที่เป็นกฎหมายภายในกฎหมายทั้งปวงไม่ว่าจะมีมาก่อนหรือหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้ว จะขัดหรือแย้งรัฐธรรมนูญไม่ได้ เมื่อรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด รัฐธรรมนูญจึงต้องบัญญัติถึงวิธีการหรือกระบวนการในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงตัวเองเอาไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากกฎหมายธรรมดาทั่วไป นั่นก็คือทำให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญทำได้ยากยิ่ง เรียกสภาพดังกล่าวนี้ว่าความเป็นกฎหมายสูงสุดที่มั่นคงของรัฐธรรมนูญ²¹²

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้เคยบัญญัติรับรองหลักการเป็นกฎหมายสูงสุดนี้ไว้ในมาตรา 6 โดยบัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้” หลักการเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ได้สร้างระบบควบคุมกฎหมายมิให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นกฎหมายสูงสุด และเพื่อให้ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญที่มีสถานะเหนือกฎหมายใดๆ เกิดผลได้จริง ทั้งนี้โดยการกำหนดให้องค์กรที่มีหน้าที่ควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ตราขึ้น²¹³ สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

²¹⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 140* หน้า 6-14

²¹¹ ธีรยุทธ วิทิตานนท์ *หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น* สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร 2554 หน้า 128

²¹² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 140* หน้า 15-16

²¹³ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ “ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540” *วารสารสถาบันพระปกเกล้า* 2546 ฉบับที่ 1 หน้า 1-2

องค์กรที่มีหน้าที่ควบคุมกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหากพิจารณาตามรัฐธรรมนูญอาจ มีอยู่ 2 องค์กรคือ ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดต่อไป

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีลักษณะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนมีอยู่ติดตัว และถือเป็นคุณค่าสูงสุดที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมุ่งประสงค์จะให้ความคุ้มครอง ปัญหาที่สำคัญตามมาก็คือว่า แล้วศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผูกพันใครบ้าง เมื่อพิจารณาในประเด็นเรื่องความผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความมนุษย์ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ โดยหลักทั่วไปแล้วก็ย่อมผูกพันต่อองค์กรใช้อำนาจมหาชนทั้งหลายเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพอื่นๆ²¹⁴ ดังที่ได้เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยายหรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลรวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย ศาลตีความกฎหมายทั้งปวง” จากบัญญัติมาตรา 27 นี้ หากพิจารณา องค์กรที่ผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์พิจารณาความเป็นองค์กรของรัฐในแง่ของรูปแบบ โดยหลักทั่วไปแล้วได้แยกองค์กรรัฐออกเป็นองค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร และองค์กรตุลาการ นอกจากนี้ยังมีองค์กรของอื่นๆที่รัฐจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายด้วย²¹⁵

สำหรับการใช้อำนาจของรัฐที่จะต้องผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ในที่นี้จะแยกพิจารณาออกเป็นการใช้อำนาจรัฐทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ซึ่งหลักการสำคัญพื้นฐานที่องค์กรที่ใช้อำนาจรัฐทั้งสามองค์กรจะต้องผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ การดำเนินการใดๆขององค์กรนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ จะต้องไม่ถือว่ามนุษย์เป็นเพียงวัตถุในการดำเนินการของรัฐหากการดำเนินการใดของรัฐกระทำไปในลักษณะที่มนุษย์ตกเป็นเพียงวัตถุในการดำเนินการใช้นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ การกระทำนั้นๆย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันจะส่งผลให้การดำเนินการนั้นๆย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญได้

3.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความผูกพันต่อการใช้อำนาจนิติบัญญัติ

การใช้อำนาจรัฐในทางนิติบัญญัติซึ่งต้องผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีข้อพิจารณาอยู่สองประการ คือ ข้อพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิและ

²¹⁴บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 74

²¹⁵บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 75

เสรีภาพของปัจเจกบุคคล และข้อพิจารณาในการบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคล²¹⁶

3.1.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับกระบวนการตรากฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 และได้เคยบัญญัติบัญญัติหลักการในกระบวนการตรากฎหมายที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในมาตรา 29 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม”

จากบัญญัติมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญหากพิจารณาที่วัตถุประสงค์ของบทบัญญัติมาตรา 29 จะพบว่าบทบัญญัติมาตรา 29 มีขึ้นเพื่อจำกัดมิให้องค์กรนิติบัญญัติและองค์กรอื่นที่ได้รับมอบอำนาจจากองค์กรนิติบัญญัติ ในการตรากฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับอื่นใด อันมีผลล่วงเข้าไปในแดนแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามอำเภอใจ อันเป็นหลักประกันการคุ้มครองปัจเจกบุคคลให้พ้นจากอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจรัฐ ดังนั้นเพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล บทบัญญัติมาตรา 29 จึงเป็นหลักเกณฑ์ในการควบคุมการใช้อำนาจนิติบัญญัติ หากการตรากฎหมายที่มีผลจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญมาตรา 29 โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

1) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

(1) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพกระทำมิได้แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

²¹⁶บรรเจิด สิงคะเนติ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 96

หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้เป็นการนำหลักประชาธิปไตยมาสัมพันธ์กับหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กล่าวคือ กฎหมายที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบจากองค์กรตัวแทนของประชาชนตามหลักประชาธิปไตยโดยกฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นจึงจะเป็นกฎหมายที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หมายความว่า การกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องที่มีความสำคัญนั้น องค์กรนิติบัญญัติจะต้องพิจารณากำหนดโดยองค์กรนิติบัญญัติเอง องค์กรนิติบัญญัติไม่อาจมอบอำนาจในการกำหนดเรื่องดังกล่าวให้องค์กรอื่นได้ ซึ่งการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนถือว่าเป็นสาระสำคัญที่องค์กรนิติบัญญัติจะต้องพิจารณากำหนดเอง²¹⁷

(2) กรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดเงื่อนไขไว้เป็นการเฉพาะการจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของเงื่อนไขเฉพาะนั้นๆ

เงื่อนไขเกี่ยวกับการบัญญัติกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น เมื่อพิจารณาบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแล้ว จะพบรูปแบบที่รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิและเสรีภาพอันเกี่ยวกับการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพสามประการ ดังนี้²¹⁸

ก. การจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้รัฐอาจออกกฎหมายมาจำกัดได้ แต่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขพิเศษที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ดังนั้น การตรากฎหมายขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนต้องเป็นไปตามเงื่อนไขพิเศษที่รัฐธรรมนูญกำหนด

ข. การจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐอาจออกกฎหมายมาจำกัดได้โดยไม่มีเงื่อนไขพิเศษสำหรับการออกกฎหมายฉบับนั้น ซึ่งเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิและเสรีภาพเป็นหลักแต่องค์กรนิติบัญญัติอาจตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ตามที่สมควร ในกรณีนี้โดยทั่วไปจะปรากฏคำว่า “...ย่อมเป็นไปตามกฎหมายกำหนด” อย่างไรก็ตามแม้รัฐธรรมนูญจะไม่ได้กำหนดเงื่อนไขพิเศษไว้ แต่การจำกัดสิทธิและเสรีภาพก็ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์อื่นดังจะได้อธิบายต่อไปด้วย

ค. สิทธิและเสรีภาพบางประเภทรัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยเด็ดขาด ไม่อนุญาตให้องค์กรนิติบัญญัติตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ ตัวอย่างเช่น มาตรา 37 เสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นต้น ซึ่งสิทธิและเสรีภาพประเภทนี้รัฐมิอาจตรากฎหมายขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิ

²¹⁷บรรเจิด สิงคะเนติ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 234

²¹⁸วรเจตน์ ภาคีรัตน์ “เงื่อนไขการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มาตรา 37 ในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย” วารสารนิติศาสตร์ 30,2 : 181-189 หน้า 185-186

และเสรีภาพของประชาชนได้ แต่มีขอบเขตการอ้างสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญ

2) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องมีผลเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

ข้อห้ามที่มีให้บัญญัติกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพให้มีผลใช้บังคับเฉพาะกรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นเจาะจงนั้น ปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 29 วรรคสอง ซึ่งการบัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าวโดยทางเนื้อหาแล้วย่อมเป็นการขัดกับหลักความเสมอภาคทางกฎหมาย ซึ่งหลักความเสมอภาคในทางกฎหมายนั้นถือว่าเป็นรากฐานอันสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายในลักษณะที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเพื่อใช้บังคับกรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมเป็นขัดต่อรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย²¹⁹

3) การระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิ

มาตรา 29 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 บัญญัติว่า “...ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย..” ซึ่งการไม่ระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายจำกัดสิทธินั้น เมื่อพิจารณาจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 13-14 / 2541 ซึ่งประธานวุฒิสภาส่งความเห็นของสมาชิกวุฒิสภา ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า การที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติยื่นร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ... ซึ่งเป็นร่าง เดิมของสภาผู้แทนราษฎรด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรและลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมากในวันเดียวกันให้เพิ่มบทบัญญัติมาตรา 3 ทวิ ซึ่งภายหลัง ได้ปรับปรุงเลขมาตราเป็นมาตรา 4 เพื่อระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมาย จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ตามมาตรา 29 วรรคสอง ด้วยนั้น เป็นบท บัญญัติที่เพิ่มขึ้นโดยยังไม่ได้ผ่านการพิจารณาของวุฒิสภา จึงถือไม่ได้ว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นได้ รับความเห็นชอบของรัฐสภา เพราะตามรัฐธรรมนูญมาตรา 90 รัฐสภาต้องประกอบด้วยสภาผู้แทน ราษฎรและวุฒิสภา การที่สภาผู้แทนราษฎรดำเนินการเพิ่มบทบัญญัติมาตรา 4 ภายหลังที่ลงมติยื่นร่างเดิมของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว เป็นการตรากฎหมายที่ไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 176 ประกอบมาตรา 93 มาตรา 92 และมาตรา 90 เมื่อร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ... ตรารขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.... จึงตกไปทั้งฉบับ²²⁰

²¹⁹บรรเจิด สิงคะเนติ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 97

²²⁰คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 13-14 / 2541

โดยเหตุผลคงได้พิจารณาข้างต้นศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.... และร่างพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. .... ตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้จึงตกไป

จากคำวินิจฉัยดังกล่าว การไม่ระบอบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญจะมีผลประการใด แม้ศาลรัฐธรรมนูญจะได้วินิจฉัยประเด็นนี้ไว้โดยตรงก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญมีแนวโน้มที่ศาลจะวินิจฉัยให้ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้ โดยถือว่าเป็นกระบวนการตรากฎหมายที่ตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ มีผลทำให้ร่างพระราชบัญญัติตกไปทั้งฉบับมิใช่เฉพาะบางส่วน

4) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องกระทำเท่าที่จำเป็น

มาตรา 29 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น” หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำได้ “เท่าที่จำเป็น” หรือเรียกว่า “หลักพอสมควรแก่เหตุ” หรือเรียกว่า “หลักความได้สัดส่วน” หรือเรียกอีกชื่อว่า “หลักห้ามมิให้กระทำเกินกว่าเหตุ” แต่ในที่นี้ขอเรียกชื่อว่า “หลักความได้สัดส่วน” หลักความได้สัดส่วนนี้เป็นหลักการที่สำคัญในการตรวจสอบการกระทำของรัฐทั้งหลาย อันมีผลต่อความสมบูรณ์หรือความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของรัฐนั้นๆ โดยมีสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

ก. หลักความเหมาะสม ความหมายในทางดำราและคำพิพากษานั้น อธิบายว่า มาตรการที่เหมาะสมคือมาตรการที่อาจทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มาตรการใดอันหนึ่งจะเป็นมาตรการที่ไม่เหมาะสมหากมาตรการนั้นไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายได้ หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวเป็นไปด้วยความยากลำบาก ส่วนการอธิบายแนวใหม่ซึ่งได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ วิธีการ ความสัมพันธ์ ซึ่ง Pieroth และ Schlink ได้อธิบายว่า ความเหมาะสมหมายความว่าถึงสภาพการณ์ซึ่งรัฐได้กระทำการแทรกแซงและภายในสภาพการณ์นั้นรัฐจะต้องคำนึงถึงการทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยมาตรการนั้นวางอยู่บนสมมุติฐานที่ได้รับการยอมรับหรือเป็นมาตรการที่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ในกรณีนี้จึงถือได้ว่ามาตรการนั้นเป็นมาตรการที่เหมาะสม²²¹ ซึ่งศาล

²²¹Pieroth / Schlink Grundrechte-Staatsrecht II, 9. Aufl., S. 72 อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2552 หน้า 274

รัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐเยอรมันได้เคยวินิจฉัยว่า ความเหมาะสมเพียงบางส่วนนั้นก็เป็นการเพียงพอ ไม่จำเป็นที่จะต้องมีความเหมาะสมอย่างสมบูรณ์²²²

ข. หลักความจำเป็น หลักการนี้ได้รับการอธิบายในเชิงบอกเล่า เฉพาะมาตรการหรือวิธีการที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดเท่านั้นเป็นมาตรการที่จำเป็น ส่วนการอธิบายในเชิงปฏิเสธอาจอธิบายว่า ความจำเป็นของมาตรการใดมาตรการหนึ่งนั้นไม่มีอยู่ หากการบรรลุเป้าหมายเดียวกันนั้นหรือผลสำเร็จที่ดีกว่าสามารถจะกระทำได้โดยวิธีการหรือมาตรการอื่นที่แทรกแซงหรือก่อให้เกิดผลกระทบน้อยกว่าทั้งในทางค่าราและคำพิพากษาของศาลถือกันว่าเป็นหลักการหนึ่งของการแทรกแซงน้อยที่สุด²²³ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐได้อธิบายหลักความจำเป็นว่า มาตรการใดมาตรการหนึ่งหนึ่งจะมีความจำเป็นเมื่อไม่สามารถจะเลือกมาตรการอื่นใดที่มีผลเช่นเดียวกับมาตรการที่เลือกได้ อีกทั้งมาตรการนั้นเป็นมาตรการที่มีผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานน้อยที่สุด²²⁴

ค. หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ หลักการนี้เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ และวิธีการ หมายถึง มาตรการอันใดอันหนึ่งจะต้องไม่อยู่นอกเหนือของความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการดังกล่าวกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในขอบเขตที่เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐาน หลักการนี้อาจกล่าวได้ว่าอยู่ที่การได้รับผลกระทบอันเกิดจากการแทรกแซงในเสรีภาพปัจเจกบุคคลจะต้องไม่อยู่นอกเหนือจากขอบเขตความสัมพันธ์อันเป็นเป้าหมายของสาธารณะที่กำหนดไว้ ประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการตามมาตรการนั้นจะต้องมีน้ำหนักมากกว่าผลเสียที่เกิดจากมาตรการดังกล่าว²²⁵ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐได้เคยวินิจฉัยไว้ว่ามาตรการอันใดอันหนึ่งจะต้องไม่ก่อให้เกิดภาระแก่ผู้ได้รับผลกระทบจนเกินกว่าขอบเขต และผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล²²⁶

²²²BVerfGE 16, 147 (306) อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2552 หน้า 275

²²³BVerfGE 7, 377 (405) อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2552 หน้า 277

²²⁴BVerfGE 30, 292 (316) อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2552 หน้า 277

²²⁵บรรเจิด สิงคะเนติ หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2552 หน้า 279

²²⁶BVerfGE 9, 338 (349) อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2552 หน้า 279

ดังนั้นการที่รัฐธรรมนูญได้นำหลักความได้สัดส่วนมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ก็เพื่อจำกัดการใช้อำนาจรัฐไม่ให้เกินไปโดยอำเภอใจ องค์กรณีบัญญัติจึงต้องผูกพันในการตรา กฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนทั้ง 3 หลัก ดังกล่าวข้างต้น²²⁷ ดังนี้

ก) หลักความเหมาะสม หมายความว่า มาตรการที่องค์กรณีบัญญัติตราขึ้น เป็นกฎหมายจะต้องอยู่ในวิสัยที่จะทำให้วัตถุประสงค์ในการตรากฎหมายนั้นสามารถบรรลุผลได้

ข) หลักความจำเป็น หมายความว่า มาตรการที่องค์กรณีบัญญัติตราขึ้นเป็น กฎหมายนั้นจะต้องเป็นมาตรการที่จำเป็นแก่การดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยองค์กรณีบัญญัติจะต้องนำมาตราการที่เหมาะสมหลายๆมาตรการมาเปรียบเทียบกับว่ามาตรการ ใดที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด และเลือกเอามาตรานั้นมาบัญญัติ เป็นกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ค) หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ หมายความว่า มาตรการที่ องค์กรณีบัญญัติตราขึ้นเป็นกฎหมายนั้น นอกจากจะเป็นมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นแล้ว การที่องค์กรณีบัญญัติจะนำมาตราการนั้นมาบัญญัติเป็นกฎหมาย องค์กรณีบัญญัติจะต้องชั่ง น้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่มหาชนจะได้รับกับประโยชน์ที่เอกชนจะต้องสูญเสียไปเนื่องมาจาก การปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าว หากมาตรการใดถ้าปรากฏเมื่อมีการปฏิบัติให้เป็นที่ไปตาม มาตรการนั้นแล้ว ก่อให้เกิดประโยชน์กับมหาชนน้อยกว่าประโยชน์ที่เอกชนจะต้องสูญเสียไป แม้ จะเป็นมาตรการ ที่เหมาะสมและจำเป็นก็ตามก็ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

5) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของ สิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

ตามมาตรา 29 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและ เสรีภาพนั้นมิได้” จากบัญญัติดังกล่าวนี้แม้รัฐธรรมนูญมาตรา 29 จะเปิดโอกาสให้ฝ่ายนิติบัญญัติ สามารถตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ แต่ฝ่ายนิติบัญญัติก็ไม่ อาจจะตรากฎหมายให้มีผลเป็นการกระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพได้

²²⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 284-285

หลักการจำกัดสิทธิที่จะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพไม่ได้ เมื่อพิจารณาประกอบการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองจะพบว่ารูปแบบของการรับรองสิทธิและเสรีภาพอยู่สองประการ²²⁸ คือ

ประการแรก เป็นการรับรองโดยสัมบูรณ์ (โดยเด็ดขาด) สิทธิและเสรีภาพประเภทนี้ไม่สามารถนำหลักเกณฑ์การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิมาใช้ไม่ได้ เนื่องจากสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยสมบูรณ์จึงไม่อาจถูกจำกัดได้ จึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าการจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพหรือไม่

ประการที่สอง เป็นการรับรองโดยสัมพัทธ์ เป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพที่ฝ่ายนิติบัญญัติอาจตรากฎหมายขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด ซึ่งแบ่งออกเป็นเงื่อนไขทั่วไปกับเงื่อนไขเฉพาะ ดังนั้นเมื่อมีการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว จึงต้องพิจารณาต่อไปว่ากฎหมายดังกล่าวมีลักษณะเป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพหรือไม่

ในการตรากฎหมายขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้น อาจแยกเขตแดนของสิทธิและเสรีภาพออกเป็นสองส่วน²²⁹ คือ

ขอบเขตส่วนแรก เป็นส่วนที่ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ในระดับหนึ่งภายใต้เงื่อนไขของรัฐธรรมนูญ โดยนำหลักความได้สัดส่วนมาพิจารณาประกอบการจำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว

ขอบเขตส่วนที่สอง เป็นเขตแดนของสิทธิและเสรีภาพที่ฝ่ายนิติบัญญัติไม่อาจตรากฎหมายเพื่อไปจำกัดได้ เนื่องจากเขตแดนดังกล่าวเป็นแก่นหรือหัวใจของสิทธิและเสรีภาพอันถือว่าเป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นๆ หากยอมให้มีการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพเขตแดนดังกล่าวนี้ๆ ได้ กรณีไม่ใช่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 29 วรรคหนึ่ง แต่เป็นการตัดหรือเพิกถอนสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้ให้อำนาจกระทำได้

ปัญหาที่สำคัญตามมาของฝ่ายนิติบัญญัติในการตรากฎหมายเพื่อไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้น ก็คืออะไรคือสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งในกรณีนี้ได้มีการพยายามกำหนดเนื้อหาสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพโดยใช้เกณฑ์ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา เพราะถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้น

²²⁸บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 261-262

²²⁹บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 263

พื้นฐาน การแทรกแซงใดที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ²³⁰ เพราะถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงที่รัฐธรรมนูญรับรอง²³¹

3.1.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับการบัญญัติกฎหมายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หลักการอันมีคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญย่อมเป็นตัวกำหนดและจำกัดวัตถุประสงค์ของภาระหน้าที่ของรัฐบาลคือ องค์กรนิติบัญญัติต้องพิจารณาเสมอว่าการบัญญัติกฎหมายนั้นต้องมุ่งหมายเพื่อให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างแท้จริง โดยการบัญญัติกฎหมายนั้นจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ปัจเจกบุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสมกับฐานะมนุษย์ ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานในทางสังคมอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตให้ เช่น สิทธิในการมีการทำงาน สิทธิในการศึกษา สิทธิทางด้านสาธารณสุข เป็นต้น เพราะมนุษย์สามารถพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ก็แต่เฉพาะมนุษย์ได้ดำรงอยู่ในสังคมมนุษย์เท่านั้น

3.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความผูกพันต่อการใช้อำนาจบริหาร

ฝ่ายบริหาร นั้น มีหน้าที่ใช้บังคับกฎหมาย ซึ่งฝ่ายบริหารนั้นอาจได้แยกออกได้เป็นสองส่วนคือ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีรวมเรียกว่าคณะรัฐมนตรีหรือเรียกชื่อว่า “รัฐบาล”²³² อีกส่วนหนึ่งคือ ฝ่ายปกครอง ซึ่งหมายถึง หน่วยงานของรัฐ²³³ หน่วยงานของรัฐหรือเรียกว่าหน่วยงานทางปกครองนั้น ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง กระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ และให้หมายความรวมถึงหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองหรือให้ดำเนินกิจการทางปกครอง²³⁴ ซึ่งในการดำเนินงานของหน่วยงานทางปกครองนั้น

²³⁰บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 97

²³¹บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ *กฎหมายรัฐธรรมนูญ โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2553* หน้า 489

²³²จิรนิติ หะวานนท์ *คำอธิบายวิชากฎหมายปกครอง (ภาคทั่วไป)* สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2549 หน้า 2

²³³จิรนิติ หะวานนท์ *เรื่องเดียวกัน* หน้า 1

²³⁴พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง 2542 มาตรา 3

จะมีเจ้าหน้าที่เข้ามาปฏิบัติราชการ เรียกว่าข้าราชการ เจ้าหน้าที่งาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้ง คณะบุคคลในรูปของคณะกรรมการต่างๆ อันเป็นข้าราชการประจำไมใช่นักการเมือง คอยปฏิบัติหน้าที่อยู่ในหน่วยงานของรัฐแต่ละหน่วยงานตามนโยบายของทางการเมือง²³⁵

ดังนั้น การใช้อำนาจในทางบริหารที่ต้องผูกพันกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงมีข้อพิจารณา ดังนี้

3.2.1 การกระทำทางรัฐบาลกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

โดยปกติแล้วรัฐบาลมีภารกิจอย่างกว้างในการบริหารประเทศให้เป็นไปตามนโยบายที่ตนได้แถลงต่อสภา การดำเนินใดๆ ของรัฐบาลย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับหรือมีผลกระทบต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความชอบธรรมหรือความไม่ชอบธรรมในการดำเนินการใดๆ ของรัฐบาล²³⁶ เช่น รัฐบาลดำเนินโครงการก่อสร้างโรงงานผลิตไฟฟ้าจากถ่านหินลิกไนท์ ซึ่งในการผลิตไฟฟ้านั้น โรงงานได้ผลิตฝุ่นละอองและก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ออกมาในอากาศเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนด จนทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้ทำให้เกิดโรคทางเดินระบบหายใจและส่งผลกระทบต่อพืช ดังนั้นรัฐบาลจะต้องจัดมาตรการป้องกันมิให้เกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้น หากไม่สามารถจัดการปัญหาฝุ่นละอองและก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่เกิดจากการผลิตไฟฟ้าได้ รัฐบาลจะต้องไม่ดำเนินการโครงการผลิตกระแสไฟฟ้า แม้การดำเนินงานของโรงงานจะสามารถผลิตกระแสไฟฟ้าได้มากเพียงไรก็ตาม รัฐบาลก็ต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ในชุมชนใกล้เคียงซึ่งผลผู้ที่ได้รับผลกระทบด้วย หากรัฐบาลไม่พิจารณาถึงผลกระทบต่อชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้น ย่อมเป็นการปฏิบัติต่อเขาอย่างวัตถุนิยมในทางการกระทำของรัฐบาล อันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ข้อพิจารณาอีกประการหนึ่งในการกระทำทางรัฐบาลที่จะต้องคำนึงถึงคือการดำเนินการใดที่มีผลกระทบต่อประชาชนอย่างกว้างรัฐบาลควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เช่น ในกรณีโครงการบริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้าน ซึ่งศาลปกครองกลางวินิจฉัย²³⁷ ให้รัฐบาลนำแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำไปดำเนินการจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง ตามเจตนารมณ์ของ ส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน มาตรา 57 วรรคสอง และดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดให้มีการศึกษาและจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียตามเจตนารมณ์ของส่วนที่ 12 สิทธิชุมชน มาตรา 67 วรรคสอง ซึ่งอยู่ในหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของ

²³⁵ จิรนิติ หะวานนท์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 232 หน้า 2, 13

²³⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ . อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 98

²³⁷ คำวินิจฉัยศาลปกครองกลางที่ 1025/ 2556

ปวงชนชาวไทยของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนนี้ ถือเป็นหลักการที่เกิดจากความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เปิดโอกาสแก่ประชาชนได้ แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของรัฐบาล

ดังนั้น การใช้อำนาจของรัฐบาลให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนโดยการพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนในการดำเนินงาน ในโครงการที่มีผลกระทบอย่างกว้างเช่นคำพิพากษาศาลปกครองกลางดังกล่าว หากรัฐบาลดำเนินการโดยไม่พิจารณาถึงผลกระทบต่อประชาชนที่จะเกิดขึ้นหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม นอกจากจะขัดต่อรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะแล้ว ยังเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นคุณค่าสูงสุดที่รัฐธรรมนูญรับรอง ส่งผลให้การกระทำของรัฐบาลไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

3.2.2 การกระทำของฝ่ายปกครองกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ดังได้กล่าวมาแล้ว ว่าฝ่ายปกครองมีหน้าที่ในการดำเนินงานตามนโยบายของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ซึ่งการดำเนินงานของฝ่ายปกครองย่อมต้องผูกพันอยู่กับกฎหมายตามหลักการกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองจึงต้องผูกพันอยู่กับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยมีข้อพิจารณา 2 ประการ

ประการแรก การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองในกระบวนการการออกคำสั่งทางปกครอง ซึ่งคำสั่งทางปกครองนั้นย่อมมีผลกระทบต่อผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครอง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในกระบวนการออกคำสั่งทางปกครองจึงเป็นข้อเรียกร้องทั่วไปให้ฝ่ายปกครองเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้อยู่ในคำสั่งทางปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง อันเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิปกป้องและคุ้มครองสิทธิของตนเอง หรือเรียกร้องให้ได้รับประโยชน์อันชอบกฎหมายจากรัฐ หลักการสำคัญที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกคำสั่งทางปกครอง ได้แก่หลักเรื่องรับการรับฟังผู้มีส่วนได้เสีย หลักการให้เหตุผลประกอบในการวินิจฉัยสั่งการ²³⁸ ในกระบวนการการออกคำสั่งทางปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกคำสั่งย่อมเป็นการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน หากบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่งปกครองไม่มีส่วนร่วมในการออกคำสั่งทางปกครอง แต่กลับต้องรับผลจากคำสั่งทางปกครองย่อมเป็นการปฏิบัติต่อบุคคลนั้นอย่างวัตถุนิยมในกระบวนการออกคำสั่งทางปกครอง อันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

²³⁸ กมลชัย รัตนสภาวะ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 55 หน้า 112-113

ประการที่สอง การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองจะต้องสอดคล้องกับหลักความเสมอภาคโดยทั่วไป ในการใช้อำนาจหรือการใช้ดุลพินิจในแต่ละครั้งย่อมมีผลเป็นการผูกพันฝ่ายปกครองในการใช้อำนาจหรือการใช้ดุลพินิจครั้งต่อไป กล่าวคือ หากมีข้อเท็จจริงที่เหมือนกันกับข้อเท็จจริงที่ฝ่ายปกครองเคยวินิจฉัยหรือปฏิบัติมาแล้ว ฝ่ายปกครองก็ต้องวินิจฉัยเรื่องดังกล่าวไปในทิศทางเดียวกัน²³⁹ ถ้าฝ่ายปกครองวินิจฉัยไปคนละทิศทางโดยไม่มีเหตุผลอันชอบธรรมใดๆ มาสนับสนุนคำวินิจฉัยดังกล่าว การวินิจฉัยนั้นของฝ่ายปกครองดังกล่าวย่อมเป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาค ซึ่งหลักความเสมอภาคนั้นถือเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเป็นเงื่อนไขนำไปสู่การขัดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.2.3 การใช้อำนาจออกกฎหมายของฝ่ายปกครองกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 29 โดยได้บัญญัติให้นำบัญญัติมาตรา 29 วรรคหนึ่ง วรรคสอง มาใช้บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม ซึ่งโดยทั่วไปกฎนั้นย่อมมีสภาพบังคับเป็นการทั่วไปแก่บุคคลเช่นเดียวกับบัญญัติแห่งกฎหมายตามความในวรรคหนึ่งและวรรคสองอันมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การออกกฎจึงอาจไปกระทบหรือละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ได้ ดังนั้นจึงมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับการออกกฎตามความในมาตรา 29 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอันเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนี้

1) ความหมายของกฎ ตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญมาตรา 29 วรรคสาม ได้บัญญัติคำว่า “กฎ” ไว้แต่ก็ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่ากฎไว้มีความหมายอย่างไร จึงมีความจำเป็นจึงอธิบายความหมายของกฎโดยพิจารณาจากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยศาลปกครอง และความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา ประกอบกันเพื่ออธิบายความหมายกฎตามความหมายในรัฐธรรมนูญ

(1) การพิจารณาเกี่ยวกับกฎตามแนวคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยเกี่ยวกับประเด็นการแยกกฎหมายไว้ โดยศาลรัฐธรรมนูญได้แยกกฎหมายออกเป็น 2 ประเภท²⁴⁰ ซึ่งมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความหมายของกฎ ดังนี้

ประเภทที่หนึ่ง กฎหมายที่ตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ได้แก่ พระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และ

²³⁹ บรรเจิด สิงคะเนติ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 51 หน้า 99

²⁴⁰ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 27/2544

กฎหมายอื่นที่ฝ่ายบริหารตราขึ้นตามกระบวนการที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญบัญญัติให้กฎหมายนั้นมีศักดิ์และฐานะเทียบเท่ากฎหมาย หรือพระราชบัญญัติที่ตราขึ้นโดยรัฐสภา กฎหมายเหล่านี้ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ จึงเป็นกฎหมายลำดับรองลงมาจากรัฐธรรมนูญ แต่จะต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ประเภทที่สอง กฎ ข้อบังคับ และพระราชกฤษฎีกานอกจากที่จัดอยู่ในประเภทที่หนึ่ง ที่ฝ่ายบริหารหรือองค์กรของรัฐออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย เช่น กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป เป็นต้น

จากคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญอาจสรุปความหมายของคำว่า “กฎ” ได้ว่า จะต้องเป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหารหรือองค์กรของรัฐโดยอาศัยอำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมาย ดังนั้น หากกฎฉบับใดที่ใช้ฐานอำนาจในการตราฉบับนั้นขึ้น โดยอาศัยอำนาจในการตราขึ้นจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญโดยตรงไม่ใช่อำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎฉบับนั้นไม่ใช่กฎตามความในมาตรา 29 วรรคสาม

(2) การพิจารณาเกี่ยวกับกฎตามแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครอง

ก. พิจารณามีกฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองออกกฎหรือไม่ เพราะฝ่ายปกครองหรือหน่วยงานทางปกครองจะออกกฎได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ถ้าไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้การกระทำนั้นไม่เป็นกฎ ดังปรากฏตามแนวคำสั่งศาลปกครองสูงสุด ที่ 387/2549 สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจและบริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด(มหาชน) (ผู้ฟ้องคดี) ได้ยื่นฟ้องกระทรวงการคลัง(ผู้ถูกฟ้องคดี)ที่ให้บริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด(มหาชน) ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับกองทุนบำเหน็จและข้อบังคับกองทุนสำรองเลี้ยงชีพให้ เป็นไปตามหนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค 0209.2/10649ลงวันที่ 21 มิถุนายน ๒๕๔๕ ซึ่งวางหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณเงินบำเหน็จของพนักงานสำหรับรัฐวิสาหกิจที่เปลี่ยนสภาพเป็นบริษัทโดยให้คำนวณบำเหน็จเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่หนึ่ง ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจเดิม(องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย) คุณด้วยเงินเดือนในขณะนั้น และช่วงที่สอง ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานเมื่อเปลี่ยนสภาพเป็นบริษัท ทศท คอร์ปอเรชั่น จำกัด(มหาชน) คุณด้วยเงินเดือนสุดท้าย เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะเป็นการนับระยะเวลาการทำงาน ไม่ต่อเนื่องขัดกับมาตรา 25 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 ขอให้ศาลปกครองเพิกถอนหลักเกณฑ์ดังกล่าว

ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่ากรณีมีปัญหาต้องพิจารณาว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือการกระทำอื่นใดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ถูกฟ้องคดีจะสามารถออกกฎ หรือคำสั่งทางปกครองก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เป็นการเฉพาะเมื่อไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายใดให้อำนาจผู้ถูกฟ้องคดีกระทำการดังกล่าวได้ จึงไม่อาจถือได้ว่าหลักเกณฑ์ในการคำนวณเงินบำเหน็จของพนักงานเมื่อพ้นจากการเป็นลูกจ้างบริษัท สำหรับรัฐวิสาหกิจที่เปลี่ยนสภาพเป็นบริษัทที่กระทรวงการคลังกำหนดขึ้นเป็น “กฎ” หรือ “คำสั่งทางปกครอง” หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นเพียงนโยบายในเรื่องสภาพการจ้างเกี่ยวกับการเงินที่ผู้ถูกฟ้องคดีมีอำนาจหน้าที่เสนอแนะต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในฐานะที่เป็นผู้กำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น²⁴¹

ข. หลักเกณฑ์ในการพิจารณาความหมายของคำว่า “มีผลบังคับเป็นการทั่วไป” ศาลปกครองสูงสุด ได้วางแนวทางการพิจารณาไว้ในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ พ.26/2546 ดังนี้ คำว่า “มีผลบังคับเป็นการทั่วไป” ไม่ได้หมายความว่าต้องมีผลบังคับแก่ประชาชนทุกคน อาจมีผลบังคับเฉพาะประเภทของบุคคลก็ได้ โดยไม่คำนึงถึงว่า บุคคลที่อยู่ในบังคับนั้นจะมีจำนวนเท่าใดแต่ไม่ใช่มีผลบังคับเจาะจงตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น เมื่อมติของคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหลักการทั่วไปที่ผู้ถูกฟ้องคดีซึ่งเป็นองค์กรบริหารประเทศตามรัฐธรรมนูญ จำเป็นต้องมีอำนาจดูแลการใช้บังคับกฎหมายและการจัดการองค์กรให้เป็นไปโดยเรียบร้อย มติของผู้ถูกฟ้องคดีที่เป็นกฎนี้มุ่งต่อผลในกฎหมายแก่บุคคลในองค์กรฝ่ายบริหาร โดยหน่วยงานและบุคคลในองค์กรฝ่ายบริหารต้องปฏิบัติตามมติของผู้ถูกฟ้องคดีในลักษณะนี้ จึงมีสภาพบังคับในทางปกครองหรือมีผลทางกฎหมายให้หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมตลอดถึงข้าราชการและพนักงานของรัฐ ในหน่วยงานดังกล่าวต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนย่อมมีความรับผิดชอบตามมา ดังนั้น มติของผู้ถูกฟ้องคดีที่มีลักษณะเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติที่ผู้อยู่ในบังคับต้องปฏิบัติตาม จึงมีสถานะทางกฎหมายเป็น “กฎ” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542²⁴²

“กฎ” ตามคำวินิจฉัยศาลปกครองจึงมีความหมายเช่นเดียวกับตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งหมายความถึง พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับ เป็นการทั่วไปโดย

²⁴¹ คำสั่งศาลปกครองสูงสุด ที่ 383/2549

²⁴² คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ พ.26/2546

ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ²⁴³ โดยมีข้อพิจารณาด้วยกันอยู่สองประการคือกฎต้องออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายและกฎนั้นต้องมีสภาพบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะที่มีลักษณะเป็น

(3) การพิจารณาความหมายของกฎตามความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา

คณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “กฎ” ตามมาตรา 29 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยไว้ว่า กฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 29 วรรคสาม กล่าวอ้างถึงนั้นไม่ว่าจะออกโดยองค์กรใด โดยหลักแล้วจะต้องเข้าลักษณะเป็น “กฎ” กล่าวคือ จะต้องเป็นมาตรการที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปโดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะและไม่ว่าจะใช้ชื่อเรียกมาตรการนั้นเช่นใดทำนองเดียวกับบทนิยามคำว่า “กฎ” ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539²⁴⁴

คณะกรรมการกฤษฎีกายังได้วินิจฉัยเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญว่า “กฎ” นั้นสามารถออกมากำกัสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ ในประเด็นนี้คณะกรรมการกฤษฎีกามีความว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ ซึ่งคำว่า “กฎหมาย” ในมาตรา 29 วรรคหนึ่งย่อมเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึง “กฎหมายทั่วไป” ที่ตราขึ้นมาเพื่อกำกัสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ซึ่งอาจเป็นกรณีที่กฎหมายแม่บทอาจมอบอำนาจให้กำหนดรายละเอียดในเรื่องการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ “เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้” ดังนั้น กฎหมายลำดับรองจึงอาจจะมีเนื้อหาสาระเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รับธรรมนูญรับรองไว้ได้²⁴⁵

²⁴³พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และมาตรา 3 และพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5

²⁴⁴หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ นร 0601/805 ลงวันที่ 17 กันยายน 2542 เรื่อง การวางแบบกฎหมายให้สอดคล้องกับมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ครั้งที่สอง) ,บันทึกคณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะพิเศษ) เรื่อง การวางแบบกฎหมายให้สอดคล้องกับมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ครั้งที่สอง) หน้า 3

²⁴⁵เรื่องเดียวกัน หน้า 4-5

และคณะกรรมการกฤษฎีกายังได้ให้ความเห็นแยกแยะระหว่างประกาศที่สามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญรับรองไว้กับประกาศที่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐใช้เพื่อการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป โดยมีข้อพิจารณาดังนี้

ประเภทแรก เป็นประกาศที่มีผลใช้บังคับต่อบุคคล ทั่วไป เพื่อให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือกระทบต่อสิทธิหรือหน้าที่อย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคล ประกาศเช่นนี้จะมีสถานะเป็นกฎหมายลำดับรองประเภทหนึ่ง หรือมีลักษณะเป็น “กฎ” ตามที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ให้ความหมายไว้ในมาตรา 5 การออกประกาศในประเภทนี้จะต้องมีกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจในการออกประกาศไว้โดยเฉพาะ จึงจะมีการออกประกาศได้

ส่วนประกาศประเภทที่สอง เป็นประกาศที่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐใช้เพื่อการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ประกาศประเภทนี้ไม่ได้มีผลบังคับให้บุคคลต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด รวมทั้งไม่ได้มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือกระทบต่อสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดด้วยจึงเป็นประกาศที่ไม่มีลักษณะเป็นกฎหมายลำดับรองตามนัยที่กล่าวมาข้างต้น การออกประกาศในประเภทนี้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจตามกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจในการออกประกาศไว้โดยเฉพาะแต่อย่างใด²⁴⁶

จากแนวคำวินิจฉัยดังกล่าวข้างต้นจึงอาจสรุปหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเกี่ยวกับ “กฎ” ตามความในมาตรา 29 วรรคสาม ได้ ดังนี้

(1) “กฎ” ต้องมีผลบังคับเป็นการทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจงถึงบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกรณีหนึ่งกรณีใด โดยเฉพาะ แต่อาจมีผลบังคับเฉพาะประเภทบุคคลโดยไม่คำนึงว่าจะมีจำนวนมากหรือน้อย

(2) “กฎ” จะออกได้ต่อเมื่อมีบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองออกกฎได้

(3) “กฎ” สามารถออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ได้โดยตรงแต่ต้องเป็นกฎที่ออกโดยมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองออกกฎได้

(4) “กฎ” สามารถออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขมาตรา 29 วรรคหนึ่งและวรรคสอง

²⁴⁶บันทึกความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสรีจที่ 604/2543 เรื่อง การประกาศระบบหมายเลขทางหลวงพิเศษ ทางหลวงสัมปทาน และทางหลวงแผ่นดิน

2) หลักเกณฑ์ในการออกกฎตามความตามรัฐธรรมนูญ

เมื่อรัฐธรรมนูญมาตรา 29 วรรคสามได้บัญญัติให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับแก่การออกกฎโดยอนุโลม การออกกฎจึงต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจในการออกกฎฉบับนั้นๆ ในส่วนของการพิจารณาว่ากฎนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ย่อมมีข้อพิจารณาเช่นเดียวกับการตราบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยมีข้อพิจารณาดังนี้ (1) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำได้แต่โดยมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ (2) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องมีผลเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง (3) การระบубทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการออกกฎมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพ (4) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องกระทำเท่าที่จำเป็น (5) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

โดยข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับการตราบัญญัติแห่งกฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เช่น การออกกฎมาใช้บังคับแก่บุคคลโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจออกได้นั้นย่อมเป็นกรณีที่เป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญโดยการไม่เคารพต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง หรือการออกกฎใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจงย่อมเป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคอันเป็นพื้นฐานของหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการออกกฎที่ไปกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ย่อมเป็นกรณีที่ผู้ถูกบังคับของกฎนั้นตกอยู่เป็นวัตถุที่ถูกกระทำโดยกฎศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกละเมิดดังได้มากล่าวมาแล้ว

หลักเกณฑ์อีกประการหนึ่งที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการออกกฎที่มาจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองนั้น คือหลักการจำกัดสิทธิเท่าที่จำเป็น หรือเรียกว่า หลักความได้สัดส่วน อันเป็นหลักเกณฑ์สำคัญที่ใช้พิจารณาในการตรวจสอบความชอบของกฎว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ซึ่งศาลปกครองกลางได้นำหลักความได้สัดส่วนมาเป็นเกณฑ์วัดในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องกระทำเท่าที่จำเป็นไว้ในคำวินิจฉัยศาลปกครองกลางที่ 2253/2546 โดยศาลปกครองกลางได้นำหลักความได้สัดส่วนมาเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัยว่าประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับลงวันที่ 24 กันยายน 2542 เรื่องกำหนดห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดทำการประมงในฤดูปลาที่มีไข่วางไข่ และเลี้ยงตัวอ่อนในท้องที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ภายในระยะเวลาที่กำหนด เป็นกฎที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพประมงผู้ฟ้องคดี โดยไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

ศาลปกครองกลางได้วินิจฉัยว่า กฎดังกล่าวจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพประมงของผู้ฟ้องคดีของบุคคลที่ประกอบอาชีพนี้ในท้องที่อันเป็นท้องที่ที่กฎหมายดังกล่าวใช้บังคับเพียงเท่าที่จำเป็นหรือไม่ ซึ่งหมายความว่า มาตรการที่กฎดังกล่าวกำหนดไว้สามารถดำเนินให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎดังกล่าวหรือไม่ มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่มีผลกระทบที่น้อยที่สุดหรือไม่ และมาตรการดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดีและบุคคลอื่นที่ประกอบอาชีพในท้องที่ที่กฎดังกล่าวใช้บังคับมากกว่าก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมไม่

ศาลได้สรุปในประเด็นนี้ว่า ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับลงวันที่ 24 กันยายน 2542 เรื่องกำหนดห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดทำการประมงในฤดูปลาที่มีไข่วางไข่ และเลี้ยงตัวอ่อนในท้องที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ภายในระยะเวลาที่กำหนดดังกล่าวได้กำหนดมาตรการที่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการออกประกาศ ซึ่งได้แก่นุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้มาตรการดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อเสรีภาพในการประกอบอาชีพประมงของผู้ฟ้องคดีและผู้ประกอบอาชีพประมงในเขตพื้นที่ที่ประกาศดังกล่าวใช้บังคับก็ตาม แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีมาตรการอื่นใดที่ไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการออกประกาศ ซึ่งได้แก่การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพได้เท่ากับมาตรการที่ประกาศกระทรวงฉบับดังกล่าวกำหนดไว้ และมีผลกระทบต่อเสรีภาพในการประกอบอาชีพประมงน้อยกว่ามาตรการที่กำหนดในประกาศดังกล่าว และมาตรการที่กำหนดไว้ในประกาศดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดีและผู้ประกอบอาชีพในเขตพื้นที่ที่ประกาศดังกล่าวใช้บังคับมากกว่าที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

ซึ่งจากการที่ศาลปกครองได้นำหลักความได้สัดส่วนมาใช้วินิจฉัยตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ด้านหนึ่งเป็นการยืนยันถึงหลักความได้สัดส่วนที่เป็นหลักที่มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญ โดยที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้แต่เพียงหลักเท่านั้นแต่มิได้กล่าวถึงรายละเอียดของหลักการไว้ อีกด้านหนึ่งเปรียบเหมือนข้อพิจารณาการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนต่อกระบวนการออกกฎและใช้บังคับกฎ

โดยหลักความได้สัดส่วนนั้น เป็นข้อพิจารณาหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่มีต่อผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพและประโยชน์ต่อส่วนรวมอันเกิดจากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล หลักความได้สัดส่วนเป็นหลักกฎหมายยุติธรรมที่ยืนอยู่บนหลักการเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ดังจะเห็นได้จากหลักเกณฑ์ย่อยสามประการของหลักความได้สัดส่วนที่สะท้อนความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต่อกระบวนการออกกฎที่รัฐจะต้องพิจารณามาตรการในจำกัดสิทธิว่าก่อให้เกิดผลกระทบกับผู้ถูกจำกัดสิทธิเพียงใดและ

ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนร่วมเพียงใด โดยมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในแต่ละหลักเกณฑ์ย่อย ดังนี้

(1) มาตรการที่ใช้ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นต้องเป็นมาตรการที่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ของมาตรการได้ หลักเกณฑ์นี้พิจารณาถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกฎที่ออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลว่า กฎนั้นต้องสามารถทำให้บรรลุเจตนารมณ์ที่ออกกฎนั้นได้ หากกฎที่ออกมาไม่สามารถบรรลุเจตนารมณ์ของกฎที่ออกมาได้ แต่ผู้ออกกฎก็ยังออกกฎนั้นมาบังคับใช้ ย่อมทำให้ผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นตกเป็นวัตถุของกระบวนการออกกฎซึ่งสิทธิของตนได้รับผลกระทบแต่ไม่ได้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎนั้นได้ เช่นนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลย่อมถูกละเมิดบุคคลผู้ถูกบังคับโดยกฎนี้ได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นวัตถุ

(2) มาตรการที่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้นั้นต้องเป็นมาตรการที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลน้อยที่สุด หลักเกณฑ์นี้มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ที่ว่า ในหลายๆทางเลือกอันทำให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎตามที่กล่าวมาใน (1) ได้นั้น ผู้ออกกฎต้องเลือกเอาวิธีทางที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพน้อยที่สุด ดังนั้น หากมีหลายทางเลือกที่อาจทำให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎได้ แต่ผู้ออกกฎเลือกใช้วิธีทางที่มีผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพมากกว่าวิธีทางอื่น ทั้งที่มีวิธีทางอื่นอันสามารถทำให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎได้เช่นเดียวกันและมีผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพน้อยกว่า ซึ่งผู้ออกกฎไม่พิจารณาถึงผลที่จะเกิดกับบุคคลที่ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพทั้งที่มีหนทางที่ก่อให้เกิดผลน้อยที่สุด แต่ก็ไม่เลือก กลับเลือกหนทางที่ก่อให้เกิดผลกระทบมากกว่า ดังนี้ บุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพจึงตกเป็นวัตถุแห่งกระบวนการออกกฎ เมื่อนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกละเมิด

(3) มาตรการดังกล่าวที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเมื่อพิจารณากับผลที่ได้จากการใช้มาตรการดังกล่าวแล้วก่อให้เกิดผลต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลกระทบที่มีต่อบุคคล หลักเกณฑ์นี้มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ที่ว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าผลกระทบที่เกิดต่อบุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ หากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนร่วมน้อยกว่าผลกระทบที่เกิดต่อบุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ แต่ผู้ออกกฎก็ยังออกกฎมาบังคับใช้ ย่อมเป็นกรณีที่ผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพตกเป็นวัตถุแห่งการกระทำในกระบวนการออกกฎ เพราะผู้ออกกฎนั้นมิได้คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ แม้ออกกฎที่ออกมาแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนร่วมน้อยกว่าผลกระทบที่เกิดแก่บุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ผู้ออกกฎก็ยังจะออก เมื่อนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกละเมิด

ดังนั้น การออกกฎที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ย่อยของหลักความได้สัดส่วนทั้งสามประการ ย่อมเป็นกรณีที่ผู้ถูกระทบกระทบเกินสิทธิและเสรีภาพตกเป็นวัตถุแห่งการกระทำของฝ่ายปกครองในการออกกฎมาใช้บังคับ อันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และนำไปสู่การขัดรัฐธรรมนูญ

3.3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความผูกพันต่อการใช้อำนาจตุลาการ

อำนาจทางตุลาการนั้นถูกใช้ผ่านผู้พิพากษาซึ่งปฏิบัติหน้าที่อำนวยความยุติธรรมในแต่ละศาล ผู้พิพากษาจึงเป็นผู้ใช้และตีความกฎหมายที่สะท้อนหลักกฎหมายแต่ละเรื่องออกมาอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ผู้พิพากษานอกจากจะใช้กฎหมายตามธรรมดาปรับใช้กับคดีที่เกิดขึ้นแล้ว ผู้พิพากษาจะต้องนำเอาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาใช้ประกอบการพิจารณาคดีไปพร้อมกัน โดยมีข้อพิจารณาสองประการ

3.3.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความผูกพันต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาล

ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลแต่ละประเภทจะต้องสอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง ซึ่งมีข้อพิจารณาอยู่ที่ศาลจะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นคุณค่าอันสูงสุดของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากกว่ากระบวนการใด ๆ ผู้พิพากษาจะต้องตระหนักเสมอว่าจำเลยนั้น เป็นผู้ทรงสิทธิในกระบวนการพิจารณา มิใช่วัตถุแห่งกระบวนการพิจารณา หลักการเคารพในกระบวนการพิจารณาของศาลก่อให้เกิดหลักในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่สำคัญ คือ บุคคลไม่อาจที่จะถูกบังคับเพื่อกล่าวหาตนเอง บุคคลจึงมีสิทธิที่จะโต้แย้งข้อกล่าวหาของตน รวมทั้งสิทธิที่จะพิสูจน์เพื่อโต้แย้งข้ออ้างหรือกล่าวหา²⁴⁷ หลักการฟังคู่ความทุกฝ่าย ซึ่งการปฏิเสธที่จะรับฟังคู่ความแล้ววินิจฉัยให้กระทบกระเทือนสิทธิของเขาเป็นการดูแคลน และเป็นการปฏิบัติต่อผู้นั้นในลักษณะที่เป็นวัตถุของกระบวนการพิจารณา หลักการคัดค้านผู้พิพากษาซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฉบับลงวันที่ 6 กรกฎาคม 1966 ว่า การคัดค้านผู้พิพากษาในวิธีพิจารณาความของศาลเป็นผลมาจากข้อเรียกร้องของหลักการให้เคารพและการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์²⁴⁸

3.3.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความผูกพันในแง่เนื้อหาของการพิจารณาคดี

ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคู่ความนั้น มิใช่เฉพาะแต่เป็นหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น ศาลแต่ละประเภทซึ่งเป็นองค์กรในการใช้อำนาจตุลาการ

²⁴⁷ BVerfGE 55, 104 (150), 56 (43) อังโนบรเจด ลิงคะเนติ หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2555 หน้า 102

²⁴⁸ กมลชัย รัตนสวางศ์ อังแล้วเชิงอรรถที่ 55 หน้า 111

จะต้องทำหน้าที่พิทักษ์และรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ศาลต้องคำนึงถึงเสมอว่า การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนดังกล่าวไปกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ และที่สำคัญอย่างยิ่งหากเป็นกรณีที่กฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนศาลต้องพิจารณาว่าบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นๆ มีผลกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพหรือไม่ หากกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล²⁴⁹ ศาลซึ่งผูกมัดโดยรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นกฎหมายสูงสุด²⁵⁰ เมื่อเกิดข้อขัดแย้งระหว่างรัฐธรรมนูญกับกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ซึ่งกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ศาลที่พิจารณาคดีย่อมมีอำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 211 ที่จะส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามแนวทางที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

ประการต่อมาในการใช้และการตีความกฎหมายของศาลนั้น ศาลจะต้องคำนึงถึงเสมอว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวง ดังเช่นศาลฎีกาได้วินิจฉัยในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1497/2543 ว่าพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ.2595 มาตรา 10 ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสุขาภิบาล ฉบับที่ 3 พ.ศ.2528 บัญญัติว่า “กรรมการสุขาภิบาลตามความในมาตรา 7 (4) พ้นจากตำแหน่ง (4) เมื่อขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามดังกล่าว พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล พ.ศ.2582 มาตรา 20 (9) ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ฉบับที่ 8 พ.ศ.2523 บัญญัติถึงการเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งว่า “ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมายให้จำคุก และถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งนั้น” เห็นว่า มาตรา 20 (9) แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล พ.ศ.2482 เป็นบทบัญญัติที่ตัดสิทธิของบุคคล จึงต้องตีความในทางรักษาสิทธิของผู้ต้องถูกตัดสิทธิ โดยคำนึงถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 33 วรรคสอง (รัฐธรรมนูญปัจจุบันตรงกับมาตรา 39 วรรคสาม) ที่บัญญัติว่า “ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” ดังนั้น บุคคลที่ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมายให้จำคุกหรือคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งนั้นย่อมหมายถึงบุคคลที่ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถึงที่สุดให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว เมื่อคำพิพากษาที่ให้จำคุกผู้คัดค้านของศาลชั้นต้นยังไม่ถึงที่สุด ผู้คัดค้านจึงยัง

²⁴⁹บรรเจิด สิงคะเนติ . *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 100-101

²⁵⁰บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 53* หน้า 162

ไม่เป็นพยานจากตำแหน่งกรรมการสุขาภิบาลตามพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 มาตรา 10 (4) และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3889/2548 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่ากรณีนี้มีข้อสงสัยว่าผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ขายให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ซื้อยืมสินค้าไปตรวจสอบเพื่อตัดสินใจว่าจะซื้อหรือไม่ หรือเป็นกรณีที่มีการตกลงไปตรวจสอบเพื่อชอบกันแล้ว จึงต้องตีความให้เป็นคุณแก่ฝ่ายผู้เสียหายที่จะต้องเป็นผู้เสียหายในมูลหนี้คือไม่ได้รับชำระราคาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 11 โดยต้องฟังว่า ผู้เสียหายให้จำเลยยืมมาพิพากษาไปเพื่อตรวจสอบก่อนซื้อแล้วจำเลยทุจริตยกเอาไปเป็นประโยชน์ส่วนตัวนั้น เห็นว่า ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 33 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง ก็บัญญัติว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” ดังนั้น ถึงแม้จะมีข้อสงสัยตามข้อฎีกาของโจทก์ดังกล่าว กรณีก็ต้องยกประโยชน์ให้แก่จำเลย โดยฟังว่าข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายกับจำเลยเป็นเรื่องสัญญาซื้อขายเพื่อชอบจำเลยจึงไม่ได้กระทำความผิดฐานยกเอาตามฟ้อง

ซึ่งคำพิพากษาทั้งสองฉบับนี้ศาลฎีกาได้อ้างอิงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นเกณฑ์การพิจารณาและวินิจฉัยคดี อันเป็นไปตามหลักการเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญที่ศาลซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งของรัฐจะต้องผูกพัน ศาลฎีกาจึงมีอำนาจยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อพิจารณาและตัดสินคดีของตนได้ ไม่ใช่เฉพาะแต่ศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่อ้างอิงบทบัญญัติรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาและวินิจฉัยคดีได้ ดังนั้นศาลต่างๆ จึงสามารถทำหน้าที่ในการปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ตามอำนาจหน้าที่ของตน มิใช่เฉพาะศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่จะทำหน้าที่ในการปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4. บทสรุปท้ายบท

แม้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เคยได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะได้ถูกยกเลิกไปโดยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 แล้วก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ก็ยังคงบัญญัติรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 4 ซึ่งอาจสรุปความหมาย สถานะ และความผูกพันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2557 ได้ดังนี้

1. การให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อาจให้ความหมายได้ในสองประการ ดังนี้

ประการแรก ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่ทำหน้าที่ปกป้องและคุ้มครองประชาชนให้ได้รับการปฏิบัติจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐให้สมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ประการที่สอง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ การคุ้มครองตามภายใต้สิทธิมนุษยชนต่างๆที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม เพราะสิทธิมนุษยชนนั้นย่อมมีขึ้นเพื่อปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น

(1) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 กำหนดว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่าทำผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าโดยกฎหมายในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งคนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี” กฎกติการะหว่างประเทศว่าสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (2) กำหนดว่า “บุคคลทุกคนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดตามกฎหมาย”

(2) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา

สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหาได้รับการรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 10 กำหนดว่า “(1) บุคคลทั้งหลายที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (2) ก. พึงจำแนกผู้ต้องหาว่ากระทำผิดจากผู้ต้องโทษและพึงได้รับการปฏิบัติปฏิบัติที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมแก่สถานะอันมิใช่ผู้ต้องโทษ”

(3) สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนบุคคลของผู้ต้องหา

สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนบุคคลของผู้ต้องหาได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ก็ได้วางหลักการในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลไว้ในข้อ 12 ซึ่งกำหนดไว้ว่า บุคคลใดๆจะถูกแทรกสอดโดยผลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในสถานหรือในการสื่อสาร ตลอดจนการลบลู่เกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะกระทำมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายต่อการแทรกสอดหรือการลบลู่ดังกล่าวนี้ ส่วนกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 7 กำหนดว่า (1) บุคคลจะถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบครัว สถาน หรือการติดต่อสื่อสารโดยผลการหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ และจะถูกลบลู่เกียรติและชื่อเสียงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ (2) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมิให้ถูกแทรกแซงหรือลบลู่

เช่นว่านั้น

(4) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรมของผู้ต้องหา

สิทธิที่จะได้รับพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรมนั้น ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระ และเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและการกระทำความผิดอาญาใดๆ ที่ตนถูกกล่าวหา”

2. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่ปกป้องและคุ้มครอง ทั้งมีลักษณะเป็นสิทธิประการหนึ่งที่ทำหน้าที่ปกป้องและคุ้มครองคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ เมื่อมีการกระทำการใดที่ละเมิดต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ บุคคลย่อมมีสิทธิยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นอ้างได้

3. เมื่อรัฐธรรมนูญได้รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ก่อให้เกิดความผูกพันองค์กรรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐในการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมาย จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ซึ่งจะต้องไม่กระทำการใดที่กระทบต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ หากองค์กรรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการใดที่กระทบต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ในมาตรา 4 หรือละเมิดต่อสิทธิต่างๆตามที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และขัดต่อหน้าที่ของตนเองที่ต้องผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงผูกพันต่อหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตลอดจนศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ผู้ตรวจการแผ่นดิน ที่จะต้องไม่กระทำการใดที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และจะต้องทำหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีเจตนารมณ์ที่จะปกป้องและคุ้มครอง ตลอดจนคุ้มครองมวลชนด้วย ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป

บทที่ 5

การแถลงข่าวผลการจับกุมโดยเจ้าพนักงานตำรวจและหลักประกันการ คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการจับกุม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ก็ยังบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 4 เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีเจตนารมณ์ที่จะยกย่องและปกป้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสมเกียรติภูมิแห่งความเป็นมนุษย์ โดยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นคือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่รัฐจะต้องให้ความเคารพและคุ้มครอง ซึ่งพิจารณาได้จากตัวของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เองที่มีฐานะเป็นสิทธิประการหนึ่งที่ทำหน้าที่ปกป้องและคุ้มครองคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ และพิจารณาได้จากสิทธิมนุษยชนต่างๆ ที่ได้รับการบัญญัติรับรองไว้เพราะสิทธิมนุษยชนนั้นล้วนมีเจตนารมณ์ที่จะปกป้องและคุ้มครองคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ และอาจถือได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานของสิทธิและเสรีภาพต่างๆ

บทบาทของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่ได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ จึงทำให้เกิดความผูกพันต่อการใช้อำนาจรัฐในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ จะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากการใช้อำนาจของรัฐในกรณีใดได้กระทำไปโดยกระทบต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ หรือละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะเป็นการตราบัญญัติของกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ การใช้บังคับกฎหมายในรูปของ กฎ คำสั่ง การกระทำอื่นใด หรือการกระทำทางรัฐบาล ตลอดจนการใช้และการตีความกฎหมายของศาล ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4

การแถลงข่าวผลการจับกุมของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจรัฐ จึงต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐประเภทหนึ่งจะต้องผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และโดยลักษณะของการแถลงข่าวผลการจับกุมนั้นจะกระทำผ่าน

สื่อมวลชนเป็นตัวกลางเผยแพร่ไปยังสาธารณชนในจำนวนมาก เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ เป็นต้น สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนก็ต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นกัน ตลอดจนองค์กรของรัฐต่างๆ ที่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ก็ต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยหน้าที่ประการหนึ่งก็คือการทำหน้าที่ปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิให้ถูกทำลาย

ดังนั้น ในบทนี้ผู้ศึกษาจึงมีความประสงค์จะทำการศึกษาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจและอำนาจหน้าที่ในการแถลงข่าวผลการจับกุม เพื่อทราบขอบเขตของอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจและสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนกับขอบเขตการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการจับกุม ตลอดจนศึกษาถึงอำนาจหน้าที่ขององค์กรรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่ละหัวข้อมีรายละเอียด ดังนี้

1. การแถลงข่าวผลการจับกุมโดยเจ้าพนักงานตำรวจ

1.1 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ

1.1.1 อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545

พระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการกำหนดส่วนราชการและกำหนดขอบเขตหน้าที่ของส่วนราชการต่างๆ ในการบริหารราชการแผ่นดินนั้น ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติไว้ใน มาตรา 46 ว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง และ (7) บัญญัติว่า “สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย”²⁵¹

ดังนั้น อำนาจหน้าที่หลักของสำนักงานตำรวจแห่งชาติก็คือการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

²⁵¹ พระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 มาตรา 46

1.1.2 อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547

พระราชบัญญัติสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 ได้กำหนดให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นส่วนราชการ มีฐานะเป็นนิติบุคคลอยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้²⁵²

- (1) รักษาความปลอดภัยสำหรับองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์และพระราชอาคันตุกะ
- (2) ดูแลควบคุมและกำกับการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจ ซึ่งปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(และกฎหมายอื่นๆ)
- (3) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา
- (4) รักษาความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยของประชาชน และความมั่นคงของราชอาณาจักร
- (5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของข้าราชการตำรวจหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- (6) ช่วยเหลือการพัฒนาประเทศตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย
- (7) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตาม (1) (2) (3) (4) หรือ (5) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.3 อำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดและการนำตัวผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญามาดำเนินการพิจารณาและลงโทษตามบัญญัติของกฎหมาย หลักเกณฑ์และวิธีการดังกล่าวนี้ประกอบด้วย การร้องทุกข์ การกล่าวโทษ การสืบสวน การสอบสวน การชันสูตรพลิกศพ การสังคดี การฟ้องร้อง การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณา การพิพากษา การอุทธรณ์ การฎีกาและการบังคับตามคำพิพากษา เป็นต้น ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์ในการให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการค้นหาผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกฎหมาย แต่ในขณะเดียวกัน หลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ก็ต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา จากการใช้อำนาจของรัฐในการค้นหาความจริง และรวมถึงการที่ผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้ต้องได้รับโทษแล้ว จะได้รับการปฏิบัติตาม

²⁵² พระราชบัญญัติสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 มาตรา 6

หลักมนุษยธรรมอีกด้วย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงเป็นกฎหมาย ที่วางหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อจะให้มีการบังคับใช้กฎหมายอาญาได้ผลและมีประสิทธิภาพ²⁵³

การดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นอาจกล่าวได้ว่า เจ้าพนักงานตำรวจเป็นหน่วยงานของรัฐหน่วยงานแรกที่เข้ามาดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เจ้าพนักงานตำรวจจึงเปรียบเสมือนต้นธารของกระบวนการยุติธรรมของรัฐ อันประกอบไปด้วย เจ้าพนักงานตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ คุมประพฤติ เจ้าพนักงานตำรวจ จึงมีความใกล้ชิดกับประชาชนและเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายโดยตรง จึงมีความเสี่ยงไปจะกระทำการที่อันการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการดำเนินการเกี่ยวกับคดีอาญาไว้ เพื่อเป็นการกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ และเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาไว้ ดังนี้

1) อำนาจหน้าที่ในการสืบสวนคดีอาญา

ก. ความหมายของการสืบสวนคดีอาญา

การสืบสวนคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นขั้นตอนของการแสวงหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งเจ้าพนักงานสอบสวนหรือฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด²⁵⁴ การสืบสวนคดีอาญาจึงมีลักษณะ ดังนี้ (1) เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานในคดีอาญา (2) เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน (3) เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

ดังนั้น การสืบสวนคดีอาญาอาจมีขึ้นก่อนที่จะเกิดความผิด และภายหลังที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้นแล้ว หากมีพฤติการณ์แสดงว่าความผิดอาญาจะเกิดขึ้น การสืบสวนย่อมเป็นเครื่องมือช่วยให้เจ้าพนักงานหาทางป้องกันหรือระงับมิให้เกิดขึ้น ถ้าความผิดเกิดขึ้นแล้ว การสืบสวนย่อมเป็นเครื่องช่วยพนักงานสอบสวนการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น²⁵⁵

²⁵³ณรงค์ ใจหาญ *หลักกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2547 หน้า 15-16

²⁵⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10)

²⁵⁵จุลสิงห์ วสันตสิงห์ *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1* กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2555 หน้า 102-103

ข. ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวน

ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้ ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้น ย่อมหมายถึง พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามมาตรา 2 (17) และมาตรา 2 (16) ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ค. เขตอำนาจในการสืบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้ระบุเขตอำนาจในการสืบสวน เช่นอย่างการสอบสวน แต่อย่างไรก็ตามศาลฎีกาได้วางแนวคำวินิจฉัยในเรื่องเขตอำนาจสืบสวนของตำรวจไว้ว่าเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีอำนาจสืบสวนคดีอาญาได้ทั่วราชอาณาจักร²⁵⁶ ส่วนพนักงานฝ่ายปกครองคงมีอำนาจสืบสวนจำกัดเฉพาะในเขตที่ตนประจำอยู่เท่านั้น เช่น นายอำเภอมีอำนาจสืบสวนเฉพาะในเขตอำเภอที่ตนเองรับผิดชอบเท่านั้น²⁵⁷

ง. หลักเกณฑ์ในการสืบสวนคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสืบสวนไว้ดังเช่นการสอบสวน ทั้งนี้เพราะการสืบสวนเป็นเรื่องการดำเนินการของเจ้าพนักงานรัฐมิได้กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของเอกชนผู้ใด และในบางกรณีการสืบสวนต้องทำในทางลับ เพื่อผลในทางจับกุม จึงเป็นการไม่สมควรที่จะกำหนดหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติไว้ตายตัว²⁵⁸

2) อำนาจหน้าที่ในการสอบสวน

ก. ความหมายของการสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2 (11) ได้นิยามความหมายของการสอบสวนว่า “การสอบสวน” ว่าหมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ²⁵⁹ จากคำนิยามดังกล่าวนี้ การสอบสวนคดีอาญาจึงมีลักษณะ ดังนี้²⁶⁰

²⁵⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 140/2490

²⁵⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 300/2527

²⁵⁸ จุลสิงห์ วสันตสิงห์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 255 หน้า 107

²⁵⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11)

²⁶⁰ กุลพล พลวัน “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย” ใน *ประมวลสาระชุกวิชา การบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง* บัณฑิตศึกษา หน่วยที่ 4 นนทบุรี บัณฑิตศึกษาศาขาวิชานิติศาสตรมหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมาราช 2553 หน้าที่ 28

- (1) เป็นขั้นตอนหลังจากที่ได้เกิด อ่าง หรือเชื่อว่าเกิดการกระทำความผิดขึ้น
- (2) เป็นการดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนซึ่งได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา
- (3) เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

ข. ผู้ที่มีอำนาจสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) ได้ให้ความหมายของ พนักงานสอบสวนไว้ว่า “พนักงานสอบสวน” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน ซึ่งมาตรา 18 กำหนดไว้ว่า ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ่าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้ สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ่าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหามีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้²⁶¹

ดังนั้นผู้ที่มีอำนาจสอบสวนจึงสามารถแบ่งตามท้องที่ที่เกิดการกระทำความผิดได้ดังนี้ ถ้าความผิดเกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร ผู้ที่มีอำนาจสอบสวน คือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป แต่ถ้าความผิดเกิดขึ้นในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ผู้ที่มีอำนาจสอบสวนคือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรี ขึ้นไป

ค. อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

ก) อำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา²⁶²

²⁶¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) และมาตรา 18

²⁶²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

จากบทบัญญัติมาตรา 131 ภารกิจของพนักงานสอบสวนในการทำหน้าที่สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานนั้นมิใช่ว่าพนักงานสอบสวนถูกจำกัดขอบเขตหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานเพียงเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่านั้น หากแต่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนที่เป็นคุณหรือเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ทั้งในส่วนที่จะเป็นพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหาบริสุทธิ์ หรือมีเหตุอันควรปราณีใดๆ ที่สมควรได้รับการพิจารณาลดหย่อนผ่อนโทษที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย²⁶³

ข) อำนาจหน้าที่ทั่วไปในการดำเนินการต่างๆ เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน

นอกจากการให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ทุกชนิดตาม มาตรา 131 แล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังได้บัญญัติอำนาจทั่วไปของพนักงานสอบสวนที่จะดำเนินการต่างๆ ไว้ในมาตรา 132 โดยให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนกระทำได้ หากได้กระทำเพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน ดังนี้²⁶⁴

(1) ตรวจสอบตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจสอบผู้ต้องหา หรือตรวจสอบสิ่งของหรือ ที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาดจำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะกระทำให้คดี แจ่มกระจ่างขึ้น

ในการตรวจสอบตัวผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเป็นหญิง ให้จัดให้เจ้าพนักงานซึ่งเป็นหญิงหรือหญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ ทั้งนี้ ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาจะขออนุญาตบุคคลใดมาอยู่ร่วมในการตรวจนั้นด้วยก็ได้

(2) ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยค้น

(3) หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนได้ปฏิบัติตามหมาย

(4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3)

อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในมาตรา 132 ทั้งสี่ประการ คือ อำนาจในการตรวจบุคคลสิ่งของสถานที่ อำนาจในการค้น อำนาจในการออกหมายเรียก อำนาจ

²⁶³ธานีศ เกศวพิทักษ์ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 199 หน้า 284-285

²⁶⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132

ในการยึด นั้น เป็นการใช้อำนาจที่รุกร้ากระทบกระทั่งต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล ทั้งสิ้น แต่ก็จำเป็นต้องให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการดำเนินการดังกล่าว เพื่อประสิทธิภาพ ในการควบคุมอาชญากรรม ดังนั้นในมาตรา 132 จึงกำหนดเงื่อนไขไว้ในตอนต้นของมาตรา 132 ว่าพนักงานสอบสวนต้องกระทำ “ เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐาน..” เท่านั้น หากพนักงานสอบสวนคนใดใช้อำนาจประการหนึ่งประการใดเพื่อประโยชน์อย่างอื่นอันมิใช่เพื่อ ประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐาน ย่อมไม่มีอำนาจกระทำได้²⁶⁵

1.1.4 อำนาจหน้าที่ตามประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายหลักที่บัญญัติอำนาจ หน้าที่หลักให้ตำรวจปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับความผิดอาญา แต่สำนักงานตำรวจแห่งชาติก็ยังมี ความจำเป็นที่จะต้องกำหนดแนวทางปฏิบัติให้เป็นที่ไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม มีประสิทธิภาพ รัดกุม เป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย และนโยบายการรักษาความสงบเรียบร้อยของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยยึด หลักความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายและให้ความสำคัญกับการป้องกันควบคุมไปกับการปราบปราม อาชญากรรมและเพื่อให้การสอบสวนคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นกระบวนการ ยุติธรรมขั้นต้นสามารถพิสูจน์ให้เป็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาและเป็นหลักฐาน เบื้องต้นในการพิจารณาชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้กำหนด ประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีขึ้น เพื่อให้ข้าราชการตำรวจได้ถือปฏิบัติในการปฏิบัติตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้เป็นแนวทางเดียวกัน²⁶⁶

ซึ่งในประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจมี อำนาจทั่วไป ดังนี้

- (1) ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รักษาความสงบเรียบร้อย และการให้ ความปลอดภัยแก่ประชาชน ตลอดจนการให้บริการช่วยเหลือประชาชน
- (2) ปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมาย อื่นอันเกี่ยวกับความผิดอาญาในเขตรับผิดชอบ
- (3) ป้องกันและปราบปรามการกระทำผิด
- (4) ดำเนินการเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาตามอำนาจหน้าที่ในเขต อำนาจรับผิดชอบ
- (5) ควบคุมและอำนวยความสะดวกด้านการจราจรในเขตอำนาจรับผิดชอบ

²⁶⁵ ธานีศ เกศวพิทักษ์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 199* หน้า 292-293

²⁶⁶ ประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 1 หลักทั่วไป หน้า 1

- (6) สนับสนุนการบรรเทาสาธารณภัย
- (7) ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย
- (8) ปฏิบัติงานในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามที่ได้รับมอบหมาย

1.2 อำนาจหน้าที่ในการแถลงข่าวผลการจับกุมตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

1.2.1 ความหมายของการแถลงข่าวผลการจับกุม

การแถลงข่าวผลการจับกุมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นและมีให้เห็นเป็นประจำทางหน้าหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ โดยเจ้าพนักงานตำรวจเมื่อจับกุมผู้ต้องหาแล้ว จะนำตัวผู้ต้องหาพร้อมทั้งพยานหลักฐานวัตถุต่างๆ แถลงข่าวเผยแพร่ต่อสาธารณชน และในบางกรณียังเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนสอบถามผู้ต้องหาเกี่ยวกับการกระทำความผิด

ดังนั้น ความหมายของคำว่าแถลงข่าวผลการจับกุม ตามความในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จึงหมายถึง “ การที่เจ้าพนักงานตำรวจนำหรือจัดให้ผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดให้ข่าว แถลงข่าว และให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชน ในลักษณะที่เปิดเผยหน้าตาของผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด ” ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นความหมายตามเหตุการณ์ความเป็นจริงที่ปรากฏขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจเมื่อจับตัวผู้ต้องหาหรือผู้กระทำผิดได้แล้วก็จะนำหรือจัดให้ผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดให้ข่าว แถลงข่าว และให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชน ในลักษณะที่เปิดเผยหน้าตาของผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดต่อสาธารณชน ในการให้ข่าว แถลงข่าว และให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชน

ในปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้ข่าว แถลงข่าว และให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนจำนวน 2 ฉบับ คือตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 เรื่อง เกี่ยวกับการให้ และการแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 เรื่อง เกี่ยวกับการให้และการแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

1.2.2 หลักเกณฑ์ในการแถลงข่าวผลการจับกุมตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่

855/2548

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ และการแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพถ่ายต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 โดยมีหลักเกณฑ์²⁶⁷ ดังนี้

1) การให้ข่าว แถลงข่าว และให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชน

(1) ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการให้ข่าว แถลงข่าว และให้สัมภาษณ์

ก. ให้หัวหน้าหน่วยงานระดับสถานีตำรวจ แผนก งาน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเฉพาะ และผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการให้ข่าว แถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนง เฉพาะงานในหน้าที่รับผิดชอบหรือที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น

กรณีที่ปรากฏมีข่าวในทางลบเกี่ยวกับหน่วยงานใด ให้เป็นดุลยพินิจของผู้มีหน้าที่ตามวรรคแรกเท่านั้นเป็นผู้พิจารณารายงานชี้แจงหรือชี้แจงข่าวนั้น ซึ่งรวมถึงการให้สัมภาษณ์หรือการไปร่วมรายการทางวิทยุหรือโทรทัศน์หรือการชี้แจงทางสื่ออื่น ๆ ด้วย

ข. ข้าราชการตำรวจที่ดำรงตำแหน่งต่ำกว่าข้าราชการตำรวจ ตามข้อ 1.1.1 หากประสงค์จะเป็นผู้ให้ข่าว แถลงข่าว ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนง ให้ขออนุญาตต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น จนถึงผู้บังคับการต้นสังกัด หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาที่ยังไม่ถึงที่สุด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ ข้าราชการตำรวจตามข้อ 1.1.1 หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น

ค. กรณีที่ข้าราชการตำรวจระดับต่ำกว่าผู้บังคับการ ประสงค์จะให้สัมภาษณ์เป็นพิธีกร ผู้ดำเนินรายการ หรือเข้าร่วมรายการต่างๆ ที่มีการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนทุกแขนง เกี่ยวกับการให้ความรู้ ชี้แจงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นหรือการดำเนินการอื่นๆ ในลักษณะทำนองเดียวกันนอกเหนือ การดำเนินการตามข้อ 1.1.1 ให้ขออนุญาตต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น จนถึงผู้บังคับการ

(2) แนวทางการปฏิบัติในการให้ข่าว แถลงข่าว ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนง

ก. ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการให้ข่าว แถลงข่าว ให้สัมภาษณ์ต้องปฏิบัติภายในขอบเขต อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น ควรระมัดระวังถ้อยคำ หรือกิริยาท่าทางอัน

²⁶⁷ คำสั่งที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 เรื่องแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพถ่ายต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

จะเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น และควรใช้ถ้อยคำที่เป็นกลางเพื่อไม่ให้เป็นการประจาน ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น

ข. การให้ข่าว แฉลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ ให้ปฏิบัติตามประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 30 รวมถึงห้ามให้ข่าว แฉลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

ก) เรื่องที่มีผลกระทบต่อการรักษาความปลอดภัยของ ประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ข) เรื่องหรือข้อความที่จะทำให้เกิดการเสียหายแก่ทางราชการ

ค) เรื่องที่เกี่ยวกับคำสั่งให้ปฏิบัติในหน้าที่อันเป็นระเบียบการ ภายในและคำสั่งหรือระเบียบการใด ๆ ที่ถือว่าเป็นความลับ

ง) เรื่องที่จะเกิดการเสียหายทางชื่อเสียงหรือผลประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความผิดฐานหมิ่นประมาท และเรื่องอื่นๆ ในลักษณะทำนองเดียวกัน

จ) เรื่องที่อาจส่งผลกระทบต่อหรือเสียหายต่อคดี โดยเฉพาะคดีที่อยู่ในระหว่างการสืบสวนหรือสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น เช่น การเปิดเผยเกี่ยวกับเทคนิควิธีการปฏิบัติงานที่ควรปกปิดเป็นความลับ แนวทางการสืบสวนสอบสวนการจับกุม ตรวจค้น และการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ในทุกขั้นตอน เป็นต้น

ฉ) เหตุการณ์หรือเรื่องราวที่ไม่เหมาะสม ซึ่งถ้าหากเปิดเผยต่อประชาชนอาจเป็นแบบที่บุคคลอื่นจะถือเอาเป็นตัวอย่างในการกระทำขึ้นอีก เช่น แผนประทุษกรรมต่าง ๆ ของ คนร้าย หรือการที่แสดงถึงการนอ โกง การกระทำอัธวินิบาตกรรม และวิธีการอันชั่วร้ายอื่น ๆ

ค. การให้สัมภาษณ์ โดยมีสื่อมวลชนทุกแขนงเป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ในลักษณะเป็นคนกลาง ห้ามข้าราชการตำรวจตอบโต้กับฝ่ายผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือบุคคลใด เพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ

ง. ห้ามนำหรือจัดให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยาน มาให้ข่าวแฉลงข่าว หรือ ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนง ยกเว้นกรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ให้ขออนุญาตต่อผู้บัญชาการ

ไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม ห้ามนำผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์พระภิกษุสามเณร นักพรต นักบวช ผู้เสียหายที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ มาให้

ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนงเป็นอันขาด รวมตลอดถึงการชี้ตัวผู้ต้องหา ในลักษณะที่เป็นการเผชิญหน้าต่อสื่อมวลชนทุกแขนง

จ. เพื่อให้เกิดความชัดเจน เป็นประโยชน์ในการนำเสนอข่าวของ สื่อมวลชนทุกแขนง และให้ประชาชนได้รับทราบข่าวที่ไม่คลาดเคลื่อนจากความจริง ควรจัดเตรียม เอกสารข่าวประกอบการ แถลงข่าว โดยเอกสารข่าวนั้นต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้เกี่ยวข้อง ในคดี และรูปคดี

ฉ. เรื่องที่เกี่ยวกับนโยบายของแต่ละหน่วยให้เป็นหน้าที่ของหัวหน้าหน่วย ระดับกองบัญชาการ หรือเทียบเท่า หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเท่านั้นที่จะเป็นผู้ให้ข่าว แถลงข่าวหรือ ให้สัมภาษณ์

ช. กรณีที่เกิดเหตุการณ์รุนแรงหรือสถานการณ์วิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อ ความมั่นคงของชาติและภัยอันตรายของประชาชนให้ถือปฏิบัติในการให้ข่าวแถลงข่าวให้สัมภาษณ์ หรือประชาสัมพันธ์ให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ๆ

2) การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน

เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ป้องกันภัยอันตรายมิให้เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และไม่ให้มีภาพที่ไม่เหมาะสมถูกนำออกเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกแขนง อันเป็นการ ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น จึงให้ปฏิบัติดังนี้

(1) ห้ามนำสื่อมวลชนทุกแขนงไปทำข่าวหรือถ่ายภาพ ในขณะที่เข้าปฏิบัติการ ตรวจค้น จับกุม

(2) ห้ามเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน หรือพนักงานสอบสวน อนุญาต หรือจัดให้ สื่อมวลชน ทุกแขนงถ่ายภาพในห้องสืบสวน หรือห้องสอบสวน ในขณะที่ทำการสืบสวนสอบสวน เว้นแต่เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน หรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการเพื่อ ประโยชน์แห่งคดี

(3) ห้ามอนุญาต หรือจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ สัมภาษณ์ หรือให้ ข่าวของ ผู้ต้องหา หรือผู้ต้องกักขัง ในระหว่างการควบคุมตัวของตำรวจทั้งภายใน และภายนอกที่ ทำการ หรือ สถานีตำรวจ เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี

(4) ห้ามจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงเข้าทำข่าว ขณะเมื่อมีการให้ผู้ต้องหา นำ พนักงาน สอบสวน ไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ และหลีกเลี่ยงการให้สัมภาษณ์ใดๆ ในลักษณะเป็นการโต้ตอบระหว่างพนักงานสอบสวนกับผู้ต้องหา หรือบุคคลใด โดยมีสื่อมวลชน ทุกแขนงเป็นผู้สัมภาษณ์เนื่องจากอาจเป็นเหตุให้รูปคดีเสียหาย

พนักงานสอบสวนไม่ควรให้ผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพว่า ผู้ต้องหากระทำผิดอย่างไร เพราะการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพดังกล่าวมิใช่พยานหลักฐานที่จะนำมารับฟังประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหาเพื่อให้เห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 7562/2537 แต่ถ้าเป็นการนำชี้ประกอบคำรับอื่น เช่น นำชี้จุดที่ซ่อนทรัพย์สินซึ่งได้มาจากการกระทำผิด สิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด ได้ใช้ หรือจะใช้ในการกระทำผิด หรือสงสัยว่าจะใช้ในการกระทำผิด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐาน ให้ผู้ต้องหาชี้ได้และป้องกันมิให้ผู้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปในที่นำชี้ ให้ฟังระมัดระวังการใช้ถ้อยคำ หรือกิริยาท่าทางที่เห็นว่าเป็นการข่มขู่ หรือการปฏิบัติที่ไม่สมควรแก่ผู้ต้องหา รวมทั้งการทำร้ายร่างกายผู้ต้องหา

ไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม ห้ามเจ้าพนักงานนำผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ เพราะจะเป็นการประจานเด็ก และอาจเป็นการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก นอกจากนี้ห้ามนำผู้เสียหายพยาน เข้าร่วมในการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหาเป็นอันขาด โดยเฉพาะผู้เสียหายที่เป็นเด็ก สตรี พระภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช

3) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ

(1) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ให้ปฏิบัติตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดู พ.ศ. 2547

(2) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทางเว็บไซต์ของหน่วยงานให้ปฏิบัติตามหนังสือสำนักงานแผนงานและงบประมาณที่ 0007.53/1989 ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2547 เรื่อง การจัดทำและบริหารระบบอินเทอร์เน็ตของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

4) การอนุญาตให้ใช้สถานที่ บุคลากร อุปกรณ์ หรือยานพาหนะของทางราชการ

การอนุญาตให้ใช้สถานที่ บุคลากร อุปกรณ์ หรือยานพาหนะของสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ เข้าร่วมหรือประกอบจากถ่ายทำ ภาพยนตร์ ละคร โฆษณา หรือบันทึกภาพนิ่งเพื่อเผยแพร่ภาพทาง สื่อมวลชนทุกแขนง ให้ผู้ขออนุญาตยื่นเรื่อง พร้อมบท (script) และเนื้อหาที่จะนำเสนอต่อหัวหน้าหน่วยงานที่ได้รับการร้องขอ แล้วให้หัวหน้าหน่วยงานนั้นพิจารณาให้ความเห็นเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น จนถึงผู้บังคับการต้นสังกัด ยกเว้นอุปกรณ์ หรือยานพาหนะใดที่ระเบียบกำหนดไว้ ให้ขออนุญาตผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปก็ให้ดำเนินการตามระเบียบนั้น

ให้ผู้บังคับการ พิจารณาบท (script) และเนื้อหา ในการอนุญาต โดยคำนึงถึง ประโยชน์ของทางราชการ และภาพลักษณ์ที่ดีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นสำคัญ

เมื่อได้รับอนุญาตแล้วให้หัวหน้าหน่วยงานที่ได้รับการร้องขอ เป็นผู้ดูแล สถานที่ อุปกรณ์และยานพาหนะ ของทางราชการมิให้เกิดความเสียหาย

5) การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์

หน่วยงานในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่มีความประสงค์จะว่าจ้างหรือขอ ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ใด ๆ ให้หน่วยงานนั้นตั้งคณะทำงาน พิจารณาตรวจสอบการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ก่อนนำออกเผยแพร่ เกี่ยวกับรายละเอียดและเนื้อหา ในการนำเสนอว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หากการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ต่อสื่อมวลชนทุกแขนง มีการสัมภาษณ์ ข้าราชการ ตำรวจ หรือใช้สถานที่ อุปกรณ์ หรือยานพาหนะของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการถ่ายทำให้ หน่วยงานผู้ว่าจ้าง หรือขอความร่วมมือดำเนินการตามข้อ 1 หรือ 4 แล้วแต่กรณี

6) การกำกับดูแลและการควบคุมการปฏิบัติ

(1) หากพบการกระทำที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้ สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน การอนุญาตให้ใช้สถานที่ บุคลากร อุปกรณ์ หรือ ยานพาหนะของทางราชการ การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหาย ให้กอง สารนิเทศ หรือผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือที่ตรวจพบ แจ้งข้าราชการตำรวจผู้นั้นยกเลิกการกระทำ ดังกล่าวหรืออาจจะมีข้อเสนอแนะในทางที่เหมาะสมด้วย ก็ได้

(2) หากพบข้าราชการตำรวจผู้ใดฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามนัยคำสั่งนี้ ให้ผู้บังคับบัญชา ต้นสังกัดดำเนินการทางวินัย และหากผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือตรวจพบว่า ผู้บังคับบัญชาต้นสังกัด ละเลย ไม่ดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืน ให้ผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือที่ตรวจพบพิจารณาดำเนินการทางวินัย กับผู้บังคับบัญชา ต้นสังกัดนั้นด้วย

(3) ให้กองสารนิเทศเป็นเจ้าของเรื่องตามคำสั่งนี้ หากพบว่ามีกรกระทำที่ฝ่าฝืน ให้ รายงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติพิจารณาสั่งการต่อไป

1.2.3 หลักเกณฑ์ในการแถลงข่าวผลการจับกุมตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่

465/2550

หลังจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีคำสั่งที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 กำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การ เผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ไว้แล้ว สำนักงานปลัดสำนัก นายกรัฐมนตรี ได้ขอความร่วมมือจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ

ตามข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 เพื่อคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล สิทธิส่วนบุคคลในครอบครัว เกียรติยศชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว โดยให้พิจารณาคำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548

ดังนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้ยกเลิกความในข้อ 2.3 ของคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 โดยออกเป็นคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 เรื่อง การปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชนและการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์(แก้ไขเพิ่มเติม) ซึ่งมีหลักเกณฑ์²⁶⁸ ดังนี้

“2.3 ห้ามอนุญาตหรือจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวของบุคคลดังต่อไปนี้”

2.3.1 ผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีตำรวจ

2.3.2 เหตุอาชญากรรม รวมทั้งภาพที่มีลักษณะอุจาดหรือทารุณ โหดร้าย หรือล่วงละเมิดสิทธิบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา เหตุอาชญากรรมหรือผู้เสียหาย”

1.2.4 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการแถลงข่าวผลการจับกุมตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

1) วัตถุประสงค์ของการออกคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550

วัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของการออกคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติทั้งสองฉบับ อาจพิจารณาได้จากบทนำซึ่งในคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 นั้น กล่าวไว้ว่า “..สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีนโยบายที่จะกำหนดแนวทางการปฏิบัติในการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ การอนุญาตให้ใช้สถานที่ บุคลากร อุปกรณ์ หรือยานพาหนะในการถ่ายทำภาพยนตร์ ละคร โฆษณาหรือบันทึกภาพหนึ่งให้ทุกหน่วยงาน และข้าราชการตำรวจมีมาตรฐานการปฏิบัติเดียวกัน เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ผลการปฏิบัติงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้อย่างถูกต้องตรงกัน ชำรงไว้ซึ่งภาพลักษณ์ที่ดี สร้างความเชื่อมั่นและเชื่อถือศรัทธาแก่ประชาชนในการให้ความร่วมมือกับข้าราชการตำรวจ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ..” และในบทนำของคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ซึ่งกล่าว

²⁶⁸ คำสั่งที่ 465/2550 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550 เรื่องแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ข่าว การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ (แก้ไขเพิ่มเติม)

ไว้ว่า“...เนื่องจากสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี มีหนังสือที่ นร 0107/ว 782 ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2549 ขอความร่วมมือสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติตามข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 เพื่อคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล สิทธิส่วนบุคคลในครอบครัว เกียรติยศชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวทั้งนี้ โดยให้พิจารณาคำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548..”

เมื่อพิจารณาจากบทนำของคำสั่งทั้งสองฉบับแล้ว จะเห็นได้ว่าคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 นั้นมีเจตนารมณ์ประสงค์จะประชาสัมพันธ์การดำเนินการของเจ้าพนักงานตำรวจและสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ผลการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้อย่างถูกต้องตรงกัน รักษาไว้ซึ่งภาพลักษณ์ที่ดี สร้างความเชื่อมั่นและเชื่อถือศรัทธาแก่ประชาชนในการให้ความร่วมมือกับข้าราชการตำรวจและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งในการให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ ต้องไม่เป็นการกระทำที่ไปล่วงสิทธิส่วนบุคคลในครอบครัว เกียรติยศชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ใด

2) ลักษณะการให้ข่าวแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 855/2548 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ในการการให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 855/2548 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ทั้งสองฉบับแล้ว อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการการให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์เฉพาะเกี่ยวกับผู้ต้องหา มีอยู่ 2 ลักษณะ ดังนี้

ก. การให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์โดยไม่นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน

การให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ โดยไม่นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน มีเงื่อนไขในการให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับผู้ต้องหา ดังนี้

(1) การให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ ไม่ควรใช้ถ้อยคำหรือกิริยาท่าทางอันจะเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น และควรใช้ถ้อยคำที่เป็นกลางเพื่อไม่ให้เป็นการประจาน ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น²⁶⁹

(2) ห้ามให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์เรื่องที่จะเกิดการเสียหายทางชื่อเสียงหรือผลประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความผิดฐานหมิ่นประมาท และเรื่องอื่นๆ ในลักษณะทำนองเดียวกัน²⁷⁰

²⁶⁹ คำสั่งที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อ 1.2.2

²⁷⁰ คำสั่งที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อ 1.2.2.4

ข. การให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อ
สื่อมวลชน

การให้ข่าวแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อ
สื่อมวลชนเมื่อพิจารณาจากคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติทั้งสองฉบับแล้ว มีหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ห้ามนำหรือจัดให้ผู้ต้องหา มาให้ข่าวแถลงข่าวหรือ ให้สัมภาษณ์ต่อ
สื่อมวลชนทุกแขนง ยกเว้นกรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน²⁷¹

(2) ห้ามเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน หรือพนักงานสอบสวน อนุญาต หรือจัดให้
สื่อมวลชน ทุกแขนงถ่ายภาพในห้องสืบสวน หรือห้องสอบสวน ในขณะที่ทำการสืบสวนสอบสวน
เว้นแต่เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน หรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการเพื่อ
ประโยชน์แห่งคดี²⁷²

(3) ห้ามอนุญาตหรือจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ สัมภาษณ์ หรือให้ข่าว
ของผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีตำรวจ
เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา
หรือผู้อำนวยการหรือผู้เสียหาย²⁷³

จะเห็นได้ว่าคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาตินั้นห้ามเจ้าพนักงานตำรวจให้ข่าว
แถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน แต่ก็มีข้อยกเว้นให้
กระทำได้ หากเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณชน หรือเพื่อประโยชน์แก่การดำเนินคดี
หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา

1.3 เงื่อนไขการแถลงข่าวผลการจับกุมตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

1.3.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับการแถลงข่าวผลการจับกุมโดยอาศัย

เงื่อนไขเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี

คำสั่งสำนักตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 วางหลักการไว้โดยห้ามอนุญาต
หรือจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวของบุคคล ผู้ต้องหา ในระหว่างการ
ควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีตำรวจ แต่มีข้อยกเว้นให้พนักงาน
สอบสวนดำเนินการได้หากได้ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดีหรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา
จึงมีข้อพิจารณาอยู่ที่ว่าการแถลงข่าวผลการจับในปัจจุบันนี้ มีประโยชน์แก่คดีหรือไม่เพียงใด

²⁷¹ คำสั่งที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อ 1.2.4

²⁷² คำสั่งที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อ 2.2

²⁷³ คำสั่งที่ 465/2550 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550 ข้อ 2.3

เจ้าหน้าที่ตำรวจอันมีหน้าที่อย่างกว้างขวางดังกล่าวมาแล้ว แต่อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีนั้น จะปรากฏตามบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการรับรองอำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา โดยอำนาจของพนักงานสอบสวนตามบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งการพิจารณาเกี่ยวกับเงื่อนไขในการแถลงข่าวผลการจับกุมที่ว่า “เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี” มีข้อพิจารณา ดังนี้

1) *อำนาจสืบสวนและสอบสวน กับข้อพิจารณาเกี่ยวกับ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี*

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนคดีอาญาโดยอำนาจหน้าที่ในการแสวงหาหลักฐานในการกระทำความผิด และให้มีหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดที่เกี่ยวข้องหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

ปัญหาของคดีความหรือเรื่องที่พิพาทกันในศาลนั้นมีปัญหาที่จะต้องวินิจฉัย 2 ประการ คือ ประการแรก คือการวินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมาย ประการที่สอง คือการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง ในการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายนั้นศาลสามารถวินิจฉัยได้เองโดยไม่ต้องใช้พยานหลักฐานเพราะศาลเป็นผู้เชี่ยวชาญและรู้กฎหมายดีอยู่แล้ว แต่การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงนั้นเป็นเรื่องที่ต้องวินิจฉัยโดยอาศัยพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริง ซึ่งพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดีใด จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ได้มีการนำเสนอไว้ในการพิจารณาคดีนั้น²⁷⁴

ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนคดีอาญาโดยอำนาจหน้าที่ในการแสวงหาหลักฐานในการกระทำความผิด และให้มีอำนาจสอบสวน โดยการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดที่เกี่ยวข้องหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ดังนั้นข้อพิจารณาเกี่ยวกับเงื่อนไขการแถลงข่าวผลการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจ จึงอยู่ที่ว่าการแถลงผลการจับกุมเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานหรือไม่ หรือการแถลงผลการจับกุมสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในการกระทำของผู้ต้องหาได้หรือไม่ และที่สำคัญศาลจะรับฟังการแถลงข่าวผลการจับกุมมาวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือไม่

²⁷⁴พรเพชร วิชิตชลชัย คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2551 หน้า 2, 15-16

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานประการต่อมา คือในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดและมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการแถลงข่าวผลการจับกุมอาจจัดให้มีขึ้นเพื่อให้ผู้เสียหายได้ทราบถึงการกระทำความผิด พร้อมทั้งเข้าแจ้งความร้องทุกข์รวมทั้งการเข้าเป็นพยาน หรือส่งมอบพยานหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวข้องได้ เช่น กรณีกรมสอบสวนคดีพิเศษ เคยทำหนังสือประชาสัมพันธ์ให้ผู้เสียหายเข้าพบพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเกี่ยวกับการดำเนินคดีบริษัทจีดอล คาว โฮลดิ้ง จำกัด ไปยังจังหวัดต่างๆ เพื่อให้ผู้เสียหายเข้าแจ้งความร้องทุกข์และส่งมอบพยานหลักฐานต่างๆในการดำเนินคดีข้อหาข้อโกงประชาชนเพราะผู้เสียหายมีอยู่จำนวนมาก²⁷⁵ ซึ่งลักษณะการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีเพราะเป็นการจัดให้ผู้เสียหายเข้าร้องทุกข์และส่งมอบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องและการเปิดข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่กระทำเท่าที่จำเป็น โดยระบุแต่เพียงพฤติการณ์การกระทำและชื่อผู้ต้องหาเท่าที่ต้องทำเพื่อให้ผู้เสียหายทราบเท่านั้น ไม่ได้ดำเนินการโดยนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวประชาสัมพันธ์ให้ทราบ

2) การฟ้องคดี กับข้อพิจารณาเกี่ยวกับ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี

ในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ การดำเนินงานของตำรวจมีผลสำคัญต่อเงื่อนไขในการฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งอาจสรุปได้ว่า เงื่อนไขการร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อส่วนตัว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง บัญญัติว่า “แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ” ซึ่งการร้องทุกข์นั้น มาตรา 2 (7) กำหนดให้ผู้เสียหายเท่านั้นมีอำนาจร้องทุกข์²⁷⁶ หากการร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวได้กระทำโดยบุคคลที่ไม่ใช่ผู้เสียหายในข้อหา นั้น ถือว่าเป็นการร้องทุกข์ที่ไม่ชอบพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวน การสอบสวนไม่ชอบ ถือว่าไม่มีการสอบสวน อัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้อง²⁷⁷

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจฟ้องจึงอยู่ที่หากการแถลงข่าวผลการจับกุมเป็นไปเพื่อจัดให้ผู้เสียหายได้แจ้งความร้องทุกข์หรือคำการกล่าวโทษเพื่อที่พนักงานสอบสวนจะได้ดำเนินการต่อไป การแถลงข่าวผลการจับกุมย่อมกระทำเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบในการแถลงข่าวผลการจับกุมจะต้องไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดด้วย

²⁷⁵ หนังสือกรมสอบสวนคดีพิเศษ ค่วนที่สุด ที่ ขบ (สคอ.1) 0810/248 ลงวันที่ 5 มีนาคม 2556

²⁷⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 และมาตรา 2 (7)

²⁷⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1849/2519

1.3.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับความยินยอมให้เจ้าพนักงานตำรวจแถลงข่าวผลการ

จับกุม

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการบัญญัติและรับรองไว้ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญจึงมีผลทำให้สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่รัฐธรรมนูญให้ความรับรองและคุ้มครองอันเกิดให้เกิดผลผูกพันต่อรัฐในการหลายประการ ทั้งในด้านการบัญญัติกฎหมาย ด้านการบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมาย ดังได้กล่าวมาแล้ว

เมื่อคำสั่งสำนักงานตำรวจชาติแห่งชาติที่ 465 / 2550 ได้วางเงื่อนไขในการแถลงข่าวผลการจับกุมประการหนึ่งว่า “ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมของผู้ต้องหา ” จึงเกิดเป็นประเด็นข้อพิจารณาขึ้นว่า ความยินยอมของผู้ต้องหาก่อให้เกิดอำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจในการนำตัวผู้ต้องหามาแถลงข่าวผลการจับกุมหรือไม่ ในเมื่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานรัฐ อันมีความผูกพันโดยตรงต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง

ประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้สามารถพิจารณาได้จากหลักความยินยอมในระบบกฎหมายไทย ซึ่งความยินยอมในระบบกฎหมายไทยปรากฏเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบทั้งในทางแพ่งและทางอาญา โดยการนำหลักความยินยอมมาใช้ในทางแพ่งและทางอาญานั้น มีข้อพิจารณา ดังนี้

1) หลักความยินยอมในทางละเมิดของกฎหมายแพ่ง

มีคำกล่าวอันเป็นหลักกฎหมายทั่วไปประการหนึ่งว่า “ความยินยอมไม่ทำให้เป็นละเมิด” ภาษาละตินเรียกว่า “*Volenti non Fit injuria*” หลักที่ว่า ความยินยอมไม่เป็นละเมิด มีความหมายว่า บุคคลซึ่งยอมต่อการกระทำอย่างหนึ่งหรือบุคคลซึ่งเข้าเสี่ยงภัยยอมรับความเสียหายจะฟ้องคดีเกี่ยวกับการกระทำหรือความเสียหายนั้นไม่ได้²⁷⁸ ในทางละเมิดเมื่อผู้กระทำได้กระทำโดยได้รับความยินยอมของผู้เสียหายแล้ว ย่อมไม่เป็นละเมิดและไม่ต้องรับผิดชอบซึ่งมีหลักเกณฑ์ ดังนี้²⁷⁹

²⁷⁸ไพจิตร ปุญญพันธ์ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด และหลักกฎหมายลักษณะละเมิด เรื่องข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติบรรณการ 2553 หน้า 22

²⁷⁹พิชัยศักดิ์ หรยางกูร และนริศรา แดงไผ่ “หลักความยินยอม” ในแนวการศึกษาชุกวิชา กฎหมายแพ่งลักษณะสัญญาและลักษณะละเมิดและหลักกฎหมายเปรียบเทียบชั้นสูง หน่วยที่ 33 นนทบุรี บัณฑิตศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2552 หน้า 14-15

- (1) ผู้เสียหายยินยอมให้กระทำหรือยอมต่อการกระทำ หรือเสี่ยงเข้ารับการเสียหายอันถือได้ว่าเป็นการยินยอมรับผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ทำให้การกระทำนั้นไม่เป็นละเมิด
- (2) การให้ความยินยอมนั้นจะต้องให้ก่อนหรือขณะกระทำความผิดและมีอยู่จนตลอดการกระทำนั้น
- (3) การให้ความยินยอมต้องให้แก่ผู้กระทำโดยตรง ยกเว้นบางกรณีอาจให้โดยเจาะจงหรือไม่ก็ได้ เช่น ยินยอมให้แพทย์ทำการผ่าตัดโดยไม่เจาะจงตัวแพทย์ผู้กระทำ
- (4) การให้ความยินยอมต้องเกิดขึ้นโดยสมัครใจปราศจากการทำฉ้อฉล หลอกลวง ข่มขู่หรือสำคัญผิด
- (5) การให้ความยินยอมมีขอบเขตจำกัด ผู้กระทำจะกระทำนอกเหนือความยินยอมไม่ได้
- (6) ความยินยอมอาจถอนได้ก่อนมีการกระทำ
- (7) ความยินยอมนั้นจะต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือต้องห้ามชัดแจ้งตามกฎหมาย²⁸⁰

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าหลักความยินยอมในกฎหมายแพ่งนั้นเป็นเรื่องที่เข้าไปควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนที่มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งหากไม่มีผลประโยชน์ของสาธารณชนเข้ามาเกี่ยวข้อง ก็ย่อมจะปล่อยให้บุคคลกำหนดชะตากรรมของตนเอง²⁸¹ ดังนั้นหลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดในทางแพ่งจึงมีข้อยกเว้นอยู่ที่ว่าหากความยินยอมขัดต่อหลักการซึ่งเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือมีผลกระทบต่อส่วนรวม ความยินยอมนั้นก็ใช้ไม่ได้ บุคคลผู้กระทำยังต้องรับผิดชอบในทางแพ่ง

หลักการที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมหากพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมาย อาจพิจารณาได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 ซึ่งบัญญัติว่า “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้ง โดยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยศีลธรรมอันดีของประชาชน... การนั้นเป็นโมฆะ” และตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 9 “ความตกลงหรือยินยอมของผู้เสียหายสำหรับการกระทำที่ต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จะนำมาอ้างเป็นเหตุยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดเพื่อละเมิดไม่ได้”²⁸²

²⁸⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150

²⁸¹ ไพจิตร ปุญญพันธ์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 278 หน้า 23

²⁸² พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 มาตรา 9

จากบัญญัติดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าแม้หลักกฎหมายแพ่งจะเป็นเรื่องต่อส่วนตัวของประชาชน แต่ในบางเรื่องความตกลงระหว่างเอกชนกันเองก็ส่งผลกระทบต่อส่วนรวมด้วย รัฐจะต้องเข้ามาควบคุม เช่น การยินยอมให้ทำร้าย ย่อมทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมือง การยินยอมให้ทำร้ายยอมตกเป็นโมฆะ หรือนาย ก ยินยอมให้ ข จับตนเองมัดประจานไว้ในที่สาธารณะ หรือยอมให้ ข ค่าตนเองออกรายการวิทยุเพื่อความสะอาด แม้สิ่งที่ค้านั้นจะไม่เป็นความจริงก็ตาม การกระทำดังกล่าวก็เป็นขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนซึ่งมีผลกระทบต่อส่วนรวม ข ไม่อาจอ้างความยินยอมของ ก มาเป็นเหตุยกเว้นความรับผิดเพื่อละเมิดได้²⁸³

2) หลักความยินยอมไม่เป็นความผิดในกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญา เป็นกฎหมายที่กล่าวถึงความผิดและโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิด โดยที่ในปัจจุบันนี้รัฐเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย ซึ่งบัญญัติกฎหมายถึงความผิดและดำเนินการเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแต่ผู้เดียว ฉะนั้นกฎหมายอาญาจึงมีลักษณะเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับราษฎร ในฐานะที่รัฐมีอำนาจเหนือราษฎร กฎหมายอาญาจึงเป็นกฎหมายมหาชนประเภทหนึ่ง²⁸⁴ ซึ่งวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญานั้นมุ่งคุ้มครองความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยการลงโทษเพื่อป้องปรามผู้กระทำความผิด²⁸⁵

หลักความยินยอมไม่เป็นความผิดในกฎหมายอาญานั้น ศาลไทยได้นำหลักความยินยอมมาปรับใช้ในคดี และได้วางหลักเกี่ยวกับความยินยอมของผู้เสียหายที่เป็นเหตุให้ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ไว้ 3 ประการ²⁸⁶ คือ

(1) ความยินยอมนั้นต้องมีอยู่อย่างน้อยในขณะกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ซึ่งหลักข้อนี้มีข้อพิจารณาเช่นเดียวกับหลักความยินยอมในกฎหมายแพ่งที่การให้ความยินยอมนั้นจะต้องให้ก่อนหรือขณะกระทำความผิดและมีอยู่จนจนตลอดการกระทำนั้น

²⁸³ ศันสน์ โสทธิพันธุ์ คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิดจัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรได้ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2553 หน้า 154

²⁸⁴ หยุต แสงอุทัย กฎหมายอาญา ภาค 1 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2554 หน้า 12-13

²⁸⁵ ไพจิตร ปุญญพันธ์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 278 หน้า 24

²⁸⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1403/2508 วินิจฉัยไว้ว่า “ความยินยอมอันบริสุทธิ์ของผู้เสียหายให้ผู้ใดกระทำการที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดถ้าความยินยอมนั้นไม่ขัดต่อความสำนึกในศีลธรรมอันดี และมีอยู่ในขณะกระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดแล้ว ความยินยอมนั้นเป็นข้อยกเว้นมิให้กระทำการนั้นเป็นความผิด”

(2) ความยินยอมนั้นต้องเป็นความยินยอมอันบริสุทธิ์ ซึ่งหลักข้อนี้เช่นเดียวกับหลักความยินยอมในกฎหมายแพ่งที่ว่า การทำให้ความยินยอมต้องเกิดขึ้น โดยสมัครใจปราศจากการ ทำ้อฉล หลอกลวง ข่มขู่หรือสำคัญผิด

(3) ความยินยอมนั้นต้องไม่ขัดต่อความสำนึกในศีลธรรมอันดี

สำหรับความยินยอมที่ไม่ขัดต่อสำนึกศีลธรรมอันดีมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความผิดใดบ้างที่ผู้กระทำสามารถอ้างความยินยอมของผู้เสียหาย ดังนี้

(1) การพิจารณาคุณธรรมทางกฎหมาย หรือสิ่งที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ²⁸⁷

คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม หมายถึง กฎหมายมุ่งคุ้มครองสังคมให้เป็นระเบียบ ความสงบเรียบร้อย และความยุติธรรมในสังคม ลักษณะของกฎหมายประเภทนี้ บังคับบุคคล จะสละความคุ้มครองโดยการสมัครใจยินยอมไม่ได้ ความยินยอมดังกล่าวขัดต่อความสงบเรียบร้อยซึ่งการพิจารณาคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวมนี้ จะพิจารณาจากข้อเท็จจริงทางภาวะวิสัยอันเนื่องมาจากการกระทำนั้น

คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล หมายถึง กฎหมายมุ่งคุ้มครองเอกชนโดยส่วนตัวอย่างแท้จริง ผู้กระทำอาจยกเอาความยินยอมของผู้เสียหายเป็นข้ออ้างเพื่อลบล้างความผิดได้ แต่ในกรณีที่ถูกกฎหมายมีมุ่งคุ้มครองเพียงเอกชนเท่านั้น แต่ยังคงคุ้มครองสังคมด้วยแล้ว ความยินยอมของผู้เสียหายย่อมไม่อาจลบล้างความผิดของผู้กระทำได้

(2) การพิจารณาว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีหรือไม่ โดยพิจารณาจากผลประโยชน์ของสังคมมหาชน

3) ความยินยอมให้ละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองหรือการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือการกระทำใดของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่อาจล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองไว้ได้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครอง กรณีจึงมีประเด็นการพิจารณาว่าหากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่รัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครองแล้ว การแถลงข่าวผลการจับกุมตามที่คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยอาศัยความยินยอมของผู้ต้องหา และหากการแถลงข่าวนั้นส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและ

²⁸⁷ พิชัยศักดิ์ หรขางกูร และนริศราแดงไผ่ *อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 279* หน้า 17-18

เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้แล้ว ความยินยอมนั้นจะก่อให้เกิดอำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจในการแถลงข่าวได้หรือไม่

ซึ่งในประเด็นนี้มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องอยู่สองแนวคิด²⁸⁸ คือ

แนวคิดแรกซึ่งเป็นแนวคิดเก่า เห็นว่า การสละสิทธินั้นอาจกระทำได้โดยการยอมรับหลักการดังกล่าวจากกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา ความเป็นไปได้ในทางกฎหมายนั้นถือว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไป โดยถือว่าการสละในทางกฎหมายมหาชนนั้น ก็เช่นเดียวกับทางกฎหมายแพ่งซึ่งกระทำได้โดยการแสดงเจตนาฝ่ายเดียวที่ไม่ต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา แต่อย่างไรก็ตามการสละสิทธินั้นมีขอบเขตอยู่ที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันถือว่าเป็นขอบเขตที่ไม่อาจจะสละได้

แนวคิดที่สองซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ เห็นว่าโดยหลักทั่วไปแล้วความเป็นไปได้ในการสละสิทธิตามกฎหมายทั่วไปนั้นไม่ควรนำมาใช้กับสิทธิตามรัฐธรรมนูญ โดยฝ่ายนี้เห็นว่า สิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นสิทธิที่ไม่อาจจำหน่ายโอนได้ ดังนั้น จึงเท่ากับว่าไม่อาจจะสละได้เช่นกัน เพราะสิทธิและเสรีภาพนั้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญของประโยชน์มหาชนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์มหาชนอันจะนำไปสู่ผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม ผลประโยชน์โดยรวมเหล่านี้ย่อมไม่ผูกพันกับความยินยอมในการสละสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เมื่อพิจารณาแนวคิดทั้งสองแนวคิดนี้อาจสรุปได้ว่า แนวคิดแรกนี้แม้จะยินยอมสละสิทธิได้แต่ถ้าความยินยอมนั้นเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ไม่อาจกระทำได้ ส่วนแนวคิดที่สองพิจารณาในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลกับประโยชน์ของมหาชน เมื่อผลประโยชน์ของมหาชนแล้ว ย่อมกระทำไม่ได้ไม่ผูกพันอยู่ที่ความยินยอม อย่างไรก็ตามข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เมื่อประสานทั้งสองแนวคิดเข้าด้วยกัน อาจสรุปได้ดังนี้ หากเป็นประโยชน์ของมหาชนอันรวมกันของสังคม รัฐย่อมก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญรับรองไว้ได้ตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอม แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามการกระทำใดของรัฐจะต้องไม่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะได้รับความยินยอมหรือไม่ก็ตาม

4) บทสรุป

ความยินยอมในทางกฎหมายแพ่งอันเป็นกฎหมายเอกชนนั้นเป็นเรื่องที่รัฐรับรองและคุ้มครองบุคคลที่มีฐานะเท่าเทียมความยินยอมในทางแพ่งจึงสามารถนำมาใช้ได้ แต่ถึงกระนั้นหากความยินยอมนั้นขัดต่อหลักความสงบเรียบร้อยหรือมีผลกระทบต่อส่วนรวมของสังคมก็ไม่สามารถกระทำได้ ส่วนความยินยอมในทางอาญานั้นก็มีขอบเขตอยู่ที่คุณธรรมทางกฎหมาย หาก

²⁸⁸ Albert Bieckmann Staatsrech I – Staatsorganisationsrecht. 4. Aufl. , Carl Heymanns Verlag 1997, S. 485 อ้างใน บรรณเจติ สิงคะเนติ *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับ สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์* สำนักพิมพ์วิญญูชน กรุงเทพมหานคร 2555 หน้า 66-67

คุณธรรมทางกฎหมายมุ่งคุ้มครองต่อส่วนรวมแล้ว ความยินยอมก็ใช้ไม่ได้ส่วนรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายมหาชนซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐต้องผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 26 มาตรา 27 ดังนั้นหากกระทำได้เป็นการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ การก้าวล่วงสิทธินั้นต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดเท่านั้น ความยินยอมย่อมไม่ได้ก่อให้เกิดอำนาจแก่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้โดยตรง เว้นแต่ความยินยอมนั้นอยู่ในเงื่อนไขของรัฐธรรมนูญ เพราะหากให้บุคคลยินยอมให้รัฐก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ได้โดยอาศัยแต่เพียงความยินยอมของบุคคลที่ถูกก้าวล่วงสิทธิ หลักการเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญก็ไม่อาจเกิดผล เพราะเมื่อมีการละเมิดสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือรัฐก็จะอ้างว่าเพราะได้รับความยินยอม เช่นนี้ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญก็ไม่เป็นผลหรือสมเจตนารมณ์ที่ต้องการให้หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องผูกพันต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง ประการต่อมาจะเห็นได้ว่าหลักความยินยอมในทางแพ่งและทางอาญาเป็นระหว่างที่เอกชนกับเอกชนให้ความยินยอมซึ่งกันและกัน แต่รัฐเข้าไปควบคุมความยินยอมนั้นในกรณีที่มีความยินยอมนั้นส่งผลกระทบต่อส่วนรวมและสังคม กรณีจึงเป็นการแตกต่างกัน จากหลักความยินยอมในคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465 /2550 เพราะด้านหนึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าแล้วใช้อำนาจนั้นออกคำสั่งฉบับดังกล่าวขึ้นมาเองตามอำนาจหน้าที่ ประการที่สองสำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความผูกพันต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองดังปรากฏในรัฐธรรมนูญมาตรา 26 มาตรา 27 ซึ่งมีข้อพิจารณาอยู่ที่ว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะต้องไม่กระทำการใดที่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ดังนั้น หากการกระทำได้เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้สำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่อาจกระทำได้เพราะขัดต่อรัฐธรรมนูญซึ่งตนมีหน้าที่ต้องผูกพัน และจะอาศัยความยินยอมของผู้เสียหายก่อให้เกิดอำนาจกระทำก็ไม่ได้ เพราะเงื่อนไขมิได้อยู่ที่ความยินยอมของผู้เสียหาย แต่เงื่อนไขอยู่ที่ความผูกพันต่อรัฐธรรมนูญของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

1.3.3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับเงื่อนไขการแถลงข่าวผลการจับกุมเพื่อประโยชน์แก่ สาธารณชน

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ได้กำหนดเงื่อนไขให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจนำตัวผู้ต้องหามาให้ข่าวแถลงข่าวหรือ ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนง ถ้าได้กระทำเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชน ดังนั้น จึงมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับคำว่า “ประโยชน์สาธารณชน” มีความหมายอย่างไร อันจะนำไปสู่การอธิบายได้ว่าการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจที่นำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันนี้ เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สาธารณชนหรือไม่ ซึ่งในการอธิบายความหมายของคำว่า “ประโยชน์สาธารณชน” ผู้ศึกษาจะยึดหลักการอธิบายภายใต้ความหมายของคำว่า “ประโยชน์สาธารณะ” เพราะคำทั้งสองคำนี้หากแปลความหมายตามพจนานุกรมแล้ว²⁸⁹ ประกอบด้วยคำดังนี้

“ประโยชน์” หมายถึง สิ่งที่มีผลใช้ได้ดีสมกับที่คิดมุ่งหมายไว้, ผลที่ได้ตามต้องการ, สิ่งที่เป็นผลดีหรือเป็นคุณ, เช่น ประโยชน์ของการศึกษา ประโยชน์ของโรงเรียน “สาธารณะ” หมายถึง เพื่อประชาชนทั่วไป เช่น สวนสาธารณะ โทรศัพท์สาธารณะ บ่อน้ำสาธารณะ, ทั่วไป เช่น ถนนนี้ไม่ใช่ถนนสาธารณะ อย่าแต่งตัวประเจิดประเจ้อในที่สาธารณะ “สาธารณชน” หมายถึง ประชาชนทั่วไป ดังนั้น คำว่า “ประโยชน์สาธารณชน” หรือ “ประโยชน์สาธารณะ” หากแปลตามความหมายของพจนานุกรมจึงมีความหมายเช่นเดียวกัน หมายถึง “สิ่งที่เป็นผลดีหรือเป็นคุณกับประชาชนทั่วไป”

1) ความหมายทั่วไปของประโยชน์สาธารณะ

ในการพิจารณาความหมายของคำว่า “ประโยชน์สาธารณะ” อาจจะต้องย้อนกลับไปพิจารณาทฤษฎีสัญญาประชาคมของ จอห์น ล็อก และ ฌอง ฌัก รูสโซ ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 เพราะทฤษฎีสัญญาประชาคม เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่ามนุษย์ในสภาวะธรรมชาตินั้นเป็นผู้ที่สันติภาพและเสรีภาพความเสมอภาค แต่มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติไม่มีความมั่นคงในชีวิตและเสรีภาพ คือไม่มีหลักประกันสิทธิและเสรีภาพที่แน่นอนได้นั้น จำเป็นต้องทำสัญญาประชาคมโดยแต่ละบุคคลได้ทำข้อตกลงกันและมอบอำนาจให้แก่รัฐในการที่จะดูแลความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งหากสังคมดำรงอยู่อย่างสงบเรียบร้อย บุคคลแต่ละคนก็สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้อย่างสมบูรณ์ แต่หากสังคมตกอยู่ในสภาวะของความจลาจลวุ่นวายมากเพียงใด การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนก็อาจถูกจำกัดได้มากเพียงนั้น สังคมที่มีความสงบเรียบร้อยจึงเป็น

²⁸⁹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

สภาพการณ์ที่สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอาจดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์ภายใต้ข้อจำกัดทั่วไป ดังนั้น เพื่อให้สภาพการณ์ดังกล่าวดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง รัฐจึงมีความชอบธรรมที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดย “ประโยชน์สาธารณะ” เป็นเงื่อนไขของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีความชอบธรรมอย่างยิ่ง เพราะประโยชน์ของส่วนรวมย่อมมาก่อนประโยชน์ส่วนบุคคล²⁹⁰ ตามหลักทฤษฎีสัญญาประชาคมแล้ว “ประโยชน์สาธารณะ” จึงเป็นวัตถุประสงค์ของการดำเนินการรองรับเพื่อตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ ส่วนอำนาจมหาชนนั้น เป็นวิธีการดำเนินการที่รัฐมีอำนาจเหนือปัจเจกชนเพื่อให้ดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมายนั้น ดังนั้น หัวใจสำคัญของกฎหมายมหาชนจึงอยู่ที่วัตถุประสงค์ของภารกิจรัฐที่จะต้องเป็นการเพื่อตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่²⁹¹

2) ลักษณะทั่วไปของประโยชน์สาธารณะ

ประโยชน์สาธารณะคือการตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ที่ไม่ใช่ผู้ดำเนินการเอง²⁹² สิ่งที่สาธารณชนต้องการ²⁹³ เช่น

(1) มนุษย์ต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ตามทฤษฎีสัญญาประชาคมที่ว่ามนุษย์รวมตัวเข้ามาเป็นสังคม โดยการสละสิทธิของตัวเองบางส่วนให้แก่สังคม เพื่อความมั่นคงในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้รัฐโดยฝ่ายปกครองจึงต้องให้บริการในเรื่องความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน โดยมีตำรวจ ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่ประชาชน²⁹⁴

(2) มนุษย์ต้องการความสงบเรียบร้อยไม่ต้องการความวุ่นวาย ไม่ต้องการความสับสนทั้งหลาย

(3) มนุษย์ต้องการความสะดวกสบายในการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น มีน้ำใช้ มีไฟฟ้าใช้ เพราะฉะนั้นในเรื่องการผลิตไฟฟ้า น้ำประปา จึงเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ

อย่างไรก็ตามประโยชน์สาธารณะก็มีได้มีเพียงแต่ที่กล่าวมาเท่านั้น แต่สิ่งที่กล่าวมานี้เป็นเพียงความต้องการพื้นฐานที่มนุษย์ต้องการเหมือนกัน ดังนั้น ประโยชน์สาธารณะจึงมีขอบเขตกว้างผู้ที่บอกได้ว่าอะไรคือประโยชน์สาธารณะก็คือ องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ และศาล

²⁹⁰บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 214

²⁹¹บรรเจิด สิงคะเนติ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 51* หน้า 210-211

²⁹²บวรศักดิ์ อุวรรณโณ *กฎหมายมหาชน เล่มที่ 3 ที่มาและนิติวิธี* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติธรรม 2538 หน้า 333

²⁹³จิรนิติ หะวานนท์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 232* หน้า 15

²⁹⁴จิรนิติ หะวานนท์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 232* หน้า 22

3) ผู้ที่จะบอกได้ว่าอะไรคือประโยชน์สาธารณะ

แม้จะเป็นที่เข้าใจได้ว่าประโยชน์สาธารณะ คือการดำเนินการของรัฐเพื่อตอบสนองความต้องการ ของคนส่วนใหญ่ในสังคม แต่ความต้องการของเขาส่วนใหญ่ก็ยังเป็นเรื่องอัตวิสัยอยู่มาก ดังนั้น จึงต้องมีองค์การหนึ่งองค์กรใดมาทำหน้าที่ในอันที่จะชี้ว่า ความต้องการของมหาชนคืออะไร ซึ่งบุคคลที่จะบอกได้ว่าอะไรคือ “ประโยชน์สาธารณะ” โดยหลักก็คือรัฐสภาซึ่งเป็นผู้แทนปวงชนและศาล²⁹⁵

(1) องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ

ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือ รัฐสภา จะเป็นองค์กรซึ่งประกอบไปด้วยสภาผู้แทนของประชาชน รัฐสภาจึงเปรียบเสมือนผู้แทนของประชาชนส่วนใหญ่ที่ได้แสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ของมหาชน ดังนี้ หากองค์การฝ่ายนิติบัญญัติได้ตรากฎหมายเรื่องหนึ่งเรื่องใด โดยเฉพาะ เรื่องนั้นยอมเป็นความต้องการของสังคมส่วนใหญ่ในสังคมหรือประโยชน์มหาชน อย่างเช่น การศึกษา การรักษาความมั่นคงของประเทศ การคุ้มครองผู้บริโภคหรือการป้องกันการค้ากำไรเกินควร เป็นต้น โดยการที่องค์กรนิติบัญญัติตรากฎหมายให้อำนาจแก่หน่วยงานรัฐต่างๆเข้าไปดำเนินการ และโดยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง ในทางกฎหมายมหาชน อำนาจในการก่อตั้งบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการประโยชน์มหาชนเป็นอำนาจขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา²⁹⁶

(2) ศาล

แม้้องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นองค์กรหลักองค์กรหนึ่งที่สามารถกำหนดว่าอะไรคือประโยชน์มหาชน แต่ก็มีหลายกรณีที่องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติอาจจะกำหนดไว้อย่างไม่แจ่มชัด ซึ่งเมื่อได้ลงมือปฏิบัติไปแล้วก็จะมีข้อโต้แย้งนั้นๆ ว่าเป็นประโยชน์สาธารณะหรือไม่ เมื่อมีปัญหาดังกล่าว กรณีจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ที่จะต้องให้องค์กรฝ่ายตุลาการหรือศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ชี้ขาด²⁹⁷ ซึ่งเป็นเรื่องที่ศาลต้องตีความกฎหมายอันเป็นอำนาจหน้าที่ของศาล โดยเฉพาะ²⁹⁸ ศาลจึงสามารถเป็นผู้พิจารณาได้ว่า อะไรคือประโยชน์สาธารณะ

²⁹⁵ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 292* หน้า 335

²⁹⁶ *เรื่องเดียวกัน* หน้า 336

²⁹⁷ *เรื่องเดียวกัน* หน้า 336

²⁹⁸ *เรื่องเดียวกัน* หน้า 336

4) บทสรุป

ประโยชน์สาธารณะ หรือ ประโยชน์ต่อสาธารณชนนั้น ก็คือความต้องการของคนส่วนใหญ่ภายในประเทศ ซึ่งสังคมส่วนใหญ่ภายในประเทศนั้นต้องการความสงบเรียบร้อยและความสงบสุขของสังคมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนอาชญากรรมหรือการกระทำความผิดนั้นย่อมเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ของสังคมและถือว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับทุกสังคมแต่แตกต่างกันไปตามปริมาณและความรุนแรงซึ่งอาชญากรรมหรือการกระทำความผิดทางกฎหมายนั้นย่อมทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง และมีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของผู้คนในสังคมเป็นอย่างมาก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการกับอาชญากรรมหรือผู้กระทำความผิดทางกระบวนการยุติธรรม ซึ่งตำรวจนั้นเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและมีหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด การแถลงข่าวผลการจับกุมโดยเจ้าพนักงานตำรวจในปัจจุบันนั้น เจ้าพนักงานตำรวจได้กระทำหลังจากได้จับผู้กระทำความผิดแล้วจะนำผู้กระทำความผิดพร้อมหลักฐานต่างๆมาแถลงข่าวผลการจับกุมผ่านสื่อมวลชนไปยังสาธารณชน ซึ่งการแถลงข่าวจับกุมดังกล่าวนี้ย่อมเป็นการแสดงถึงประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจที่จะแสดงความมั่นใจและเชื่อใจแก่ประชาชนในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข เพราะเมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นเจ้าพนักงานตำรวจสามารถที่จะดำเนินการกับผู้กระทำความผิดได้ อีกส่วนหนึ่งย่อมเป็นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในการดำเนินงานของตำรวจไปยังประชาชน เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินอันเกิดจากอาชญากรรมต่างๆ เมื่อประชาชนได้ทราบแล้วจะได้มีความระมัดระวังในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม และช่วยกันป้องกันอาชญากรรมอีกทางหนึ่ง การแถลงข่าวผลการจับกุมนั้น ด้านหนึ่งย่อมเป็นการกระทำไปเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันอาชญากรรม เพื่อให้ผู้คนในสังคมได้ดำเนินชีวิตอย่างมีความมั่นใจในการปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน อันเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ

ดังนั้น การแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบัน หากพิจารณาในด้านเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชนแล้ว การแถลงข่าวผลการจับกุมนั้นถือว่าเป็นประโยชน์สาธารณชนเป็นอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามการแถลงข่าวผลการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจนั้น เป็นการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนโดยตรง เจ้าพนักงานตำรวจจึงต้องมีความผูกพันตามรัฐธรรมนูญ ที่การใช้อำนาจโดยของเจ้าพนักงานตำรวจนั้นจะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันสำนักงานตำรวจแห่งชาติตลอดจนเจ้าพนักงานตำรวจโดยตรงในการใช้บังคับกฎหมาย ฉะนั้น การแถลงข่าวผลการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจ จึง

ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิหรือเสรีภาพของผู้ต้องหาที่รัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองด้วย มิใช่พิจารณาแต่ด้านเดียวว่าเป็นการกระทำที่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนหรือไม่ แต่ต้องพิจารณาทั้งสองด้านประกอบกันไป หลักประการหนึ่งที่น่าสนใจมาพิจารณาก็คือหลักความได้สัดส่วนดังได้กล่าวมา อันเป็นหลักการเป็นหลักประกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ แม้การแถลงข่าวผลการจับกุมจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน แต่รูปแบบการแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันที่กระทำโดยเสนอกภาพผู้ต้องหาหรือกระทำความผิดผ่านสื่อมวลชนไปยังสาธารณชน จะเป็นการกระทำไปชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่จะต้องนำหลักความได้สัดส่วนมาพิจารณาประกอบด้วย

2. สื่อมวลชนกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการจับกุม

2.1 สิทธิและเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารราชการของประชาชนกับการแถลงข่าวผลการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจ

2.1.1 สิทธิที่จะรู้ข้อมูลข่าวสารประชาชน

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าประชาชนมีสิทธิพื้นฐานประการหนึ่ง คือ สิทธิที่จะรับรู้ (Right to Know) รับทราบเรื่องราวต่างๆ ในสังคม²⁹⁹ เหตุที่ประชาชนมีสิทธิที่จะรู้นั้น เพราะประชาชนจะต้องรู้ข้อมูลที่เพียงพอเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจและกำหนดชะตากรรมของตนเองให้ได้ทางที่ดีที่สุด ดังนั้นสิทธิที่จะรู้ซึ่งโดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารในความครอบครองของทางราชการจึงเคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 56 ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”³⁰⁰ ซึ่งมีหลักการเช่นเดียวกับมาตรา 58 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ซึ่งบัญญัติว่ามีเนื้อความเช่นเดียวกัน

²⁹⁹ วรวิทย์ ฤทธิพิศ “ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน” *คูลทวาท* 41, 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2537) 75-97 หน้า 77

³⁰⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 58 “บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการ

บัญญัติของรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่จะให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานราชการ เพราะการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐนั้นย่อมเป็นเปิดโอกาสให้ประชาชนติชมและตรวจสอบกลไกของหน่วยงานรัฐ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการควบคุมให้การดำเนินนโยบายเป็นไปในทางสนองตอบความต้องการของประชาชนที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง³⁰¹ และถือว่าเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างหนึ่งที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการ เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปโดยโปร่งใส ดังนั้นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของทางราชการจะอยู่ภายใต้หลักการที่สำคัญคือ “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” กล่าวคือส่วนราชการจะต้องเปิดเผยได้ ส่วนข้อยกเว้นที่จะไม่เปิดเผยจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าต้องมีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนว่าห้ามเปิดเผยเท่านั้น³⁰²

2.1.2 สิทธิที่จะรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ.2540

สิทธิของประชาชนที่จะรู้หรือเข้าถึงข้อมูลในความครอบครองของรัฐ อยู่ภายใต้หลักการที่ว่า “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” และเพื่อเป็นการอนุวัติให้เป็นไปตามมาตรา 58 ของรัฐธรรมนูญปี 2540 ฝ่ายนิติบัญญัติจึงได้ตราพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 ขึ้นและใช้บังคับมาถึงปัจจุบัน โดยในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับเปิดเผยข้อมูลราชการที่สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) การให้นิยามความหมายของ ข้อมูลข่าวสารราชการ และ ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล

“ข้อมูลข่าวสาร” หมายความว่า สิ่งที่มีสื่อความหมายให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริง หรือสิ่งใดๆ ไม่ว่าการสื่อความหมายนั้นจะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเอง หรือโดยผ่านวิธีการใดๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำไว้ในรูปของเอกสาร แฟ้ม รายงาน หนังสือ แผ่นผัง แผนที่ ภาพวาด ภาพถ่าย ฟิล์ม การบันทึกภาพ หรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งนั้นบันทึกไว้ปรากฏได้

ส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

³⁰¹ วรวิทย์ ฤทธิพิศ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 299* หน้า 90

³⁰² วนิตา แสงสารพันธ์ *หลักกฎหมายสื่อสารมวลชน* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2555

“ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ” หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครอง หรือควบคุมดูแลของหน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะเป็ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐ หรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเอกชน

“ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล” หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งทีเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงานบรรดาที่มีชื่อของผู้นั้นหรือมีหมายเลข รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทําให้รู้ตัวผู้นั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคนหรือรูปถ่าย และให้หมายความรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งทีเฉพาะตัวของผูที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย

2) ข้อมูลข่าวสารที่ต้องเปิดเผยเป็นการทั่วไป

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 ได้แบ่งประเภทของข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ต้องเปิดเผยเป็น 3 ประเภทตามวิธีการเปิดเผย³⁰³ คือ

(1) ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยเป็นการทั่วไปเพื่อให้แพร่หลายพอสมควรโดยการจำหน่ายแจกหรือโดยการตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ได้แก่ โครงสร้างและการจัดองค์กรในการดำเนินงาน สรุปอำนาจหน้าที่ที่สำคัญและวิธีการดำเนินงาน สถานที่ติดต่อเพื่อรับข้อมูลข่าวสาร หรือคำแนะนำในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ กฎ มติ คณะรัฐมนตรี ข้อบังคับ คำสั่ง หนังสือเวียน ระเบียบ แบบแผน นโยบาย หรือการตีความ ทั้งนี้ เฉพาะที่จัดให้มีขึ้นโดยมีสภาพอย่างกฎ เพื่อให้มีผลเป็นการทั่วไปต่อเอกชนที่เกี่ยวข้อง³⁰⁴

(2) ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ต้องเปิดเผยเป็นการทั่วไปโดยการจัดเตรียมไว้ให้ประชาชนสามารถเข้าตรวจดู ได้แก่ ผลการพิจารณาหรือคำวินิจฉัยที่มีผลโดยตรงต่อเอกชน รวมทั้งความเห็นแย้งและคำสั่งที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาวินิจฉัยดังกล่าว นโยบายหรือการตีความที่ไม่เข้าข่ายต้องลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา ตามมาตรา 7 (4) แผนงาน โครงการ และงบประมาณรายจ่ายประจำปีของปีทีกำลังดำเนินการ คู่มือหรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่ของเอกชน สิ่งพิมพ์ทีได้มีการอ้างอิงถึงตามมาตรา 7 วรรคสอง สัญญาสัมปทาน สัญญาทีมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอนหรือสัญญา ร่วมทุนกับเอกชนในการจัดทำบริการสาธารณะ มติคณะรัฐมนตรี หรือมติคณะกรรมการทีแต่งตั้งโดยกฎหมาย หรือโดยมติคณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ ให้ระบรายชื่อรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารทีนำมาใช้ในการพิจารณาไว้ด้วย³⁰⁵

³⁰³วนิดา แสงสารพันธ์ เรื่องเดียวกัน หน้า 47-48

³⁰⁴พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 มาตรา 7

³⁰⁵พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 มาตรา 9

(3) ข้อมูลข่าวสารที่เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ หากหน่วยงานของรัฐไม่ประสงค์จะเก็บรักษาหรืออายุครบกำหนดตามกฎหมาย ให้ส่งมอบแก่หอจดหมายเหตุกรมศิลปากร หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาค้นคว้าเป็นการทั่วไป

3) ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ต้องเปิดเผย

ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ต้องเปิดเผยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท³⁰⁶ คือ

(1) ข้อมูลข่าวสารขอทางราชการที่ห้ามเปิดเผยโดยเด็ดขาด

ข้อมูลข่าวสารประเภทนี้ใดแก่ ข้อมูลข่าวสารขอทางราชการที่หากมีการเปิดเผยอาจก่อความเสียหายแก่สถาบันพระมหากษัตริย์³⁰⁷

(2) ข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานของรัฐอาจมีคำสั่งมิให้เปิดเผยก็ได้

โดยหลักแล้วข้อมูลข่าวสารราชการนั้นจะต้องเปิดเผย แต่กฎหมายกำหนดเป็นข้อยกเว้นให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีดุลพินิจที่จะมีคำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลเหล่านั้นได้ โดยการออกคำสั่งมิให้เปิดเผยนั้นจะต้องคำนึงถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของหน่วยงานรัฐ ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ของเอกชนที่เกี่ยวข้องประกอบการใช้ดุลพินิจในการมีคำสั่ง ซึ่งได้แก่ ข้อมูลข่าวสารที่มีลักษณะ ดังนี้ การเปิดเผยจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคงในทางเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ การเปิดเผยจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการฟ้องคดี การป้องกัน การปราบปราม การทดสอบ การตรวจสอบ หรือการรู้แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารหรือไม่ก็ตาม ความเห็นหรือคำแนะนำภายในหน่วยงานของรัฐในการดำเนินการเรื่องหนึ่งเรื่องใด แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงรายงานทางวิชาการ รายงานข้อเท็จจริง หรือข้อมูลข่าวสารที่นำมาใช้ในการทำความเข้าใจหรือคำแนะนำภายในดังกล่าว การเปิดเผยจะก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยของบุคคลหนึ่งบุคคลใด รายงานการแพทย์หรือข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลซึ่งการเปิดเผยจะเป็นการรุกรานสิทธิ ส่วนบุคคลโดยไม่สมควร ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองมิให้เปิดเผย หรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น³⁰⁸

³⁰⁶ วนิดา แสงสารพันธ์ เรื่องเดียวกัน หน้า 47-48

³⁰⁷ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 มาตรา 14

³⁰⁸ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 มาตรา 15

4) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคลถือเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิส่วนบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้³⁰⁹ ที่จะให้บุคคลใช้ชีวิตอย่างอิสระโดยปราศจากการรบกวนของบุคคลอื่นหรือสิ่งใดรวมทั้งมีสิทธิที่จะห้ามมิให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดนำเรื่องราวของตนไปเปิดเผยต่อสาธารณชน³¹⁰ โดยผลจากการรับรองสิทธิดังกล่าวพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 ได้กำหนดหลักการเฉพาะเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลเพื่อมิให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ว่า หน่วยงานของรัฐจะเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของตนต่อหน่วยงานของรัฐแห่งอื่นหรือผู้อื่น โดยปราศจากความยินยอมเป็นหนังสือของเจ้าของข้อมูลที่ให้ไว้ล่วงหน้าหรือในขณะนั้นมิได้ เว้นแต่เป็นการเปิดเผยดังต่อไปนี้ (1) ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานของตน เพื่อการนำไปใช้ตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐแห่งนั้น (2) เป็นการใช้อ้างอิงข้อมูลตามปกติภายในวัตถุประสงค์ของการจัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลนั้น (3) ต่อหน่วยงานของรัฐที่ทำงานด้วยการวางแผน หรือการสถิติ หรือสำมะโนต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่ต้องรักษาข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลไว้ไม่ให้เปิดเผยต่อไปยังผู้อื่น (4) เป็นการให้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย โดยไม่ระบุชื่อหรือส่วนที่ทำให้รู้ว่าเป็นข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลใด (5) ต่อหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามมาตรา 26 วรรคหนึ่ง เพื่อการตรวจคุณค่าในการเก็บรักษา (6) ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อการป้องกันการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย การสืบสวน การสอบสวน หรือการฟ้องคดี ไม่ว่าเป็นคดีประเภทใดก็ตาม (7) เป็นการให้ซึ่งจำเป็น เพื่อการป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิตหรือสุขภาพของบุคคล (8) ต่อศาล และเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐหรือบุคคลที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะขอข้อเท็จจริงดังกล่าว³¹¹

2.2 สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนกับการแถลงข่าวผลการจับกุม

เมื่อรัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารของทางราชการให้แก่ประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนรวมตรวจสอบ และติดตามความเป็นไปของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมและหน่วยงานรัฐ แต่สังคมมนุษย์นั้นสลับซับซ้อน กว้างขวาง ไม่มีใครสามารถรู้อะไรทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับการเป็นไปของสังคม เพราะแต่ละคนนั้นไม่สามารถไปอยู่ในหลายๆ แห่งเพื่อรับรู้ข่าวสารต่างๆ ในเวลาเดียวกันได้

³⁰⁹บรรเจิด สิงคะเนติ และคณะ รายงานศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว หน้า 6,14

³¹⁰วนิดา แสงสารพันธ์ อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 302 หน้า 52

³¹¹พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 มาตรา 25

นอกจากแต่ละคนก็จะรู้เฉพาะเหตุการณ์ต่างที่เกิดขึ้นต่างแตกต่างกันไป ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือประชาชนหรือสมาชิกของสังคมในแต่ละกลุ่มจะได้รับข่าวสารอื่นๆ นอกเหนือจากที่ตนทราบอยู่แล้วได้อย่างไร ประชาชนส่วนใหญ่ย่อมคิดที่จะพึ่งสื่อมวลชนเป็นประการสำคัญ เช่น สื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ และข้อมูลบนพื้นที่อินเทอร์เน็ต³¹²

สื่อมวลชนจึงมีบทบาทสำคัญที่สุดในการแสวงหาข่าวสารและทำหน้าที่รายงานข่าวสารต่างๆ ไปสู่ประชาชนให้รับทราบทั้งยังสามารถแพร่ข่าวสารได้กว้างขวางอันรวดเร็วจึงเป็นไปได้โดยง่ายที่สื่อมวลชนจะละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นได้ โดยเฉพาะการเสนอภาพในการแถลงข่าวผลการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจไปยังสาธารณชน สื่อมวลชนย่อมเป็นตัวกลางในการนำข่าวสารนั้นไปสู่ประชาชน หากการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้อง สื่อมวลชนนำเสนอข่าวก็ย่อมมีความผิดเช่นกัน

2.2.1 สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน

การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยซึ่งถือว่าประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองตนเองโดยผ่านสภาผู้แทนราษฎรนั้น ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะรับรู้ข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ และกำหนดความเป็นไปของตนเอง ตลอดจนเพื่อความบันเทิงและเสริมสร้างความรู้ ในการนี้สื่อมวลชนย่อมมีบทบาทสำคัญที่เป็นตัวกลางแสวงหาข่าวสารและเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ ต่อประชาชน ดังนั้น จึงยอมรับกันว่า เสรีภาพของสื่อมวลชนในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณาเป็นสิ่งที่ต้องรับรองและคุ้มครองให้มี โดยถือว่าเป็นการให้หลักประกันอันสำคัญยิ่งในฐานะเป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ³¹³ ซึ่งนักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่าเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้นควรจะประกอบด้วยเสรีภาพสำคัญ 4 ประการดังนี้³¹⁴

1) เสรีภาพในข่าวสาร (Freedom of Information)

ในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชนนั้น ส่วนที่มีความสำคัญที่สุดคือ ข่าวสาร หรือเนื้อหาสาระของข่าวสาร อันเป็นการเสนอเรื่องราวต่างๆ ไปยังสาธารณชน ซึ่งในการที่จะได้เนื้อหาข่าวสารมานั้น สื่อมวลชนจะต้องมีเสรีภาพในการ

³¹² วรวิทย์ ฤทธิพิศ อังแล้วเชิงอรรถที่ 309 หน้า 78

³¹³ วรวิทย์ ฤทธิพิศ อังแล้วเชิงอรรถที่ 299 หน้า 82

³¹⁴ James Russell Wiggins, Freedom or Secrecy New York: Oxford University press 1956 pp. 3-5
 อังใน วรวิทย์ ฤทธิพิศ “ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน” ดุลพาห 41, 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2537): 79-81

แสวงหาข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น เสรีภาพในการแสวงหาข่าวสาร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยถือว่าการจำกัดเสรีภาพในข่าวสารหรือการปฏิเสธในการแสวงหาข่าวสาร เท่ากับเป็นการปฏิเสธสิทธิที่จะรับรู้ของประชาชน

2) เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Printing)

เป็นขั้นตอนในการนำข่าวสารออกเผยแพร่ต่อประชาชน ซึ่งรัฐต้องให้สื่อมวลชนสามารถใช้เสรีภาพนี้ได้โดยปราศจากการจำกัดก่อน (Prior Restrian) หรือการเซ็นเซอร์ (Censorship) และหากการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนั้นก่อให้เกิดความเสียหาย สื่อมวลชนก็จำเป็นต้องรับผิดชอบต่อการดำเนินการนั้นในภายหลัง อย่างไรก็ตาม เสรีภาพนี้อาจถูกจำกัดได้ในบางกรณีในประเทศอยู่ในสถานการณ์พิเศษบางประการ เช่น อยู่ในระหว่างสงครามหรือการรบ ซึ่งรัฐสามารถที่จะจำกัดเสรีภาพโดยกำหนดให้มีการตรวจสอบก่อนตีพิมพ์ได้ ทั้งนี้ ภายใต้เหตุผลความมั่นคงนั่นเอง

3) เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticism)

สื่อมวลชนเปรียบเสมือนตัวแทนของประชาชนที่คอยสอดส่องผลประโยชน์ส่วนรวม ทั้งยังเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นการปฏิบัติหน้าของรัฐบาล นักการเมือง ข้าราชการประจำ สื่อมวลชนจึงเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข่าวสารไปยังประชาชนโดยตรง ซึ่งการจะทำให้สื่อมวลชนดำเนินกิจของตนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ก็ต่อเมื่อได้เปิดโอกาสให้มีการเสนอข่าวสาร วิพากษ์วิจารณ์กันได้อย่างกว้างขวางเสรี

4) เสรีภาพในการจำหน่ายแจก (Freedom of Dissemination)

เสรีภาพในการจำหน่ายแจกเป็นหลักประกันในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังสาธารณชนอย่างเสรีและต่อเนื่อง ซึ่งหมายความถึงสิทธิในการที่จะจำหน่ายแจกโดยปราศจากการเข้าควบคุมหรือแทรกแซงจากรัฐอีกด้วยและการพิจารณาจากเสรีภาพทั้งสามประการข้างต้น จะพบว่า แม้สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพทั้งสามประการข้างต้นก็ตาม หากสื่อมวลชนปราศจากเสรีภาพการจำหน่ายแจกแล้ว เสรีภาพทั้งสามประการข้างต้นก็แทบจะไร้ความหมาย

สิทธิและเสรีภาพทั้งสี่ประการดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นสิทธิที่มีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมของสื่อมวลชน นอกจากจะเป็นการเผยแพร่ข่าวสารไปยังประชาชนแล้ว สิทธิดังกล่าวนี้ของสื่อมวลชนยังเป็นกระจกที่สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนของประเทศนั้นได้มีเสรีภาพในประการอื่นๆด้วย

2.2.2 การรับรองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนในรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของสื่อมวลชนในการเป็นสื่อกลางที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างไปยังประชาชนจึงได้รับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ดังนี้³¹⁵

1) การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยรับรองสิทธิในการแสดงความคิดเห็นโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 45 ว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรา นี้ จะกระทำมิได้

การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรา นี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง”

จากบัญญัติดังกล่าวนี้ รัฐธรรมนูญได้รับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนไว้ ซึ่งสื่อมวลชนก็มีสถานะเป็นประชาชนคนหนึ่ง สื่อมวลชนจึงได้รับความคุ้มครองตามบัญญัตินี้เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จะปรากฏการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชนในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นเสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการเขียน เสรีภาพในการพิมพ์ เสรีภาพในการโฆษณา หรือเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันด้วยวิธีการอื่นใด ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นเรื่องเดียวกันกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนนั่นเอง

³¹⁵วนิดา แสงสารพันธ์ อ่างแล้วชิงอรุณที่ 302 หน้า 72-74

อย่างไรก็ตามแม้สื่อมวลชนจะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็มิได้หมายความว่าสื่อมวลชนจะสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวโดยปราศจากขอบเขตและการควบคุมแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากบัญญัติในวรรคสองของมาตรา 45 ซึ่งการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้นอาจจำกัดการใช้สิทธิและเสรีภาพได้โดยจะกฎหมายภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้สี่ประการ คือ (1) เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ (2) เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น (3) เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (4) เพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

2) การคุ้มครองบุคคลผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยได้บัญญัติคุ้มครองบุคคล ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนไว้ในมาตรา 46 วรรคหนึ่งว่า “พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ และมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม รวมทั้งมีกลไกควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพ”

จากบัญญัติดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าพนักงานและลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการสื่อมวลชนนั้น ย่อมมีเสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการเขียน เสรีภาพในการพิมพ์ เสรีภาพในการโฆษณาหรือเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันด้วยวิธีการอื่นใด ตามมาตรา 45 และมีสิทธิเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็น โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของทางหน่วยงานของรัฐ แต่อย่างไรก็ตามก็ใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นนั้นต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายถึงการนำเสนอข่าวสารต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นด้วย และจะต้องไม่เป็นการขัดต่อจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ

2.2.3 บทสรุป

เมื่อพิจารณาตามมาตรา 56 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารประกอบกัน แล้วการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้กระทำความผิดนั้น ย่อมเป็นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐที่ตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชน เพราะประชาชนย่อมมีสิทธิที่รับรู้ข่าวสารต่างๆ ซึ่งหมายความรวมถึงเหตุการณ์ทุกอย่างในชีวิตประจำวันอันเป็นที่สนใจและประโยชน์แก่การแสวงหาความรู้

ความเข้าใจ รวมทั้งความบันเทิงใจแก่ประชาชน เช่น ข่าวมาตรการ อาชญากรรม การจับกุมและการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น³¹⁶

การแถลงข่าวผลการจับกุม แม้จะช่วยทำให้สาธารณชนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญข้อหนึ่งในความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม แต่การแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาโดยเสนอภาพและเสนอข่าวผ่านสื่อมวลชนไปยังสาธารณชนย่อมเป็นการละเมิดต่อสิทธิของผู้ต้องหาด้วยเช่นกัน ดังนั้นการแถลงข่าวผลการจับกุมโดยวิธีการเสนอภาพและเสนอข่าวผ่านสื่อมวลชนไปยังสาธารณชนย่อม แม้จะเป็นประโยชน์สาธารณะแต่ก็เป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา ดังนั้นสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะและการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคล จำเป็นต้องนำหลักความได้สัดส่วนมาใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณา การดำเนินการของรัฐต่อวัตถุประสงค์และผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาด้วย

ซึ่งแม้ประชาชนจะมีสิทธิที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐก็ตาม ในขณะที่ด้วยกันบุคคลย่อมมีสิทธิพื้นฐานประการหนึ่งคือ สิทธิส่วนบุคคล (Right to privacy) อันเป็นสิทธิที่รับรองความอิสระเสรีของประชาชนในการที่จะมิให้บุคคลอื่นล่วงล้ำสิทธิส่วนบุคคลของเขาได้ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยการเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานรัฐกับสิทธิส่วนบุคคล อาจขัดแย้งกันได้การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารนั้นได้กระทำไปโดยมิได้คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอาจเป็นเรื่องของการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ต้องหาได้ เช่น การแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ถูกกล่าวหาซึ่งสะท้อนผลในเชิงลบต่อสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกเสนอภาพและเสนอข่าวผ่านสื่อมวลชนไปยังสาธารณชน เสมือนผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดทั้งๆที่โดยหลักกฎหมายทั่วไปต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเขาผิดจริง การเสนอข่าวในลักษณะดังกล่าวได้สร้างผลเสียหายอย่างมากต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะผลในการแถลงข่าวผลการจับกุมย่อมเป็นการขึ้นนามติมหาชนซึ่งเสมือนคำพิพากษาของสังคมที่มีต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยเขาเหล่านั้นไม่มีโอกาสได้ต่อสู้อย่างเป็นทางการ³¹⁷

ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการมิใช่ว่าจะเปิดเผยได้ทุกอย่าง หากการเปิดเผยไว้เป็นการกระทบต่อความมั่นคง

³¹⁶วนิดา แสงสารพันธ์ เรื่องเดียวกัน หน้า 49-50

³¹⁷ชาญเชาว์ ไชยานุกิจ “สื่อมวลชนกับกระบวนการยุติธรรมบทบาทในการตรวจสอบและผลกระทบต่อสิทธิของประชาชน” วารสารยุติธรรม หน้า 19-20 คืบค้นวันที่ 5 ธันวาคม 2556 จาก

ของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น หน่วยงานของรัฐก็ไม่อาจเปิดเผยได้ เพราะการเปิดเผยย่อมนำมาซึ่งความเสียหายต่อประเทศชาติ และประชาชน และเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารนั้น

โดยที่สื่อมวลชนมีหน้าที่ในการแสวงหาข่าวสาร รวมทั้งการเสนอข่าวสาร ความเป็นไปต่างๆ เพื่อตอบสนองสิทธิที่จะรู้ข่าวสารของประชาชน การดำเนินกิจกรรมของ สื่อมวลชนจึงอาจก้าวล่วงสิทธิของบุคคลอื่นได้โดยง่าย ซึ่งสื่อมวลชนนั้นมิใช่บุคคลพิเศษที่จะได้รับการยกเว้นใดๆ จากความรับผิดชอบในการก้าวล่วงสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น³¹⁸ เมื่อมีการดำเนินการใด ของสื่อมวลชนที่เข้าข่ายเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น โดยเฉพาะในเรื่องของ เกียรติยศ ชื่อเสียงของ บุคคล ซึ่งสื่อมวลชนมักจะอ้างสิทธิในการรับรู้ของประชาชนเป็นข้ออ้างในการดำเนินการดังกล่าว เสมอ และในขณะเดียวกันประชาชนผู้ตกเป็นข่าวก็มักจะอ้างสิทธิส่วนบุคคลเป็นข้อต่อสู้เสมอ เช่นกัน³¹⁹

เมื่อพิจารณาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 35 แล้วจะพบว่าเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณาการล่วงละเมิดความเป็นอยู่ส่วนบุคคลโดยสื่อมวลชนนั้น จะต้องพิจารณาขอบเขตของสิทธิส่วนบุคคล (Right to privacy) และสิทธิในการรับรู้ของ ประชาชน (Right to Know) โดยคำนึง “ประโยชน์สาธารณะ” เป็นหลัก ซึ่งการพิจารณาระหว่าง สิทธิทั้งสองประการนี้หากสื่อมวลชนนำเสนอเรื่องราวใดอันเป็นการก้าวล่วงความเป็นอยู่ส่วนบุคคลใดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนก็อาจกระทำได้ แต่ถ้าไม่เกิดประโยชน์ต่อ สาธารณชนและบุคคลผู้ตกเป็นข่าวกลับได้รับผลกระทบต่อความเป็นอยู่ส่วนบุคคล ในกรณีนี้ถือ ว่าสื่อมวลชนได้ล่วงละเมิดขอบเขตสิทธิของบุคคลอื่นแล้ว ซึ่งจะต้องมีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับ บุคคลทั่วไป เพราะสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนย่อมต้องอยู่ภายใต้สิทธิและเสรีภาพอื่นๆที่ รัฐธรรมนูญรับรองเช่น โดยเฉพาะสิทธิส่วนบุคคลตามมาตรา 35

3. ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการจับกุม

การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนนับเป็น เจตนารมณ์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550

³¹⁸ วรวิทย์ ฤทธิพิศ “สื่อมวลชนกับกฎหมายว่าด้วยสิทธิในชีวิตส่วนตัว” ดุลพาห 4, 39 (กรกฎาคม- สิงหาคม) 2535) 80-87 หน้า 1-2

³¹⁹ วนิตา แสงสารพันธ์ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 292 หน้า 65

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบัญญัติรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540³²⁰ อย่างไรก็ตามแม้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ หากปราศจากองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและควบคุมมิให้กฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำอื่นใดของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หลักการเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญก็ไม่อาจที่จะเกิดผลอันเป็นจริงในทางปฏิบัติได้³²¹ จึงจำเป็นจะต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและควบคุมมิให้กฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำอื่นใดของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและควบคุมมิให้กฎหมายกฏละเมิดต่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรทางตุลาการที่จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540³²² และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ก็ยังให้การบัญญัติรับรองไว้ในหมวด 10 ส่วนที่ 2 ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญปัจจุบันประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญหนึ่งคนและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นแปดคน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งเก้าคนมาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับจำนวนสามคน ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดโดยวิธีลงคะแนนลับจำนวนสองคน ผู้ทรงคุณวุฒิตสาขานิติศาสตร์ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนิติศาสตร์อย่างแท้จริงและได้รับเลือกจากคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนสองคน ผู้ทรงคุณวุฒิตสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์อื่น ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารราชการแผ่นดินอย่างแท้จริงและได้รับเลือกจากคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนสองคน³²³

³²⁰ พิมล ธรรมพิทักษ์พงษ์ “ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ 1, 7 (มกราคม-เมษายน 2544) 67-84 หน้า 1

³²¹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 140* หน้า 1-2

³²² จริฎ ภัคดีชนากุล “ศาลรัฐธรรมนูญกับอำนาจวินิจฉัยว่าบทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ ค้นคืน 30 เมษายน 2557 จาก

http://library.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=125&Itemid=57&lang=th

³²³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 204 และมาตรา 206

ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดซึ่งอาจแบ่งแยกได้ตาม บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญได้สี่ประการดังนี้³²⁴ คือ

(1) บทบาทในฐานะที่เป็นองค์กรพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย

(2) บทบาทในฐานะการรักษาความชอบธรรมและโปร่งใสของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองเช่น การพิจารณาวินิจฉัยสถานภาพของนักการเมืองตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

(3) บทบาทในฐานะเป็นผู้ที่แก้ไขเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ เช่น การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ

(4) บทบาทในฐานะของการเป็นผู้ทำให้รัฐธรรมนูญมีความกระจ่างชัด ได้แก่ บทบาทในการพิจารณาวินิจฉัยเพื่อค้นหาเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญจากถ้อยคำหรือลายลักษณ์ อักษรเพื่อให้การบังคับใช้รัฐธรรมนูญนั้นเป็นไปอย่างถูกต้อง สมเจตนารมณ์มากที่สุด ซึ่งเป็นหลัก สำคัญในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญทุกคดี

ซึ่งในหัวข้อนี้ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงเฉพาะแต่อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญอัน เกี่ยวกับพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น โดยจะทำการศึกษาถึงบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากการ ตราบัญญัติแห่งกฎหมายและการใช้บังคับบทบัญญัติของกฎหมายมิให้ล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์

การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายหากพิจารณา ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติรับรองไว้³²⁴นั้นสามารถแบ่ง ออกได้เป็นสองลักษณะ คือ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบัญญัติของกฎหมาย ก่อนการประกาศใช้ตาม มาตรา 141 ที่ว่าด้วยการตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญ และมาตรา 154 ที่ว่าด้วยการตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติ และการตรวจสอบ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบัญญัติของกฎหมายหลังประกาศใช้ ซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา 211 ที่ว่าด้วยการตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี มาตรา 212 ที่ว่าด้วยการ ตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เสนอเรื่องโดยบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ มาตรา 245 (1) ที่ว่าด้วยการตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เสนอเรื่องโดยผู้ตรวจการแผ่นดิน มาตรา 257 วรรคหนึ่ง (2) ที่ว่าด้วยการตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เสนอเรื่องโดย

³²⁴ อิศระ นิตินันท์ประกาศ “4 ปี ศาลรัฐธรรมนูญ: บทบาท ภารกิจ ในการประกันสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ 4,10 (มกราคม-เมษายน 2545) 15-28 หน้า 16-17

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ³²⁵ ซึ่งแม้ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะถูกยกเลิกไปแล้วโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ก็ได้บัญญัติรับรองอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบของบัญญัติกฎหมายไว้ในมาตรา 45 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 5 มาตรา 44 ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณา วินิจฉัยปัญหาว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่...” ดังนั้นในปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญจึงคงมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญอยู่ แม้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ตรวจสอบความชอบของบทบัญญัติกฎหมายได้ในกรณีใดบ้างเช่นอย่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แต่หลักการตรวจสอบความชอบของบทบัญญัติของกฎหมายมิให้ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็สามารถพิจารณาได้จากหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งอาจสรุปได้ ดังนี้

3.1 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบัญญัติของกฎหมายก่อนการประกาศใช้

การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบัญญัติของกฎหมายก่อนการประกาศใช้เป็นการตรวจสอบ “ร่างกฎหมาย” ที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วแต่นายกรัฐมนตรียังไม่ได้นำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยว่ามีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ร่างกฎหมายที่กำลังจะประกาศใช้บังคับขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามที่เคยได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 141 และมาตรา 154³²⁶

3.1.1 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญก่อนการประกาศใช้

1) ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่ต้องตรวจสอบ

วัตถุประสงค์การตรวจสอบได้แก่ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจำนวนเก้าฉบับ คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่ง

³²⁵ สุริยา ปานแถม ,อนุวัฒน์ บุญนันท์ *คู่มือสอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ วิญญูชน 2553 หน้า 52-53

³²⁶ สุริยา ปานแถม อนุวัฒน์ บุญนันท์ *เรื่องเดียวกัน* หน้า 325

สมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงิน³²⁷ ดังนั้นเมื่อการตราร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้ขึ้นหรือมีการแก้ไขเพิ่มเติมย่อมอยู่ในบังคับของมาตรา 141 ที่จะต้องส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

2) ลักษณะการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญ

ในการตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้งเก้าฉบับ รัฐธรรมนูญกำหนดขั้นตอนไว้ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแล้วก่อนนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย กำหนดให้ต้องส่งศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ โดยในการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจะตรวจสอบในสองลักษณะ³²⁸ คือ

ประการแรก การตรวจสอบในเนื้อหา อันได้แก่การตรวจสอบว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ หากมีข้อความใดที่ขัดหรือแย้งข้อความนั้นย่อมเป็นอันตกไป ศาลรัฐธรรมนูญจะส่งร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นกลับคืนสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเพื่อพิจารณาพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามลำดับ โดยมีมติในการแก้ไขเพิ่มเติมให้ใช้คะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา แล้วให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย แต่หากร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญอันเป็นข้อความที่เป็นสาระสำคัญ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นจะตกไปทั้งฉบับ เช่นการตรวจสอบว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีข้อความจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินความจำเป็นหรือไม่ หรือกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นหรือไม่ หรือละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลหรือไม่³²⁹

³²⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 138

³²⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 138

³²⁹ สุริยา ปานแย้ม อนุวัฒน์ บุญนันท์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 325* หน้า 60

ประการที่สอง เป็นการตรวจสอบว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ตราขึ้นโดยถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ หากร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นจะตกไปทั้งฉบับ เช่นการไม่ระบอบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมาตรา 29 วรรคสอง

3.1.2 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติก่อนการประกาศใช้

1) ร่างพระราชบัญญัติที่ต้องตรวจสอบ

รัฐธรรมนูญมาตรา 154 ได้กำหนดเปิดช่องไว้ให้ มีการตรวจสอบบัญญัติของกฎหมายก่อนการประกาศใช้ โดยการตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว และก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย ตามมาตรา 150 หรือร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาลงมติยืนยันตามมาตรา 151 และก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้เสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภาหรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย หากนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ให้ส่งความเห็นเช่นว่านั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย

ดังนั้น การตรวจสอบตามมาตรา 154 จึงเป็นการตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วแต่ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา 150 หรือร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาลงมติยืนยันตามมาตรา 151 แต่ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง

2) ลักษณะการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติในสองลักษณะ เช่นเดียวกับการตรวจสอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ คือ

ประการแรก เป็นการตรวจสอบในแง่เนื้อหาของร่างพระราชบัญญัติว่ามี ข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เช่น การตรวจสอบว่าร่างพระราชบัญญัติมีข้อความ จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินความจำเป็นหรือไม่ หรือกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่ง สิทธิและเสรีภาพนั้นหรือไม่ หรือละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลหรือไม่³³⁰

ประการที่สอง เป็นการตรวจสอบในกระบวนการตราร่างพระราชบัญญัติ ว่าได้ตรารึขึ้น โดยถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่

3.2 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบัญญัติแห่งกฎหมายหลังการ

ประกาศใช้

เมื่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ประกาศใช้บังคับแล้ว หากต่อปรากฏว่าบทบัญญัติ ของกฎหมายนั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิและเสรีภาพที่ รัฐธรรมนูญรับรอง รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีการควบคุมกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติมิให้ ขัดต่อรัฐธรรมนูญโดยกำหนดช่องทางการเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 211 ที่ว่าด้วยการตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ ศาลจะใช้บังคับแก่คดี มาตรา 212 ที่ว่าด้วยการตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เสนอเรื่องโดย บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ

3.2.1 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาล จะใช้บังคับแก่คดี

การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ ศาลจะใช้บังคับแก่คดีนั้น เป็นกรณี que quoniam ที่ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติที่ศาล ยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหารจะใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 211 ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบดังนี้

(1) ต้องเป็นบัญญัติแห่งกฎหมาย

คำว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามรัฐธรรมนูญมาตรา 211 หมายถึง บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้น โดยองค์การนิติบัญญัติตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญ อันได้แก่ พระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นที่ ฝ่ายบริหารตราขึ้นตามกระบวนการที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ เช่น พระราชกำหนด ซึ่งกฎหมายเหล่านี้เป็นกฎหมายลำดับรองมาจากรัฐธรรมนูญ จึงอยู่ในอำนาจการ ตรวจสอบของรัฐธรรมนูญ³³¹

³³⁰ สุริยา ปานแถม อนุวัฒน์ บุญนันท์ เรื่องเดียวกัน หน้า 65

³³¹ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 27/ 2544

ดังนั้น หากเป็นกรณีที่ กฎ ข้อบังคับ หรือพระราชกฤษฎีกาที่ออกโดยฝ่ายบริหารหรือองค์กรของรัฐออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย เช่น กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป ย่อมไม่อยู่ในอำนาจการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญเพราะมิใช่บัญญัติที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ เช่น ประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย³³² กฎกระทรวง³³³ คำสั่งนายกรัฐมนตรี³³⁴ คำสั่งของอธิบดีกรมตำรวจ³³⁵ (ปัจจุบันคือผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) เป็นต้น

(2) ต้องเป็นบทบัญญัติที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี

สำหรับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีนั้น หมายถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะต้องนำมาใช้ในการวินิจฉัยเพื่อทำให้คดีนั้นยุติลง ซึ่งมีอยู่ 2 ลักษณะได้แก่³³⁶

(ก) กฎหมายที่เป็นประเด็นข้อพิพาทหรือข้อแพ้ชนะในคดี หมายถึงกฎหมายที่คู่ความในคดียกขึ้นเป็นข้ออ้างหรือต่อสู้ในคำฟ้อง คำให้การ คำฟ้องอุทธรณ์ คำแก้อุทธรณ์ คำฟ้องฎีกาและคำแก้ฎีกา อันเป็นประเด็นหลักโดยตรงของคดีที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีนั้นอยู่จะต้องวินิจฉัย

(ข) กฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาในคดี หมายถึงกฎหมายวิธีบัญญัติที่ศาลต้องนำไปใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ หรือชั้นฎีกาก็ตาม

(3) บัญญัติแห่งกฎหมายต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 6

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 6 ว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้” จะเห็นได้ว่าในมาตราบัญญัติไว้ต้องกรณีของ บทบัญญัติของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ แต่ในมาตรา 211 นั้นบทบัญญัติไว้เฉพาะในกรณีของ “บทบัญญัติแห่งกฎหมาย” เท่านั้น ดังนั้นกรณีที่อยู่ในบังคับของมาตรา 211 จึงมีเฉพาะแต่กรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่สามารถส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญได้ หากเป็นกรณีที่กฎหมายหรือข้อบังคับขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่สามารถส่งไป

³³² คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2542

³³³ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2548

³³⁴ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 55/2548 และที่ 14-15/2543

³³⁵ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 1/2543

³³⁶ สุริยา ปานแย้ม อนุวัฒน์ บุญนันท์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 325* หน้า 81

ยังศาลรัฐธรรมนูญได้³³⁷ และการขัดหรือแย้งตามความในมาตรา 211 นั้นหมายถึงการขัดหรือแย้งในทางเนื้อหาสาระเท่านั้น มิได้หมายถึงการขัดแย้งในทางกระบวนการตรากฎหมายฉบับนั้น³³⁸ ดังนั้นหากเป็นการขัดหรือแย้งในกระบวนการตรากฎหมายศาลรัฐธรรมนูญย่อมไม่มีอำนาจรับพิจารณาได้ตาม มาตรา 211

(4) ยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญนั้น ย่อมผูกพันองค์กรรัฐทุกองค์กร ดังนั้นหากศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดไว้แล้ว ศาลที่พิจารณาคดีย่อมต้องผูกพันในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ศาลที่พิจารณาคดีจึงสามารถชี้ขาดข้อโต้แย้งนั้นไปตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้แล้วได้เลย ไม่ต้องส่งเรื่องไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยอีก³³⁹

(5) ผู้ที่มีสิทธิเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ที่มีสิทธิเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 211 คือ ศาลที่พิจารณาคดีนั้นเท่านั้น โดยศาลอาจเห็นเองว่าบทบัญญัติที่จะใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรืออาจเป็นกรณีที่คู่ความในคดีฝ่ายใดโต้แย้งต่อศาลที่พิจารณาคดีว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดีนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และศาลก็เห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่นั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ศาลที่พิจารณาคดีจึงส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย³⁴⁰ คู่ความจึงไม่มีสิทธิที่จะส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยโดยตรงได้แต่ต้องโต้แย้งผ่านศาลที่พิจารณาคดี

(6) ระยะเวลาในการเสนอเรื่อง

ศาลที่พิจารณาคดีต้องเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุด เพราะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นแม้จะใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้ว ตามมาตรา 211 วรรคสาม เมื่อเสนอระหว่างต่อศาลรัฐธรรมนูญไปแล้วศาลที่พิจารณาคดีมีอำนาจพิจารณาคดีต่อไปได้ แต่ต้องรอการพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว จนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

(7) คำโต้แย้งของคู่ความต้องเป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย

มาตรา 211 วรรคสอง ให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญในการที่ไม่รับวินิจฉัยคำโต้แย้งของคู่ความตามมาตรา 211 วรรคหนึ่งได้ หากศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งนั้นไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย เช่นกรณีอ้างว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งมาตรา 4 มาตรา

³³⁷ จรัญ ภักดีธนากุล อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 341 หน้าที่ 78

³³⁸ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 35-36/2544

³³⁹ จรัญ ภักดีธนากุล อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 322 หน้าที่ 81

³⁴⁰ จรัญ ภักดีธนากุล เรื่องเดียวกัน หน้าที่ 87-88

5 มาตรา 6 ย่อมไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยเพราะมาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 6 แห่งรัฐธรรมนูญเป็นบททั่วไปมิใช่บทที่มีข้อความรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในเรื่องใดไว้เป็นการเฉพาะ จึงไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 6 ได้³⁴¹

(8) ผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดี ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นย่อมใช้บังคับไม่ได้ตามมาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่มีผลกระทบต่อคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้ว และมีผลให้ศาลที่กำลังจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีนั้นสามารถนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาปรับใช้แก่คดีได้³⁴²

3.2.2 การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบัญญัติแห่งกฎหมายที่เสนอเรื่องโดยบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 212 วรรคหนึ่งบัญญัติไว้ว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้” และวรรคสองบัญญัติไว้ว่า “การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม้อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ” จากบัญญัติดังกล่าวนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเสนอเรื่องของบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยตรงต่อรัฐธรรมนูญไว้ดังนี้³⁴³

- (1) ต้องเป็นบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้อันสืบเนื่องมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย
- (2) บุคคลนั้นต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และ
- (3) ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นไม้อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว
ซึ่งแต่ละหลักเกณฑ์มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

³⁴¹ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2555

³⁴² สุริยา ปานแถม อนุวัฒน์ บุญนันท์ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 325 หน้า 110

³⁴³ คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 21/2555

ก. ต้องเป็นกรณีที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเนื่องมาจาก บทบัญญัติแห่งกฎหมาย

คำว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ในมาตรา 212 นั้น มีความหมายเดียวกับ บทบัญญัติแห่งกฎหมายในมาตรา 211 ซึ่งหมายถึงกฎหมายที่ออกโดยองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตย อันได้แก่ พระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นที่ ฝ่ายบริหารตราขึ้นตามกระบวนการที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ เช่น พระราชกำหนด เป็นต้น³⁴⁴

ดังนั้น หากเป็นกรณีที่ผู้ร้องอ้างว่าถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญ รับรองไว้ แต่การละเมิดนั้นมิได้สืบเนื่องมาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ย่อมไม่เข้าเกณฑ์ตาม รัฐธรรมนูญมาตรา 212 ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับวินิจฉัยได้ เช่น การอ้างว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ รัฐในการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ร้องเป็นไปโดยมิชอบ ไม่ใช่กรณีที่ยื่นคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำ วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คำร้องจึงไม่เข้าเกณฑ์ตาม รัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับวินิจฉัย³⁴⁵

ข. ต้องมีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพเกิดขึ้นแล้วจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา 212 มิได้ให้สิทธิแก่บุคคลทั่วไปที่จะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาล รัฐธรรมนูญได้ทุกกรณี แต่ผู้ที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงได้นั้น “ต้องเป็น บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ” อันหมายถึงบุคคลนั้นจะต้องได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย จากการถูกล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพอันเกิดจากการใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ดังนั้น หาก บุคคลใดเพียงแต่อาจจะได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการถูกล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ผู้นั้น ยังไม่สิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้³⁴⁶

ค. ต้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย นั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามมาตรา 212 เป็นกระบวนการ ตรวจสอบหลังจากการประกาศใช้บังคับกฎหมายแล้ว ดังนั้นการตรวจสอบจึงต้องเป็นการ ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในประเด็นเรื่องเนื้อหาข้อความของบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าขัด

³⁴⁴ ปัญญา อุดชาชน “การฟ้อง (ตรง) ต่อศาลรัฐธรรมนูญ” ค้นค้น 5 ธันวาคม 2556 จาก http://institute.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=32&Itemid=108&lang=en

³⁴⁵ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 4/2551

³⁴⁶ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 8/2552 และที่ 37/2551

หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่เช่นเดียวกับมาตรา 211³⁴⁷ ผู้ยื่นคำร้องไม่อาจหยิบยกประเด็นความชอบในกระบวนการตรากฎหมายขึ้นเพื่อขอให้ศาลวินิจฉัยได้ เพราะมิใช่การโต้แย้งว่าบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ³⁴⁸

ง. ต้องเป็นกรณีที่บุคคลนั้นไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว

หลักเกณฑ์นี้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 212 วรรคสอง ซึ่งวางหลักเกณฑ์ไว้ว่าบุคคลผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะใช้สิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นที่จะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้แล้ว หากบุคคลผู้ถูกละเมิดสิทธิยังไม่ได้ใช้สิทธิทางอื่นจนครบทุกช่องทางแล้ว ก็ย่อมไม่มีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา 212 ได้³⁴⁹

การใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยนั้นมีอยู่ 3 กรณีคือ กรณีแรก บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพต้องไปร้องเรียนต่อคณะกรรมการการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามมาตรา 254 วรรคหนึ่ง (2) เพื่อขอให้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย กรณีที่สอง บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพต้องไปร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาตามมาตรา 254 (1) เพื่อขอให้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย กรณีที่สาม เป็นการยื่นคำร้องผ่านศาลต่างๆ ตามมาตรา 211³⁵⁰

ในการใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นนั้น ผู้ร้องต้องไปยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเพื่อขอให้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย หากทั้งสององค์กรใช้ดุลพินิจไม่เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในลำดับต่อมาผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพต้องไปฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เมื่อคดีอยู่ในการพิจารณาของศาลแล้ว ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิก็ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีแล้ว ย่อมมีสิทธิโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดีมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพื่อขอให้ศาลที่พิจารณาคดีส่งความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย หากศาลที่พิจารณาคดีเห็นว่าคำโต้แย้งของคู่ความไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะต้องส่งไปจึงใช้ดุลพินิจไม่เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้ย่อมเป็นการที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยวิธีทางอื่นทุกวิธีแล้ว บุคคลนั้นจึงมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้

³⁴⁷ สุริยา ปานแหม่ม, อนุวัฒน์ บุญนันท์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 325* หน้า 126

³⁴⁸ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 41/2552

³⁴⁹ สุริยา ปานแหม่ม, อนุวัฒน์ บุญนันท์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 325* หน้า 127

³⁵⁰ คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2555 คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 2/2555 คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ 38/2554

จ. ผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แม้มาตรา 212 จะไม่ได้บทบัญญัติผลไว้ก็ตาม แต่เมื่อบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญย่อมเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 6 เช่นกัน

3.3 บทสรุปเกี่ยวกับบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการตรวจสอบความชอบด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้น โดยฝ่ายนิติบัญญัติทั้งก่อนและหลังการประกาศใช้ เพื่อมิให้ฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง ทั้งยังมีอำนาจหน้าที่ในการที่จะตรวจสอบว่ากระบวนการตรากฎหมายนั้นเป็นไปโดยถูกต้องตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

ดังนั้น เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมีสถานะเป็นคุณค่าสูงสุดตามรัฐธรรมนูญซึ่งบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับใดจะขัดหรือแย้งต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนมิให้ถูกล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากการใช้อำนาจในการตรากฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติเองก็มีความผูกพันในการตรากฎหมายที่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขต่างๆ ในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะตามรัฐธรรมนูญมาตรา 29 ซึ่งเป็นกรอบในการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ ฉะนั้นในการตรวจสอบว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดล่วงละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ อาจสรุปหลักเกณฑ์เป็นประเด็นในการตรวจสอบจากรัฐธรรมนูญมาตรา 29 ได้ดังนี้

(1) การตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องมีอำนาจกระทำได้ ซึ่งหมายถึงรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้อำนาจไว้ให้แก่ฝ่ายนิติบัญญัติ ดังนั้นหากฝ่ายนิติบัญญัติได้ตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยไม่มีอำนาจกระทำได้ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพราะบุคคลที่อยู่ในบังคับของกฎหมายนั้น ถูกบังคับใช้กฎหมายที่ปราศจากความชอบธรรม บุคคลนั้นจึงตกเป็นเพียงวัตถุที่ถูกกระทำโดยฝ่ายนิติบัญญัติ

(2) กฎหมายต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง อันจะขัดต่อหลักความเสมอภาค และจะเป็นการล่วงละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะหลักความเสมอภาคนั้นถือเป็นฐานพื้นของแนวคิด

เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บทบัญญัติใดที่ขัดต่อหลักความเสมอภาคย่อมอาจเป็นการขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

(3) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแม้จะกระทำได้แต่ก็ต้องกระทำเท่าที่จำเป็น ซึ่งหลักในการพิจารณาว่าเป็นการจำกัดสิทธิเท่าที่จำเป็นนั้นสามารถพิจารณาได้จาก “หลักความได้สัดส่วน” อันประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสามประการ คือ

(ก) หลักความเหมาะสม หมายความว่า มาตรการที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้นเป็นกฎหมายจะต้องอยู่ในวิสัยที่จะทำให้วัตถุประสงค์ในการตรากฎหมายนั้นสามารถบรรลุผลได้

(ข) หลักความจำเป็น หมายความว่า มาตรการที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้นเป็นกฎหมายนั้นจะต้องเป็นมาตรการที่จำเป็นแก่การดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยองค์กรนิติบัญญัติจะต้องนำมาตรการที่เหมาะสมหลายๆมาตรการมาเปรียบเทียบกันว่ามาตรการใดที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด และเลือกเอามาตรการนั้นมาบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

(ค) หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ หมายความว่า มาตรการที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้นเป็นกฎหมายนั้น นอกจากจะเป็นมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นแล้ว มาตรการที่องค์กรนิติบัญญัติจะนำมาตรการนั้นมาบัญญัติเป็นกฎหมาย องค์กรนิติบัญญัติจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่มหาชนจะได้รับกับประโยชน์ที่เอกชนจะต้องสูญเสียไปเนื่องมาจากการปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าว หากมาตรการใดถ้าปรากฏเมื่อมีการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรการนั้นแล้ว ก่อให้เกิดประโยชน์กับมหาชนน้อยกว่าประโยชน์ที่เอกชนจะต้องสูญเสียไป แม้จะเป็นมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นก็ตามก็ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

จะเห็นได้ว่าหลักความได้สัดส่วนทั้งสามประการนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของปัจเจกบุคคลไม่ให้ถูกกระทำเยี่ยงวัตถุในกระบวนการตรากฎหมายของรัฐ แต่จะต้องได้รับการคุ้มครองโดยการพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิของบุคคล หลักความได้สัดส่วนจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญของศาลรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่รัฐสภาออกมิให้กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครอง หากบทบัญญัติของกฎหมายใดไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนย่อมเป็นกรณีที่ปัจเจกบุคคลถูกกระทำอย่างวัตถุในกระบวนการตรากฎหมายของรัฐ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมถูกรบกวนกระเทือน

(4) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิไม่ได้ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นถือว่าเป็นที่มาของสิทธิและเสรีภาพต่างๆ ของมนุษย์ การใดที่เป็นการกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ฉะนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จะต้องได้รับการตีความโดยศาลรัฐธรรมนูญเพื่อสร้างขอบเขตของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นมา และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยสร้างหลักเกณฑ์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นมาแล้ว คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะผูกพันองค์กรรัฐทุกองค์กรในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ อันจะส่งผลให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

4. ศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการจับกุม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 219 วรรคแรกว่า “ศาลยุติธรรมมีสามชั้น คือศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ หรือตามกฎหมายอื่น”³⁵¹ ซึ่งแม้ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 จะถูกยกเลิกไปแล้ว โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ก็ได้บัญญัติรับรองอำนาจของผู้พิพากษาและตุลาการไว้ในมาตรา 26 ว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาอรรถคดีในพระปรมาภิไธย พระมหากษัตริย์ให้เป็นไปโดยยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย”³⁵² จากบัญญัติดังกล่าวนี้อำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรมจึงเป็นไปตามบัญญัติของกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรมนั้นคือพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

4.1 อำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรม

พระธรรมนูญศาลยุติธรรมฉบับปัจจุบันมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม 2543³⁵³ บัญญัติในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้กำหนดชั้นของศาลและอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรมซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

4.1.1 ชั้นของศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมมีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา ศาลชั้นต้น ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ศาลจังหวัด ศาลแขวง และศาลยุติธรรมอื่นที่มีพระบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดให้เป็นศาล

³⁵¹รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219

³⁵²รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 มาตรา 26

³⁵³พระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 มาตรา 2

ชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ได้แก่ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคซึ่งปัจจุบันศาลอุทธรณ์ภาคมีอยู่ 9 ภาค และศาลฎีกาซึ่งมีอยู่ศาลเดียว³⁵⁴

4.1.2 อำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรม

1) อำนาจหน้าที่ของศาลชั้นต้น

ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ศาลชั้นต้น ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ศาลจังหวัด ศาลแขวง และศาลยุติธรรมอื่นที่มีพระบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดให้เป็นศาลชั้นต้น ซึ่งศาลชั้นต้นแต่ละศาลมีอำนาจพิจารณาคดีดังนี้ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่ง ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา³⁵⁵ ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญา³⁵⁶ ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสามแสนบาทและคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท³⁵⁷ และศาลยุติธรรมอื่นมีอำนาจพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นหรือกฎหมายอื่นกำหนดไว้³⁵⁸ เช่น พระราชจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัว เป็นต้น ซึ่งศาลชั้นต้นแต่ละศาลนั้นจะมีอำนาจพิจารณาคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของตนตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นๆกำหนดไว้³⁵⁹

2) อำนาจหน้าที่ของศาลอุทธรณ์

ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 3 บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์ประกอบด้วยศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค สำหรับศาลอุทธรณ์มีอยู่ศาลเดียว ส่วนศาลอุทธรณ์ภาคมีอยู่ 9 ภาค คือ ศาลอุทธรณ์ภาค 1 ศาลอุทธรณ์ภาค 2 ศาลอุทธรณ์ภาค 3 ศาลอุทธรณ์ภาค 4 ศาลอุทธรณ์ภาค 5 ศาลอุทธรณ์ภาค 6 ศาลอุทธรณ์ภาค 7 ศาลอุทธรณ์ภาค 8 ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ซึ่งศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค มีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายและตามเขตอำนาจของตน³⁶⁰

³⁵⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1 ,มาตรา 2 ,มาตรา 3

³⁵⁵ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 19

³⁵⁶ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 18

³⁵⁷ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 17

³⁵⁸ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 20

³⁵⁹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 16

³⁶⁰ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 22

3) อำนาจหน้าที่ศาลฎีกา

ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดในชั้นศาลยุติธรรม และมีอยู่ศาลเดียว ซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย³⁶¹

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าศาลยุติธรรมเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาความทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาอันเป็นการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ศาลยุติธรรมจึงเป็นองค์กรหนึ่งที่มีหน้าที่โดยตรงในการปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน ดังนั้นในการพิจารณาบรรดาคดีศาลจะต้องทำหน้าที่พิทักษ์และรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพลเมืองด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ศาลต้องคำนึงถึงเสมอว่า การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนดังกล่าวไปกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ และที่สำคัญอย่างยิ่งหากเป็นกรณีที่ถูกกฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนศาลต้องพิจารณาว่าบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นๆ มีผลกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพหรือไม่ ในการใช้และการตีความกฎหมายของศาลนั้น ศาลจะต้องคำนึงถึงเสมอว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวง ดังนั้นในบทบาทของศาลยุติธรรมในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อการแถลงข่าวผลการจับกุมอาจพิจารณาได้จากบทบาทของ ผู้พิพากษาของศาลยุติธรรม ดังนี้

4.2 ศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการจับกุม

4.2.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรมโดยศาลยุติธรรม

การพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เพราะวัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดี ก็เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับความเป็นธรรม แต่ความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมนั้น มิใช่จะพิจารณาแต่เพียงผลลัพธ์ของที่ได้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเท่านั้น หากแต่ทุกวิธีการและทุกขั้นตอนของการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องเป็นธรรมด้วย เพราะหากกระบวนการยุติธรรมถูกต้องแล้ว ย่อมส่งผลให้ผลลัพธ์ของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความถูกต้อง แต่ถ้ากระบวนการยุติธรรมไม่ถูกต้อง การจะให้ผลลัพธ์ถูกต้องอันเป็นไปได้

³⁶¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23

ไต้ยาก³⁶² สิทธิในการที่จะได้รับพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรมนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งถูกยกเลิกไปแล้วได้เคยบัญญัติรับรองไว้ ดังนี้มาตรา 40 “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม” มาตรา 197 “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยความยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และให้พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ผู้พิพากษาและตุลาการมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย” แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ก็ได้บัญญัติรับรองอำนาจของผู้พิพากษาและตุลาการไว้ในมาตรา 26 ว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาอรรถคดีในพระปรมาภิไธย พระมหากษัตริย์ให้เป็นไปโดยยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย” การพิจารณาพิพากษาคดีผู้พิพากษาจึงต้องมีความอิสระปราศจากอิทธิพลและการครอบงำใด ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการจึงได้กำหนดหน้าที่สำคัญของผู้พิพากษา ในการประสาทความยุติธรรมแก่ผู้มีอรรถคดี ซึ่งจักต้องปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเที่ยงธรรม ถูกต้องตามกฎหมาย และนิติประเพณี ทั้งจักต้องแสดงให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนด้วยว่าตนปฏิบัติเช่นนี้อย่างเคร่งครัดครบถ้วน และผู้พิพากษจักต้องยึดมั่นในความเป็นอิสระของตนเองและเทิดทูนไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์แห่งสถาบันตุลาการ³⁶³

ซึ่งในการประสาทความยุติธรรมจะสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อศาลและผู้พิพากษามีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ต้องปราศจากอิทธิพลที่มีขอบไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลจากภายนอกหรือจากการก้าวก่ายของบุคคลในวงการหรือจากบุคคลอื่นใดก็ตาม และในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นจะต้องวินิจฉัยให้เกิดความเที่ยงธรรมและปราศจากอคติทั้งปวง ดังปรากฏในประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2552 ข้อ 3 “ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษจักต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติ..” ข้อ 12 “เมื่อจะพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีเรื่องใด ผู้พิพากษจักต้องละวางอคติทั้งปวงเกี่ยวกับคู่ความหรือคดีความเรื่องนั้น ทั้งจักต้องวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า และไม่เห็นแก่หน้าผู้ใด”

ดังนั้น การที่ผู้พิพากษาจะให้ความยุติธรรมแก่คู่กรณีได้ ผู้พิพากษาจะต้องทำใจ

³⁶²ชาติ ชัยเดชสุริยะ “สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม” ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายสิทธิมนุษยชนเล่ม 1 หน้าที่ 7 นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2548 หน้า 339

³⁶³สำนักงานศาลยุติธรรม ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ กรุงเทพมหานคร สำนักงานศาลยุติธรรม 2552 หน้า 2

ของ ผู้พิพากษาให้ปราศจากความอคติหรือความลำเอียง ซึ่งความลำเอียงนั้นเกิดจาก อคติ มี 4 ประการ คือ 1.ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรักใคร่พอใจอีกฝ่ายหนึ่ง 2.โทษาคติ ลำเอียงเพราะความโกรธเคืองกับอีกฝ่ายหนึ่ง 3.โมหาคติ ลำเอียงเพราะความหลงหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และ 4.ภยาคติ ลำเอียงเพราะความหวาดกลัว ความลำเอียงเป็นอุปสรรคสำคัญในการที่ผู้พิพากษาจะอำนวยความเป็นธรรม เพราะความอคติเป็นเรื่องมนุษย์ปุถุชนโดยแท้ น้อยคนนักที่จะไม่มีอคติ ทุกคนล้วนแต่อาจเกิดอคติได้ตลอดเวลาไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง ผู้พิพากษาก็เป็นมนุษย์ผู้หนึ่งจึงอาจเกิดอคติได้เช่นกัน อคติของผู้พิพากษานั้น อาจมีเหตุมาจากตัวบุคคลที่เป็นคู่ความ ทนายความหรือพยาน หรืออาจมีเหตุมาจากข้อคิดเห็น ที่ทำ ความเชื่อประเพณีบางเรื่อง หรือต่อความผิดประเภทใดประเภทหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น การตั้งข้อรังเกียจในคดีเกี่ยวกับเพศหรือการทุจริตต่อหน้าที่ราชการมากกว่าความผิดฐานอื่น เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่ซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคล และที่อันตรายมากก็คือผู้พิพากษาบางคนได้มีจิตใจลำเอียงไปในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยตนเองไม่รู้ตัว เรื่องอคติจึงเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาทุกคนที่จะต้องคอยเฝ้าระวังและทดสอบตนเองอยู่ตลอดเวลาว่ามีอคติหรืออันใด กับผู้ใด หรือเรื่องใดหรือไม่ ทางป้องกันอคติในการวินิจฉัยบรรดคดีที่ดีทางหนึ่งก็คือผู้พิพากษาต้องมีอุเบกขา ต้องทำใจให้เป็นกลางจริงๆ ไม่พึงด่วนตัดสินใจว่า ใครถูกใครผิดก่อนที่จะได้ฟังความครบถ้วนกระบวนการจากทุกฝ่ายและได้ใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วนแล้วซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องธรรมดาแท้ๆ แต่เมื่อผู้ใดมีอคติเข้า ผู้นั้นก็มองข้ามหลักเบื้องต้นของการวินิจฉัยบรรดคดีไปเสียง่าย ๆ³⁶⁴

ในระดับสากลก็ได้วางหลักการการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลหรือผู้พิพากษาให้ไปโดยความเที่ยงธรรม ดังปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระ และเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและการกระทำ ความผิดอาญาใดๆ ที่ตนถูกกล่าวหา” และหลักการพื้นฐานขององค์กรสหประชาชาติว่าด้วยความอิสระของศาล (Basic Principles on the Independence of the Judiciary 1985) ข้อ 2 กำหนดไว้ว่า “ศาลพึงตัดสินคดีด้วยความยุติธรรมบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและเป็นไปตามกฎหมาย โดยปราศจากการแทรกแซง การใช้สิทธิโดยมิชอบ การชักนำ การกดดัน การข่มขู่หรือแทรกแซง ไม่ว่าจะโดยตรงโดยอ้อม จากบุคคลใดๆ หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใด” และตามอนุสัญญาของสภายุโรปเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention for the protection of Human Rights and Fundamental freedoms) ข้อ 6 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิ

³⁶⁴ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 363 หน้า 10 - 11

และหน้าที่ทางแพ่งและความผิดทางอาญา บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาตัวอย่างเปิดเผย เป็นธรรม ภายในระยะเวลาอันสมควรโดยศาลที่เป็นอิสระและยุติธรรมซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย คำพิพากษาพึงมีการอ่านอย่างเปิดเผย แต่ในการพิจารณาคดีนั้นสื่อมวลชนและสาธารณชนอาจถูกห้ามไม่ให้เข้าไปฟังการพิจารณาทั้งหมดหรือบางส่วนของคดีได้ หากเป็นไปเพื่อคุ้มครองประโยชน์ทางศีลธรรมความสงบเรียบร้อยของสาธารณชน หรือความมั่นคงของชาติในสังคม ประชาธิปไตย เมื่อมีความจำเป็นจะต้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของเยาวชน หรือคุ้มครองชีวิตความเป็นส่วนตัวของคู่กรณี หรือโดยความจำเป็นในขอบเขตที่จำกัดตามความเห็นของศาลในกรณีที่เป็นพฤติการณ์พิเศษ ในเมื่อการเปิดเผยอาจส่งผลกระทบต่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม”

จะเห็นได้ว่าในระดับสากลนั้นนานาอารยประเทศต่างตระหนักถึงความสำคัญในการทำหน้าที่ของศาลหรือผู้พิพากษาให้พิจารณาพิพากษาคดีโดยความเป็นธรรม หลักประกันอย่างหนึ่งในการที่จะพิจารณาพิพากษาคดีอย่างเป็นธรรมได้อันก็คือผู้พิพากษาคดีต้องมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอคติทั้งปวง อันอาจนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่เที่ยงธรรม ซึ่งจะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของมนุษย์อย่างที่สุด

ดังนั้น การแถลงข่าวผลการจับกุมหรือการแพร่ภาพการทำแผนประกอบคำรับสารภาพผ่านทางสื่อมวลชนไปยังสาธารณชน ผู้พิพากษาในฐานะหนึ่งซึ่งเป็นคนกลางที่ไปยอมรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรมการกระทำของผู้ต้องหาต่างๆจากการเสนอข่าวของสื่อมวลชน ซึ่งการเสนอข่าวนั้นมักจะเน้นย้ำไปในทางที่ผู้ต้องหากระทำความผิด เช่น การแถลงข่าวผลการจับกุมพร้อมกับพยานหลักฐานต่างๆ หรือการทำแผนประกอบคำรับสารภาพได้ให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำผิด การเผยแพร่เนี่ยมักจะเน้นย้ำไปในทางที่ผู้ต้องหากระทำความผิดเมื่อเข้าสู่การรับรู้ของประชาชน ประชาชนก็อาจมีความคิดไปว่าเป็นจริงดังที่มีการเสนอข่าว ซึ่งนำไปสู่การตัดสินความผิดโดยมิมหาน

สิ่งเหล่านี้อาจส่งผลต่อผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีในหลายประการเช่น เมื่อพิพากษาได้รับรู้ก็อาจส่งผลให้ผู้พิพากษาเมื่อจิตใจลำเอียงเพราะความมีอคติต่อตัวผู้ต้องหาได้ และหากผู้พิพากษาท่านนั้นได้มาเป็นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน การรับฟังพยานหลักฐานต่างๆในคดีตลอดจนการวินิจฉัยคดีนั้น ผู้พิพากษาอาจนำสิ่งที่ตนเคยได้รับรู้มาก่อนเข้ามามีส่วนในการรับฟังพยานหลักฐานและการวินิจฉัยคดีอาจซึ่งอาจส่งผลให้การพิจารณาและพิพากษาคดีไม่เป็นไปโดยความเป็นธรรม หรือในกรณีที่ศาลพิจารณาคดีในลักษณะที่มีการแถลงข่าวผลการจับกุมหรือการแพร่ภาพการทำแผนประกอบคำรับสารภาพผ่านทางสื่อมวลชนไปยังสาธารณชน เมื่อศาลพิจารณาข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในสำนวนแล้วมีคำพิพากษายกฟ้องคดีนั้น ผลที่ตามมาก็คือประชาชนที่เคยได้รับรู้

ข่าวสารนั้น และได้เชื่อกันแต่ต้นแล้วว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิด อาจเกิดความรู้สึกขึ้นในใจว่า ทำไมหรือเพราะอะไรผลจึงออกมาเช่นนี้ ชัดกับข่าวและความเชื่อของเขาที่มีอยู่เดิม อาจมีผลทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และเกิดความไม่มั่นใจในกระบวนการยุติธรรมขึ้นได้³⁶⁵ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนอาจเข้าไปมีอิทธิพลหรือครอบงำผู้พิพากษาโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นผู้พิพากษาจึงต้องสำนึกจิตใจตนเองให้ดำรงไว้ความยุติธรรมความอิสระและปราศจากอคติทั้งปวง

4.2.2 การแถลงข่าวผลการจับกุมกับความผิดฐานหมิ่นประมาทและความรับผิดชอบ

ปัจจุบันการแถลงข่าวผลการจับกุมโดยเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีให้พบเห็นเป็นประจำผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ซึ่งการแถลงข่าวผลการจับกุมนั้นเจ้าพนักงานตำรวจจะกระทำผ่านสื่อมวลชนไปยังสาธารณชน ในการแถลงข่าวผลการจับกุมแต่ละครั้ง บางกรณีมีการเสนอข่าวไปสู่ประชาชนโดยการประโคมข่าวใหญ่โต มีการลงรูปหรือแพร่ภาพของผู้ต้องหาที่เจ้าพนักงานตำรวจนำออกแถลงข่าวไปสู่สาธารณชน ซึ่งในการนำเสนอข่าวคดีอาญาของสื่อมวลชนจะดำเนินการควบคู่ไปกับธุรกิจการค้า และข่าวอาชญากรรมนั้นก็เป็นที่สนใจของประชาชนเพื่อประโยชน์ในทางการค้าที่สื่อมวลชนจะได้รับ จะมีกลยุทธ์ในการนำเสนอข่าว เช่น การพาดหัวข่าวใหญ่โตให้ดูตื่นตึ่งสร้างความดึงดูดใจของผู้อ่าน มีการลงรูปหรือแพร่ภาพของผู้ต้องหาในด้านเนื้อหาของข่าวก็จะมีการนำเสนอภูมิหลังของข่าว เช่น การเสนอข่าวเจาะลึกถึงชื่อเสียงเกี่ยวกับประวัติส่วนตัวครอบครัว ลักษณะนิสัย กระทำความผิดครั้งๆก่อนมีการตั้งข้อสังเกตวิพากษ์และวิจารณ์ไปตามอารมณ์ของผู้รายงานข่าวและในบางครั้งสื่อมวลชนก็ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาเสียเอง³⁶⁶ ในการนำเสนอข่าวดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อทั้งตัวผู้ต้องหาและต่อเนื่องไปถึงครอบครัวของผู้ต้องหา ไม่ว่าจะเป็น บิดามารดา สามี ภรรยา บุตร และญาติพี่น้องทำให้เสื่อมเสียต่อชื่อเสียงเกียรติภูมิ ทำให้ต้องได้รับความอับอาย หรืออาจกลายเป็นที่รังเกียจของบุคคลรอบข้าง ส่งผลให้พวกเขาต้องทนทุกข์ทรมานทางจิตใจตลอดจนเสื่อมเสียต่อวงศ์ตระกูลของผู้ต้องหาอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้³⁶⁷

แม้สื่อมวลชนจะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชน

³⁶⁵ วรวิทย์ ฤทธิพิศ “เสรีภาพในการพิมพ์กับความเที่ยงธรรมในการพิจารณาคดีอาญา” *คูลพาท* 37, 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2533): 52-82 หน้า 79-82

³⁶⁶ วรวิทย์ ฤทธิพิศ *เรื่องเดียวกัน* หน้า 76-77

³⁶⁷ อภิศักดิ์ ทองนพคุณ ,จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย “การประชาสัมพันธ์กับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ” *วารสารกระบวนการยุติธรรม* 2,3 (เมษายน-มิถุนายน 2553) : 37-47 หน้า 44-46

ในสังคมประชาธิปไตย แต่ก็มิได้หมายความว่าสื่อมวลชนจะสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวโดยปราศจากขอบเขตและการควบคุมแต่อย่างใด โดยเฉพาะการนำเสนอข่าวในการแถลงข่าวผลการจับกุมที่มีลักษณะการนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัว ทั้งเจ้าพนักงานตำรวจและสื่อมวลชนจะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาและหากการแถลงข่าวผลการจับกุมที่มีลักษณะการนำตัวผู้ต้องหาปรากฏตัวเป็นการกระทำที่มีความผิดตามกฎหมายก็ต้องรับผิดชอบ

ความคิดที่อาจเกี่ยวเนื่องกับการการแถลงข่าวผลการจับกุมที่มีลักษณะการนำตัวผู้ต้องหาปรากฏตัว คือ ความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 และ มาตรา 328 และความรับผิดทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม

1) หลักเกณฑ์ความรับผิดฐานหมิ่นประมาท

ความผิดฐานหมิ่นประมาทได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” จากบัญญัติดังกล่าวนี้สามารถแยกองค์ประกอบความผิดฐานหมิ่นประมาทได้ดังนี้³⁶⁸

ก.ต้องเป็นการใส่ความ หมายถึง เป็นคำกล่าวที่เป็นหมิ่นประมาทได้แก่ การ “ใส่ความ” คือแสดงพฤติกรรมอันเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นหรือกำลังเกิดขึ้นอยู่ มีลักษณะเป็นการยืนยันข้อเท็จจริง

ข.ต้องใส่ความผู้อื่น คือผู้ที่ถูกใส่ความ ซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือเป็นนิติบุคคลก็ได้

ค.ต่อบุคคลที่สาม คือบุคคลที่รับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท

ง.โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง หมายถึงข้อความนั้นน่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง เท่านั้น มิใช่ผลของการกระทำแต่เป็นพฤติกรรมประกอบกระทำ ดังนั้น แม้ข้อความที่ใส่ความนั้นจะได้ทำให้ผู้อื่นรับความเสียหายต่อชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง แต่เป็นการกระทำโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ก็เข้าองค์ประกอบข้อนี้แล้ว

ความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้นยังกำหนดไว้โดยเฉพาะในกรณีที่มีความผิดนั้นได้กระทำโดยการโฆษณา ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 328 ว่า “ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำ

³⁶⁸ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ *ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2547 หน้า 434-439

โดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาด ภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ แผ่นเสียงหรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพ หรือบันทึกอักษร กระทำโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ผู้กระทำได้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีและปรับไม่เกินสองแสนบาท” ซึ่งความผิดตามมาตรา 328 นี้มีองค์ประกอบความผิดเช่นเดียวกับมาตรา 326 แตกต่างกันตรงที่ 328 การใส่ความนั้น ต้องกระทำโดยโฆษณา หรือโดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพ หรือโดยป่าวประกาศด้วยวิธีอื่น ซึ่งมีลักษณะเป็นการเผยแพร่ไปสู่ประชาชนจำนวนมาก³⁶⁹ เช่น การลงรูปถ่ายและข้อความในหนังสือพิมพ์ว่าประกาศจับข้อยกยอกให้น่าสงสารนิดำรวจ แสดงว่าทุจริต จำเลยรู้ว่าโจทก์รับราชการนำหมายจับได้แน่นอน แม้ตำรวจออกหมายจับจริงก็เป็นความผิดตามมาตรา 328³⁷⁰ หรือกรณี หัวข้อข่าวที่ว่าโรงแรมเบียวค่าเฟอร์นิเจอร์ เป็นถ้อยคำของหนังสือพิมพ์เอง เมื่ออ่านประกอบกับข้อความในเนื้อข่าวแล้ว ประชาชนผู้อ่านย่อมเข้าใจได้ว่าหมายถึงโรงแรมซึ่งเป็นนิติบุคคลไม่ชื่อตรง คดโกง อันเป็นเท็จ จึงเป็นการใส่ความทำให้เสียชื่อเสียงด้วยการโฆษณา³⁷¹

2) หลักเกณฑ์ความรับผิดทางละเมิด

ความรับผิดทางละเมิดประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 420 “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน” จากบทบัญญัติมาตรา 420 อาจแยกองค์ประกอบได้³⁷² ดังนี้

ก. “การกระทำ” หมายถึงการกระทำของบุคคลซึ่งรวมทั้งการงดเว้นกระทำแล้วเกิดความเสียหายด้วย

ข. โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ “โดยจงใจ” มีความหมายคล้ายกับ “โดยเจตนา” ในทางอาญาแตกต่างกันแต่เพียงว่า การกระทำโดยจงใจนั้นหมายถึงกระทำโดยรู้สึกลถึงการกระทำว่าจะเป็นผลเสียหายต่อบุคคลอื่น แต่มิได้หมายเลยไปถึงว่าต้องเจาะจงให้เกิดผลเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างเช่น การกระทำ “โดยเจตนา”

ส่วนการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้ให้ความหมายไว้โดยเฉพาะ แต่อาจเทียบเคียงได้กับการกระทำโดยประมาทที่บัญญัติในประมวล

³⁶⁹ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ เรื่องเดียวกัน หน้า 328

³⁷⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2499/2526

³⁷¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1068/2537

³⁷² สุขุม สุภนิษฐ์ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ละเมิด กรุงเทพมหานคร

กฎหมายอาญามาตรา 59 วรรค 4 ซึ่งบัญญัติว่า “การกระทำโดยประมาท ได้การกระทำความผิด มิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตาม วิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่”

ค.โดยผิดกฎหมาย หมายความว่า กระทำลงโดยไม่มีอำนาจหรือไม่มีสิทธิหรือทำ โดยมีชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ถ้าผู้กระทำได้กระทำต่อบุคคลอื่นจนเขาเสียหายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ การกระทำนั้นก็ เป็นละเมิดได้ และถ้าหากเป็นกรณีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดอย่างชัดแจ้ง การกระทำนั้นก็ เป็นการกระทำความผิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายในตัว

ง.มีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่ง อย่างไม่

4.3 บทสรุป

ในสังคมประชาธิปไตยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆของประชาชนย่อมมีความสำคัญ ประชาชนจึงมีสิทธิที่จะรู้ความเป็นไปของเหตุการณ์ต่างๆของสังคม สื่อมวลชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชน แต่อย่างไรก็ตามการทำหน้าที่ในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนก็ต้องเป็นไปภายในกรอบสิทธิและเสรีภาพของตนเองด้วย มิใช่จะนำเสนอข่าวสารทุกอย่างโดยไม่ได้คำนึงผลกระทบที่จะตามมา การแถลงข่าวผลการผลจับกุม โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏต่อสื่อมวลชนนั้น เป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่สื่อมวลชนมักจะนำ การแถลงข่าวอันเป็นการแถลงข่าวพร้อมกันกับรูปภาพของผู้ต้องหาออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยในการนำเสนอข่าวนั้นทั้งจะมีการนำเสนอถึงพฤติการณ์การกระทำของผู้ต้องหา ลักษณะนิสัย สภาพทางครอบครัว ตลอดจนความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างกับผู้ต้องหา ซึ่งการนำเสนอข่าวนั้น สื่อมวลชนจะใช้กลยุทธ์ต่างๆในการเสนอข่าว เช่น การพาดหัวข่าวใหญ่ๆ ใช้ภาษาที่ดึงดูดผู้รับข่าว แม้กระทั่งการเสนอถึงภูมิหลังของข่าว ซึ่งเป็นหวังผลประโยชน์ในทางธุรกิจและเป็นการตอบสนองความอยากรู้ของประชาชนมากกว่าจะเป็นการตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชน ซึ่งเป็นการกระทำที่ทำลายชื่อเสียงและเกียรติภูมิ ตลอดจนคุณค่าในความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียงความเป็นอยู่ส่วนตัว และครอบครัวของผู้ต้องหาและบุคคลรอบข้างตัวผู้ต้องหา ซึ่งแม้สื่อมวลชนจะมีสิทธิและเสรีภาพในการนำเสนอข่าวเพื่อตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชน แต่สื่อมวลชนก็ต้องเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาเช่นกัน หากการกระทำของสื่อมวลชนเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา สื่อมวลชนก็ต้องรับผิดชอบเช่นกัน

การนำเสนอข่าวในการแถลงข่าวผลการจับกุมของสื่อมวลชนในปัจจุบันอาจต้อง

รับผิดชอบหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามประมวลกฎหมาย มาตรา 328 และอาจต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายในทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งทั้งสองกรณีนี้จะอยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม ซึ่งในปัจจุบันนี้การฟ้องคดีในลักษณะดังกล่าวนี้ยังไม่เกิดขึ้นต่อไปในภายหน้าหากมีการฟ้องคดีอันเนื่องมาจากเหตุดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นหน้าที่ของศาลยุติธรรมที่จะใช้อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวงกรอบในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากการนำเสนอข่าวการแถลงข่าวผลการจับกุมของสื่อมวลชน

5. ศาลปกครองกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการจับกุม

หลักนิติรัฐเป็นหลักพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นหลักพื้นฐานของการปกครองที่ว่ารัฐ องค์กรของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนของรัฐต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐนั้น ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นองค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร หรือตุลาการต่างต้องอยู่ภายใต้หลักนิติรัฐทั้งสิ้น การปกครองด้วยหลักนิติรัฐหรือการปกครองด้วยกฎหมายจึงเกิดหลักการอันมีสาระสำคัญประกอบด้วยหลักการพื้นฐาน 2 ประการคือ หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง³⁷³ และหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย³⁷⁴ หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง จึงมุ่งโดยต่อการควบคุมการกระทำหรือนิติกรรมของฝ่ายปกครองให้อยู่ภายในขอบเขตของรัฐธรรมนูญและกฎหมายเพื่อมิให้ไปล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน³⁷⁵

จากหลักการดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีองค์กรในการควบคุมการกระทำทางปกครองให้อยู่ภายในกรอบของรัฐธรรมนูญและบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อันจะเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมิให้ฝ่ายปกครองใช้อำนาจในการกระทำทางปกครองไปล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน องค์กรดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ก็คือ “ศาลปกครอง” โดยศาลปกครองเคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 หมวดที่ 10 ส่วนที่ 4 ซึ่งมีอำนาจหน้าที่แยกออกได้ ดังนี้

³⁷³เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพ” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ ปีที่ 3 เล่มที่ 9 (กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. 2545) 27-35 หน้า 1-2

³⁷⁴วรพจน์ วิสชุดพิชญ์ สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์วิญญูชน 2543 หน้า 66

³⁷⁵เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ *อ้าวแล้วเชิงอรรถที่ 373* หน้า 2

5.1 เขตอำนาจศาลปกครอง

5.1.1 เขตอำนาจศาลปกครองตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของศาลปกครองไว้ดังนี้³⁷⁶

(1) ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ³⁷⁷

(2) ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาเรื่องที่เสนอโดยผู้ตรวจการแผ่นดิน กรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่ากฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดของบุคคลใดตามมาตรา 244 (1) (ก) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง³⁷⁸

(3) ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาเรื่องที่เสนอโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน กรณีที่เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่า กฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย³⁷⁹

(4) ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยการดำเนินการที่เกี่ยวกับวินัยทางการเงิน การคลัง และการงบประมาณของคณะกรรมการวินัยทางการเงินและการคลัง หากประสงค์จะได้แย้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการดังกล่าว ให้เป็นคดีอยู่ในอำนาจของศาลปกครอง³⁸⁰

³⁷⁶ กาญจนารัตน์ ลีวิโรจน์ “เขตอำนาจศาลปกครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550” วารสารวิชาการศาลปกครอง ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2551): 47 – 65 หน้า 52-55

³⁷⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 223

³⁷⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 245 (2)

³⁷⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 257 (3)

³⁸⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 253

5.1.2 เขตอำนาจศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 9 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจหน้าที่³⁸¹ ดังต่อไปนี้

(1) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้นหรือโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็น หรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ

(2) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

(3) คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่งปกครอง หรือคำสั่งอื่น หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

(4) คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

(5) คดีที่มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับให้บุคคลต้องกระทำหรือละเว้นกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด

(6) คดีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง

(7) กรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่ากฎหรือการกระทำใดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญให้มีสิทธิเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครองได้ ในการเสนอความเห็นดังกล่าวผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีสิทธิและหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา 42³⁸²

5.2 อำนาจหน้าที่ของศาลปกครองกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อพิจารณาจากอำนาจหน้าที่ของศาลปกครองตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ประกอบกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 สามารถแยกบทบาทหน้าที่ของศาลปกครองในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ดังนี้

³⁸¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9

³⁸² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 43

5.2.1 อำนาจในการพิจารณาว่ากฎที่ออกโดยฝ่ายปกครองละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 9 (1) ได้บัญญัติให้ศาลปกครองมีอำนาจในการพิจารณาคดีที่ที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอนหรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น หรือโดยไม่สุจริตหรือเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมหรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควรหรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ

ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวจึงทำให้ศาลปกครองมีอำนาจในการพิจารณาความชอบของกฎให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หลักการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎโดยศาลปกครองจึงมีส่วนสัมพันธ์กันกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 มาตรา 4 และยังหมายความรวมถึงสิทธิมนุษยชนต่างๆที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม³⁸³ ด้วย ฉะนั้นการใดที่เป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ในตัวเช่นกัน

ดังนั้น กฎ ที่ออกโดยฝ่ายปกครองหากขัดต่อหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 หรือเป็นการขัดต่อสิทธิมนุษยชนต่างๆที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม ย่อมมีปัญหาเรื่องความชอบด้วยรัฐธรรมนูญอันเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งศาลปกครองอาจมีหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบดังนี้

(1) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำได้แต่โดยมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ เพราะหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นต้องผ่านความยินยอมของประชาชน รัฐสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนจึงเป็นตัวแทนของประชาชนและมีอำนาจในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ ดังนั้น ฝ่ายบริหารจะออกกฎหรือข้อบังคับใดๆมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพไม่ได้ เว้นแต่ฝ่ายนิติบัญญัติจะได้ตราบทบัญญัติแห่งกฎหมายมอบอำนาจให้แก่ฝ่ายบริหารตรากฎเกณฑ์ของฝ่ายบริหารมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพ³⁸⁴

³⁸³พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 3

³⁸⁴เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 373* หน้า 33,35

การออกกฎหมายใช้บังคับแก่บุคคลโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจออกได้นั้นย่อมเป็นกรณีที่ฝ่ายปกครองปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจ เมื่อกฎที่ออกมาโดยปราศจากอำนาจที่ถูกต้องไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญโดยการไม่เคารพต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง เป็นการใช้อำนาจตามอำเภอใจโดยไม่เคารพสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง กฎที่ออกโดยไม่มีอำนาจจึงขัดต่อรัฐธรรมนูญตามหลักสัญญาประชาคม³⁸⁵ ประชาชนที่ถูกบังคับโดยกฎฉบับนั้นย่อมตกเป็นวัตถุที่ถูกกระทำโดยฝ่ายปกครอง สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ไม่ได้รับการเคารพจากฝ่ายปกครอง การออกกฎที่ปราศจากอำนาจตามกฎหมายแล้วไปกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองจึงเป็นการกระทำที่ไม่เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน

(2) กฎที่ฝ่ายปกครองออกมาใช้บังคับแม้จะมีอำนาจในการออกกฎหมายตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายตามที่สภานิติบัญญัติได้ตราบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจไว้แต่กฎนั้นก็ต้องออกมายุ่งภายในขอบเขตของบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นกฎหมายแม่บทซึ่งให้อำนาจในการออกกฎนั้นด้วย กฎที่ออกมาใช้บังคับเกินกว่าบัญญัติแห่งกฎหมายที่เป็นกฎหมายแม่บท ย่อมเป็นกฎที่ออกโดยไม่มีอำนาจ หากกฎดังกล่าวไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญรับรอง กฎก็ย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญจึงเป็นการกระทำที่ไม่เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนเช่นเดียวกัน

(3) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องมีผลเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง³⁸⁶ เป็นการพิจารณาการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้หลักความเสมอภาคของบุคคล เพราะหลักความเสมอภาคนั้นถือเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การกระทำใดที่เป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาค ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(4) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องกระทำเท่าที่จำเป็น³⁸⁷ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติรับรองไว้ตามมาตรา 29 ซึ่งตามมาตรา 29 วรรคสามได้บัญญัติให้นำมาตรา 29 วรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับกับการออกกฎที่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย ดังนั้นกฎที่ออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแม้จะมีอำนาจออกได้โดยชอบตามบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่กฎนั้นก็ต้องออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเท่าที่จำเป็น หลักการพิจารณาเท่าที่จำเป็น ต้องใช้หลักความได้สัดส่วนมาใช้เป็นเกณฑ์

³⁸⁵ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ *เรื่องเดียวกัน* หน้า 29

³⁸⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 29 วรรคสามประกอบวรรคสอง

³⁸⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 29 วรรคสามประกอบวรรคหนึ่ง

ในการพิจารณา เพราะหลักความได้สัดส่วนเป็นหลักกฎหมายยุติธรรมที่ยืนอยู่บนหลักการเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ต่อกระบวนการออกกฎที่ของฝ่ายปกครองที่จะต้องพิจารณามาตรการในกาจัดสิทธิว่าก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิเพียงใดและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนร่วมเพียงใด โดยมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในแต่ละหลักเกณฑ์ย่อย ดังนี้

ก. มาตรการที่ใช้ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นต้องเป็นมาตรการที่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ของมาตรการได้ หลักเกณฑ์นี้พิจารณาถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกฎที่ออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลว่า กฎนั้นต้องสามารถทำให้บรรลุเจตนารมณ์ที่ออกกฎนั้นได้ หากกฎไม่สามารถบรรลุเจตนารมณ์ของกฎที่ออกมาได้ แต่ผู้ออกกฎก็ยังออกกฎนั้นมาบังคับใช้ ย่อมทำให้ผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นตกเป็นวัตถุประสงค์ของกระบวนการออกกฎซึ่งสิทธิของตนได้รับผลกระทบแต่ไม่ได้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎนั้นได้ เช่นนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลย่อมถูกละเมิดบุคคลผู้ถูกบังคับโดยกฎนี้ได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นวัตถุ

ข. มาตรการที่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้นั้นต้องเป็นมาตรการที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลน้อยที่สุด หลักเกณฑ์นี้มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ที่ว่า ในหลายๆทางเลือกอันทำให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎตามที่กล่าวมาใน ก. ได้นั้น ผู้ออกกฎต้องเลือกเอาวิธีทางที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพน้อยที่สุด ดังนั้น หากมีหลายทางเลือกที่อาจทำให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎได้ แต่ผู้ออกกฎเลือกใช้วิธีทางที่มีผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพมากกว่าวิธีทางอื่น ทั้งที่มีวิธีทางอื่นอันสามารถทำให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎได้เช่นเดียวกันและมีผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพน้อยกว่า ซึ่งผู้ออกกฎไม่พิจารณาถึงผลที่จะเกิดกับบุคคลที่ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพทั้งที่มีหนทางที่ก่อให้เกิดผลน้อยที่สุดแต่ก็ไม่เลือก กลับเลือกหนทางที่ก่อให้เกิดผลกระทบมากกว่า ดังนี้ บุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพจึงตกเป็นวัตถุแห่งกระบวนการออกกฎ เมื่อนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกละเมิด

ค. มาตรการดังกล่าวที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเมื่อพิจารณากับผลที่ได้จากการใช้มาตรการดังกล่าวแล้วก่อให้เกิดผลต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลกระทบที่มีต่อบุคคล หลักเกณฑ์นี้มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ที่ว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนร่วมมากกว่าผลกระทบที่เกิดต่อบุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ หากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนร่วมน้อยกว่าผลกระทบที่เกิดต่อบุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ แต่ผู้ออกกฎก็ยังออกกฎมาบังคับใช้ ย่อมเป็นกรณีที่ผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพตกเป็นวัตถุแห่งการกระทำในกระบวนการออกกฎ เพราะผู้ออกกฎนั้นมิได้คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ แม้ออกกฎที่ออกมานั้นจะ

ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนร่วมน้อยกว่าผลกระทบต่อเกิดแก่บุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ผู้ออกกฎก็ยังไม่ออก เมื่อนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกละเมิด

(5) กฎที่ออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น จะกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิไม่ได้³⁸⁸ อะไรคือสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ ได้มีการพยายามกำหนดเนื้อหาสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพโดยใช้เกณฑ์ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา เพราะถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน การแทรกแซงใดที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพเพราะถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงที่รัฐธรรมนูญรับรอง

5.2.2 อำนาจในการพิจารณาว่าคำสั่งที่ออกโดยฝ่ายปกครองละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 9 (1) ซึ่งบัญญัติให้ “..พิจารณาคดีที่ที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่า.. คำสั่ง.....เนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้นหรือ โดยไม่สุจริตหรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ” ซึ่งความหมายของคำสั่งทางปกครองสามารถพิจารณาได้จากพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 5 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า การใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระวังหรือมีผลกระทบต่อสถานภาพหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียนแต่ไม่รวมถึงการออกกฎ”

ดังนั้น จากการพิจารณาดังกล่าวข้างต้น รูปแบบของคำสั่งทางปกครองจึงเป็นรูปแบบการกระทำทางปกครองเพราะเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระวังหรือมีผลกระทบต่อสถานภาพหรือหน้าที่ของบุคคล คำสั่งทางปกครองจึงอยู่ในภายใต้หลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว

³⁸⁸รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 29 วรรคสามประกอบวรรคหนึ่ง

พุทธศักราช 2557 ดังนั้นในกรณีที่คำสั่งทางปกครองไปละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนโดยตรงแล้ว ประชาชนย่อมมีสิทธิฟ้องคดีโดยตรงต่อศาลปกครองในกรณีที่มีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากคำสั่งทางปกครองได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 9 (1) (3)

5.2.3 อำนาจในการพิจารณาว่าการกระทำอื่นใดที่ออกโดยฝ่ายปกครองละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 9 (1) บัญญัติให้ศาลปกครองมีอำนาจ “คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็น...การกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้นหรือโดยไม่สุจริตหรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ” ศาลปกครองจึงมีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับ “การกระทำอื่นใด” ในทางปกครอง

สำหรับกรณีของกฎและคำสั่ง ได้กล่าวมาแล้ว ในกรณีของ “การกระทำอื่นใด” จะต้องเป็นกรณีที่เป็นกรกระทำจากการใช้อำนาจตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น อันเป็นการกระทำในทางปกครอง แล้วไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งมีใช่เป็นการออกกฎหรือคำสั่งทางปกครอง แต่เป็นการกระทำในทางข้อเท็จจริง

การกระทำในทางข้อเท็จจริง หรือเรียกว่า “การปฏิบัติการทางปกครอง” (administrative real act; Reaiakt) ซึ่งเป็นการกระทำที่องค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองไม่ได้มุ่งหมายก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในนิติสัมพันธ์ทางปกครองแต่อย่างใด กล่าวคือ ไม่มีลักษณะเป็นการออกกฎหรือคำสั่งให้บุคคลกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ หรือไม่มีลักษณะของการแสดงเจตนาผูกพันในรูปของสัญญาทางปกครอง แต่มีลักษณะเป็นการปฏิบัติการเพื่อให้ภารกิจทางปกครองบรรลุได้ในทางข้อเท็จจริง เช่น การแจ้งข้อกล่าวหาให้บุคคลที่ถูกสอบสวนความผิดวินัยได้รับทราบ การใช้กำลังเข้ารื้อถอนอาคารที่ปลูกสร้างโดยผิดกฎหมาย³⁸⁹ เป็นต้น

ซึ่งการกระทำในทางข้อเท็จจริงของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นอันเป็นการกระทำในทาง

³⁸⁹ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครอง และการกระทำทางปกครอง กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน 2549 หน้า 72-73

ปกครองอันเป็นการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐย่อมต้องอยู่ในภายใต้หลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ดังนั้น การกระทำในทางข้อเท็จจริงข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นจะต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน โดยจะต้องไม่กระทำการใดในกระบวนการของการกระทำทางข้อเท็จจริงนั้นให้บุคคลต้องตกเป็นเพียงวัตถุที่ถูกกระทำโดยข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น หากการกระทำในทางข้อเท็จจริงไปละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนโดยตรงแล้วย่อมเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลปกครองย่อมมีอำนาจรับพิจารณาได้ตามตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 9 (1)

ศาลปกครองได้เคยวินิจฉัยเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในหลายกรณี เช่น

กรณีที่นายมาล์คอม เดนิส ลิม เชียว พิง ฟ็องกรมราชทัณฑ์ โดยมีข้อเท็จจริงว่า³⁹⁰ นายมาล์คอม เดนิส ลิม เชียว พิง ผู้ฟ้องคดีถูกศาลอาญาพิพากษาลงโทษประหารชีวิต ปรับ 200,000 บาท ในความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ฐานร่วมกันมียาเสพติดเฮโรอีน เพื่อจำหน่าย คดีอยู่ระหว่างการอุทธรณ์ ผู้ฟ้องคดีถูกส่งตัวมาคุมขังที่เรือนจำกลางคลองเปรมและถูกจำตรวนไว้ตลอดเวลาเพื่อป้องกันการหลบหนี ซึ่งผู้ฟ้องคดีเห็นว่า การจำตรวนไว้ตลอดเวลาเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลปกครองสูงสุดมีคำวินิจฉัยว่าการที่ผู้ฟ้องคดีถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำแล้วต้องถูกพันธนาการด้วยตรวนไว้ตลอดเวลาจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด และถูกนำตัวไปประหารชีวิตหรือพ้นจากโทษประหารชีวิตตามคำพิพากษาถึงที่สุด ย่อมมีผลเท่ากับการถูกจำกัดสิทธิในการเคลื่อนไหวร่างกายเพราะการถูกจำตรวนที่ข้อเท้าสองข้างด้วยเหล็ก และมีโซ่ล่ามจะทำให้ผู้ฟ้องคดีเคลื่อนไหวร่างกายไม่สะดวก ขณะเดินจะต้องลากตรวนไปด้วยหรือต้องใช้เชือกผูกตรวนถือไว้ตลอดเวลา และบริเวณข้อเท้าที่สวมตรวนจะเสียดสีกับตรวนซึ่งเป็นโลหะอยู่ตลอดเวลาการใช้ชีวิตประจำวันย่อมแตกต่างจากบุคคลได้ กระทำดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดต่อเสรีภาพในร่างกายและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีลักษณะเป็นการทรมานซึ่งขัดต่อมาตรา 26 และมาตรา 31 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งใช้บังคับในขณะที่เกิดข้อพิพาทคดีนี้ และมาตรา 26 มาตรา 32 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งใช้บังคับในขณะที่ศาลพิจารณาคดีนี้ จึงเป็นการกระทำโดยผิดกฎหมาย ทำให้เสียหายต่อสิทธิในร่างกายอันเป็นการกระทำโดยละเมิดตามมาตรา 420 แห่งประมวล

³⁹⁰ คำพิพากษาศาลปกครองกลางที่ 1438/2552

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในคำพิพากษาศาลปกครองกลางฉบับนี้ ศาลปกครองกลางยังได้วินิจฉัย การจำตรวจตลอดเวลาขัดต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ข้อ 1 ซึ่ง กำหนดว่า มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและความเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิ ต่างในตนมีเหตุผลและมโนธรรมและควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งภราดรภาพ และข้อ 5 ซึ่งกำหนดว่าบุคคลใดจะถูกกระทำทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นไม่ได้และขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิ ทางการเมือง ข้อ 7 ซึ่งกำหนดว่า บุคคลจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติหรือการลงโทษที่ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือต่ำช้ามิได้ และข้อ 10 (1) ซึ่งกำหนดว่าบุคคลทั้งปวงที่ถูกไล่ออน เสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความ เป็นมนุษย์ ซึ่งศาลปกครองวินิจฉัยว่าแม้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะไม่ได้เป็น สนธิสัญญาไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่หลักการต่างๆที่ระบุไว้ได้รับการพัฒนาจนเป็นกฎหมาย จารีตประเพณีระหว่างประเทศในเวลาต่อมาและมีผลผูกพันประเทศต่างๆรวมถึงประเทศไทย ส่วน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เป็นสนธิสัญญาตามกฎหมาย ระหว่างประเทศ และประเทศไทยเข้าเป็นภาคีโดยการภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมี ผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540 ประเทศไทยจึงมีพันธกรณีตามกฎหมาย ระหว่างประเทศที่จะต้องปฏิบัติตามกติกาดังกล่าวในฐานะรัฐภาคี

หรือกรณีที่นายสามารถ มีเจริญ ฟ้องรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่ 1 หน่วยบัญชาการรักษาดินแดนที่ 2 สัสดีจังหวัดลพบุรีที่ 3 สรุปได้ดังนี้³⁹¹ นายสามารถ มีเจริญ ได้ เข้ารับการตรวจเลือกทหารกองเกินเข้ารับราชการทหารกองประจำการ ซึ่งคณะกรรมการตรวจเลือก ได้ดำเนินการตรวจเลือกโดยในขั้นตอนการเรียกชื่อว่า การตรวจร่างกาย ปรากฏว่าผู้ฟ้องคดีมี หน้าอก (เต้านม) และมีบุคลิกลักษณะท่าทางเป็นหญิง คณะกรรมการตรวจเลือกจึงได้จัดให้ผู้ฟ้อง คดีอยู่ในกลุ่มของคนจำพวกที่ 4 ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 37 ออกความตามในพระราชบัญญัติรับ ราชการทหาร พ.ศ.2497 คือ กลุ่มคนทุพพลภาพ หรือมีโรคที่ไม่สามารถจะรับราชการได้ โดยเป็น โรคจิตถาวร ตามข้อ 2 (11) (ก) ของกฎกระทรวงฉบับที่ 74 ออกตามความในพระราชบัญญัติรับ ราชการทหาร พ.ศ.2497 และคณะกรรมการตรวจคัดเลือกได้ออกเอกสารให้แก่ผู้ฟ้องคดี คือ ใบสำคัญสำหรับคนจำพวกแบบที่ 4 (แบบ สด.5) เลขที่ 51/48 ลงวันที่ 8 เมษายน 2548 ที่มีความ ว่า ได้ตรวจร่างกายของผู้ฟ้องคดีแล้วเห็นว่า โรคจิตถาวร ไม่สามารถรับราชการทหารได้ จึงปลด พันทหารตามมาตรา 41 แห่งพระราชบัญญัติราชการทหาร พ.ศ.2497 และต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 ได้ออกเอกสารใบสำคัญ แบบ สด 9 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2548 ที่มีตราประทับด้านหลังระบุ

³⁹¹ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ 1540/2554

ข้อความทำนองเดียวกับเอกสารแบบ สด 5 ว่าผู้ฟ้องคดีเป็นโรคจิตถาวร และออกไปรับรองผลการตรวจเลือกทหารกองเกินเข้ารับราชการทหารกองประจำการ พ.ศ.2548 แบบ สด. 43 ระบุข้อความในส่วนที่ 2 ผลการตรวจเลือกว่า กรรมการผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบันผู้ตรวจร่างกายเห็นว่าเป็นโรคจิต และในส่วนที่ 3 บันทึกอื่นๆ ระบุข้อความว่า “เป็นโรคจิตถาวร” ซึ่งผู้ฟ้องคดีได้รับเอกสารใบสำคัญสำหรับคนจำพวกที่ 4 แบบ สด.5 ใบสำคัญ แบบ สด.9 และใบรับรองผลการตรวจเลือกทหารกองเกิน แบบ สด.43 ซึ่งผู้ฟ้องคดีเห็นว่าการระบุข้อความในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการตรวจคัดเลือกทหารกองเกินว่าผู้ฟ้องคดีเป็นโรคจิตถาวร เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ฟ้องคดี

ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยไว้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 4 บัญญัติว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง และมาตรา 26 บัญญัติว่า การใช้อำนาจโดยองค์กรรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 บัญญัติว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด เมื่อพิเคราะห์จากบทกฎหมายดังกล่าวแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มุ่งประสงค์ที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน โดยให้ถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องปกป้องคุ้มครองให้ประชาชนสามารถดำรงตนเองอยู่ในรัฐได้โดยมีความรู้ดีกว่าตนมีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจ และมีคุณค่าทั้งต่อตนเองและในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ดังนั้น การใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรของรัฐจะใช้อำนาจกระทำต่อประชาชนในลักษณะที่เป็นการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้เสมือนเป็นวัตถุ หรือเป็นการแสดงออกถึงการดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือเป็นการมุ่งทำลายชื่อเสียง หรือการลงโทษทางอาญาที่มีลักษณะทารุณโหดร้ายหาได้ไม่ เพราะหากองค์กรของรัฐใช้อำนาจในลักษณะดังกล่าวต้องถือว่าองค์กรของรัฐได้ใช้อำนาจรัฐไปในทางที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน การตรวจเลือกทหารกองเกินเข้ารับราชการทหารกองประจำการ ตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ.2497 ของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสาม เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เข้ารับการตรวจเลือกทุกคนด้วย ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 4 และมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งใช้บังคับขณะเกิดเหตุพิพาทในคดีนี้

ดังนั้น การที่คณะกรรมการตรวจเลือกอาศัยเพียงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพร่างกายของผู้ฟ้องคดีที่มีเต้านมแบบหญิงและมีบุคลิกลักษณะเป็นหญิงซึ่งมิได้สัมพันธ์กับอาการของผู้ป่วยทางจิตตามความหมายในทางวิชาการ แล้วนำมาวินิจฉัยว่าผู้ฟ้องคดีเป็นโรคจิต จึงเป็น

การใช้ดุลพินิจวินิจฉัยที่ไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริง เป็นการสร้างภาระให้เกิดกับผู้ฟ้องคดี ทั้งยังเป็นการทำให้ผู้ฟ้องคดีต้องได้รับการความอับอายและสูญเสียความภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเองที่มีต่อครอบครัวและสังคม เนื่องจากปรากฏข้อความว่าเป็นโรคจิตถาวรในเอกสารประจำตัวของผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นเอกสารราชการที่ต้องนำไปแสดงในการสมัครงานหรือในการอื่นๆ จึงเป็นการตีตราว่าผู้ฟ้องคดีมีอาการทางจิตผิดปกติอย่างรุนแรงและไม่อาจรักษาให้หายขาดได้ ทั้งที่ผู้ฟ้องคดีมิได้เป็นโรคจิตแต่อย่างใด ซึ่งถือว่าเป็นการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้ฟ้องคดีให้ด้อยลง การที่คณะกรรมการตรวจเลือกวินิจฉัยว่าผู้ฟ้องคดีเป็นโรคจิตถาวร จึงเป็นใช้ดุลพินิจวินิจฉัยที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ฟ้องคดี ตามมาตรา 4 และมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และเป็นการละเมิดต่อผู้ฟ้องคดีตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จะเห็นได้ว่าคำพิพากษาศาลปกครองกลางและคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ทั้งสองฉบับดังกล่าวข้างต้น เป็นรูปแบบการใช้อำนาจรัฐที่มีใช่เป็นการออกกฎหมายหรือเป็นคำสั่งทางปกครอง แต่เป็นรูปแบบการดำเนินงานในทางข้อเท็จจริงซึ่งมีประเด็นเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลพินิจ เพื่อให้การดำเนินกิจการทางปกครองที่ดำเนินอยู่ลุล่วงไป ไม่ว่าจะเป็นการใช้ดุลพินิจในการให้จำโทษตลอดเวลาหรือการระบุว่าโรคจิตถาวร ซึ่งแม้จะไม่ใช่กฎหมายหรือคำสั่งทางปกครอง แต่ก็เป็นการใช้อำนาจในทางปกครองอันเป็นการกระทำอื่นๆ จึงต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญไว้ในมาตรา 4 มาตรา 26 เมื่อการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงอยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลปกครองได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 9 (1) (3)

6. ผู้ตรวจการแผ่นดินกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแสวงหาผลการจับกุม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มีเจตนารมณ์ในการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญรับรองจากการปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ รัฐธรรมนูญจึงได้สร้างองค์กรต่างๆ หลายองค์ให้เข้ามารับผิดชอบดูแลเพื่อมิให้การล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้ก่อตั้งขึ้นเกิดเพื่อเป็นสถาบัน

หนึ่งในการที่จะให้การปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกล่วงละเมิดจากบทบัญญัติของกฎหมายหรือการกระทำใดๆของเจ้าหน้าที่ของรัฐ³⁹²

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 จะถูกยกเลิกไปแล้ว แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็ยังคงตระหนักถึงความสำคัญขององค์กรผู้ตรวจการแผ่นดินในการที่จะเป็นสถาบันหนึ่งในการที่จะให้การปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกล่วงละเมิดจากบทบัญญัติของกฎหมายหรือการกระทำใดๆของเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงได้บัญญัติรับรองให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นมีอำนาจในการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ในกรณีที่เห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 43 ได้กำหนดบัญญัติอำนาจหน้าที่ของไว้ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง กรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่ากฎหมายหรือการกระทำใดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญให้มีสิทธิเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครองได้ ซึ่งสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับบทบาทในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ดังนี้

6.1 อำนาจในการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ³⁹³ ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า

คำว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หมายถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นโดยองค์การนิติบัญญัติตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ อันได้แก่ พระราชบัญญัติ พระราชบัญญัติบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นที่ฝ่ายบริหารตราขึ้นตามกระบวนการที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ เช่น พระราชกำหนด ซึ่งกฎหมายเหล่านี้เป็นกฎหมายลำดับรองมาจากรัฐธรรมนูญ จึงอยู่ในอำนาจการตรวจสอบของรัฐธรรมนูญ³⁹⁴

ดังนั้น หากเป็นกรณีที่ กฎ ข้อบังคับ หรือพระราชกฤษฎีกาที่ออกโดยฝ่ายบริหารหรือองค์กรของรัฐออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย เช่น กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป ย่อมไม่อยู่ในอำนาจการ

³⁹²พิมล ธรรมพิทักษ์พงษ์ “ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับการตรวจสอบปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามมาตรา 198” *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ* 7, 19 (มกราคม-เมษายน พ.ศ.2548) 81-124 หน้า 1-2

³⁹³รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราวพุทธศักราช 2557 มาตรา 45

³⁹⁴คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 27/ 2544

ตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญเพราะมิใช่บัญญัติที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ เช่น ประกาศของธนาคาร (ปัจจุบันคือผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) เป็นต้น

6.2 อำนาจในการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครอง

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 43 ได้กำหนดบัญญัติอำนาจหน้าที่ไว้ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครอง กรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่ากฎหรือการกระทำใดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญให้มีสิทธิเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครองได้

ดังนั้น ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงมีอำนาจเสนอเรื่องต่อศาลปกครองได้ในสองกรณี คือ

(1) กรณีที่แผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่ากฎของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งคำว่า “กฎ” นั้น หมายความว่า พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใด หรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ³⁹⁵ ซึ่งมีความหมายตรงกันกับคำว่ากฎ ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

(2) แผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่าการกระทำใดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ การกระทำอื่นใดดังได้กล่าวมาแล้ว หมายถึงการกระทำในทางข้อเท็จจริง หรือเรียกว่า “การปฏิบัติการทางปกครอง” (administrative real act; Reiaikt) ซึ่งเป็นการกระทำที่องค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองไม่ได้มุ่งหมายก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในนิติสัมพันธ์ทางปกครองแต่อย่างใด กล่าวคือ ไม่มีลักษณะเป็นการออกกฎหรือคำสั่งให้บุคคลกระทำการหรือเว้นกระทำการ หรือไม่มีลักษณะของการแสดงเจตนาผูกพันในรูปของสัญญาทางปกครอง แต่มีลักษณะเป็นการปฏิบัติการเพื่อให้ภารกิจทางปกครองบรรลุได้ในทางข้อเท็จจริง เช่น การแจ้งข้อกล่าวหาให้บุคคลที่ถูกสอบสวนความผิดวินัยได้รับทราบ การใช้กำลังเข้ารื้อถอนอาคารที่ปลูกสร้างโดยผิดกฎหมาย เป็นต้น

³⁹⁵พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 3

6.3 บทสรุปอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อพิจารณาอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้โดยตลอดแล้ว แม้จะไม่ปรากฏว่าผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญเช่นอย่างศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองก็ตาม แต่โดยที่ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญยิ่งก็คือ อำนาจหน้าที่ในการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายมีปัญหาเรื่องความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ โดยที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการคุ้มครองและรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่ละเมิดต่อหลักการของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นย่อมเป็นอันใช้บังคับไม่ได้ ดังนั้น ในกรณีผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ย่อมเป็นกรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายมีปัญหาเรื่องความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินย่อมเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยได้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 มาตรา 45 ได้

และอำนาจที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คืออำนาจหน้าที่ในการที่จะเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครองได้ หากปรากฏว่า กฎ หรือการกระทำอื่นใดของของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นมีปัญหาความชอบด้วยโดยรัฐธรรมนูญ เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการคุ้มครองและรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎ หรือการกระทำอื่นใดของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นย่อมล่วงละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้ ดังนั้น หากผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่ากฎ หรือการกระทำอื่นใดของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นกรณีที่กฎ หรือการกระทำอื่นใดของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นมีปัญหาเรื่องความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินย่อมเสนอเรื่องต่อศาลปกครองได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 43

7. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการแถลงข่าวผลการจับกุม

เดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้เคยบัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีอำนาจหน้าที่หลายประการ เช่น ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีและเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณี que เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง ในกรณี que เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่ากฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณี que เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาคการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ ต่อร์ฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน³⁹⁶ แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบันนี้มิได้บัญญัติรับรองอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนไว้เช่นอย่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน อาจสรุปบทบาทของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ดังนี้

7.1 ความหมายของสิทธิมนุษยชน

รัฐธรรมนูญกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนอันเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้หลายประการ เช่น ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณี que เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง ในกรณี que เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่ากฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิ

³⁹⁶รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 257

มนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย จึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาถึงความหมายของสิทธิมนุษยชน

คำว่า “สิทธิมนุษยชน” นั้น ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542³⁹⁷ มาตรา 3 วรรคหนึ่ง ได้ให้ความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ว่า “สิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทยหรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” เมื่อพิจารณาประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 มาตรา 4 ซึ่งบัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้” สามารถแยกความหมายของสิทธิมนุษยชนออกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

7.1.1 สิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ความหมายของสิทธิมนุษยชนลักษณะนี้ หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

7.1.2 สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลตามตามกฎหมายหรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามความหมายนี้หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตาม ปัจจุบันประเทศไทยเป็นมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามตราสารระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน³⁹⁸ ดังนี้

(1) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child - CRC) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2535

³⁹⁷พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 3

³⁹⁸กัลป์ปลัดดา คุดดา สิทธิของเรา สิทธิมนุษยชน กรุงเทพมหานคร สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย 2555 หน้า XV

(2) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Woman - CEDAW) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2528

(3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539

(4) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (International Covenant on Economics, Social and Cultural Rights - ICESCR) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2542

(5) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1966 (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination - CERD) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2546

(6) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment – CAT) ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2550

(7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ พ.ศ. 2549 (ค.ศ.2006) ประเทศไทยให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ.2551

(8) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันมิให้บุคคลหายสาบสูญโดยถูกบังคับ พ.ศ.2549 (ค.ศ.2006) ประเทศไทยลงนามเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2555

ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในตราสารดังกล่าวข้างต้นล้วนเป็นการคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น โดยในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้นในตราสารแต่ละฉบับแยกการคุ้มครองออกไปตามขอบเขตของบริบทตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามตราสารทุกฉบับที่กล่าวมานี้มาเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและรวมกันก็คือการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ประเด็นการศึกษาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากตราสารของสหประชาชาติ

ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามตราสารดังกล่าวข้างต้นนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยเป็นไปในแนวทางที่ว่าสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามนั้นเป็นสิทธิที่ประชาชนในประเทศไทยได้รับการคุ้มครองด้วย ดังปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12 /2556 ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไว้ตอนหนึ่งว่า “...ข้อสันนิษฐานว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) ตามที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญ

มาตรา 39 วรรคสองนี้ เป็นข้อสันนิษฐานอันมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ 11 ที่ว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย และผู้นั้นได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี” อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่าบุคคลทุกคน มิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญา จนกว่าจะมีพยานหลักฐาน มาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศ และระดับระหว่างประเทศ อันได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) และกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกมีพันธกรณีอยู่ด้วย...”³⁹⁹ จากคำวินิจฉัยฉบับนี้ แนวทางการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนนั้น เป็นไปในแนวทางที่เป็นสากลโดยยอมรับหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในตราสารที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม มีผลเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนภายในประเทศ อันเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับความหมายของสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542

จากความหมายของสิทธิมนุษยชนดังกล่าวข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนมีความสัมพันธ์กับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยตรง ซึ่งหากพิจารณาตามความในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 สิทธิมนุษยชนนั้นหมายถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งจึงมีหน้าที่โดยตรงในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ และยังรวมถึงหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นในตราสารที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามดังกล่าวข้างต้นด้วย

7.2 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

7.2.1 อำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ไว้สองกรณี คือ

³⁹⁹ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 12/2555

1) กรณีเห็นสมควรให้มีการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ.2542 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 22 ให้อำนาจแก่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีอำนาจตรวจสอบการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันในกรณีที่มีการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน โดยเรื่องที่จะดำเนินการตรวจสอบนั้นจะต้องไม่เป็นเรื่องที่มีการฟ้องคดีอยู่ในศาล หรือเป็นเรื่องที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเด็ดขาดแล้ว ซึ่งในการตรวจสอบในกรณีนี้เป็นกรณีที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนดำเนินการตรวจสอบเองในกรณีที่เห็นว่าการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน⁴⁰⁰

2) กรณีรับเรื่องร้องเรียนจากผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน

บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนมีสิทธิยื่นคำร้องเป็นหนังสือ ระบุชื่อและที่อยู่ของ ผู้ร้องหรือผู้ทำการแทน ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์อันเป็นเหตุแห่งการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ลายมือชื่อของผู้ร้องหรือผู้ทำการแทนที่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง คำร้องให้ยื่น ณ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หรือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ หรือจะยื่นต่อกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คนใดคนหนึ่งหรือองค์การเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อส่งต่อไปยังสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ⁴⁰¹

7.2.2 การดำเนินการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน

เมื่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเห็นสมควรตรวจสอบในกรณีที่มีการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน หรือในกรณีที่บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนยื่นคำร้องเป็นหนังสือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและเห็นว่ากรณีดังกล่าวมีมูลและอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ให้คณะกรรมการแจ้งไปยังบุคคลหรือหน่วยงานที่ถูกอ้างว่าเป็นผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือบุคคลหรือหน่วยงานที่คณะกรรมการเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพื่อให้บุคคลหรือหน่วยงานนั้นชี้แจงข้อเท็จจริงภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนด เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาการชี้แจงข้อเท็จจริง ให้คณะกรรมการดำเนินการพิจารณาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยต้องให้โอกาสผู้ร้องหรือผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงรายละเอียด และเสนอพยานหลักฐานตามสมควรเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่มีการอ้างว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน⁴⁰²

⁴⁰⁰ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ.2542 มาตรา 22

⁴⁰¹ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ.2542 มาตรา 23

⁴⁰² พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ.2542 มาตรา 25 มาตรา 26

เมื่อคณะกรรมการได้ดำเนินการตรวจสอบเสร็จสิ้นแล้ว หากคณะกรรมการเห็นว่ามีการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้คณะกรรมการจัดทำรายงานผลการตรวจสอบซึ่งต้องระบุรายละเอียดข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับพฤติกรรมแห่งการละเมิดสิทธิมนุษยชน เหตุผลที่มีความเห็นดังกล่าว และมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าบุคคลหรือหน่วยงานใดมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องใดและด้วยวิธีการอย่างไร รวมทั้งระยะเวลาในการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว⁴⁰³

7.2.3 การรายงานกรณีไม่ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

เมื่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้แจ้งมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนไปบุคคลหรือหน่วยงานของรัฐแล้ว ถ้าบุคคลหรือหน่วยงานมิได้มีการดำเนินการตามมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือดำเนินการแล้วแต่ยังไม่แล้วเสร็จโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้คณะกรรมการรายงานต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อสั่งการให้มีการดำเนินการตามมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงาน ในการนี้ให้คณะกรรมการกำหนดรายละเอียดในการใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อการสั่งการของนายกรัฐมนตรีด้วย และในกรณีที่นายกรัฐมนตรีไม่มีการดำเนินการหรือสั่งการให้ดำเนินการตามมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้คณะกรรมการรายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป หรือในกรณีการดำเนินการตามมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้นไม่อยู่ในอำนาจของนายกรัฐมนตรีที่จะสั่งการได้ให้คณะกรรมการรายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป⁴⁰⁴

7.3 บทสรุป

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราวพุทธศักราช 2557 จะมีได้บัญญัติบัญญัติอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนไว้ แต่เมื่อพิจารณาอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแล้ว จะเห็นได้ว่าได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในการตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีและเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอ ให้นำรายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

⁴⁰³ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ.2542 มาตรา 28

⁴⁰⁴ พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ.2542 มาตรา 30 มาตรา 31

ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบ และรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญและตามที่ได้รับรองไว้ในตราสารระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีพันธกรณีจะต้องปฏิบัติตาม เมื่อได้ตรวจสอบแล้วหากปรากฏว่ามีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่เสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสม ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานรัฐที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการแก้ไข ไม่ให้การกระทำนั้นเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการตามข้อเสนอแนะคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนย่อมเสนอต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไปได้

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยอภิปรายและข้อเสนอแนะ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือสิ่งอันเกิดจากการที่เรายอมรับคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งมีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนอันเป็นส่วนประกอบที่พิเศษและสำคัญรวมตัวเกิดเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติมีพื้นฐานที่มีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น มนุษย์จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงมีอยู่เฉพาะแต่ในมนุษย์เท่านั้น

คุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนได้มาเนื่องจากเงื่อนไขเดียวคือ ความเป็นมนุษย์ไม่อยู่กับเงื่อนไขอื่นและเป็นสิ่งที่ไม่อาจพรากหรือโอนไปจากความเป็นมนุษย์ได้และมนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคและความเท่าเทียมทั้งในด้านคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ทำให้มนุษย์มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์อาจพิจารณาได้จากศักดิ์ศรีหรือเกียรติภูมิอันสูงสุดของเผ่าพันธุ์มนุษย์หรือคุณค่าศักยภาพของมนุษย์ในการที่จะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ หรือคุณค่าของความสามรถในการรังสรรค์และสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ หรือคุณค่าความสามารถของการใช้เหตุผลในการใคร่ครวญสิ่งต่างๆ ซึ่งไม่ว่าเราจะพิจารณาความหมายของคุณค่าความเป็นมนุษย์จากเหตุผลใดสุดท้ายเราก็จะได้คำตอบอย่างหนึ่งว่า คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ได้ก่อให้เกิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กลายเป็นเสมือนมาตรฐานของการดำรงชีวิตอยู่บนโลกใบนี้ที่ก่อให้เกิดพันธะหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันและกันด้วยความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าบุคคลนั้นๆจะอยู่ในสภาวะหรือพฤติกรรมเช่นใด

เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก่อให้เกิดพันธะหน้าที่ ที่มนุษย์ทุกคนต้องปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพและยอมรับในความเป็นมนุษย์ จึงก่อให้เกิดข้อเรียกร้องบางประการต่อผู้อื่นและรัฐในอันที่ต้องยอมรับสิทธิบางประการที่ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ที่มีมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ เช่น สิทธิในความเสมอภาค และสิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิสองประการนี้เป็นรากฐานของการแสดงถึงความเคารพต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีความชัดเจนมากที่สุดแต่อย่างไรก็ตามสิทธิขั้นพื้นฐานในความเป็นมนุษย์อื่นๆก็ยังคงมีอีก ซึ่งเรียกรวมว่า “สิทธิมนุษยชน” หรือสิทธิของมนุษย์ นั่นเอง

สิทธิมนุษยชนนั้นมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะสิทธิมนุษยชนนั้นคือบริบทของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากตราสารต่างๆที่กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนนั้น ล้วนแต่มีเจตนารมณ์ที่ต้องการมุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความ

เป็นมนุษย์ โดยสิทธิต่างๆ ที่ได้รับการรับรองไว้ในตราสารต่างๆ เหล่านี้ แต่ละสิทธิจะทำหน้าที่คุ้มครองและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทของตนเอง ดังนั้น การกระทำใดที่เป็น การละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองไว้ในตราสารเหล่านี้ ก็ย่อมเป็นการละเมิดต่อ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทนั้นๆ

ดังนั้น การให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ผู้ศึกษาจึงศึกษาความหมายของ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยพิจารณาจากบริบทของ สิทธิต่างๆ ที่ได้รับการรับรองไว้ในตราสารที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนต่างๆ แต่อย่างไรก็ตาม ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็มีได้มีขอบเขตอยู่แต่เพียงสิทธิมนุษยชนเท่านั้น แต่ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์มีความหมายที่กว้างกว่าสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เพราะศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์คือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ฉะนั้นในบางกรณีที่ปรากฏขึ้นแม้เราจะไม่สามารถยกสิทธิ มนุษยชนใดๆ ที่ปรากฏขึ้นในปัจจุบันอ้างว่าการกระทำนั้นขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ แต่หาก การกระทำนั้นเป็นการลดคุณค่าของมนุษย์ลง การกระทำนั้นก็ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์ และในขณะที่เดียวกันความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ได้ปรากฏตัวขึ้นมาอีกหรือเราได้ พบกับบริบทใหม่ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

จากที่ได้ศึกษามาอาจจำแนกลักษณะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการพิจารณา ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนเกณฑ์วัดการกระทำที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์ได้ ดังนี้

1. วิเคราะห์ลักษณะ ความหมาย และเกณฑ์วัดการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

1.1 ลักษณะโดยทั่วไปของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบท ที่ 2 พบว่าแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้

1.1.1 การได้มาซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่ยึดติดตรึงอยู่กับ ความเป็นมนุษย์ เมื่อมนุษย์เกิดมามนุษย์ทุกคนจะได้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ติดตัวมาโดยกำเนิดทุก คน ดังนั้นการได้มาซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะอาศัยเพียงเงื่อนไขเดียวคือความเป็นมนุษย์ เมื่อ เป็นมนุษย์แล้วไม่ว่าจะสภาพเช่นไรก็มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ในตัว

1.1.2 ความเป็นสากลของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อมนุษย์ทุกคนเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว ไม่ว่าจะเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา และไม่ว่าจะมีเหล่านำเนิดอย่างไร เมื่อเป็นมนุษย์อยู่บนโลกใบนี้ ทุกคนย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน

1.1.3 ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

มนุษย์เมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันอย่างไร เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น หรือความแตกต่างทางชาติสังคม อันเป็นที่มาเดิม ทรรศน์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด ไม่ว่าจะเป็นทารก เด็ก ผู้ใหญ่ คนชรา คนป่วย คนวิกลจริต คนสติฟั่นเฟือน เป็นต้น ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

1.1.4 การไม่อาจพรากหรือโอนได้ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งที่ยึดติดตั้งอยู่กับความเป็นมนุษย์ และเป็นคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีลักษณะเป็นภาวะวิสัยอันเป็นเจตนารมณ์ของมวลมนุษยชาติ ดังนั้นจึงไม่มีผู้ใดที่สามารถพรากหรือโอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไปจากบุคคลหนึ่งบุคคลใดไปได้ แม้แต่บุคคลนั้นเองก็ไม่สามารถที่จะสละหรือยินยอมให้โอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไปจากตัวเองได้ เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ของมวลมนุษยชาติ

1.1.5 การดำรงอยู่ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่มิมาแต่กำเนิดในตัวมนุษย์ โดยอาศัยเพียงเงื่อนไขเดียวคือ ความเป็นมนุษย์ ดังนั้นเมื่อมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลจะคงดำรงอยู่ตลอดไปมิได้สิ้นลงพร้อมกับความตาย เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือศักดิ์ศรีของมวลมนุษยชาติ แม้บุคคลใดจะตายไป แต่คุณค่าของมวลมนุษยชาติไม่เคยหายไป การกระทำใดที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลที่ตายไปแล้ว เป็นปรากฏการณ์ที่ยังคงกระทบต่อศักดิ์ศรีของมวลมนุษยชาติได้

1.2 การพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อศึกษาแนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 และบทที่ 3 ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีการให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้แต่อย่างใด ทั้งในตราสารของสหประชาชาติ หรือตราสารในระดับภูมิภาค ก็มีได้ให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตามจะพบวิธีการอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยมีลักษณะการอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีในลักษณะเชิงปฏิเสธเป็นกรณีๆ ไปโดยพิจารณาว่า “การกระทำนั้นๆ เป็นการกระทำที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่” โดยเกณฑ์วัดการละเมิด

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะใช้ “เกณฑ์วัดคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ว่าถูกระทบหรือไม่” หากการกระทำใดเป็นการกระทำที่กระทบต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ การกระทำนั้นย่อมเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ซึ่งหลักในการอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยใช้เกณฑ์ในการวัดคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ว่าถูกระทบหรือไม่นั้น อาจพิจารณาได้ในสองลักษณะคือ ประการแรก เป็นการพิจารณาภายใต้บริบทสิทธิมนุษยชนต่างๆที่ได้รับการรับรองไว้ในตราสารต่างๆ เพราะสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิในความเป็นมนุษย์นั้น ไม่ว่าจะรับรองไว้ที่ใด ล้วนมีเจตนารมณ์ที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองคุณค่าความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ประการที่สองเป็นการพิจารณาในสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งโดยตัวเองก็มีสถานะเป็นสิทธิประการหนึ่งที่เกิดจากการยอมรับ และเคารพในคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 การอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทของสิทธิมนุษยชนต่างๆ

ความเชื่อมั่นศรัทธาของคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ได้สร้างศักดิ์ศรีอันมีติดตัวมาแต่กำเนิดของมนุษย์ และศักดิ์ศรีอันมีติดตัวมาแต่กำเนิดได้สร้างข้อเรียกร้องให้บุคคลและรัฐจะต้องยอมรับและเคารพในศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิแห่งความเป็นมนุษย์ โดยการยอมรับและรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสิทธิที่มีอยู่ก่อนการเกิดรัฐและอยู่เหนือกฎหมายทั้งปวง รัฐและกฎหมายเพียงแต่รับรองสิทธิเหล่านี้ให้ปรากฏขึ้นเพื่อยืนยันถึงการ มีอยู่เท่านั้น มิใช่เป็นบ่อเกิดของสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ ซึ่งเรียกสิทธิประเภทนี้ว่า “สิทธิมนุษยชน”

ดังได้กล่าวมาในเบื้องต้น ตราสารที่เกี่ยวกับการรับรองสิทธิมนุษยชนล้วนมีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการมุ่งที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่นสิทธิที่ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ,กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 , กติการะหว่างประเทศว่า สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 , อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย การขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1966, อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ.1984 อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ.1979, อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ ค.ศ.1966, อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจำกัดและปราบปรามอาชญากรรมแบ่งแยกผิว 1973, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989,อนุสัญญาโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีขั้นมูลฐาน ค.ศ.1950, กฎบัตรสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐาน ค.ศ.2000, กฎบัตรแห่งแอฟริกันว่าด้วยสิทธิ

มนุษย์และประชาชน ค.ศ.1981, ปฏิญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ ค.ศ.1948
อนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1978 เป็นต้น

สิทธิที่ได้รับรองไว้ในตราสารเหล่านี้ล้วนมีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์ การอธิบายความของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทของสิทธิที่ได้รับรองนี้
จึงเป็นการอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในบริบทหนึ่งๆนั่นเอง เช่น ภายใต้บริบท
ของสิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิความเสมอภาค สิทธิส่วนบุคคล สิทธิในการสอบสวนโดยความ
เป็นธรรม สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิในการพิจารณาคดีโดยความ
เป็นธรรม สิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นต้น

ดังนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงหมายถึงการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน เช่น การ
เคารพต่อสิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิความเสมอภาค สิทธิในการสอบสวนโดยความเป็นธรรม
สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิในการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรม
สิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นต้น อย่างไรก็ตามสิทธิมนุษยชนที่ได้รับรอง
ปัจจุบันมีอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้ศึกษาไม่อาจมาได้ทั้งหมด จึงกล่าวแต่เฉพาะในส่วนเกี่ยวกับการ
แถลงข่าวผลการจับกุมโดยเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น

1.2.2 การอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสถานะที่เป็นคุณค่าสูงสุด แห่งความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดจากการที่เรายอมรับคุณค่าแห่งความเป็น
มนุษย์ ดังนั้นการกระทำใดที่เป็นการกระทบต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์การกระทำนั้นย่อมละเมิด
ต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้การกระทำนั้นๆเราไม่อาจยกสิทธิมนุษยชนต่างๆที่มีอยู่ขึ้น เพื่อกล่าว
อ้างได้ก็ตาม แต่การกระทำนั้นก็ยังเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การ
สร้างภาพลักษณ์ที่เป็นปรปักษ์ต่อการใช้ชีวิตในสังคมมนุษย์ การใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่
สภาพแวดล้อมที่มนุษย์ใช้ชีวิตตามปกติ หรือการทำลายภาพลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ เป็นต้น

โดยนัยนี้ ขอบเขตของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงกว้างขวางกว่าแดนของสิทธิ
มนุษยชนที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน การกระทำใดเป็นการกระทบต่อสิทธิมนุษยชนย่อมกระทบต่อ
ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่การกระทำบางประการอาจไม่ได้กระทบต่อสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่
แต่ก็ยังกระทบต่อคุณค่าของความมนุษย์โดยตรง และเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ใน
ฐานะที่เป็นสิทธิประการหนึ่งนั่นเอง ฉะนั้นความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยนัยนี้
จึงหมายถึงการเคารพต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์นั่นเอง

1.3 เกณฑ์วัดการกระทำที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายถึงการเคารพต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์หรือการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน เช่น การเคารพต่อสิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิความเสมอภาค สิทธิในการสอบสวนโดยความเป็นธรรม สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิในการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรม สิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นต้น เราจึงอาจพิจารณาเกณฑ์การกระทำที่เป็นการละเมิดต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์หรือละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน มาใช้เป็นเกณฑ์วัดว่าการกระทำใดเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ โดยมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

1.3.1 พิจารณาว่าเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าของมนุษย์ลงมาอยู่ในระดับที่เป็นเพียงวัตถุ

คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ได้ก่อให้เกิดพันธะหน้าที่ต่อรัฐและบุคคลอื่นที่จะต้องปฏิบัติต่อพลเมืองหรือปฏิบัติต่อกันและกัน โดยความเคารพและยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นการกระทำที่ลดคุณค่าของมนุษย์ลงมาอยู่ในระดับที่เป็นเพียงวัตถุหรือสิ่งของ เช่น การกระทำที่ทำให้ผู้ถูกกระทำได้รับความดูหมิ่นเหยียดหยามและได้รับความอับอายอย่างรุนแรง การกระทำที่เป็นการทรมาณ การเอาคนลงไปเป็นทาส การจับไล่กลุ่มคน การเนรเทศ การติดตามไล่ล่า การบังคับให้ทำงาน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการทดลองที่กระทำต่อมนุษย์ หรือเป็นการกระทำที่ไม่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อกัน จึงเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

1.3.2 พิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นการทำลายภาพลักษณ์ของความเป็นมนุษย์

ภาพลักษณ์ของความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของมนุษย์ที่มีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตและมีอยู่เฉพาะแต่ในมนุษย์เท่านั้น ภาพลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ ที่ชัดเจน เช่น ภาพลักษณ์ทางร่างกายและชีวิต ภาพลักษณ์ของการเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณหรือสภาวะจิตใจข้างใน และที่สำคัญภาพลักษณ์แห่งการเป็นสัตว์สังคมชั้นสูงที่จะต้องอยู่รวมกันในสังคม เป็นต้น ดังนั้น การกระทำที่เป็นการทำลายภาพลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ เช่น การกระทำที่ไม่เคารพต่อบุรณภาพทางกายหรือจิตใจของบุคคล การลงโทษหรือการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษที่เป็นการทรมาณ หรือเป็นการโหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี หรือเป็นการแสวงหาประโยชน์ จากร่างกายของมนุษย์ หรือทำให้บุคคลมนุษยขาดความรู้สึกลึกทางจิตใจอย่างใดอย่างหนึ่งแม้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งก็ไม่ได้ เช่น การสะกดจิต การฉีดเซรุ่ม เข้าตัวมนุษย์ให้พูดความจริง การใช้เครื่องมือจับเท็จรวมทั้งการข่มขู่ย่อมมีผลกระทบต่อบุรณภาพของบุคคลทางจิตใจหรือเป็นการข่มเหงจิตใจของผู้อื่นอย่างรุนแรง และการสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นปรปักษ์ต่อการใช้

ชีวิตในสังคมมนุษย์ การใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ไม่ใช่สภาพแวดล้อมที่มนุษย์ใช้ตามปกติ เป็นต้น ข้อมเป็นการปฏิบัติต่อมนุษย์เยี่ยงวัตถุหรือสัตว์จึงเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2. วิเคราะห์ความหมายสถานะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เคยได้รับการบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และเคยได้รับการบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยบัญญัติรับรองคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในสามมาตรา คือ มาตรา 4 มาตรา 26 และมาตรา 28 แม้ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะถูกยกเลิกไปแล้วโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ก็ยังบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 4 การอธิบายความหมายสถานะตลอดจนความผูกพันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่ปรากฏในมาตรา 4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 จึงสรุปความหมายและสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่เคยบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ผ่านมาได้ ดังนี้

2.1 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากการได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ผ่านมา ผู้ศึกษาพบว่ามีกรให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสองลักษณะ ดังนี้

2.1.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หมายถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์

เมื่อพิจารณาจากการรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญและรายงานการประชุมคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกแล้วจะเห็นว่า ไม่ได้อธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ว่ามีความหมายอย่างไร คงอธิบายแต่เพียงลักษณะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยทั่วไปว่าเป็นสิ่งที่มีติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด จากนั้นก็ได้อธิบายถึงลักษณะของการกระทำที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จะต้องเป็นการกระทำที่ลดคุณค่ามนุษย์ เช่นการปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันเยี่ยงสัตว์หรือปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันในลักษณะที่มนุษย์ ไม่พึงปฏิบัติต่อกัน ซึ่งการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ลงหรือไม่ จะพิจารณาในเชิงภาวะวิสัยที่เห็นกันทั่วไปว่าเป็นการลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ลง จะไม่พิจารณาในลักษณะอัตวิสัยตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล

ดังนั้นการให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของสภาร่างรัฐธรรมนูญ และรายงานคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญปี 2540 ดังกล่าวนี จะเห็นได้ว่าพยายามอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะเชิงปฏิเสธโดยแทนที่จะบอกว่าอะไรคือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่จะพิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นหรือไม่แทน โดยใช้แกนกลางของคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เป็นหลักยึดในการพิจารณาหากการกระทำใดลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ลงก็เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การกระทำที่ชัดเจนว่าเป็นการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ลง เช่น การปฏิบัติต่อมนุษย์ในลักษณะที่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อกัน หรือปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันต่ำกว่ามนุษย์ ซึ่งการอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้สอดคล้องกับการตีความของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันและความเห็นของ Guenter Duerig ซึ่งอธิบายความหมายของ คำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามมาตรา 1 อนุมาตรา 1 ของรัฐธรรมนูญเยอรมันออกไปในเชิงปฏิเสธ หากมนุษย์ถูกลดคุณค่าลงหรือถูกกระทำเยี่ยงวัตถุ ย่อมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ลักษณะการอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยการพิจารณาว่ากระทำนั้นเป็นการลดคุณค่ามนุษย์ลงเป็นเพียงวัตถุหรือไม่ ศาลปกครองสูงสุดได้นำแนวทางนี้มาอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยพิจารณาว่ามนุษย์ถูกลดคุณค่าลงเป็นเพียงวัตถุหรือไม่ในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ 231/2550 โดยวินิจฉัยการที่การรถไฟแห่งประเทศไทย (ผู้ถูกฟ้องคดี) อนุญาตให้เอกชนดำเนินการติดตั้งแผ่นป้ายโฆษณาบริเวณกระจกหน้าต่างภายนอกตู้รถโดยสารของขบวนรถไฟ ทำให้ผู้โดยสารรถไฟไม่อาจมองเห็นทิวทัศน์สองข้างทางรถไฟได้อย่างชัดเจน และยังทำให้เกิดอาการตาพร่ามัวและคลื่นไส้ใน ส่วนของหน้าต่างนั้น รถโดยสารทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นรถโดยสารส่วนบุคคลหรือรถโดยสารสาธารณะและไม่ว่าจะเป็น รถโดยสารปรับอากาศหรือรถโดยสารไม่ปรับอากาศ จะต้องมียานหน้าต่าง โดยหน้าต่างรถโดยสารมิได้มีไว้เพียงเพื่อให้แสงสว่างจากภายนอกรถเข้าไปในรถได้เท่านั้น แต่ยังมีไว้เพื่อให้ผู้โดยสารสามารถมองเห็นสรรพสิ่งที่อยู่นอกรถเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินในระหว่างที่อยู่ในรถ และระแวดระวังอันตรายที่อาจจะมาจากภายนอกรถอีกด้วย รถโดยสารที่ไม่มีหน้าต่างจึงไม่อาจเรียกได้ว่ารถโดยสารแต่เป็นรถขนส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ และต้องถือว่าผู้ให้บริการรถโดยสารสาธารณะที่ไม่มีหน้าต่างปฏิบัติต่อผู้โดยสารเยี่ยงวัตถุซึ่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้โดยสาร

ดังนั้นความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะแรกจึงเป็นการสื่อไปถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ การอธิบายความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะนี้จะใช้วิธีการอธิบายความหมายจากการกระทำเป็นกรณีๆ ใด หากการกระทำใดเป็นการกระทบต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ก็ย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.1.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หมายถึงสิทธิมนุษยชน

พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 3 วรรคหนึ่ง ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทยหรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” ดังนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงหมายถึงสิทธิมนุษยชน ที่ได้รับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ทั้งหมด 8 ฉบับ คือ

- (1) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989 ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2535
- (2) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2528
- (3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539
- (4) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2542
- (5) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1966 ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2546
- (6) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ประเทศไทยภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2550
- (7) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ค.ศ.2006 ประเทศไทยให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ.2551
- (8) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันมิให้บุคคลหายสาบสูญโดยถูกบังคับ ค.ศ.2006 ประเทศไทยลงนามเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2555

ในการวินิจฉัยว่าอะไรคือสิทธิมนุษยชนนั้น ทั้งศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองมีแนวทางการวินิจฉัยโดยเทียบสิทธิที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญเข้ากับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและตราสารต่างๆที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม โดยศาลถือว่าสิทธิมนุษยชนตามที่ได้รับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้น แม้จะไม่ได้เป็นสนธิสัญญา ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย แต่หลักการต่างๆที่ระบุไว้ต่างได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศและได้รับการพัฒนาจนเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศในเวลาต่อมาและ

มีผลผูกพันประเทศต่างๆรวมถึงประเทศไทย ส่วนตราสารระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ศาล ก็ได้นำมาวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นๆเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน ส่วนตราสารที่ประเทศไทยไม่มีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามศาลปกครองสูงสุดได้เคยอาศัยเป็นแนวทางเปรียบเทียบในการวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นๆเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่

ดังนั้น ในการพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะนี้ จึงสามารถพิจารณาได้ได้บริบทสิทธิมนุษยชน หากการกระทำใดเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนตามที่รัฐธรรมนูญรับรองหรือสิทธิมนุษยชนตามตราสารระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม ก็เป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น การพิจารณาภายใต้บริบทของสิทธิมนุษยชน ดังนี้

1) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความผิด” มาตรา 39 วรรคสาม “ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 กำหนดว่า “ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่าทำผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่า จะพิสูจน์ได้ว่าโดยกฎหมายในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี” กฏกติการะหว่างประเทศว่าสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (2) กำหนดว่า “บุคคลทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดตามกฎหมาย”

2) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรมของผู้ต้องหา

สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรมเคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 40 โดยบัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (4) ... ผู้ต้องหา... จำเลย .... ในคดีอาญามีสิทธิ...ได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง (7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับสอบสวน....ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาส ในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ ....” แม้ในตราสารระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม ไม่ได้กล่าวไว้ชัดเจนแต่อาจเทียบเคียงกับ ประมวลระเบียบปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ข้อ 2 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ของ

เจ้าหน้าที่ ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องกระทำโดยเคารพและมุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดจนพิทักษ์รักษาสีทิมมนุษยชนของบุคคลทุกคน”

3) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา

สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา

เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 40 โดยบัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (4) ผู้ต้องหา... จำเลย ..... ในคดีอาญามีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม...” และในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 10 กำหนดว่า “(1) บุคคลทั้งหลายที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (2) ก. พึงจำแนกผู้ต้องหาว่ากระทำผิดจากผู้ต้องโทษ และพึงได้รับการปฏิบัติปฏิบัติที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมแก่สถานะอันมิใช่ผู้ต้องโทษ” และมีนัยสอดคล้องกับหลักเกณฑ์อื่นที่สามารถใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาว่าการกระทำที่เป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมได้ เช่น กฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ ค.ศ.1955 ข้อ 84 ซึ่งกำหนดไว้สรุปความได้ว่า “ผู้ถูกคุมขังที่ศาลยังไม่ได้พิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกนั้น พึงได้รับการปฏิบัติแยกต่างหากจากผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าได้กระทำความผิด” หรือหลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก ค.ศ. 1988 ข้อ 8 ซึ่งกำหนดไว้สรุปใจความสำคัญได้ว่า “ผู้ที่ถูกคุมขังระหว่างการดำเนินคดีพึงได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงสถานะของการที่ผู้นั้นยังไม่ได้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก ดังนั้นหากเป็นไปได้การคุมขังผู้นั้นพึงให้แยกต่างหากจากนักโทษเด็ดขาด” หรือกฎขององค์กรสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเยาวชนที่ถูกจำกัดเสรีภาพ ค.ศ. 1990 ข้อ 17 ซึ่งกำหนดไว้สรุปใจความได้ว่า “เยาวชนที่ถูกคุมขังในระหว่างการดำเนินคดีจะต้องได้รับการคัดแยกให้ไปคุมขังไว้ต่างหากจากเยาวชนที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว” ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย ค.ศ. 1979 ข้อ 2 กำหนดว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องกระทำโดยเคารพและมุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดจนรักษาสีทิมมนุษยชนของบุคคลทุกคน” ข้อ 5 กำหนดว่า “จะต้องไม่มีเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายคนใดไปกระทำการหรือยุยงส่งเสริมหรือเพิกเฉยต่อการกระทำที่ทรามาน หรือการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่เป็นการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์...”

4) สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนบุคคลของผู้ต้องหา

สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนบุคคล เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 35 ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิของบุคคล

ในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครองการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือการกระทบสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ” และปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ก็ได้วางหลักการในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลไว้ในข้อ 12 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “บุคคลใดๆจะถูกแทรกสอดโดยผลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในเคหสถานหรือในการสื่อสาร ตลอดจนการลบลู่เกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะกระทำมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายต่อการแทรกสอดหรือการลบลู่ดังกล่าวนั้น” ส่วนกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 7 กำหนดว่า “(1) บุคคลจะถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน หรือการติดต่อสื่อสารโดยผลการหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ และจะถูกลบลู่เกียรติและชื่อเสียงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ (2) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมิให้ถูกแทรกแซงหรือลบลู่เช่นว่านั้น”

5) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรมของผู้ต้องหา

สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรมนั้น เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง ชัดแจ้ง และเป็นธรรม” มาตรา 197 บัญญัติว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยความยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และให้ พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ผู้พิพากษาและตุลาการมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปโดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย” ในระดับสากลก็ได้วางหลักการการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลหรือผู้พิพากษาให้เป็นไปโดยความเที่ยงธรรม ดังปรากฏในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระ และเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและการกระทำความผิดอาญาใดๆ ที่ตนถูกกล่าวหา” และหลักการพื้นฐานขององค์กรสหประชาชาติว่าด้วยความอิสระของศาล ข้อ 2 กำหนดไว้ว่า “ศาลพึงตัดสินคดีด้วยความยุติธรรมบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและเป็นไปตามกฎหมาย โดยปราศจากการคัดรอน การใช้สิทธิโดยมิชอบ การชักนำ การกดดัน การข่มขู่หรือแทรกแซง ไม่ว่าโดยตรงโดยอ้อม จากบุคคลใดๆ หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใด” จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนที่เคยบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีนัยสอดคล้องกับสิทธิมนุษยชนที่รับรองไว้ในปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วย

สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม ส่วนกฎเกณฑ์อื่นๆ แม้ประเทศไทยจะไม่ได้มีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม แต่กฎเกณฑ์เหล่านี้ก็เป็นมาตรฐานสากล ที่นานาอารยประเทศได้ยอมรับว่า จึงสามารถใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณาการกระทำใดๆ ที่เป็นการ ละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ ดังนั้น ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยนัยที่สองจึงหมายถึง สิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเคยได้บัญญัติรับรองไว้ หรือตามตราสาร ที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม เช่น สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็น ผู้บริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรมของผู้ต้องหา สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนบุคคลของผู้ต้องหา สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรม ของผู้ต้องหา เป็นต้น ฉะนั้นการกระทำใดต่อผู้ต้องหาที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่กล่าว มานี้ ย่อมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา

ส่วนสิทธิมนุษยชนอื่นๆ นั้นสามารถเทียบเคียงได้จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชนและตราสารต่างๆ ที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม ซึ่งหากการกระทำใดเป็น ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนตามที่ได้รับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและตราสารต่างๆ ที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามก็ย่อมเป็นการละเมิดต่อละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.2 สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เดิมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ในสามมาตราคือ มาตรา 4 มาตรา 26 มาตรา 28 วรรคหนึ่ง หากพิจารณาจากตำแหน่งการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ที่เคยบัญญัติรับรองไว้ในแต่ละมาตราที่ผ่านมา อาจสรุปสถานะของศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ได้ ดังนี้

2.2.1 เจตนารมณ์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติรับรองไว้ใน รัฐธรรมนูญ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 อยู่ในหมวด 1 บททั่วไป ซึ่งมีสถานะเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ประสงค์จะ เชิดชูและคุ้มครองปกป้องกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามที่บัญญัติ รับรองไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ถือเป็นประกาศเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอันเป็นเสมือนตัวกำหนดหลักพื้นฐานความสัมพันธ์

ระหว่างรัฐกับบุคคล โดยความสัมพันธ์นี้เปรียบเสมือนกำหนดให้คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีสถานะในระดับของรัฐธรรมนูญซึ่งก่อให้เกิดผลที่สำคัญต่อภารกิจของรัฐ ดังนี้

(1) มีผลต่อการกำหนดทิศทางของรัฐ เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นมีผลในการกำหนดเกณฑ์ที่จะต้องทำให้บรรลุเป้าหมายต่อคุณค่าดังกล่าวสำหรับการกระทำของรัฐทั้งหลาย เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นตัวกำหนดและเป็นตัวจำกัดวัตถุประสงค์และภาระหน้าที่ของรัฐ

(2) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นตัวกำหนดและจำกัดความชอบธรรมของกระทำของรัฐและบัญญัติของกฎหมายที่มีต่อคุณค่าในความเป็นมนุษย์ หมายถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความหมายต่อการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ ซึ่งการบัญญัติกฎหมายและการตีความสิทธิเสรีภาพหรือการตีความกฎหมายต่างๆ จะต้องตีความให้สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่คุณค่าอันสูงสุดที่รัฐธรรมนูญประกาศเจตนารมณ์ ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อรัฐในการที่จะต้องปกป้องคุ้มครองเพื่อมิให้มีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรัฐเองต้องไม่กระทำการใดหรือร่วมกระทำการใดที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(4) การตีความสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ นั้นจะต้องตีความว่าสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ นั้นต่างมีผลมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะต้องถือว่าเนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต้องนำมาใช้ประกอบในการตีความสิทธิขั้นพื้นฐานอื่น โดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นสาระสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ

2.2.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเป็นสิทธิประการหนึ่ง

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่เคยได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไว้ในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 34-36/2544 ระบุว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนมีติดตัว ส่วนศาลปกครองสูงสุดแม้จะไม่ได้วินิจฉัยไว้โดยตรงว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเป็นสิทธิประการหนึ่งเช่นอย่างศาลรัฐธรรมนูญ แต่ได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ 1540/2554 ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์อันรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่มุ่งประสงค์ ที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยให้ถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องปกป้องและคุ้มครองให้ประชาชนสามารถดำรงอยู่ในรัฐได้โดยมีความรู้สึกว่ามีตนมีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจ และมีคุณค่าทั้งต่อตนเองและในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ดังนั้น การใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรของรัฐ จะใช้อำนาจกระทำต่อประชาชนในลักษณะที่เป็นการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้เสมือนเป็นวัตถุหรือเป็นการแสดงออกถึงการดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือเป็นการมุ่งทำลายชื่อเสียง หรือการลงโทษ

ทางอาญาที่มีลักษณะทารุณโหดร้ายหาได้ไม่ เพราะหากองค์กรของรัฐใช้อำนาจในลักษณะดังกล่าว ต้องถือว่าองค์กรของรัฐได้ใช้อำนาจรัฐไปในทางที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน

ดังนั้นจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองสูงสุดทั้งสองฉบับดังกล่าวข้างต้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามที่บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 จึงมีสถานะเป็นสิทธิประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นสิทธิที่ทำหน้าที่คุ้มครองคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ หากการกระทำใดที่ลดคุณค่าของมนุษย์ลงย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2.2.3 ขอบเขตการยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ขึ้นอ้าง

เมื่อเราพิจารณาคำดับการบัญญัติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ผ่านมาทั้งสองฉบับ จะเห็นได้ว่า ตำแหน่งของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะอยู่ในมาตรา 4 หมวดทั่วไป เป็นการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่คุ้มครองคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ต่อมา ในหมวด 3 ซึ่งเป็นหมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยก็ได้รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 26 ซึ่งอยู่ในส่วนที่ 1 บททั่วไป ที่กำหนดให้องค์กรรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ดังนั้น การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 28 จึงอาจสรุปขอบเขตการยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามที่บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ขึ้นอ้างได้ ดังนี้

(1) พิจารณาว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยองค์กรรัฐทุกองค์กรจะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นหากองค์กรรัฐใช้อำนาจรัฐไปในทางที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลย่อมยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสิทธิประการหนึ่งขึ้นอ้างต่อศาลได้

(2) พิจารณาในแง่ที่ว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่จะส่งเสริมและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลจึงย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเรียกร้องต่อรัฐให้กระทำการต่อตนให้เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ หรือเรียกร้องต่อรัฐให้ละเว้นการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ โดยมีขอบเขตในการอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ที่การไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งการพิจารณาในแง่นี้ไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเป็นสิทธิหรือไม่ แต่จะพิจารณาที่คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์จะคุ้มครอง

3. วิเคราะห์ความผูกพันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญต่อการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐขององค์กรรัฐ

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บัญญัติแห่งกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใดขององค์กรรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ หากบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใดขององค์กรรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐขัดต่อรัฐธรรมนูญย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งหลักการนี้ได้เคยบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 โดยบัญญัติรับรองว่า สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้หรือโดยคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และในการใช้อำนาจรัฐนั้นจะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังที่เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550

ดังนั้น การพิจารณาความผูกพันของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อการใช้อำนาจรัฐตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 จึงสามารถพิจารณาได้จากหลักเกณฑ์ที่เคยบัญญัติมาตรา 26 และมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญส่งผลให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันต่อองค์กรรัฐทุกองค์กรในการตรากฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง ที่จะต้องไม่กระทำการใดอันเป็นการกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

3.1 กระบวนการตรากฎหมายกับความผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันรัฐก็ต้องมีความจำเป็นที่จะต้องจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น เพื่อการดำรงอยู่และเพื่อความสามารภในการทำภาระหน้าที่ของรัฐ เพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือเพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น เป็นต้น รัฐจึงมีอำนาจในการอ้างการตรากฎหมายเข้าไปล่วงในแดนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง เพื่อเป็นการป้องกันและคุ้มครองมิให้รัฐตรากฎหมายขึ้นตามอำเภอใจ รัฐธรรมนูญจึงได้วางหลักเกณฑ์ในการบัญญัติกฎหมายไว้ โดยเคย

บัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เพื่อให้ฝ่ายนิติบัญญัติได้ใช้เป็นกรอบในการตรากฎหมายมิให้กระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง และในขณะเดียวกันหลักเกณฑ์นี้ก็เป็นหลักเกณฑ์ที่ศาลรัฐธรรมนูญสามารถใช้ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้เช่นกัน โดยในการตราบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐสภามีข้อผูกพันต่อหลักความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนี้

(1) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำโดยแต่โดยอาศัยอำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมายและเฉพาะแต่กรณีที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้ หมายถึงการจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องกระทำโดยองค์กรที่มีอำนาจในการตราบทบัญญัติแห่งกฎหมาย คือ รัฐสภา เพราะเป็นองค์กรที่ถือว่าเป็นตัวแทนของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย และการตรากฎหมายไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้นั้นต้องเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้กระทำได้ และเป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด

ดังนั้น การที่รัฐสภาตราบทบัญญัติแห่งกฎหมายขึ้นมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยที่รัฐธรรมนูญไม่ได้ให้อำนาจไว้ประการหนึ่ง หรือแม้รัฐธรรมนูญจะให้อำนาจให้แต่ตราบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ แต่การตรากฎหมายมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด ย่อมเป็นกรณีที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน เพราะสิทธิและเสรีภาพต่างๆที่รัฐธรรมนูญรับรองล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสมเกียรติภูมิแห่งความเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นการที่รัฐสภาไม่เคารพต่อคุณค่าในความเป็นมนุษย์ของประชาชน ประชาชนจึงถูกปฏิบัติอย่างวัตถุนิยมในกระบวนการตราบทบัญญัติของกฎหมาย

(2) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องมีผลเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง เพราะการบัญญัติกฎหมายในลักษณะที่ให้ผลบังคับกับกรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง โดยทางเนื้อหาแล้วย่อมเป็นการขัดกับหลักความเสมอภาคทางกฎหมาย ซึ่งหลักความเสมอภาคในทางกฎหมายนั้นถือว่าเป็นรากฐานอันสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายในลักษณะที่เป็น การจำกัดสิทธิและเสรีภาพเพื่อใช้บังคับกรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมเป็นขัดต่อรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

(3) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องกระทำเท่าที่จำเป็น หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเท่าที่จำเป็นนั้น มีข้อพิจารณาว่าอย่างไรถึงจะเรียกว่า “เท่าที่จำเป็น” ซึ่งในข้อนี้ได้มีการพิจารณาโดยใช้ “หลักความได้สัดส่วน” มาใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณา เพราะหลักความได้สัดส่วน

นั้น เป็นหลักเกณฑ์ที่พิจารณาการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่มีต่อผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพควบคู่ไปกับประโยชน์ต่อส่วนร่วมอันเกิดจากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล หลักความได้สัดส่วนจึงเป็นหลักกฎหมายยุติธรรมที่ยืนอยู่บนหลักการเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ดังจะเห็นได้จากหลักเกณฑ์ย่อยสามประการของหลักความได้สัดส่วนที่สะท้อนความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต่อกระบวนการออกตรากฎหมายที่รัฐจะต้องพิจารณามาตรการในจำกัดสิทธิว่าก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิเพียงใดและก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อส่วนร่วมเพียงใด โดยมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในแต่ละหลักเกณฑ์ย่อย ดังนี้

(ก) หลักความเหมาะสม หมายความว่า มาตรการที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้นเป็นกฎหมายจะต้องอยู่ในวิสัยที่จะทำให้วัตถุประสงค์ในการตรากฎหมายนั้นสามารถบรรลุผลได้

ดังนั้น มาตรการที่ใช้ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นต้องเป็นมาตรการที่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ของมาตรการได้ หลักเกณฑ์นี้พิจารณาถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกฎหมายที่ออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลว่า กฎหมายนั้นต้องสามารถทำให้บรรลุเจตนารมณ์ที่ออกกฎหมายนั้นได้ หากกฎหมายที่ออกมาไม่สามารถบรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ออกมาได้ แต่ผู้ออกกฎหมายก็ยังออกกฎหมายนั้นมาบังคับใช้ ย่อมทำให้ผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นตกเป็นวัตถุของกระบวนการออกกฎหมายซึ่งสิทธิของตนได้รับผลกระทบแต่ไม่สามารถบรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นได้ เช่นนี้บุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพจึงตกเป็นวัตถุแห่งกระบวนการออกกฎหมายเพราะคุณค่าแห่งความมนุษย์ของประชาชนมิได้รับการเคารพจากรัฐศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกละเมิด

(ข) หลักความจำเป็น หมายความว่า มาตรการที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้นเป็นกฎหมายนั้นจะต้องเป็นมาตรการที่จำเป็นแก่การดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยองค์กรนิติบัญญัติจะต้องนำมาตรการที่เหมาะสมหลายๆมาตรการมาเปรียบเทียบกันว่ามาตรการใดที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด และเลือกเอามาตรการนั้นมาบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ดังนั้น มาตรการที่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้นั้นต้องเป็นมาตรการที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลน้อยที่สุด หลักเกณฑ์นี้มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ที่ว่า ในหลายๆทางเลือกอันทำให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมายตามที่กล่าวมาในได้นั้น ผู้ออกกฎหมายต้องเลือกเอาวิธีทางที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพน้อยที่สุด ดังนั้น หากมีหลายทางเลือกที่อาจทำให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ แต่ผู้ออกกฎหมายเลือกใช้วิธีทางที่มีผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพมากกว่าวิธีทางอื่น ทั้งที่มีวิธีทางอื่นอัน

สามารถทำให้บรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมายได้เช่นเดียวกันและมีผลกระทบต่อผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพน้อยกว่า ซึ่งผู้ออกกฎหมายไม่พิจารณาถึงผลที่จะเกิดกับบุคคลที่ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพทั้งที่มีหนทางที่ก่อให้เกิดผลน้อยที่สุด แต่ก็ไม่เลือก กลับเลือกหนทางที่ก่อให้เกิดผลกระทบมากกว่า ดังนี้ บุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพจึงตกเป็นวัตถุแห่งกระบวนการออกกฎหมายเพราะคุณค่าแห่งความมนุษย์ของประชาชนมิได้รับการเคารพจากรัฐศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกละเมิด

(ค) หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ หมายความว่า มาตรการที่องค์กรณีบัญญัติตราขึ้นเป็นกฎหมายนั้น นอกจากจะเป็นมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นแล้ว การที่องค์กรณีบัญญัติจะนำมาตราขึ้นนั้นมาบัญญัติเป็นกฎหมาย องค์กรณีบัญญัติจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่มหาชนจะได้รับกับประโยชน์ที่เอกชนจะต้องสูญเสียไปเนื่องมาจากการปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าว หากมาตรการใดถ้าปรากฏเมื่อมีการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรการนั้นแล้ว ก่อให้เกิดประโยชน์กับมหาชนน้อยกว่าประโยชน์ที่เอกชนจะต้องสูญเสียไป แม้จะเป็นมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นก็ตามก็ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น มาตรการดังกล่าวที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเมื่อพิจารณา กับผลที่ได้จากการใช้มาตรการดังกล่าวแล้วก่อให้เกิดผลต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลกระทบที่มีต่อบุคคล หลักเกณฑ์นี้มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ที่ว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าผลกระทบที่เกิดต่อบุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ หากการจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมน้อยกว่าผลกระทบที่เกิดต่อบุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ แต่ผู้ออกกฎหมายก็ยังออกกฎหมายมาใช้บังคับ ย่อมเป็นกรณีที่ผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพตกเป็นวัตถุแห่งการกระทำในกระบวนการออกกฎหมาย เพราะผู้ออกกฎหมายนั้นมิได้คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ แม้กฎหมายที่ออกมานั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมน้อยกว่าผลกระทบที่เกิดแก่บุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ผู้ออกกฎหมายก็ยังจะออกกฎหมายบุคคลผู้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพจึงตกเป็นวัตถุแห่งกระบวนการออกกฎหมายเพราะคุณค่าแห่งความมนุษย์ของประชาชนมิได้รับการเคารพจากรัฐศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกละเมิด

(4) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ ซึ่งแม้รัฐธรรมนูญจะเปิดโอกาสให้ฝ่ายนิติบัญญัติสามารถตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ แต่ฝ่ายนิติบัญญัติก็ไม่อาจจะตรากฎหมายให้มีผลเป็นการกระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพได้ ปัญหาที่สำคัญตามมาของฝ่ายนิติบัญญัติในการตรากฎหมายเพื่อไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้น ก็คืออะไรคือสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งในกรณีนี้ได้มีการพยายามกำหนดเนื้อหาสาระสำคัญของ

สิทธิและเสรีภาพโดยใช้เกณฑ์ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา เพราะถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวง การแทรกแซงใดที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ เพราะถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงที่รัฐธรรมนูญรับรอง

3.2 กระบวนการใช้บังคับกฎหมายกับความผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ฝ่ายบริหาร นั้น มีหน้าที่ใช้บังคับกฎหมาย ซึ่งฝ่ายบริหารนั้นอาจได้แยกออกได้เป็นสองส่วนคือ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีรวมเรียกว่าคณะรัฐมนตรีหรือเรียกชื่อว่า “รัฐบาล” อีกส่วนหนึ่งคือ ฝ่ายปกครอง ซึ่งหมายถึง หน่วยงานของรัฐ หน่วยของรัฐหรือเรียกว่าหน่วยงานทางปกครองนั้น หมายถึง กระทรวง ทบวง กรม ราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ และให้หมายความรวมถึงหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองหรือให้ดำเนินกิจการทางปกครอง โดยในการดำเนินงานของหน่วยงานทางปกครองนั้น จะมีเจ้าหน้าที่เข้ามาปฏิบัติราชการ เรียกว่าข้าราชการ เจ้าพนักงาน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งคณะบุคคลในรูปของคณะกรรมการต่างๆ อันเป็นข้าราชการประจำไมใช่พนักงานการเมือง คอยปฏิบัติหน้าที่อยู่ในหน่วยงานของรัฐแต่ละหน่วยงานตามนโยบายของทางการเมือง

ซึ่งในการบังคับใช้กฎหมายต่างๆของฝ่ายปกครองนั้นจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการบังคับใช้กฎหมาย เช่น กฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใด ที่เกิดจากใช้อำนาจในการดำเนินการตามกฎหมายของฝ่ายปกครอง ดังนั้น กฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดของฝ่ายปกครองจึงต้องมีผลผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่เคยบัญญัติไว้มาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 โดยมีข้อพิจารณาดังนี้

3.2.1 กฎกับความผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 29 วรรคสาม โดยบัญญัติให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองของมาตรา 29 มาใช้บังคับกับการออกกฎที่อาศัยอำนาจตามกฎหมายด้วยโดยอนุโลม ดังนั้น กระบวนการออกกฎของฝ่ายปกครองจึงมีความผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับกระบวนการตราบทบัญญัติแห่งกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ การออกกฎจึงต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องมีผลเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องกระทำเท่าที่จำเป็น การจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ เช่นเดียวกับกระบวนการตราบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

แต่อย่างไรมีข้อพิจารณาที่แตกต่างกันเพียงบางประการ คือ กฎนั้นเป็นกฎหมายลำดับรองที่อาศัยอำนาจในการออกกฎหมายตามบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้ผ่านการเห็นชอบของฝ่ายนิติบัญญัติ ฉะนั้น ในการออกกฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้นจะต้องมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจจึงจะกระทำได้และในการออกกฎหมายนั้นจะต้องอยู่ในกรอบของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจอันเป็นกฎหมายแม่และที่สำคัญต้องอยู่ในกรอบของรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น กฎที่ฝ่ายปกครองออกมาหากไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแต่ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้กระทำได้ก็กฎฉบับนั้นย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญ เป็นกรณีที่ฝ่ายปกครองดำเนินการออกกฎหมายโดยไม่เคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จึงเป็นกรณีที่ไม่ว่าเคารพต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ของประชาชน สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงถูกละเมิด ส่วนกฎอีกประเภทหนึ่งเป็นเรื่องที่ฝ่ายปกครองออกมาใช้บังคับกับเจ้าหน้าที่ในสังกัดเพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการให้สำเร็จผล กฎประเภทนี้จึงมีลักษณะเป็นหลักเกณฑ์ภายในของหน่วยงานราชการ มิได้มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กฎลักษณะนี้ จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

3.2.2 คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดกับความผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดของฝ่ายปกครองนั้นย่อมเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายดังนั้นคำสั่งหรือการกระทำอื่นใดของฝ่ายปกครองจึงต้องผูกพันที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน โดยคำสั่งหรือการกระทำอื่นใดของฝ่ายปกครองนั้น จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้โต้แย้งคัดค้านและรับฟังผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิปกป้องและคุ้มครองสิทธิของตนเอง ทั้งในการดุลพินิจของฝ่ายปกครองนั้นจะต้องสอดคล้องกับหลักความเสมอภาคโดยข้อเท็จจริงที่เหมือนกันก็ต้องวินิจฉัยไปในแนวทางเดียวกัน และที่สำคัญในการออกคำสั่งทางปกครองหรือการใด ๆ ของฝ่ายปกครองจะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสมอ โดยการไม่ออกคำสั่งทางปกครองหรือการใด ๆ ที่เป็นการลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของประชาชนลง

3.3 กระบวนการตีความกฎหมายกับความผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

อำนาจในการตีความกฎหมายนั้น จะถูกใช้อำนาจทางตุลาการ โดยผู้พิพากษา ผู้พิพากษาจึงเป็นผู้ใช้และตีความกฎหมายที่สะท้อนหลักกฎหมายแต่ละเรื่องออกมาอย่างเป็นรูปธรรม และโดยที่ศาลนั้นเป็นองค์กรของรัฐศาลจึงต้องผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต่อการตีความกฎหมาย ตามที่เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งศาลแต่ละประเภทอันเป็นองค์กรในการใช้อำนาจตุลาการ จะต้องทำหน้าที่

พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน โดยเฉพาะในคดีที่มีการละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ศาลต้องคำนึงถึงเสมอว่า การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังกล่าวไปกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ และที่สำคัญอย่างยิ่งหากเป็นกรณี ที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีนั้นมีผลกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิ และเสรีภาพย่อมเป็นกรณีที่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ศาลย่อมส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้

4. วิเคราะห์การแถลงข่าวผลการจับกุมเจ้าพนักงานตำรวจ

4.1 การแถลงข่าวผลการจับกุมผลกระทบต่อคุณค่าความเป็นมนุษย์

ในปัจจุบันการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดโดยเจ้าพนักงานตำรวจนั้น มิให้พบเห็นทางหน้าหนังสือพิมพ์โทรทัศน์ตลอดจนบนพื้นที่อินเทอร์เน็ตเป็น ประจำจนเป็นเรื่องปกติ โดยการแถลงข่าวผลการจับกุมนั้นจะเริ่มขึ้นเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจได้ จับกุมผู้กระทำความผิดได้แล้ว ก็จะนำผู้กระทำความผิดในฐานะที่เป็นผู้ต้องหาพร้อม พยานหลักฐานต่างๆ จัดแถลงข่าวผลการจับกุมต่อสื่อมวลชนต่างๆ ซึ่งในการแถลงข่าวผลการ จับกุมนั้น เจ้าพนักงานตำรวจจะเปิดเผยหน้าผู้กระทำความผิดและในบางกรณีก็จะเปิดเผยชื่อสกุล ผู้กระทำความผิดไปพร้อมกัน และในระหว่างการแถลงข่าวผลการจับกุมเจ้าพนักงานตำรวจก็จะเล่า ถึงเหตุการณ์การกระทำความผิดต่างๆ ตลอดทั้งในบางครั้งจะมีการสอบถามผู้กระทำความผิดถึง พฤติการณ์การกระทำความผิด รวมทั้งยังเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนได้ถามถึงพฤติการณ์การกระทำ ต่างๆได้ด้วย

ผลจากการแถลงข่าวผลการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจดังกล่าว ทำให้มีการ เผยแพร่ภาพรูปร่างหน้าตา ชื่อ-สกุล ข้อมูลส่วนตัวของผู้กระทำความผิด ตลอดจนในบางครั้งรวม ไปถึง ชื่อ-สกุล ข้อมูลส่วนตัวของบุคคลที่ใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด ไปยัง สาธารณชนอย่างกว้างขวาง ผลกระทบที่ตามมาต่อตัวผู้ต้องหา ก็คือการแถลงข่าวผลการจับกุม ในลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นการชี้แนะให้มหาชนเชื่อตั้งแต่ต้นว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด และที่ สำคัญการแถลงข่าวผลการจับกุมนั้นได้ทำให้สังคมรู้สึกเกลียดชังต่อตัวผู้ต้องหา ทั้งยังเป็นการ ทำลายชื่อเสียงเกียรติภูมิของผู้ต้องหา ทำให้คุณค่าของผู้ต้องหาในทางสังคมหรือศีลธรรมหมดไป หรือลดน้อยลง บุคคลที่ได้พบเห็นก็จะเกิดความรู้สึกในทางไม่ดีต่อตัวผู้ต้องหาทำให้ผู้ต้องหาได้รับความ มัวหมองติดตัว การกลับเข้าสู่สังคมของเขาย่อมได้รับผลกระทบ อาจทำให้เขาต้องกลายเป็น บุคคลที่ถูกสังคมรังเกียจ ในอีกด้านหนึ่งก็เป็นการสร้างตราบาปให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของ

ผู้ต้องหาที่คิดว่าตนเองเป็นคนไม่ดีในสายตาของคนอื่น เมื่อเกิดความรู้สึกท้อแท้ใจจึงทำให้ไม่เห็นประโยชน์ของการทำดี และสุดท้ายหันกลับไปกระทำผิดอีก นอกจากนี้ผลกระทบจากการแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันยังส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงครอบครัวของผู้ต้องหา ไม่ว่าจะเป็น บิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร และญาติพี่น้องทำให้เสื่อมเสียต่อชื่อเสียงเกียรติภูมิ ทำให้ต้องได้รับความอับอาย หรืออาจกลายเป็นที่รังเกียจของบุคคลรอบข้าง ส่งผลให้พวกเขาต้องทนทุกข์ทรมานทางจิตใจตลอดจนเสื่อมเสียต่อวงศ์ตระกูลของผู้ต้องหาอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

การแถลงข่าวผลการจับกุมโดยการเผยแพร่ตัวผู้ต้องหาปรากฏตัวต่อสาธารณชน นั้น จึงเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อคุณค่าในความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาในด้านต่างๆ เป็นอย่างยิ่ง เช่น การทำให้ชื่อเสียงเกียรติภูมิของผู้ต้องหาได้รับความกระทบกระเทือนอย่างร้ายแรง ทำให้คุณค่าของผู้ต้องหาในทางสังคมหรือศีลธรรมหมดไปหรือลดน้อยลงบุคคลที่ได้พบเห็นก็จะเกิดความรู้สึกเกลียดชังต่อตัวผู้ต้องหา เป็นการทำลายภาพลักษณ์ในความเป็นมนุษย์ของเขาเอง โดยการสร้างตราบาปให้เกิดแก่ตัวผู้ต้องหา สร้างความเป็นปรีภัยในการที่ตัวผู้ต้องหาจะกลับคืนมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคม

ดังนั้น การแถลงข่าวผลการจับกุมโดยการเปิดเผยหน้าที่ผู้กระทำความผิดในปัจจุบันจึงเป็นการกระทำที่เป็นละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาอย่างชัดเจน เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็นการทำให้ชื่อเสียงเกียรติภูมิของผู้ต้องหาได้รับความกระทบกระเทือนอย่างร้ายแรง ทำให้คุณค่าของผู้ต้องหาในทางสังคมหรือศีลธรรมหมดไปหรือลดน้อยลงบุคคลที่ได้พบเห็นก็จะเกิดความรู้สึกเกลียดชังต่อตัวผู้ต้องหา เป็นการทำลายภาพลักษณ์ในความเป็นมนุษย์ของเขาเองโดยการสร้างตราบาปให้เกิดแก่ตัวผู้ต้องหา สร้างความเป็นปรีภัยในการที่ตัวผู้ต้องหาจะกลับคืนมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคม ล้วนแต่ทำให้คุณค่าในความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาตกลงทั้งสิ้น และที่สำคัญผู้ต้องหาถูกปฏิบัติอย่างวัตถุที่ถูกกระทำโดยมิได้รับการพิจารณาจากผลที่จะตามแต่ประการใด จึงเป็นละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้

4.2 การแถลงข่าวผลการจับกุมผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน

4.2.1 สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง วรรคสาม ซึ่งสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เกิดจากที่เรายอมรับและถือว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีสิทธิและเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน และมีความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ มนุษย์ทุกคนจึงมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนจึงต้องยอมรับและเคารพในชีวิตมนุษย์และความเป็นมนุษย์ของอื่น แม้บุคคลใดจะเป็นผู้กระทำความผิดแต่ความเป็นมนุษย์

ของบุคคลก็ไม่ได้หายไป บุคคลนั้นก็คงมีความเป็นมนุษย์ จึงได้เกิดการวางข้อสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำผิด และถือว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง อันเป็นหลักการคุ้มครองคุณค่าของมนุษย์ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมซึ่งนานาอารยประเทศได้รับรองไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน เช่นนี้ ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาเยี่ยงผู้กระทำความผิดไม่ได้ หากได้ปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาเยี่ยงผู้กระทำความผิดก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาว่ากระทำความผิด ย่อมเป็นการปฏิบัติที่ขัดต่อสิทธิในการที่จะรับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และยังเป็นกรกระทำที่ไม่เคารพต่อคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา

ดังนั้น การแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบัน จึงเป็นรูปแบบการกระทำในลักษณะเป็นการประชาสัมพันธ์ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด โดยการนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวผลการจับกุมให้ปรากฏต่อสาธารณชน จึงเป็นการปฏิบัติต่อตัวผู้ต้องหาเยี่ยงผู้กระทำความผิด ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด จึงเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ตามมาตรา 39 วรรคสอง วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ทั้งยังเป็นก็ขัดต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 อันถือว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ รวมทั้งขัดต่อกฎกติการะหว่างประเทศว่าสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (2) ซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม

4.2.2 สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมของผู้ต้องหา

สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหา เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 40 โดยบัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (4) ผู้ต้องหา... จำเลย ..... ในคดีอาญามีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม...” และในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 10 กำหนดว่า “(1) บุคคลทั้งหลายที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมและได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมเกิดจากการที่ยอมรับในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล การกระทำใดในกระบวนการยุติธรรมรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องปฏิบัติด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีโดยมีมนุษยธรรม

ดังนั้น การแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันที่มีการนำตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน อันก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆแก่ตัวผู้ต้องหา เช่น การทำให้ชื่อเสียงเกียรติภูมิของผู้ต้องหาได้รับความกระทบกระเทือนอย่างร้ายแรง ทำให้คุณค่าของผู้ต้องหาในทางสังคมหรือศีลธรรมหมดไปหรือลดน้อยลงบุคคลที่ได้พบเห็นก็จะเกิดความรู้สึกเกลียดชังต่อตัวผู้ต้องหา เป็นการทำลายภาพลักษณ์ในความเป็นมนุษย์ของเขาลงโดยการสร้างตราบาปให้เกิดแก่ตัวผู้ต้องหา สร้างความเป็นปรีภัยในการที่ตัวผู้ต้องหาจะกลับคืนมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคม เป็นการกระทำที่ปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเสมือนเป็นวัตถุชิ้นหนึ่ง เพราะทำให้คุณค่าในความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาต้องลดลง การนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวผลการจับกุมให้ปรากฏต่อสาธารณชนจึงเป็นการปฏิบัติต่อตัวผู้ต้องหาไม่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรม จึงเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมตามที่เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 40 (4) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ทั้งยังขัดต่อกฎกติการะหว่างประเทศว่าสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 10 (1) ซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม

ทั้งการแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันที่มีการนำตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนยังเป็นขัดต่อสิทธิที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรม เพราะการที่เจ้าพนักงานตำรวจตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน เป็นการสะท้อนความคิดของเจ้าพนักงานตำรวจต่อผู้ต้องหาอย่างชัดเจนว่าเป็นผู้กระทำความผิด การดำเนินการต่างๆอาจเป็นไปได้ในทางที่เอาผิดกับผู้ต้องหา มิใช่เพื่อพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏ พยานหลักฐานต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหา ก็อาจจะไม่ได้รับการรวบรวมเข้าสู่สำนวนการสอบสวน ดังนั้นการนำตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาที่ไม่เหมาะสมในการที่จะได้รับการสอบสวนโดยความเป็นธรรมตามที่เคยบัญญัติไว้ใน มาตรา 40 (4) (7)

ทั้งนี้อาจเป็นการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมภายใต้สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยความเป็นธรรมตามที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 40 (3) มาตรา 197 ด้วย เพราะการนำตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนผ่านไปยังสาธารณชน ผู้พิพากษาในฐานะหนึ่งซึ่งเป็นบุคคลทั่วไปย่อมรับรู้ข่าวสารและพฤติกรรมการกระทำของผู้ต้องหาต่างๆจากการเสนอข่าวของสื่อมวลชน ซึ่งการเสนอนั้นมักจะเน้นย้ำไปในทางที่ผู้ต้องหากระทำความผิด เช่น การแถลงข่าวผลการจับกุมพร้อมกับพยานหลักฐานต่างๆ หรือการทำแผนประกอบคำรับสารภาพได้ให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำผิด เหล่านี้เมื่อพิพากษาได้รับรู้ก็อาจส่งผลให้ผู้พิพากษาเมื่อจิตใจลำเอียงเพราะความมีอคติต่อตัวผู้ต้องหาได้ และหากผู้พิพากษานั่นได้มาเป็นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน การรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ

ในคดี ตลอดจนการวินิจฉัยคดีนั้น ผู้พิพากษาอาจนำสิ่งที่ตนเคยได้รับรู้มาก่อนเข้ามามีส่วนในการรับฟังพยานหลักฐานและการวินิจฉัยคดีอาจซึ่งอาจส่งผลให้การพิจารณาและพิพากษาคดีไม่เป็นไปโดยความเป็นธรรม

4.2.3 สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหา

สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหา เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 35 ซึ่งบัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครองการกล่าวหาหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือการกระทบสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ” และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ก็ได้วางหลักการในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลไว้ในข้อ 12 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “บุคคลใดๆจะถูกแทรกสอดโดยผลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในเคหสถานหรือในการสื่อสาร ตลอดจนการลบลู่เกียรติยศ ชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะกระทำมิได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายต่อการแทรกสอดหรือการลบลู่ดังกล่าวนี้” ส่วนกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 7 กำหนดว่า “(1) บุคคลจะถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน หรือการติดต่อสื่อสารโดยผลการหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ และจะถูกลบลู่เกียรติและชื่อเสียงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ (2) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมิให้ถูกแทรกแซงหรือลบลู่เช่นว่านั้น” ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมีเกียรติและศักดิ์ศรี สามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองตามที่ต้องการ ปราศจากการแทรกแซงในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม

ดังนั้น การแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันที่มีการนำตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน มีลักษณะเป็นการประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชนโดยการทำให้ผู้ต้องหาได้รับความอับอายอย่างรุนแรง ทำให้บุคคลที่ได้พบเห็นก็จะเกิดความรู้สึกในทางไม่ดีต่อตัวผู้ต้องหาทำให้ผู้ต้องหา ทำให้ผู้ต้องหาต้องกลายเป็นบุคคลที่ถูกสังคมรังเกียจ หรือตัวเขาเองอาจไม่กล้าสู้หน้าสังคม เกิดเป็นตราบาปติดตัวเขาตลอดไปและยังอาจส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงครอบครัวของผู้ต้องหา ไม่ว่าจะ เป็น บิดามารดา สามี ภรรยา บุตร และญาติพี่น้องทำให้เสื่อมเสียต่อชื่อเสียงเกียรติภูมิ ทำให้ต้องได้รับความอับอาย หรืออาจกลายเป็นที่รังเกียจของบุคคลรอบข้าง ส่งผลให้พวกเขาต้องทนทุกข์ทรมานทางจิตใจตลอดจนเสื่อมเสียต่อวงศ์ตระกูลของผู้ต้องหาอย่าง

ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันที่มีการนำตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าว ต่อสื่อมวลชนจึงเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหาตามที่เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ทั้งยังเป็นกั้ขัดต่อปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 12 อันถือว่าเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ รวมทั้งขัดต่อกฎกติการะหว่างประเทศว่าสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 7 (1) (2) ซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม

5. วิเคราะห์คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และที่ 465 /2550

การแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันที่มีการนำตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าว ต่อสื่อมวลชนเจ้าพนักงานตำรวจได้ดำเนินการโดยอาศัยอำนาจตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 เรื่อง เกี่ยวกับการให้ และการแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพถ่ายต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ และตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 เรื่อง เกี่ยวกับการให้ และการแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ การเผยแพร่ภาพถ่ายต่อสื่อมวลชน และการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ ซึ่งเมื่อพิจารณาคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติทั้งสองฉบับดังกล่าวนี้โดยตลอดแล้วจะปรากฏลักษณะการแถลงข่าวในสองลักษณะ คือ

ลักษณะแรก เป็นการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยไม่นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน ซึ่งในการการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์ในลักษณะเจ้าพนักงานตำรวจต้องไม่ใช่ถ้อยคำหรือกิริยาท่าทางอันจะเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา หรือเป็นการประจาน ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น และห้ามให้สัมภาษณ์เรื่องที่จะเกิดการเสียหายทางชื่อเสียงหรือผลประโยชน์แก่ผู้อื่น ซึ่งรวมถึงผู้ต้องหาด้วย

ลักษณะที่สอง เป็นการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน ซึ่งหลักเกณฑ์ในการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยหลักแล้วห้ามมิให้เจ้าพนักงานตำรวจนำหรือจัดให้ผู้ต้องหาในการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์ ทั้งยังห้ามอนุญาตให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวของผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีตำรวจ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนหรือดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา

การที่คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติทั้งสองฉบับดังกล่าวนี้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจในการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์ทั้งสองลักษณะดังกล่าวข้างต้น ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราวพุทธศักราช 2557 และยังเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทสิทธิมนุษยชนตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติรับรองไว้คือ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง วรรคสาม สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหาตามมาตรา 40 (4) (3) (7) มาตรา 197 สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหาตามมาตรา 35 จึงมีข้อวิเคราะห์เกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญในประเด็นว่าคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติทั้งสองฉบับขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

5.1 ความชอบโดยกฎหมาย

หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือกระทำการใดที่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ต้องกระทำโดยบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้น โดยฝ่ายนิติบัญญัติ องค์กรอื่นเช่นฝ่ายปกครองจะออกกฎหมายลำดับรองไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือกระทำการใดที่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญรับรองได้นั้น จะต้องเป็นกรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจไว้ให้กระทำได้

ฉะนั้น การที่คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และที่ 465 /2550 ได้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจในการแถลงข่าวผลการจับทั้งกรณีที่เป็นนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏต่อสาธารณชนและในกรณีที่ไม่ต้องนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏต่อสาธารณชน ซึ่งในกรณีที่นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏต่อสื่อมวลชนผ่านไปยังสาธารณะได้ก่อให้เกิดผลกระทบสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองไว้เป็นอย่างยิ่ง จึงมีข้อพิจารณาต่อไปว่าการออกคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติดังกล่าวทั้งสองฉบับ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ใช้อำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมาเป็นฐานอำนาจในการออกคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และที่ 465 /2550

เมื่อพิจารณาอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจตามพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 พระราชบัญญัติสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 โดยตลอดแล้วก็ปรากฏแต่เพียงว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของราชอาณาจักร

ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา และอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ อันได้แก่ การรับร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษ การสืบสวน การสอบสวน การชันสูตรพลิกศพ การสังคดี การจับ การค้น การควบคุมตัวผู้ต้องหา เป็นต้น ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่ให้อำนาจแก่สำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยตรงในการที่จะไปกำหนดหลักเกณฑ์ในการแถลงข่าวผลการจับกุมทั้งกรณีที่เป็นนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏต่อสาธารณชนและในกรณีที่ไม่ต้องนำตัวผู้ต้องหาปรากฏต่อสาธารณชนได้

แต่อย่างไรก็ตามหากเราพิจารณาในด้านการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำ หรือรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม การแถลงข่าวผลการจับกุมย่อมเป็นการแสดงถึงประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจที่จะแสดงความมั่นใจและเชื่อใจแก่ประชาชนในการที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข เพราะเมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นเจ้าพนักงานตำรวจสามารถที่จะดำเนินการกับผู้กระทำความผิดได้ อีกส่วนหนึ่งย่อมเป็นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในการดำเนินงานของตำรวจไปยังประชาชน เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินอันเกิดจากอาชญากรรมต่างๆ เมื่อประชาชนได้ทราบแล้วจะได้มีความระมัดระวังในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม และช่วยกันป้องกันอาชญากรรมอีกทางหนึ่ง การแถลงข่าวผลการจับกุมนั้น ด้านหนึ่งย่อมเป็นการกระทำไปเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันอาชญากรรม เพื่อให้ผู้คนในสังคมได้ดำเนินชีวิตอย่างมีความมั่นใจในการปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ และในขณะเดียวกันย่อมเป็นการตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชน เพราะประชาชนย่อมมีสิทธิที่รับรู้ข่าวสารต่างซึ่งหมายความว่ารวมถึงเหตุการณ์ทุกอย่างในชีวิตประจำวันอันเป็นที่สนใจและประโยชน์แก่การที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคม เช่น ข่าวฆาตกรรม อาชญากรรม การจับกุมและการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นต้น อีกทั้งยังช่วยทำให้สาธารณชนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญข้อหนึ่งในความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม

ดังนั้น โดยหลักแล้วการแถลงข่าวผลการจับกุมจึงสามารถกระทำได้โดยอำนาจบทบัญญัติแห่งกฎหมายคือพระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 ตามมาตรา 46 (7) ซึ่งบัญญัติว่า “สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และตามพระราชบัญญัติสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 มาตรา 6 (3) ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา (4) รักษาความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยของประชาชน และความมั่นคงของราชอาณาจักรได้ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และที่ 465 /2550 จึงเป็นที่คำสั่งที่ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยชอบ

5.2 รูปแบบในการตรากฎ

คณะกรรมการกฤษฎีกาได้เคยให้ความเห็นแยกแยะระหว่างประกาศที่สามารถจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญรับรองไว้กับประกาศที่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐใช้เพื่อการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

ประเภทแรก เป็นประกาศที่มีผลใช้บังคับต่อบุคคลทั่วไป เพื่อให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือกระทบต่อสิทธิหรือหน้าที่อย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคล ประกาศเช่นนี้จะมีสถานะเป็นกฎหมายลำดับรองประเภทหนึ่ง หรือมีลักษณะเป็น “กฎ” ตามที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ให้ความหมายไว้ในมาตรา 5 การออกประกาศในประเภทนี้จะต้องมีกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจในการออกประกาศไว้โดยเฉพาะ จึงจะมีการออกประกาศได้

ประเภทที่สอง เป็นประกาศที่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐใช้เพื่อการแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป ประกาศประเภทนี้ไม่ได้มีผลบังคับให้บุคคลต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด รวมทั้งไม่ได้มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือกระทบต่อสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดด้วยจึงเป็นประกาศที่ไม่มีลักษณะเป็นกฎหมายลำดับรอง ตามนัยที่กล่าวมาข้างต้น การออกประกาศในประเภทนี้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจตามกฎหมายแม่บทที่ให้อำนาจในการออกประกาศไว้ โดยเฉพาะแต่อย่างใด

จากแนวทางการให้ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาดังกล่าวจึงแยกออกชัดเจนว่าถ้าเป็นกฎเกณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องตราขึ้นในรูปของกฎและมีอำนาจกฎหมายแม่บทให้อำนาจกระทำได้ แต่ถ้าเป็นเพียงการวางหลักเกณฑ์การปฏิบัติภายในที่ไม่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายแม่บทให้อำนาจก็ได้

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และที่ 465/2550 เป็นการวางหลักเกณฑ์การปฏิบัติของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการแถลงข่าวผลการจับกุม ซึ่งหลักเกณฑ์ที่กำหนดนั้น มีทั้งหลักเกณฑ์ที่ไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแต่เป็นเพียงแนวทางการปฏิบัติภายใน แต่หลักเกณฑ์อีกส่วนหนึ่งเป็นการวางหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา คือหลักเกณฑ์ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อ 1.2.4, ข้อ 2.2 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550 ข้อ 2.3 ที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวผลการจับกุมได้หรือเผยแพร่ภาพผู้ต้องหาได้ หลักเกณฑ์ปรากฏหลังนี้จึงมีลักษณะเป็นกฎซึ่งจะต้อง

ตราขึ้นในรูปแบบของการตรากฎตามรัฐธรรมนูญและจะนำไปสู่การตรวจสอบความชอบของกฎต่อรัฐธรรมนูญ

การที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กำหนดหลักเกณฑ์ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อ 1.2.4 , ข้อ 2.2 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550 ข้อ 2.3 อยู่ในรูปแบบ “คำสั่ง” จึงมีอาชญาปัญหาในแง่เรื่องรูปแบบการตรากฎและการออกคำสั่ง ซึ่งตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5 บัญญัติความหมายของคำสั่งทางปกครองไว้ว่า “คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า (1) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัย อุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ (2) การอื่นที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ดังนั้น รูปแบบการออกคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550 จึงอาจมีปัญหาในแง่รูปแบบการออกคำสั่ง ดังนี้

5.2.1 รูปแบบการออกกฎ

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อ 1.2.4 , ข้อ 2.2 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550 ข้อ 2.3 มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา เพราะให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวผลการจับกุมได้หรือเผยแพร่ภาพผู้ต้องหาได้ หลักเกณฑ์ปรากฏหลังนี้จึงมีลักษณะเป็น “กฎ” ซึ่งจะต้องตราขึ้นในรูปแบบของการตรากฎตามรัฐธรรมนูญและจะนำไปสู่การตรวจสอบความชอบของกฎต่อรัฐธรรมนูญ

5.2.2 รูปแบบการออกคำสั่ง

หลักเกณฑ์ที่กำหนดคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 นอกจากข้อ 1.2.4, ข้อ 2.2 มีลักษณะเป็นการวางหลักเกณฑ์การปฏิบัติภายในของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น มิได้มีการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ จึงมิได้มีลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครอง การที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดหลักเกณฑ์การให้ข่าวหรือให้สัมภาษณ์ ในรูปของคำสั่งจึงน่าจะไม่ต้องปฏิบัติตามรูปแบบในการออกคำสั่ง แต่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

น่าจะตราขึ้นในรูปแบบที่เป็นการวางหลักเกณฑ์ภายใน เช่นในรูปของระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น

5.3 การแถลงข่าวผลการจับกุมกับหลักความได้สัดส่วน

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อ 1.2.4, ข้อ 2.2 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550 ข้อ 2.3 เป็นหลักเกณฑ์ที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา เพราะให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวผลการจับกุมได้หรือเผยแพร่ภาพผู้ต้องหาได้ ซึ่งได้ตราขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและมีผลเป็นการบังคับทั่วไปแก่เจ้าพนักงานตำรวจ ทั่วราชอาณาจักร จึงมีลักษณะเป็นกฎ ในการตรากฎขึ้นใช้บังคับนอกจากจะต้องมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจให้กระทำได้แล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยได้บัญญัติให้นำความในมาตรา 29 วรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎด้วยตามมาตรา 29 วรรคสาม ดังนั้น การออกกฎจึงต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขเช่นเดียวกับการตราบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เงื่อนไขประการหนึ่งในการตราบทบัญญัติแห่งกฎหมายก็คือ “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องกระทำเท่าที่จำเป็น” ซึ่งในการพิจารณา คำว่าเท่าที่จำเป็นได้มีการนำ “หลักความได้สัดส่วน” มาใช้พิจารณา การออกกฎจึงต้องอยู่ภายใต้หลักความได้สัดส่วนเช่นกัน

ดังนั้น คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และที่ 465 /2550 จึงต้องสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนทั้งสามประการ ดังนี้

(1) หลักความเหมาะสม หมายความว่า มาตรการที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ตราขึ้นเป็นกฎจะต้องอยู่ในวิสัยที่จะทำให้วัตถุประสงค์ในการตรากฎนั้นสามารถบรรลุผลได้

เมื่อเราพิจารณาคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และที่ 465 /2550 มีเจตนารมณ์ประสงค์จะประชาสัมพันธ์การดำเนินการของเจ้าพนักงานตำรวจและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ผลการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้อย่างถูกต้องตรงกัน รักษาไว้ซึ่งภาพลักษณ์ที่ดี สร้างความเชื่อมั่นและเชื่อถือศรัทธาแก่ประชาชน และเพื่อให้ทราบถึงลักษณะของภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินอันเกิดจากอาชญากรรมต่างๆ ประชาชนจะได้รับความระมัดระวังในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม และช่วยกันป้องกันอาชญากรรมอีกทางหนึ่ง ดังนั้น มาตรการที่ใช้โดยการแถลงข่าวผลการจับกุม โดยไม่นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนและการแถลงข่าวผลการจับกุมโดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนย่อมเป็นมาตรการที่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ทั้งสองลักษณะ

(2) หลักความจำเป็น หมายความว่า มาตรการที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ตราขึ้นเป็นกฎนั้นจะต้องเป็นมาตรการที่จำเป็นแก่การดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องนำมาตราการที่เหมาะสมหลายๆมาตรการมาเปรียบเทียบกันว่ามาตรการใดที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด และเลือกเอามาตรการนั้นเป็นกฎเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

เมื่อพิจารณาลักษณะการแถลงข่าวผลการจับกุมทั้งสองลักษณะ คือการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยไม่นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน และการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน แม้ทั้งสองลักษณะจะเป็นมาตรการที่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้เหมือนกัน แต่ลักษณะการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนย่อมทำให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาเป็นอย่างยิ่ง ส่วนการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยไม่นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ต้องหาน้อยกว่า

(3) หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ หมายความว่า มาตรการที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ตราขึ้นเป็นกฎนั้น นอกจากจะเป็นมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นแล้ว การที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะนำมาตรการนั้นมาบัญญัติเป็นกฎ สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ที่มหาชนจะได้รับกับประโยชน์ที่เอกชนจะต้องสูญเสียไปเนื่องมาจากการปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าว หากมาตรการใดถ้าปรากฏเมื่อมีการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรการนั้นแล้ว ก่อให้เกิดประโยชน์กับมหาชนน้อยกว่าประโยชน์ที่เอกชนจะต้องสูญเสียไป แม้จะเป็นมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นก็ตามก็ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

มาตรการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยไม่นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนจะเป็นมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็น เมื่อได้ดำเนินการตามนี้ย่อมทำให้ประชาชนได้รับทราบทราบถึงลักษณะของภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินอันเกิดจากอาชญากรรมต่างๆ ได้มีความระมัดระวังในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม และช่วยกันป้องกันอาชญากรรมอีกทางหนึ่ง ทั้งยังเป็นการกระทำไปเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันอาชญากรรม เพื่อให้ผู้คนในสังคมได้ดำเนินชีวิตอย่างมีความมั่นใจในการปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ จึงเกิดประโยชน์แก่สาธารณชนเป็นอย่างยิ่ง ส่วนผลกระทบจากการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยไม่นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนต่อผู้ต้องหา ก็จะมีเพียงแต่การบอกกล่าวพฤติกรรมการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นเท่านั้น มิได้มีการเปิดเผยหน้าตาต่อสาธารณชน ทั้งยังปรากฏว่าในคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติเองก็วางกรอบการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยไม่นำตัวผู้ต้องหาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน โดยในการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์ในลักษณะเจ้าพนักงานตำรวจต้อง

ไม่ใช่ถ้อยคำหรือกิริยาท่าทางอันจะเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของผู้ต้องหา หรือเป็นการประจาน คูหมิ่นเหยียดหยามผู้ต้องหา และห้ามให้สัมภาษณ์เรื่องที่จะเกิดการเสียหายทางชื่อเสียงหรือผลประโยชน์แก่ผู้ต้องหา

ดังนั้น คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และที่ 465 /2550 ที่ให้อำนาจในการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยให้นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนจึงไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน แต่อย่างไรก็ตามในการที่เจ้าพนักงานตำรวจจะนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนได้นั้น คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และที่ 465 /2550 ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ว่าสามกรณี คือ ต้องเป็นประโยชน์เพื่อสาธารณชน ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา เพื่อประโยชน์แห่งคดี จึงต้องพิจารณาเงื่อนไขดังกล่าวต่อไป

6. วิเคราะห์เงื่อนไขในการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจแถลงข่าวผลการจับกุมโดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน

แม้การแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยให้นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนจะไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนดังได้กล่าวมาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามในการที่เจ้าพนักงานตำรวจจะนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนได้นั้น คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และที่ 465 /2550 ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ว่าสามกรณี คือ ต้องเป็นประโยชน์เพื่อสาธารณชน ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา หรือเพื่อประโยชน์แห่งคดี

6.1 เงื่อนไขเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน

ซึ่งในกรณีของเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชนนั้นได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยให้นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนย่อมเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนเช่นกัน แต่มาตรการนี้ก่อให้เกิดผลกระทบแก่ผู้ต้องหามากกว่าการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยไม่นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน การแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยให้นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนจึงไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน

6.2 เงื่อนไขต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยให้นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่ได้เคยบัญญัติไว้ในมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 และยังเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทสิทธิมนุษยชนตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติรับรองรับรองไว้ คือ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในตามมาตรา 39 วรรคสอง วรรคสาม สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องหาเคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในตามมาตรา 40 (4) (3) (7) มาตรา 197 สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความ เป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหาเคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในตามมาตรา 35

และโดยที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจนั้นเป็นองค์กรของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ที่มีอำนาจในการใช้บังคับกฎหมาย ดังนั้นการกระทำใดๆในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายสำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจต้องผูกพันต่อสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้หรือตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญตามที่เคยบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 27 ทั้งยังต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญเคยรับรองไว้ในมาตรา 26 ฉะนั้นโดยสถานะของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่เป็นองค์กรรัฐมีหน้าที่โดยตรงที่ต้องผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ เจ้าพนักงานตำรวจจึงไม่อาจอาศัยความยินยอมของผู้ต้องหาเพื่อก่อให้แก่อำนาจแก่ตนในการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยให้นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ เพราะความยินยอมของผู้ต้องหาไม่ได้ทำให้ความผูกพันต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 หายไป สำนักงานตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจแห่งชาติจึงไม่อาจอาศัยเพียงความยินยอมแล้วเข้าไปก่อก่อให้เกิดผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองได้ แต่การกระทำการใดอันกระทบกระเทือนสิทธิของประชาชนได้นั้น จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในกรอบของรัฐธรรมนูญ อีกประการหนึ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งก็คือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ทุกคนได้มาตั้งแต่กำเนิดพร้อมกับการเป็นมนุษย์ และเป็นสิ่งที่ไม่อาจพรากหรือโอนไปจากมนุษย์ได้ แม้แต่ตัวมนุษย์เองก็ไม่อาจสละได้ โดยเหตุนี้เมื่อการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยให้นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา เจ้าพนักงานตำรวจจึงไม่สามารถอ้างได้ว่าการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหาได้

ดังนั้น เงื่อนไขการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยให้นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนโดยต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหาก่อนนั้น จึงเป็นเงื่อนไขที่ขัดต่อหลักความเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557

6.3 เงื่อนไขเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี

อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการดำเนินคดีนั้นปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจไว้ดังนี้ คือ การรับร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษ การสืบสวน การสอบสวน การชันสูตรพลิกศพ การสังคดี การจับ การค้น ซึ่งกระบวนการแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนที่ปรากฏในปัจจุบันนั้นมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษ การสืบสวน การสอบสวน การชันสูตรพลิกศพ การสังคดี การจับ การค้น แต่กลับเป็นการกระทำที่ประชาสัมพันธ์หน่วยงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเอง

การแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน จึงไม่ใช่การกระทำเพื่อประโยชน์แห่งคดี และถึงอย่างไรก็ตามหากสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะอ้างเหตุใดเหตุหนึ่งขึ้น เพื่อนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชน เหตุที่อ้างนั้นก็จะต้องเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนในการกระทำและสำนักงานตำรวจแห่งชาติในฐานะที่เป็นองค์กรของรัฐก็จะต้องผูกพันและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557

7. สรุปผล

1. การแถลงข่าวผลการจับกุมโดยการนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏต่อผ่านสื่อมวลชนแล้วเผยแพร่ไปยังสาธารณชนนั้น เป็นการกระทำที่ทำให้คุณค่าในความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาลดลงและผู้ต้องหาถูกปฏิบัติอย่างวัตถุที่ถูกกระทำโดยองค์กรรัฐ ทั้งยังเป็นการทำลายภาพลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา จึงเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่เคยบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 4 และมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ทั้งยังเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติรับรองไว้ใน มาตรา 35 , มาตรา 39 วรรคสอง วรรคสาม มาตรา 40 (3) (4) (7), มาตรา 197 และขัดต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นกฎหมายประเพณีระหว่างประเทศ ข้อ 11 , ข้อ 12 ขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติ ข้อ 7 (1) (2) ข้อ 10 ข้อ 14 (2) จึงเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557

2. คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อที่ 1.2.4 ซึ่งกำหนดว่า “ห้ามนำหรือจัดให้ผู้ต้องหา มาให้ข่าวแถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนทุกแขนง ยกเว้นกรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน” และข้อ 2.2 ซึ่งกำหนดว่า “ห้ามเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน หรือพนักงานสอบสวน อนุญาต หรือจัดให้สื่อมวลชน ทุกแขนงถ่ายภาพในห้องสืบสวน หรือห้องสอบสวน ในขณะที่ทำการสืบสวนสอบสวน เว้นแต่เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน หรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเป็นผู้ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี” และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550 ข้อ 2.3 ซึ่งกำหนดว่า “ห้ามอนุญาตหรือจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวของผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีตำรวจ เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา เยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย” เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาที่ไม่เป็นตามหลักความได้สัดส่วน เพราะเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเกินกว่าที่จำเป็น จึงขัดต่อรัฐธรรมนูญ

3. เงื่อนไขที่อาศัยความยินยอมในการแถลงข่าวผลการจับกุม โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนนั้น เป็นการวางเงื่อนไขที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่มุ่งประสงค์จะยกย่องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ จึงได้บัญญัติให้องค์การรัฐทุกองค์กรต้องผูกพันและคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ทุกคนได้มาตั้งแต่กำเนิดพร้อมกับการเป็นมนุษย์ และเป็นสิ่งที่ไม่อาจพรากหรือโอนไปจากมนุษย์ได้ แม้แต่ตัวมนุษย์เองก็ไม่อาจสละได้ ความยินยอมดังกล่าวจึงไม่อาจก่ออำนาจให้แถลงข่าวหรือให้สัมภาษณ์โดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนได้

4. เงื่อนไขที่อาศัยเพื่อประโยชน์แห่งคดี ปรากฏว่าการแถลงข่าวผลการจับกุมโดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนนั้น ในปัจจุบันการแถลงข่าวก็มีได้ทำไปเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีแต่ประการใด เพราะการแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันนั้นไม่อาจพิจารณาได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีในชั้นใด และจะนำไปใช้ประโยชน์ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างไรทั้งศาลจะรับฟังหรือไม่ แต่กลับเป็นการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของหน่วยงานตำรวจจึงไม่อาจอ้างได้ว่าเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์แห่งคดี

8. ข้อเสนอแนะ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เคยได้รับการบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และเคยได้รับการบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยบัญญัติรับรองคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในสามมาตรา คือ มาตรา 4 มาตรา 26 และมาตรา 28 แม้ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะถูกยกเลิกไปแล้วโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ก็ยังบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 4

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ยังคงบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 4 จึงเป็นการยืนยันถึงความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 ที่ประสงค์จะปกป้องและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้เคยบัญญัติรับรองคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในสามมาตรา คือ มาตรา 4 มาตรา 26 และมาตรา 28

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ที่ทำหน้าที่ปกป้องและคุ้มครองมนุษย์ให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างสมฐานะแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งในการพิจารณาความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น สามารถพิจารณาได้จากหลักการเคารพต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ หรือพิจารณาได้จากหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่างๆ เพราะสิทธิมนุษยชนต่างๆ นั้นล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้นเมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศจึงก่อให้เกิดความผูกพันต่อการใช้อำนาจรัฐต่างๆ ที่จะต้องไม่กระทำการใดที่กระทบต่อคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์หรือละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองหรือตามที่ประเทศไทยมีพันธกรณีต้องปฏิบัติ

ดังนั้น การออกคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465 /2550 ตลอดจนการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติทั้งสองฉบับนี้ ควรคำนึงถึงผลกระทบในด้านต่างๆ ดังนี้

1. เจ้าพนักงานตำรวจต้องคำนึงเสมอว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมีเจตนารมณ์ที่ประสงค์จะยกย่องและชูเชิด

คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ของประชาชน ซึ่งผูกพันต่อองค์กรรัฐทุกองค์กรในการใช้อำนาจรัฐ โดยใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรของรัฐจะใช้อำนาจกระทำต่อประชาชนในลักษณะที่เป็นการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้เสมือนเป็นวัตถุ หรือเป็นการแสดงออกถึงการดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือเป็นการมุ่งทำลายชื่อเสียง หรือการลงโทษทางอาญาที่มีลักษณะทารุณโหดร้ายหาได้ไม่ เพราะหากองค์กรของรัฐใช้อำนาจในลักษณะดังกล่าวต้องถือว่าองค์กรของรัฐได้ใช้อำนาจรัฐไปในทางที่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชน ดังนั้น การแถลงข่าวผลการจับกุมโดยการนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465 /2550 เป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจรัฐที่มีผลกระทบต่อคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา เพราะเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเสมือนเป็นวัตถุชิ้นหนึ่ง

2. เจ้าพนักงานตำรวจต้องคำนึงถึงเสมอว่าผู้ต้องหาเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมมนุษย์ซึ่งจะต้องกลับมาสู่การดำเนินชีวิตในสังคม ดังนั้น ในการดำเนินชีวิตของผู้ต้องหาในสังคมในระหว่างการถูกดำเนินคดี หรือแม้แต่หากได้พ้นจากความผิดมาแล้ว ซึ่งผู้ต้องหาต้องกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมต่อไปนั้น การแถลงข่าวย่อมเป็นการสร้างอุปสรรคต่อการกลับมาใช้ชีวิตในสังคมด้านหนึ่งคือการสร้างตราประทับในจิตใจของผู้ต้องหาทำให้ผู้ต้องหารู้สึกว่าตนเองเป็นคนที่ชั่วช้าหรือโหดร้าย อีกด้านเป็นสร้างกระแสด้านจากสังคม โดยการทำให้สังคมปฏิเสธการกลับเข้าสู่สังคมมนุษย์ของผู้ต้องหา สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการทำลายภาพลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ลงไป โดยการสร้างสถานะที่ทำให้ผู้ต้องหาถูกตัดออกจากสังคมมนุษย์ การที่ผู้ต้องหาถูกปฏิเสธจากสังคมมนุษย์อาจหันกลับไปกระทำความผิดอีกก็ได้

3. เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องคำนึงถึงเสมอว่าผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นสิทธิที่ได้เคยได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 39 และได้รับการบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นกฎหมายประเพณีระหว่างประเทศตามข้อ 11 ทั้งได้รับการบัญญัติในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามข้อ 14 โดยสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ บุคคลใดแม้จะเป็นผู้กระทำผิดแต่ความ เป็นมนุษย์ของบุคคลก็ไม่ได้หายไปบุคคลนั้นก็คงมีความเป็นมนุษย์ จึงได้เกิดการวางข้อสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำผิด และถือว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง อันเป็นหลักการคุ้มครองคุณค่าของมนุษย์ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมซึ่งนานอารยประเทศได้รับรองไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน เช่นนี้ ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง เจ้าพนักงานตำรวจจะกระทำต่อผู้ต้องหาเยี่ยงผู้กระทำความผิดไม่ได้ หากได้ปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาเยี่ยงผู้กระทำ

ความผิดก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาว่ากระทำความผิด ย่อมเป็นการปฏิบัติที่ขัดต่อสิทธิในการที่จะรับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และยังเป็นกรกระทำที่ไม่เคารพต่อคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา

4. เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องคำนึงเสมอว่าผู้ต้องหาได้สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ซึ่งเป็นสิทธิที่ได้เคยได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (4) ทั้งที่ได้รับการบัญญัติในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามข้อ 10 สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมเกิดจากการที่ยอมรับในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล การกระทำใดในกระบวนการยุติธรรมรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรมและด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนั้น การแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันที่มีการนำตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน อันก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆแก่ตัวผู้ต้องหา เช่น การทำให้ชื่อเสียงเกียรติภูมิของผู้ต้องหาได้รับความกระทบกระเทือนอย่างร้ายแรง ทำให้คุณค่าของผู้ต้องหาในทางสังคมหรือศีลธรรมหมดไปหรือลดน้อยลงบุคคลที่ได้พบเห็นก็จะเกิดความรู้สึกเกลียดชังต่อตัวผู้ต้องหา เป็นการทำลายภาพลักษณ์ในความเป็นมนุษย์ของเขาเองโดยการสร้างตราบาปให้เกิดแก่ตัวผู้ต้องหา สร้างความเป็นปรีภัยในการที่ตัวผู้ต้องหาจะกลับคืนมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคม เป็นการกระทำที่ปฏิบัติต่อผู้ต้องหาเสมือนเป็นวัตถุชิ้นหนึ่ง เพราะทำให้คุณค่าในความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหาต้องลดลง การนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวผลการจับกุมให้ปรากฏต่อสาธารณชนจึงเป็นการปฏิบัติต่อตัวผู้ต้องหาไม่เหมาะสมในกระบวนการยุติธรรม

5. เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องคำนึงเสมอว่าผู้ต้องหาสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ซึ่งเคยได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (4) (7) ซึ่งการจัดให้มีการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาโดยการนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน อาจมีลักษณะเป็นปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นธรรมในการสอบสวนจากเจ้าพนักงานตำรวจ เนื่องจากเจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย ดังนั้นการที่เจ้าพนักงานตำรวจจัดให้มีการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาโดยการนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน จึงอาจเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานมุ่งแต่จะเอาผิดกับผู้ต้องหามากกว่าจะเป็นการพิสูจน์ความจริง

6. เจ้าพนักงานตำรวจต้องคำนึงเสมอว่าผู้ต้องหาและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องหา ตามที่เคยได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 35 และได้รับการบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นกฎหมายประเพณีระหว่าง

ประเทศตามข้อ 12 ได้รับการบัญญัติในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามข้อ 7 ซึ่งการแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันที่มีการนำตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน มีลักษณะเป็นการประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชนโดยการทำให้ผู้ต้องหาได้รับความอับอายอย่างรุนแรง ทำให้บุคคลที่ได้พบเห็นก็จะเกิดความรู้สึกในทางไม่ดีต่อผู้ต้องหาทำให้ผู้ต้องหา ทำให้ผู้ต้องหาต้องกลายเป็นบุคคลที่ถูกสังคมรังเกียจ หรือตัวเองอาจไม่กล้าสู้หน้าสังคม เกิดเป็นตราบาปติดตัวเขาตลอดไปและยังอาจส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงครอบครัวของผู้ต้องหา ไม่ว่าจะเป็น บิดามารดา สามีน ภรรยา บุตร และญาติพี่น้องทำให้เสื่อมเสียต่อชื่อเสียงเกียรติภูมิ ทำให้ต้องได้รับความอับอาย หรืออาจกลายเป็นที่รังเกียจของบุคคลรอบข้าง ส่งผลให้พวกเขาต้องทนทุกข์ทรมานทางจิตใจตลอดจนเสื่อมเสียต่อวงศ์ตระกูลของผู้ต้องหาอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การแถลงข่าวผลการจับกุมในปัจจุบันที่มีการนำตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนจึงเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัวผู้ต้องหาและบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้ต้องหา

7. การจัดให้มีการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาโดยการนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนโดยอาศัยเงื่อนไขเพื่อประโยชน์สาธารณะนั้น ในปัจจุบันการจัดให้มีการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาโดยการนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนแม้จะมีประโยชน์ต่อสาธารณชนอยู่บ้างในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ แต่ประโยชน์ที่ประชาชนนั้นได้รับนั้นยังอาจน้อยกว่าผลกระทบที่มีต่อผู้ต้องหาอันเกิดจากการแถลงข่าวผลการจับกุม

8. การออกคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465 /2550 ยังอาจมีปัญหาในเรื่องรูปแบบการตรารั้ง ซึ่งหากจะตราหลักเกณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เมื่อพิจารณาแล้วมีบทบัญญัติกฎหมายให้ทำได้แล้ว ก็ควรจะตรารั้งให้ถูกต้องตามรูปแบบการตราที่บัญญัติไว้ในมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งจะนำไปสู่การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญต่อไป

9. ในด้านขององค์กรสื่อมวลชนต่างๆ แม้สื่อมวลชนจะเป็นตัวกลางสำคัญในการตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชน แต่สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนก็มีขอบเขตเช่นกัน โดยเฉพาะการนำเสนอข่าว ที่จัดให้มีการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาโดยการนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน สื่อมวลชนจะต้องพิจารณาเสมอว่าการนำเสนอข่าวนั้นได้สร้างผลกระทบอย่างไรต่อผู้ต้องหาตลอดจนบุคคลอื่นด้วย รวมทั้งจะต้องพิจารณาด้วยว่าข่าวที่กำลังนำเสนออยู่นั้นเป็นการละเมิดสิทธิที่กฎหมายได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้หรือไม่ เพราะการนำเสนอข่าวของ

สื่อมวลชนหากเป็นการละเมิดต่อสิทธิของผู้ต้องหาที่กฎหมายให้การรับรองและคุ้มครอง สื่อมวลชนย่อมต้องรับผิดชอบเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม การจัดทำมีการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาโดยการนำตัวผู้ต้องหา มาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชนในปัจจุบัน เป็นการปฏิบัติคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ซึ่งเป็นที่มาของการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจ ในการจัดทำมีการแถลงข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาโดยการนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน ดังนั้นในการแถลงข่าวผลการจับกุมนอกจากจะต้องคำนึงถึงผลกระทบในด้านต่างๆตามที่กล่าวมา ข้างต้นแล้ว สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สื่อมวลชน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง อาจดำเนินการ ดังนี้

1. การแถลงข่าวคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อ 1.2.4, ข้อ 2.2 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550 ข้อ 2.3 เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่เคยบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 4 และ มาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ทั้งยังเป็นการละเมิดศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ภายใต้บริบทสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 เคยบัญญัติรับรองไว้ใน มาตรา 35 มาตรา 39 วรรคสอง วรรคสาม มาตรา 40 (3) (4) (7) มาตรา 197 และขัดต่อปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นกฎหมายประเพณีระหว่าง ประเทศ ข้อ 11 ข้อ 12 ขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองที่ ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติ ข้อ 7 (1) (2) ข้อ 10 ข้อ 14 (2) จึงเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 และเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาที่ไม่เป็นตามหลักความได้ สดส่วน เพราะเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเกินกว่าที่จำเป็น อันเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ จึง เห็นสมควรยกเลิกความตามข้อ 1.2.4 ข้อ 2.2 ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 และความตามข้อ 2.3 ของคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ลง วันที่ 15 สิงหาคม 2550

2. หลักเกณฑ์ในการแถลงข่าวผลการจับกุมโดยไม่นำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อ สื่อมวลชน ตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อที่ 1.2.2, ข้อ 1.2.2.4 และข้ออื่นๆยังคงใช้ได้ แต่อย่างไรก็ตามในการแถลงข่าวแต่ละครั้งสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติและเจ้าพนักงานตำรวจก็ยังคงเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา ที่ตน มีหน้าที่จะต้องเคารพและผูกพันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2557 เพราะบางกรณีแม้จะไม่ได้นำตัวผู้ต้องหามาแสดงตนต่อสาธารณชนก็ยังสามารถ ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้

3. ในกรณีที่มีการนำตัวผู้ต้องหาการแกลงข่าวผลการจับกุมโดยนำตัวผู้ต้องหา มาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน ตามหลักเกณฑ์คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อ 1.2.4 ข้อ 2.2 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550 ข้อ 2.3 ย่อมเป็นกรณีที่กฎและการกระทำอื่นใดของฝ่ายปกครองคือเจ้าพนักงานตำรวจนั้นมีปัญหาในเรื่องความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงอยู่ในอำนาจการพิจารณาคดีของศาลปกครอง โดยผู้ตรวจการแผ่นดินอาจใช้อำนาจเสนอเรื่องต่อศาลปกครองได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 43 หรือผู้ต้องหาเองจะเสนอเรื่องต่อศาลปกครองก็ได้ ซึ่งศาลปกครองจะมีอำนาจพิจารณาเพิกถอนคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 855/2548 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2548 ข้อ 1.2.4 ข้อ 2.2 และคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 465/2550 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2550 ข้อ 2.3 รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจและพิจารณาค่าเสียหายจากการกระทำดังกล่าวได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 มาตรา 9 (1) (3)

4. ในกรณีที่มีการนำตัวผู้ต้องหามาแกลงข่าวผลการจับกุมโดยนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อสื่อมวลชน แล้วสื่อมวลชนได้นำเสนอข่าวเผยแพร่ไปยังสาธารณชนในจำนวนมาก สื่อมวลชนอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 มาตรา 328 และอาจต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งผู้ต้องหาอาจนำคดีไปสู่ศาลยุติธรรมได้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลชัย รัตนสกาวงศ์. (2537). *พื้นฐานความรู้หลักกฎหมายปกครองเยอรมัน*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- กุลพล พลวัน. (2547). *สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- _____. (2553). “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย”. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบขั้นสูง*. หน่วยที่ 4 นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- กัลป์ปลัดดา ดุตดา. (2555). *สิทธิของเรา สิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย.
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2555). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน ว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลาคม.
- _____. (2548). “สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม”. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายสิทธิมนุษยชนเล่ม 1* หน่วยที่ 7 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เฉลิมเกียรติ ผิวนวน. (2530). *ปรัชญาสิทธิมนุษยชนและพันธกรณีในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: งานดี.
- จรัญ โฆษณานันท์. (2537). *นิติปรัชญา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2544). *รัฐธรรมนูญ 2540 “จากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สู่ธัมมิกสิทธิมนุษยชน”*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- _____. (2545). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- จรินดี หะวานนท์. (2549). *คำอธิบายวิชากฎหมายปกครอง (ภาคทั่วไป)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- จุลสิงห์ วสันตสิงห์. (2555). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2547). *หลักกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

- ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2540). รายงานการศึกษาลบับสมบูรณเรื่องสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร: เสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2554). *หลักรัฐธรรมนูญเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2553). “ทฤษฎีการลงโทษ” ใน *แนวการศึกษาชุดวิชา กฎหมายอาญาและอาญาวิทยาช้นสูง*. หน่วยที่ 1-5. นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช .
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2547). *ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง*. (พิมพ์ครั้งที่ 16) กรุงเทพมหานคร: วิญญชน.
- ธานีศ เกศวพิพทักษ์. (2553). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2*. (พิมพ์ครั้งที่ 7) กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโน. (2538). *กฎหมายมหาชนเล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- _____. (2538) *กฎหมายมหาชน เล่มที่ 3 ที่มาและนิติวิธี*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.
- _____. (2547). *ที่มาของกฎหมายมหาชนและหลักความชอบด้วยกฎหมาย*. คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายปกครอง. สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). *สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เรื่องหลักความเสมอ*. กรุงเทพมหานคร: อรุณสภา.
- _____. *รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ เรื่อง ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรอง และคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เสนอต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน*.
- _____. (2552). *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับ สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: วิญญชน.
- _____. (2555). *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับ สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพมหานคร: วิญญชน.
- บุญศรี มีวงศ์โงษ. (2549). *หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร: ศาลรัฐธรรมนูญ.
- _____. (2553). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2551). *นิติปรัชญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2551). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- พิชัยศักดิ์ ทรยางกูร, และนริศรา แดงไผ่. (2552). “หลักความยินยอม” ใน *แนวการศึกษาชุดวิชา
กฎหมายแพ่งลักษณะสัญญาและลักษณะละเมิดและหลักกฎหมายเปรียบเทียบชั้นสูง*.
หน่วยที่ 33. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ไพจิตร ปุญญพันธ์. (2553). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด และ
หลักกฎหมายลักษณะละเมิด เรื่องข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมาย*. (พิมพ์ครั้งที่
13) กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ
- ไพโรจน์ พลเพชร และคณะ. (2546). *รายงานการศึกษาวิจัยสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็น
มนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า
- มานิต จุมปา. (2555). *คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550*. (พิมพ์ครั้งที่ 3)
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2549). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง หลักการพื้นฐานของ
กฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- วนิดา แสงสารพันธ์. (2555). *หลักกฎหมายสื่อสารมวลชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพมหานคร:
วิญญูชน.
- วินัย หนูโต. (2553). *สิทธิของประชาชนในทางอาญาตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร:
สุตรไพศาล.
- วีระ โลจายะ. (2525). *กฎหมายสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิชัย ศรีรัตน์. (2548). “การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยองค์การระหว่างภูมิภาค”
ใน *เอกสารสอนชุดวิชา กฎหมายสิทธิมนุษยชน เล่ม 1*. หน่วยที่ 4. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมบัติ จันทร์วงศ์. (2524). *ปรัชญาการเมืองเบื้องต้น บทวิเคราะห์โสเกรตีส*. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมยศ เชื้อไทย. (2555). *นิติปรัชญาเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 15) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2550). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*
The Universal Declaration of Human Rights. กรุงเทพมหานคร:
 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2552). *ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ*. กรุงเทพมหานคร:
 ศาลยุติธรรม.
- ศันสน์ โสทธิพันธุ์. (2553). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิดจัดการงานนอกสั่ง*
ลามิควรได้. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สุทิน นพเกตุ. (2539). *สิทธิมนุษยชนศึกษา*. นครปฐม: นครปฐมการพิมพ์
- สุขุม นวลสกุล, และ โกศล โรจนพันธุ์. (2539). *ทฤษฎีการเมือง สมัยโบราณและสมัยกลาง*.
 กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุริยา ปานเข้ม, และอนุวัฒน์ บุญนันท. (2553). *คู่มือสอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ*.
 กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย. (2554). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 21) กรุงเทพมหานคร:
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2553). *สิทธิมนุษยชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- อุดม รัฐอมฤต และคณะ. (2544). *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือการใช้สิทธิและเสรีภาพ*
ของบุคคลตามมาตรา 28. กรุงเทพมหานคร: ศาลรัฐธรรมนูญ.
- กาญจนารัตน์ ลีวีโรจน์. (2551) “เขตอำนาจศาลปกครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
 พุทธศักราช 2550” *วารสารวิชาการศาลปกครอง* 8,1 (มกราคม - เมษายน): 47- 65
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2545) “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพ” *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ* 3, 9
 (กันยายน-ธันวาคม): 27-35
- คณิต ฌ นคร (2530) “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 (ฉบับที่15) พ.ศ. 2527” *วารสารนิติศาสตร์* 15, 4 (ธันวาคม): 74-81
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง (2550) “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” *วารสารกฎหมายสุโขทัยธรรมมาธิราช* 19 , 1
 (มิถุนายน): 100-104
- พิมล ธรรมพิทักษ์พงษ์ (2544) “ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน”
วารสารศาลรัฐธรรมนูญ 1 , 7 (มกราคม-เมษายน): 67-84
- _____. (2548) “ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับการตรวจสอบปัญหาความชอบด้วย
 รัฐธรรมนูญตามมาตรา 198” *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ* 7, 19 (มกราคม-เมษายน):
 81-124

รววิทย์ ฤทธิพิศ (2533) “เสรีภาพในการพิมพ์กับความเที่ยงธรรมในการพิจารณาคดีอาญา”

คูลพาห 37, 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม): 52-82

. (2535) “สื่อมวลชนกับกฎหมายว่าด้วยสิทธิในชีวิตส่วนตัว” คูลพาห 4, 39

(กรกฎาคม-สิงหาคม): 80-87

_____. (2537) “ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน” คูลพาห 41,1 (มกราคม-

กุมภาพันธ์): 75-97

วิชัย ศรีรัตน์ (2544) “พัฒนาการสิทธิมนุษยชน” คูลพาห 48, 3 (กันยายน-ธันวาคม) : 23-48

อภิศักดิ์ ทองนพคุณ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2553) “ การประชาสัมพันธ์กับการคุ้มครองสิทธิของ
ผู้ต้องหาในการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ” วารสารกระบวนยุติธรรม 2,3

(เมษายน-มิถุนายน): 37-47

อิสสระ นิตินันท์ประภาส (2545) “ 4 ปี ศาลรัฐธรรมนูญ: บทบาท ภารกิจ ในการประกันสภ

นะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ 4 , 10

(มกราคม-เมษายน 2545): 15-28

กฎบัตรสหประชาชาติ คั่นคั่น 2 ตุลาคม 2556 จาก

http://www.ongkarn-leio.org/images/news/pdf/Charter_UN_Thai.pdf

คำวินิจฉัยศาลยุติมนุษยชนยุโรป คั่นคั่น 30 กันยายน 2556 จาก

http://www.lse.ac.uk/humanRights/articlesAndTranscripts/Human_rights_equality_and_discrimination.pdf

จรัญ ภักดีธนากุล (2542) “ศาลรัฐธรรมนูญกับอำนาจวินิจฉัยว่าบทบัญญัติของกฎหมายขัดหรือ

แย้งต่อรัฐธรรมนูญ” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ คั่นคั่น 30 เมษายน 2557 จาก

http://library.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=125&Itemid=57&lang=th

ชาญเชาว์ ไชยานุกิจ (2555) “สื่อมวลชน กับกระบวนการยุติธรรม: บทบาทในการตรวจสอบและ

ผลกระทบต่อสิทธิของประชาชน” วารสารศาลยุติธรรม คั่นคั่น 28 กรกฎาคม

2556 จาก www.library.coj.go.th

บทอารัมภบทกฎบัตรแห่งแอฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและประชาชน ค.ศ.1981 คั่นคั่น 30 สิงหาคม

2556 จาก <http://www.hrcr.org/docs/Banjul/afhr8.html>

ปฏิญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ ค.ศ.1948 คั่นคั่น 12 สิงหาคม 2556 จาก

<http://www.cidh.oas.org/Basicos/English/Basic2.american%20Declaration.htm>

- ปัญญา อุดชาชน (2552) “การฟ้อง (ตรง) ต่อศาลรัฐธรรมนูญ” ค้นคืน 30 เมษายน 2557 จาก
http://institute.constitutionalcourt.or.th/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=32&Itemid=108&lang=en
- รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ.1996 ค้นคืน 15 กันยายน 2556 จาก
<http://www.thehda.co.za/uploads/images/unpan005172.pdf>
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล (2539) “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการ” *วารสารศาลยุติธรรม* ค้นคืน 28 กรกฎาคม 2556 จาก
www.library.coj.go.th
- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วย การจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1966
 ค้นคืน 2 ตุลาคม 2556 จาก
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx>
- อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ.1984 ค้นคืน 2 ตุลาคม 2556 จาก
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>
- อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ.1979 ค้นคืน 3 ตุลาคม 2556
 จาก <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>
- อนุสัญญาว่าด้วย การจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ.1966 ค้นคืน 3 ตุลาคม 2556 จาก <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CERD.aspx>
- อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ค.ศ.1966 ค้นคืน 3 ตุลาคม 2556 จาก http://library.nhrc.or.th/Dictionary/search_dic.php?Search=I&page=2
- อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและลงโทษอาชญากรรมการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ ค.ศ.1948 ค้นคืน 3 ตุลาคม 2556 จาก <http://www.genocide-museum.am/eng/word/UN-eng.doc>
- European Convention on Human Rights, *European Convention on Human Right and Fundamental Freedoms: ECHR*, European Court of Human Rights, Council of Europe, Strasbourg
- European Journal of International Law Human Dignity and Judicial* EJIL 19 (2008), 655-724 EJIL 19 (2008)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายกิตตินันท์ นิคงรัมย์
วัน เดือน ปีเกิด	23 กันยายน 2525
สถานที่เกิด	อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
ประวัติการศึกษา	นบ. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา 2548 นบท. เนติบัณฑิตไทย 2551
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลเจริญศิลป์ อำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร
ตำแหน่ง	พนักงานส่วนตำบลประเภทวิชาชีพเฉพาะ ตำแหน่ง นิติกร 7 วช

